

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mcr/1931-1932/

N. G. RADULESCU-NIGER

1930

II

PATRIOTISM.

TRIBUNUL POPORULUI.

EDIŢIA II-a

Editura „Biuroului Universal"
AT. I. NIŢEANU.
Strada Episcopi, 27. — Bucureşti.

Preţul lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista „Minerva” (1901–1932)

In editura „Biuroului Universal”, At. I. Niteanu.

Strada Episcopiei, 27. — Bucureşti.

A apărut şi se află de vânzare următoarele:

1. **Quo-Vadis,** celebrul roman de *H. Sienkiewici*, cu bogate şi frumoase ilustraţiuni a celor mai mişcătoare scene din timpul lui Neron. — Lei 4.50 broşat, 7 lei elegant legat.
2. **Pe câmp de gloriu,** mare roman eroic de renumitul scriitor polonez *Henrik Sienkiewici*, 3 lei.
3. **Fără Credinţă,** sau mai bine zis filozofia dragostei, cel mai sentimental roman din câte a scris *Henrik Sienkiewici*; 3 Lei.
4. **Să-l urmăm,** celebra descriere a restignirii Mântuitorului Hristos, de *H. Sienkiewici*; 1 leu.
5. **Prin Foc şi Sabie,** Volumul 1, 2, 3 şi 4 ilustrat, cu care se încheie marele şi frumosul roman istoric de *H. Sienkiewicia*, 5 lei 75 bani complet sau 1 leu 75 bani volumul 1, câte 1 leu 60 bani volumele II şi III şi 1 leu volumul final.
6. **Hania,** roman sentimental, de renumitul scriitor *Henrik Sienkiewici*, 2 lei ediţie velină; 1 leu 50 bani ediţie obişnuită.
7. **Potopul,** volumul I, II, III şi IV ilustrat, în legătură intimă cu importantul roman *Prin Foc şi Sabie* de la No. 5, de acelaş autor; 8 lei 50 bani complet, sau 1 leu 75 bani volumul I, 2 lei 75 bani volumul II, 1 leu 50 b. volumul III şi 2 lei 50 bani volumul IV final.
8. **Ultimele zile ale Cetăţei Pompei,** grandiosul roman al celebrului scriitor englez Lordul Bulwer Litton, cu bogate şi frumoase ilustraţiuni; 3 lei.
9. **Cyrano de Bergerac,** comedie eroică în cinci acte şi în versuri, de ilustrul scriitor *Edmond Rostand*, a 2.50 ediţia de lux şi 2 lei ediţia populară.
10. **Străin în Ţara lui...** Grandios roman social de *N. G. Rădulescu-Niger*. Un volum de 564 pagini, costă 3 lei.
11. **Mărin Sa Ogorul...** Un mare şi frumos roman social de *N. G. Rădulescu-Niger*. Peste 500 pagini mari, costă 4 lei ediţie de lux şi 3 lei ediţie de reclamă.
12. **Singlstraţii noştri,** grandios roman, de N. G. Rădulescu-Nigor. Un volum de 518 pagini mari, costă 4 lei.
13. **Părinţi şi copii,** roman din viaţa socială românească de renumita scriitoare Sofia Nădejde, a 3 lei exemplarul ediţia de lux şi 2 lei ediţia populară.
14. **Din Lume, Pentru Lume.** Cele mai frumoase povestiri din popor de eminenta scriitoare *Sofia Nădejde*, 2 lei.
15. **Feighóia,** roman original de actualitate şi de mare senzaţie, de mult cunoscutul profesor *Th. D. Sperantia*; elegant broşat şi ilustrat în 2 volume, costă 3 lei, în fascicole 2 lei 40 bani.
16. **Desmeticiţi-vă,** celebra scriere a lui *Tolstoi* în contra războiului Ruso-Japonez. 1 leu exemplarul.
17. **Cele din urmă,** nuvele de Tolstoi, în care e şi Testamentul literar al autorului, 70 bani.
18. **Vagabondul şi tovarăşul meu de drum,** două din cele mai bune nuvele ale celebrului scriitor rus *Maxim Gorky*.—1 leu exemplarul.
19. **Iubire-Durere,** de *N. V. Babeanu*, un prea elegant volum, care cuprinde sublima idilă dintre celebrul poet şi filosof M. Eminescu şi ideala, gingaşa poetă Veronica Micle, 1 leu 50 bani ediţie de lux şi 80 bani ediţie de reclamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

BCU Cluj-Napoca
FILRL 0000 00151

N. RĂDULESCU-NIGER

PATRIOTISM

II

TRIBUNUL POPORULUI

EDIȚIA II-a

BUCUREȘTI

EDITURA «BIUROULUI UNIVERSAL»
ATANASIE I. NIȚEANU
Strada Episcopol No. 27

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE
„UNIVERSALA" I. IONESCU
Strada Covaci No. 14

1912

Muzeul Digital al Romanului Românesc
e-statie.ro/romanul1901-1932

DE ACELAŞ:

Fiii ucigaşului, roman.
Jertfă şi Gelozie, roman.
Căpitanul Ropotă, nuvele.
Kiajna-Doamna, dramă istorică în 5 acte (în colaborare cu N. Ţinc), premiată de direcţiunea Teatrului Naţional
Rustice, Vol. I, poezii.
Manolake Costaki Epureanu, conferinţă.
Rustice, Vol. II, nuvele.
Cetitori, scriitori şi critici, conferinţă.
Romanul Căpiciei, roman de moravuri.
Rustice, Vol. IV, poezii premiate de Academia Română *cu premiul de 5000 lei*.
Străin în Ţara lui, roman social.
Din valurile vieţii, nuvele.
Amor criminal, roman, premiat de ziarul «Universul».
Măria-Sa Ogorul», roman social.
Magistraţii noştri», roman de moravuri.
Furtună... Trecătoare... roman.

Vor apărea:

De pe coasta de Azur: (o iarnă la Menton şi Precocitate fatală).
«Afacerea Grindei», roman.
Viaţă Românească, roman naţionalist.
Părintele Ierodiacon, roman de moravuri călugăreşti.
Viaţa de Artistă, roman de aventuri.
Aventurile unui seminarist, roman de aventuri.
Stâlpii statului, 3 vol. roman de moravuri.

UNIVERSITATEA
Seminarul de limba şi literatura română.
3.0-31(Rădulescu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prefața Editorului

Iubite Domnule N. Rădulescu-Niger,

Deși munca grea a întreprinderei de editură cu care mă îndeletnicesc de un lung șir de ani, mi-a luat o bună parte din vlagă, totuși, când ajung să constat că un roman de-al domniei-tale, este epuizat, pare că uit de lipsa vlagei mele, ci mai mult simț de lipsa cărții d-tale: în timpul când o am, trebue să o trimit celor ce mi-o cer, iar când nu o mai am, trebue să răspund tuturor celor ce doresc să o aibă, așa că în ambele cazuri, eu niciodată nu pot sta de geaba. Sunt nevoit dar să renunț la dorul meu de-a mă hodini, căci destul mă voiu hodini.... cândva, iar până atunci caut să completez golul ce lasă în literatura noastră românească, vre-o operă de-a d-tale, ajunse la epuizare.

In această situație găsindu-mă cu romanul **Tribunul Poporului**, *care s'a epuizat de câteva luni, a trebuit să viu la d-ta, să ți-l propun pentru o nouă reeditare.*

Îți mulțumesc că mi l'ai dat, lucru de care mă achit cu recunoștință, căci nu las să înceapă a se lipări prima coală, fără ca ea să nu coprindă și adânca mea dovadă a admirației ce îți port.

Eu ca proletar intelectual nu am nici o pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Iubite Nae Ionescu, autoritate în stat, nici societate a oamenilor de litere, sunt numai **cărăușul** *care duce în lume, rodul dătător de lumină, dătător de îndemnuri al celor cari, ca d-ta, cugetă la* **binele omenirei**.

Domnia-ta fiind dar unul dintre cei mai apreciați ai mei cugetători, te-am pus în **harabaua** *editurei mele și te-am transportat cu* **Străin în țara lui**... *cu* **Tribunul Poporului** *și cu* **Măria sa ogorul**, *pe toate colinele și văile frumosului nostru Regat; iar când am ajuns pe la granițe, am trecut cu harabaua și pe la frații noștri din* **Transilvania** *și* **Bucovina** *cari cu toți mi-au luat din rod.*

Ai noștri, de acì din regat, știu că ți-au luat rodul, ți l-au experimentat mai întâiu prin grădini, până ce în cele din urmă au ajuns să cultive moșii întregi boerești, fără a mai fi nevoie de capitalul străin, încât, într'un foarte scurt număr de ani, s'au creiat mii și mii de bănci populare, mii de obștii săletești și tot pe alălea cercuri culturale.

Astăzi prin **unire** *și* **muncă cinstită** *o sumedenie de oameni să adapă din limanul dătător de viață al acestor instituțiuni.*

Dacă, d-ta însă nu te-ai ales din mărețele-ți opere decât cu călimara din care veșnic scrii, iar eu cu harabaua de transport, nu e nimic....

Să ne mulțumim că amândoi am contribuit la răspândirea unor lucrări folositoare, de care, departe gândul de a ne lăudà, **posed** *mii de scrisori dela acei* **neoficiali**, *cari ne-au apreciat pe amândoi.*

Te va surprinde această prefață a mea, te rog însă să o primești de bună, căci e mai mult produsul inimei.

București în 10 Aprilie 1912.

Atanasie I. Nițeanu
Editor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

PATRIOTISM

II

TRIBUNUL POPORULUI

PARTEA I-a

I

Intre două case de curând clădite, cu înfățișare de bogăție și de însemnătate a celor ce le locuiau, căsuța lui Ignat Pâclea, cismar, se afla ca salutul unui umilit între două priviri de o disprețuitoare protecțiune.

Lăcașul cismarului este vechiu. Are pereții cârpiți și strâmbi, acoperemânt ţuguiat ca o căciulă țurcănească, pusă pe-o ureche după chef, și două ferestre mici ca doi ochi ce se uită cruciș. O tindă întunecoasă care dă în o curte dosnică și necurată, desparte cele două odăi. In curtea aceasta, o cocioabă se închipue a fi bucătărie de vară și abiă se ține prin nuștiu ce minune de cumpănire. Acì își păstrează Pâclea peile și mărunțișurile trebuincioase meșteșugului.

In una din odăile casei dorm soția lui și fetele amândouă cari s'au făcut mari acuma. Acì lucrează, ziua: tot acì, pe timpul ernei, fierb ale mesei.

Nici o mobilă nu este cum se cade.—dacă mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/arhiva/1901-1932

bile se pot chiema lucrurile hârbuite ce le servesc drept paturi, masă, dulap, scaune şi oglinzi.

Cu toate acestea, pe cât omeneşte este cu putinţă, încăperea se înfăţişează curată întrucâtva.

In cealaltă însă, în care dorm Pâelea şi doi băeţaşi, ucenici, domneşte o neorânduire ce nu se poate închipui.

Pe o masă îngustă, în patru colţuri, cu stinghii ridicate, stau amestecate cuc de lemn şi de fier, o cutie cu „pap", cleşte, ciocane, cuţite cismăreşti, o lampă între patru globuri de sticlă, bucăţi de piele groasă şi fărâme de pâne, uscate.

Prin odaie, gunoiu rar ridicat, pete de apă, răsături de piele, tăblii de piele, calapoade aruncate, curele, bucăţi de carton. Pe pereţii afumaţi atârnau perechi de ghete, de cisme, calapoade şi stăteau deslipite la câte un colţ, mai multe „cadre" colorate, tăiate de prin reviste. Paturile,—scânduri înşirate pe căpriori,—aveau câte o saltea cu paie, câte o învelitoare trenţoasă în de ajuns de cârpită.

Mirosul anume al cismăriei se făcea şi mai nesuferit din cauza altor mirosuri, de gunoiu, de mâncare, de tutun, în o atmosferă prea caldă. Rar rămânea uşa în lături; ferestruea nu se putea deschide.

Meşterul Ignat lucră pentru un cismar din Calea Victoriei,—marfă subţire: nu se da înlături însă a lucra ghete cu toc înalt şi cu talpa groasă ghintuită, cisme de iuft, nici a cârpi vechiturile sărmanilor mahalalei.

Cu ce prindea din comandele negustorului, cu ceeace s'alegea dela muşterii mahalalei 'i-ar fi fost în de-ajuns să trăiască omeneşte şi să pună şi câte ceva de-o parte.

Unde îl lăsa însă patima lui pentru băutură?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De câte zece ori pe zi se ridica dela lucru, fuga la cârciuma vecină a lui „nea Simciu" trăgea când rachiu, când vin, după timp. Fiecare ducere îşi avea motivul şi un fel de nume propriu. Dimineaţa, un rachiu: *gargara gâtului,* după leşia nopţei; apoi, un vin: *dresul glasului;* alt rachiu: *ghionl maţelor* pentru pofta de mâncare; după masă: *spălatul gurei;* mai apoi, un păhărel *de-o iglindiseală;* ceva mai târziu: *bucuria măselelor* şi aşă mai departe. Inainte de a se culca: *capacul,* după care se întâmplă să se întoarcă pe patru drumuri ori să cadă în cârciumă. Atunci cârciumarul vestiă pe biata lui nevastă şi ea venia cu ucenicii şi-l aduceau acasă de subsubţiori.

Nea Simciu îi deprinsese feluritele numiri şi făcea haz, de ele, cu băieţii lui din prăvălie.

Când era vorba de politică meşterul Ignat însemna ceva, mă rog. Faptul că nu refuza să bea cu oricine îl îndemnă, că da apoi şi dânsul când îl ajungea rândul, îi atrăsese prieteşugul mahalagiilor săi şi al celor din mahalalele vecine.

In timpul alegerilor nu-şi vindea votul nici pe bani nici pe băutură; aceasta îi atrăsese respectul chiar al acelora ce-şi negustoriau voturile.

Nu-şi torcea pe limbă, la o adecă: vorbea curat de unul şi de altul, din ai partidelor, după cum socotiă el pe fiecare şi ce spunea se cam potrivia. Astfel, nu numai odată hotărîse curente împotrivitoare candidaţilor, chiar printre aceia cari îşi „promiseseră" votul în chip interesat.

Neica Ignat îşi avea dar părerile lui din cari nu-l scoteai oricît i-ai fi dat de băut; îşi avea puterea lui de înrâurire de care ţineau seamă comisarii.

Aceştia, pe timpul *„operaţiunilor"* îl luau cu binişorul şi-l rugau să recomande şi el pe can-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistrans.ro/muzeul/1901-1932

didați,—iar aceștia, „*cataldcsiau*“ a-i da vizite, când el se arătă mai încăpățînat.

Foarte deștept, nu se prea lăsă să fie „îmbrobodit“; onest, în felul său, nu i se lipia de suflet viclenia. Adese ori fără să vorbiască, își spunea gândul cu o căutătură ori cu un gest și spus era.

In casă nu se interesa de nimic. Pentru nevastă și pentru fetele lui era nepăsător, uneori aspru; iar când vreuna din ele voiă să-l oprească de la obiceiuri, se făcea arțăgos și ajungea până la bătaie.

Habar n'avea dar neica Ignat de chipul cum biata-i nevastă înoda firele putrede ale casei spre a răsbi nevoile; habar n'avea de chipul cum creșcuseră fetele și ce aveau să facă.

Nevasta le crescuse după pricepere ei.

Un singur om aveă însă asupră-i foarte mare înrâurire: Clement, băiatul lui.

Dar acesta da rar de tot pe acasă de când ajunsese „om mare“: profesor de liceu, om politic,—lucru subțire.

Sărise departe aşchia şi nu părea să-i pese de trunchiu.

Lui Clement Pâcleanu nu-i venia cu nici un chip la îndemână să i se cunoască familia și până în timpul de față isbutise a-și ascunde locul de pornire. Ignat amintia uneori de el, în chip tainic însă. Cu toată mândria lui, nu spunea nici cum îşi ziceă, nici anume ce făcea „băeatul“. Că nu-l vedea, îi părea rău, dar nu căută să-i aţină calea, nu se plângea de nevenirea lui pe acasă.

Muma și surorile ştiuseră până într'un timp unde locuiă Clement. Acum în urmă îl perduseră din ochi și să cerceteze nu cutezaseră: le insuflă respect și teamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Totuşi îl învinovăţeau şi se plângeau între ele: muma cu blândă părere de rău că nu putea, dânsa măcar, să-l vadă de departe; sora mai mare, Eufimia, cu mustrări aspre, unde nu le da nici un ajutor bănesc; sora mai mică, Georgina, cu răutate şi cu pismă, unde nu puteă să fie luată în seamă de lume alături cu el.

Georgina nu semănă întru nimic familiei: era vioaie, cochetă, foarte drăguţă, delicată ca înfăţişare. O clipă de-ai fi privit-o ţi-ar fi spus, prin aceste însuşiri de afară, că nu erà la locul ei în cocioaba părintească.

Acum erà în anul din urmă al şcoalei profesionale şi da dovezi de silinţă la învăţătură, de inteligenţă şi de aplicare la lucru. Aveà multă închipuire şi bun gust la alcătuirea gătelilor. Sentimentală nu se arătà nici faţă cu muma, nici faţă cu sora; pentru ţată-său nu-şi puteà ascunde disprețul. Îl înţepà adesc ori cu ironii crude, la care el rămânea nepăsător.

Eufimia, urâtă şi de rând, nu voise să înveţe. Clasele primare, şi-i fuseseră o sarcină în de-ajuns de grea. În casă totuşi erà umbra mume-si la toate ale modestei lor căsnicii, tot atât de harnică şi de răbdătoare. Nu ţinea la Georgina, unde presemne o vedeà ocupată numai de fiinţa ei cât şi prea întotdeauna pornită pe glume cari o durcau.

Când muma o certa pe Georgina că nu punea pe nimic mâna în casă şi când vedeà că cearta ajungea prea departe, potolià gălăgia aci ţinând parte Georginei, aci mume-si, după cum una ori alta erà mai pornită.

Georginei îi ţinea parte mai mult dintr'un fel de datorie ce trebuià să aibă; mume-si, dintr'un simţimânt ce-l naşte solidaritatea, în lupta comună în contra nenorocirei, a două suflete umilite ce se potrivesc şi se înţeleg mai degrabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/ro/1901-1932

Muma singură iubia,—ciudat însă că și ea, nu pe fete atât de mult, cât pe băeatul răcit de casa părintească. Pe acesta îl purta în inimă cu acea dragoste ce știe să sufere și să se devoteze pe tăcute.

Numai mulțumită ei Clement învățase carte și Georgina urma încă la școală. Cu toate că era incultă, avusese instinctul unei altfel de vieți și dorul s'o poată măcar Clement cunoaște de aproape. In crezul ei era că numai prin învățătură și cutezare un om poate ajunge ceva.

Clement nu-i da în adevăr nici o bucurie dulce pornită dela el, și la care ea avea drept. Doar ca o batere de vânt ușoară ce vine de departe, îi răcorià sufletul, o mângâiere: ideea că „băeatul" trăia bine, că era în „lumea mare", că ajunsese după "dorul ei.

Strada aceasta fusese mai înainte un fund de mahala uitat de Dumnezeu și de primărie. Casa lui Pâclea își dusese traiul de cocioabă între două locuri virane, pe care, copiii lui împreună cu ai întregei mahalale, își petrecuseră toate jocurile copilăriei.

De când cu tăierea bulevardului, strada aceasta ajunsese foarte umblată.

Se făcuseră clădiri noui mai pe toate locurile goale, iar cu doi ani în urmă se ridicaseră și aceste două case mari, ce striviau cu înfățișarea lor boierească, nenorocita cocioabă, care, înfruntase cu bărbăție asprimile timpului de aproape jumătate de secol.

Oricât căutase unul din cei doi proprietari să cumpere și locul lui Pâclea, acesta nu numai că nu se gândise măcar o clipă să ceară preț mare, dar nici voise s'audă de vânzarea proprietății lui îmbătrânite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să-și părăsiască el cocioaba, locușorul, necurățiia din curtea dosnică? Doamne ferește! Ei, și dacă era închis ca între două dealuri? Și dacă nu mai răsbia nici o rază de soare în curtea din fund? Cât va fi să trăiască el, aici va stà și... cine ce are cu el?

Locul ce-i rămânea în curte, spre stradă, nu era îngrădit, își păstră caracterul de mic maidan pe care se aruncă și se păstrează gunoiul, nu numai al casei, ci și al vecinilor săraci ce nu puteau plăti birul ridicărei necurățiilor. Bunăvoința polițienească nu-l supără cu procese de contravențiune. Singură higiena suferia... și totuși se ridicau în deșert, din când în când, plângerile celor doi mari proprietari megieși.

Servitorii acestora îi făceau lui Pâclea dese neajunsuri, el însă nu se turbură: doar când se îmbăta le însufla respect, fiindcă le dăduse într'o zi pildă foarte simțitoare de chipul cum știa să mânuiască bâta în anume împrejurări.

De câtva timp încetase inimoșia între servitori și Pâclea, de când ochii frumoasei Georgina le prinseseră mințile.

Drăcoasei fete nu-i displăcea curtea acestora, —mai toți băieșandri chipoși de altmintrelea,— dar nu le da pas să se apropie.

Unuia din ei, care se obrăsnicise mai tare, îi arsese într'o zi o palmă așà de bună, încât îl amețise, amorezându-l însă și mai cumplit de ea.

Ce e drept, anul acesta din urmă Georgina luase deodată o schimbare de uimit: ochii i se făcuseră parcă mai mari și mai galeși: pieptul i se desvoltase și-i formase bine bustul și talia; pelița obrazului dobândise un lustru de catifea, de un trandafiriu plăcut; se mai îngrășase, nu mult, dar în de-ajuns ca gropițele din laturile gurii să se deseneze frumos, când râdea, și să fie niște adevărate culcușuri ale grațiilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mai de grabă ca orice, fermeca însă înfăţişarea ei de nevinovăţie, roşeaţa ce-i aprindea într'o clipă obrajii şi plecarea ochilor supt imboldul ruşinei: atunci genele lungi negre trăgeau supt pleoapele de jos un jumătate-cerc de umbră foarte drăgălaş.

Când se întorcea mai ales dela şcoală, către seară, nenumăraţi adoratori îi răsăriau pe cale... In de-ajuns de mulţi cască-gură îşi plimbă nasul în vînt şi caută... victime.

II

In timp ce numai gunoiul înfloria şi îmbălsăma dinaintea casei cismarului, cele din urmă flori de toamnă îşi resfirau frumuseţea îngrijită în curţile celor două case boiereşti.

Septembrie era pe la capăt.

Zilele, prea calde chiar; serile, răcoroase;— zile şi seri însă cu cer senin desmierdător. Albastrul auriu, nespus de curat, te făcea, ziua, să simţi şi mai mult nemărginirea; noaptea, viu înstelat, te aducea să-ţi închipui că stelele se coborau par'că să priviască mai de aproape pământul.

Proprietarii celor două case se întorseseră de la băile de mare, viligiatură de rigoare după cea vărătică, la munte.

Doamna Răuţeanu şi doamna Rustovici, surori, se plimbau în curtea celei d'intâi, orânduită ca grădină, la stânga casei cismarului.

Amândouă blonde, amândouă frumoase. D-na Răuţeanu c'un an mai mare, mai trupeşă, dându-şi înfăţişare de aristocrată cultă şi mândră; doamna Rustovici, slăbuţă, mai drăgălaşă, cu chip modest, cu graiul dulce.

Era deosebire de caracter între ele, deosebire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de vederi, ceartă adesc ori în termeni politicoşi, însă iubirea ce le legase de mici rămăsese şi urma între amândouă caldă şi statornică.

Işi clădiseră casele aproape, ca să se poată vedeà şi să se plimbe împreună cât mai des.

Amândouă aveau câte un băiat la Paris, pentru studii, şi câte o fată cu învăţătura terminată de un an, de când le introduseseră în saloanele cunoştinţelor.

Amândouă aveau avere dela părinţi şi înlesniseră pe bărbaţii lor să înmulţiască această avere.

Norocul le finuse parte căci dăduseră de bărbaţi buni: Râuţeanu se făcuse agricultor, Rustovici aveà încă magazinul de lipscănie şi, în asociaţiune cu cumnatul, căutà şi o moşie ce cumpărase de curând, în vederea de-a părăsi comerţul.

In marea împestriţătură a unui oraş mare, se lasă în umbră multe defecte nelipsite firei omeneşti, din cauza unei prea vii străluciri mai totdeauna aparentă.

Rămân în umbră însă, şi familii care duc o vieaţă fără sguduiri morale şi materiale, şi aceasta e cazul lui Rustovici şi al lui Râuţeanu... In afară de un cerc restrâns de prieteni, amândoi cumnaţii, lipsiţi de ambiţiuni deşarte, nu făceau sgomot, nu siliau luarea aminte să se aţintiască asupră-le.

Totuşi, cu cât mulţămirea intimă a acestora este mai deplină, cu atât Intâmplarea, care din contraste îşi alcătuie o lege ce nu se discută, răsare, alăturea cu starea de înflorire, o stare de plâns ca a lui Pâclea.

Ba, ca un fel de răsbunare par'că, pentru negalitatea ce stabileşte clase foarte deosebite, îi place Intâmplărei să aducă în de aproape atingere, pe calea vieţei, pe asemenea oameni porniţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamuseion.ro/index1906-1932

pe linii paralèle şi cari, potrivit legei paralèlelor, ar trebuì să nu se întâlniască vre-o dată.

— Uf! ce miros aduce din când în când vântul!... zice d-na Râuţeanu şi îşi face şi ea vânt cu batista-i parfumată.

— Dela cismarul nesuferit, răspunde d-na Rustovici. Nu-i chip să-l facă nici comisia să-şi ducă gunoiul de dinaintea casei.

— Am să zic lui Râuţianu să plătiască el cuiva şi să i-l care....

— Ştii că n'ar fi rău? Să i-l cărăm.

Se plimbară puţin, pe una din aleele mai largi, rupseră câte un trandafir, din cei din urmă înfloriţi atunci, şi-l prinseră la corsagiu şi urmară cu vorba.

— Eu m'am gândit şi la altceva, zise d-na Râuţianu. Imi spuse fata din casă că cismarul are două fete şi că una din ele învaţă la şcoala profesională. Va fi cosând bine. Dacă am lua-o pe lângă noi cusătoreasă pentru ale casei, am puteà cu timpul să izbutim prin ea ca cismarul să ne vândă locul. Aşà, am scăpà de vecinătatea asta supărătoare.

— Iţi este nemerită ideea. Eu am şi văzut-o pe fată, în una din zilele astea. Foarte curăţică şi pare deşteaptă apoi. Să încercăm, dragă Iulio.

In acel moment Georgina trecu repede c'un pachet sub-subţioară.

— Uite-o, grăi d-na Rustovici.

— O! şi ce cochetă pare!... zise Iulia Râuţianu.

Nu după multe momente trecù şi un tânăr bine îmbrăcat... zări pe cele două doamne şi puse capul în pământ, grăbind din pas.

— Bravo... se lasă să fie şi urmărită...

— Poate, şi cu toate astea tinerii noştri sunt de-o cutezanţă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Oricum, îți vine s'aduci în casă asemenea fete, când ai fete mari? zise Zoe Rustovici.

— Par'că avem s'o ținem ore întregi, răspunse Iulia. Îi dăm de lucru, ne înțelegem în ce chip să ni-l facă și încolo, rămâne liberă și cu apucăturile ei care nu ne pot privi...

— Bietele fete astea! Ce soartă mai au și ele, când te gândești bine, zise Zoe.

D-șoarele Răuțianu și Rustovici se iviră în clipa aceea, în susul scării, ținându-se pe după talie cu câteun braț.

Mumele, de departe, le învăluiră cu priviri galeșe de iubire.

— Dar și soarta a-lor noastre, adesc ori!... șopti Iulia... cât e de nesigură, dacă te gândești că depinde de alții ce nu le sunt părinți.

— Noi, cel puțin, ne ostenim să le cunoaștem și să le îndreptăm firea și aplecările, dragă Iulio. Le-am crescut bine, le vom putea găsi și bărbați buni potriviți poziținnei și creșterei lor.

Copilele coborând încet în acest timp cele câteva trepte de piatră, păreau că urmează, pe șoptite, o convorbire de seamă.

— Îți spun că erà el, zise cea mai naltă, domnișoara Aurelia Răuțianu.

— La urma urmei, poate; eu nu i-am luat tocmai bine seama, fiindcă deja trecuse, răspunse Cecilia Rustovici. Oricum, îmi pare... ciudat. Ce caută pe acì... odată ce nu i-am spus par'că unde stăm? îngână dânsa apoi.

Aurelia zâmbì.

— Vezi-că tocmai acì te înșeli, Cecilio. Nu-ți aduci aminte că după plimbarea cu barca, în săptămâna când am și plecat, ai avut oarecum grijă să-i șoptești în treacăt adresa noastră?

Cecilia se roși, își muște buzele și tăcù o clipă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigital.ro/ro/1901-1932

Se vede însă că 'şi luă seama şi răspunse, deşi cu oarecare sfioşie:

— Bine zici... Cum îţi aduci tu de repede aminte!...

Prinseră de veste că mamele se uitau la ele, ca şi cum ar fi voit par'că a le ghici vorba şi tăcură, înaintând.

Aurelia mai avea cevà de zis cu privire la tânărul. Faţă însă cu încurcătura în care vedeà pe Cecilia, se oprì.

Luase bine seama, că tânărul urmăria pe fata ce dânsa nu o cunoştea şi, care, trecuse repede.

Aurelia Râuţianu este oacheşă, înaltă, mlădioasă, foarte plăcută, însă cu trăsurile nu în de-ajuns de fine. E cutezătoare, vorbăreaţă, cochetă, cu închipuiri de superioritate şi de noblеţe care-i fac uneori pline de mândrie atitudinea şi căutătura. Ochii săi negri vădesc energie, pasiune; buzele cam prea pronunţate, voluptate; râsul îi este atrăgător, chiar când exprimă ironia pe lângă o nuanţă uşoară de dispreţ.

Prea mult simţimânt nu a arătat încă nimănuia. In anume împrejurări a putut fi duioasă. Prieteşugul şi l-a dat, în şcoală, după capriţiu.

Trăsăturile de seamă însă, ale firei sale, sunt: pripa de a vorbì şi de a face unele lucruri din o pornire a momentului, şi încăpăţânarea cea mai de ne-învins.

Cecilia Rustovici, blondă ca mumă-sa, aproape tot atât de naltă şi de mlădioasă ca Aurelia, are trăsurile feţei foarte fine şi pline de drăgălăşic. Vorbeşte puţin şi la timp; e sfioasă. In ochii săi albaştri se află bunătate; în priviri, modestia şi iubirea; în glas, blândeţea. Nu-i lipseşte energia, dar nu a avut când şi cum să o pună în lumina faptei; după cum nici o ascunsă pornire n'a avut ocaziunea când s'o deà pe faţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se puteà chiar ca acest defect să-i rămână tot ca germen. Insă dacă împrejurările o vor pune în vr'o luptă, când germenul să poată încolți, vicleuia o va aveà repede ca armă de apărare, ca mijloc de a învinge.

Visătoare, fără închipuire aprinsă, se simte aplecată spre acea iubire care hotărăşte de viaţa întreagă pe măsura statorniciei şi a sacrificiului de sine.

Se apropiară de mamele lor în acea parte de curte orânduită ca grădină.

— Mamă, vorbì Aurelia, a trecut chiar acum un domn...Nu-i aşà că erà domnul Pâcleanu

— Vezi? mi s'a părut mie că erà un chip cu noscut, răspunse d-na Râuţianu căutând la Zoe Rustovici şi zâmbind ironic. A trecut prea repede însă şi cu capul în jos.

Aurelia zâmbì şi ea: înţelesese rostul ironiei.

Cecilia se apropiă de un trandafir, spre a-şi ascunde ciudata emoţiune a acelei clipe.

— A! Pâcleanu, cavalerul nostru dela Constanţa? zise d-na Rustovici. El adecă să fi fost?

Privì la sora ei şi înnălţă din umeri, ca şi cum ar fi voit să zică: noi îl socotiserm om serios...

— Dar voi fetelor de unde-l văzurăţi? întrebă Iulia.

— Eram cu Cecilia la fereastră, răspunse Aurelia.

— Eu nu l'am recunoscut, se grăbì să afirme Cecilia, în timp ce alegea nişte trandafiri.

— Poate vi se va fi părut, Aurelio, căci pe noi nu ne-a salutat.

— Aveà motiv să nu salute, răspunse Aurelia mai mult pe şoptite...

Mumă-sa o privì întrebător; ea se apropiă însă de Cecilia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem/1901-1932

— Vrei și tu un trandafir, Aurelio?

— Nu-mi da pe cel roșu, fiindcă d-lui Pâcleanu, pe cât îmi aduc aminte, îi plăceau numai cei roșii, zise Aurelia c'un râs răutăcios.

Cecilia rămase cu mâna întinsă către Aurelia; o surprinseseră și o înfioraseră cuvintele acestea.

Fiindcă Aurelia vorbia adeseori fără să cugete, de aceea unele spuse ale ei erau ne-la locul lor sau loviau în cineva fără să-i fi fost intențiunea. Își luă pe urmă seama și căuta să îndrepteze greșala. Uneori isbutiă; de cele mai multe ori însă, nu: săgeata rămânea înfiptă și rana poate de nevindecat. Fiindcă nu se gândia mai întâiu, observa pe de-asupra și se mărginia la efecte; mai târziu apoi, când erà singură, dacă-și amintiă împrejurările, alerga să afle cauzele și atunci își dedea seama cum ar fi trebuit să urmeze.

Cecilia, din contră, unde nu aveà cutezanța Aureliei, observà, cugetà și pe urmă se pronunțà.

Vorba Aureliei cu privire la trandafirul roșu, aluziunea că-i plăcea lui Pâcleanu,—de unde urma că Cecilia trebuià să păstreze pentru ea acel trandafir,—o făcù pe aceasta să vadă că Aurelia o socotià, cine știe, ca prea simpatizându-l pe Clement.

Dar dacă simpatie erà, în adevăr, Aurelia aveà oare vre-un drept s'o râdă?

Pe când trecea acasă cu mumă-sa, Cecilia începù să cerceteze din ce cauză Aurelia putea să își-ia dreptul acesta.

III

Clement Pâcleanu are o fire cu totul vanitoasă, mândră și de un egoism sălbatic. Îi lipsește pe deplin cultura inimii care dă chiar defectelor a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cestora o mlădiere: cumpănirea prin bunul simț. Are inteligența și pe aceasta și-o îmbogățise în adevăr. Nu era savantul, ci cunoscătorul care prinde cu ușurință, îmboldit de dorința de a fi în curent cu tot ce se face, cu tot ce se zice. Iar fiindcă are darul vorbirii limpezi și cugetătoare își poate arăta, când se ivește ocaziunea, cunoștințele ce trec astfel drept întinse și adânci.

E foarte plăcut ca înfățișare, înalt, robust, plin de acea tinerețe a chipului pe care anii se pare că n'o pot înfrânge, la unii: este insinuător, cu socoteală, mai ales pe lângă femei, odată ce are convingerea că prin ele, pentru iscusiți, e adeseori drumul la glorie.

Este acum de treizeci și cinci ani și nu-i poți da mai mulți de douăzeci și opt, cu dărnicie.

Nu-l domineză nici o patimă.

La Capitolul „femee", paragraful „amor",— puteă prea bine să se arate topit de înamorat și în realitate să culeagă numai rodul plăcerii, fără căldura simțimântului. La bani și la onoruri râmnià cu toată puterea organismului său viguros. Arătând însă că le disprețuiește, cumpănià cu răbdare și cu socoteală cum să le dobândiască cu temeiu.

Ducea o viață foarte activă, dar și foarte cu măsură rânduită.

Prieteșugul îl socotià un mijloc ca și oricare altă manifestațiune egoistă; recunoștința, ca o vorbă frumoasă cu care omul de bunăvoie înșeală pe alții, înșelându-se și pe sine, spre a se arătà mai sentimental ori mai bun decât poate fi.

Astfel, Clement erà poate mașina cea mai perfectă a oportunistului: mergea relativ încet, fără salturi, dar pasul îi erà bine măsurat. Locul unde puneà piciorul părea de mai înainte pregătit să-i poată bine cuprinde talpa.

Cum de se putuse formà așà?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://sidtiraturaromana.ro/?id=1901-1932

Nu tocmai puțini se ridică din pulberea și din noroiul clisos al mahalalelor depărtate. Duc însă cu ei câte ceva, care, de multe ori, fără voința lor le trădează origina: păcătuiesc prin formă ori prin fond. Greutățile prin care s'au strecurat le așează pe fundul inimei, ura și dorul de răsbunare, ca un fel de drojdie care turbură unda în anume împrejurări.

Clement Pâcleanu părea să nu fi rămas cu nimic de pe urma greutăților învinse. El avea numai de cucerit pentru sine.

Se simția puternic, își trăsese linia de urmat.

Nu avea să se răsbune nici pentru cele ce suferise el, nici pentru cele ce suferia clasa din care pornise. Nu voia să revendice nimic pentru aceasta.

Nu ura pe nimeni: disprețuia. Nu cerea nimănui: impunea când îi venea bine. Nu se pleca: trata ca putere cu putere când era timpul și ocaziunea. Îi plăcea să se arate mărinimos, dar aceasta ca decor.

Putea fi dușmănit dar nu disprețuit: peste pragul corectitudinei aparente nu trecea.

Ca profesor nu-l iubiau elevii ,căci li se arăta aspru și mândru; nu-i revolta în contra lui, fiindcă era drept și preda lecțiunile în chip plăcut și oarecum erudit.

Încălecase de câtva timp pe calul politicei unui partid și se înțepenise bine în scări: Era apreciat ca bun călăreț la cursele alegerilor și ale intrigăriilor de culise; dar nu i se lăsa frâul în mâini și el frâul îl voia. Spre a-l dobândi, lucra din răsputeri, cu prudență însă și cu luare aminte.

Egoismul adânc îl pusese pe cale: mândria îi da avântul; ambițiunea ,tăria în luptă; vanitatea îi ținea focul, nestins.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Preocupările ajungerei la țintă îl răciseră de casa părintească: nu voise a-i fi pedică familia, în drumul ce-și trăsese.

Îi părea că familia nu făcuse nimic pentru el; nu se simția dator cu cevă acestei familii.

Fiu al muncii lui proprii, se desfăcea de orice legătură cu ai lui.

Dorul de ei nu-l împunsese vreodată.

O mică, foarte mică licărire, ca de opaiț, îi călăuzia uneori gândul la mumă-sa. Dar când i se închipuia în preajma ei ființa grosolană a tatălui, desenată întotdeauna în atitudine de beție și cu îmbrăcămintea murdară și neîngrijită, sufla în acea licărire de dragoste pentru mumă-sa, își întorcea în altă parte gândul și se apucă de citit ca să uite.

Nici o simțire iarăși, pentru surorile lui; ba nici chipul lor nu și-l lămuria bine înaintea ochilor.

Acum când se întorsese dela băile de mare, găsise o fierbere cumplită în politică. Se vorbiă de convocarea Camerelor în scopul imediatei lor dizolvări. Guvernul nu mai puteà merge cu ele. Avea nevoie de majorități și mai compacte,—adecă cu totul plecate.—ori trebuià să plece el.

Se impunea un „apel nou la țară, la alegătorii colegiilor", precum se zice în termeni aleși, spre acoperirea sistemului de presiune asupra lor.

În asemenea împrejurare Clement Pâcleanu se hotărî să se afirme.

Nu se vorbiă de candidatura lui apropiată, cu toată trecerea ce dobândise în partid. Ocaziunea venise însă să se aleagă prin propriile lui mijloace. Partidul nu eră să-l susțină poate, dar nici să cuteze a-l combate.

Aveà nevoie dar de mahalale.

Atunci numai și astfel se gândi la familia lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr/1901-1932

Își amintì că tată-său avea oarecare trecere și se hotărî s'o pună la cercare. Chiar de n'ar fi fost cu totul temeinică, pentru ce să se lipsiască de ocaziunea de a pipăi tărâmul? În calitatea lui de om practic, nu se cuvenia să neglijeze ceva De unde nu prea speri, răsare cel puțin firul care să-ți însemneze calea.

Clement se îndreptă dar spre casa părintească.

Pe bulevard, dincolo de biserica Armenească, o fată se apropiă de el și-l privi râzând. Clement se oprì, se uită la ea, surprins.

— Vai, nene, nu mă mai cunoști, i se adresă fata cu ton blând de imputare, în care străbătea puțin necaz.

Clement nu se turbură, îi întinse mâna și-i răspunse cu glasul obicinuit.

— Ce mai faci tu?

— Știi ce bine îmi pare, nene, că te văd? Unde te duci? Poatecă veniai acasă?

— Da, acasă. Dar bine Georgino, ești fată mare în tot locul și prea frumoasă încă!

Georgina se înroși foarte tare, de plăcere, și râse, ceeace o făcù și mai frumoasă.

— Și dumneata, nene, te-ai făcut frumos și gras. Ai fost undeva la băi?

— Da, am fost.

— Apoi nu mergi, dacă zici că veniai acasă?

— Uite ce, Georgino, ia-o tu înainte și eu voiu veni după tine... ceva mai târziu.

— De ce? întrebă fata și-l privì cu nedumerire.

Ochii săi mari, aprinși de focul mulțumirii, se întunecară. Se simțise mândră că se vedeà lângă frate-său și că aveà să meargă alăturea cu el... Când colo... o trimetea înainte.

— Am să mai trec pe undeva, răspunse el; dar de venit am să viu.

— Da? și în accentul fetei erà îndoială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

— Dacă îți spun că viu... Hai, du-te....

Georgina porni repede. Clement stătù puțin locului de-și aprinse o țigară, apoi, după ce-și dădù seama că erà în preajma colțului de stradă, se cam făcù după el și rămase acolo până ce socotì că Georgina s'a depărtat în de-ajuns.

Fata își întorsese capul înapoi de câteva ori, până ce cotise și ea. Il văzuse dispărând și se oprise puțin. Atunci îi venise în gând că fratesău într'adins nu voise s'o însoțiască... Va să zică îi erà rușine să fie lângă ea, unde nu purtà pălărie... Și își urmase drumuł, încet, tristă, lovită în amorul propriu.

Clement, când fù aproape de casă, văzù cu surprindere cele două case mari... Și atunci își aminti repede de No. 18 de pe strada aceasta, la care d-na Rustovici îi spusese că locuește. Ciudată întâmplare!... Ea,—și mai ales d-șoara Răuțianu,—vecine cu vechea casă a părinților lui!...

Se oprì un moment și își dădù seamă de schimbarea supt care i se înfățișà noroiasa uliță de odinioară, plină numai de locuri virane și de gunoiuri cărate cine știe de pe unde...

Bine că zisese Georginei să se ducă singură... Și totuși... dacă nu l'ar zări vr'o pereche de ochi din una din cele două case.

Alt mijloc nu aveà decât să caute în pământ și să treacă repede de tot. Cu coada ochiului zări pe cele două doamne, fură numărul locuinței: 14... Acì dar locuià Răuțianu. Dincolo erà 18: acolo stà Rustovici.

Nu mai privi înlături, și, cu înfățișarea unui om ce se furișează,—foarte jignit, că nu alesese o oră mai spre noapte,—se strecură grăbit pe ușa strâmbă a casei părintești.

In sala întunecoasă pândià o făptură ome-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Ilustrată Luceafărul 1901-1932

nească. Aceasta îi și sări de gât. Simți că era mumă-sa. Cu ea trecu în camera în care Georgina aprinsese lampa.

— Clement maicâ! îngâna muma, cu lacrimi în glas și în priviri. Și nu se mai săturа căutând la el.

Într'un colț sta Eufimia, sora cea urâtă, sfioasă dar cu bucuria în ochi. Pe pat, tatăl, cu luleaua în gură, cu căciula pe-o ureche.

Georgina lăsă perdeaua căci afară era încă lumina zilei.

Din ușa celeilalte odăi de peste sală, ucenicii, curioși, priviau în tăcere, din întuneric.

— Bine v'am găsit, le zise Clement cu răceală. Întinse mâna mume-si, apoi lui Ignat care își luă căciula, pe urmă Eufimiei care, zăpăcită, i-o sărută.

— Ia poftim, măicuță, se grăbi bătrâna să-l facă să șadă pe un scaun, după ce-l șterse cu șorțul.

Clement șezu. Muma își făcu loc alături și începu h-i privi haina, potrivindu-i-o, a-i desmerda chica, a-i trece mâna pe spinare,—a se pleca să-l vadă bine, tot mai bine.

— Am venit, căci mi se făcuse dor, vorbia Clement în timpul acesta. Mă gândiam mai de mult la asta, dar ce vreți, sunt foarte ocupat, mai ales cu politica, cu oamenii mari, înțelegeți, încât.... n'am timp în de-ajuns nici pentru mine....

— Păi cum, încuviință muma....

— Așà-i când intră omul în boierime, mormoi tatăl, cu luleaua între dinți....

Lui Clement începu a-i mirosi a piele și scoase batista parfumată cu care își făcu vânt.

— Ei, merge cu meșteșugul, tată?

— Ia, cât să nu murim de foame,..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce umbli de vorbești, Ignate.—se grăbi muma să-i taie vorba. Mila Domnului:—nu prea ne pune nevoia sula în coastă. Da așa-i dumnealui; îi place să se tot plângă că n'are....

Auzi atunci șoptituri în sală și alergă la ușă:

— Uite ai dracului de pici, cum trag cu urechea! La lucru răilor! și închise ușa. Ia spune Climent maică, cu ce să te cinstim?

— A, cu nimica te rog... Și fiindcă am treabă, să-mi dați voe să rămân puțin ca tata de vorbă, căci avem ceva de rânduit împreună....

— Așa? Auzit-ați? are de vorbă cu mine, băcatul. Haide, cărați-vă, repede, repede... Trimete după ceva țuică, nevastă...

— Nu trebue, tată....

— Mă rog, mă rog... Țuica e cinstea casei...

— Da să ne chemi, maică, să te mai vedem, când a fi să pleci.... zise muma.

— Las' că v'a chemă. Hai, periți odată.

Ignat le cam duse de spate, închise ușa, își îndreptă căciula pe dreapta de unde era în stânga, își trecu luleaua în stânga de unde era în colțul drept al gurii, și se apropiă de Clement. Acesta își aprindea o țigară.

Ignat era foarte cu chef fiindcă își pusese drept inimă în ziua aceea, la timp, toate porțiile de vin și de rachiu.

— Tată, uite ce-aveam de vorbă cu dumneata, începù Clement. Îți cer însă cuvântul că între noi va rămânea ce vom vorbi.

— Mă rog... uite...

Scoase luleaua, își udă degetul cel mare, trecându-l pe vârful limbei și-l întinse lui Clement, adăugând:

— Degetul s'a usca, da vorba nu s'a auzi...

— Tată, în caz de-a se face alegeri, ai putea dumneata să te pui pe umblet și să aduni voturi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Inregistrarea serie 2/1901 - 1932

sigure pentru... pentru un candidat al guvernului care ar vreà să iasă deputat?

Ignat își dădù căciula pe ceafă și scoase din nou luleaua.

— Uite... n'am prea alergat eu după d'al de astelea...Doar cât am votat singur ca toți ăilalți.... Ia dă-mi nițel tutun d'al dumitale, c'a fi d'ăl bun....

— Am țigări. Poftim.

— Țigări!... Țigara nu-i lulea... Fie și țigară... . După ce și-o aprinse, urmă:

— Să vezi dumneata Climent. Dacă pui dumneata stăruință pentru cinevașilea, de! m'oiu osteni, ca omu... de haiâru care 'l ai la mine.

— Uite ce, tată. Eu vreau să ies deputat, și îmi trebue mahalalele... Înțelegi?

Ignat se ridică și salută cu căciula până jos.

— Dumneata? Atunci e altă aca. Nu știu cum s'a fi făcând „pripagandă", însă spuiu și eu câte-o vorbă care să prinde. Las' pe mine Climent... las' pe mine... La adecă... om vedea...

Își puse căciula, o îndesă c'un pumn și urmă:

— Ți! să te scot „dipotat"... Aoilea! fac și pe dracu alb. Numa' să îmi dai de veste când a fi la adecă. Și mai vino pe la noi, taică...

— Am să mai viu.

Par'că-l mai încălzise voca bună și graba tătâni-său de-a 'l servi. Îi strânse mâna deci cu mai multă pornire.

— Să strig pe mă-ta?

— Strig-o să-mi iau seara bună....

In timp ce Ignat eșì în tinda puțin luminată de-o lampă fumegoasă, Climent își pregătì la îndemână trei hârtii de douăzeci de lei.

Nu trecù mult și muma intră cu o lavă pe care râdeau de curate ce erau, o sticlă cu țuică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1902-1932

și trei toiuri. Georgina aducea pe o farfurie pâne tăiată măsurat, ca anafura; Eufimia aducea dulceață și pahare cu apă.

Cu acea mulțămire și drăgălășie care le dă iubirea ce se revarsă fără stânjinire, muma îi zise lui Clement:

— Ție maică, ce vrei? dulceață, țuică?

— O țuică, mamă.

— Așà maică dragă că ți-ei fi ducând la masă...

Ignat alese toiul ce-i părù mai mare și-l dădù de dușcă, în chip de-a cerca bunătatea țuicei, apoi după ce și-l umplù iar, ciocnì cu „băiatul" și cu nevasta.

La plecare, Clement strecură fetelor și mume-si câte o hârtie de douăzeci de fiecare și porni, petrecut de familia întreagă, pe care, o lăsa în lumina unei bucurii fără de pereche.

Până târziu, în acea noapte, în casa lui Păclea fù vorba numai de Clement, între mumă și cele două fete. Dărnicia „băcatului", dărnicia „frățiorului", schimbase cu mult ideea de mai nainte despre firea lui.

Georgina totuși adormì supt povara unui gând nelămurit: de ce Clement, dacă erà bun, nu voise s'o însoțiască până acasă?

IV

Neapărat că Clement trebuia să viziteze familiile Rustovici și Râuțianu. Lasă că-l văzuseră deamnele pe când trecea pe-acòlo, dar erà și o datorie față cu niște cunoștinți de curând, în cercul cărora petrecuse.

Urmase modei când se dusese la Constanța, plăcută localitate unde te poți întâlni cu „*elita*" Bucureșteană.

Și fiindcă la întrebarea „unde ședzi?" sună fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdrr1901-1932

mos răspunsul: „la otel Carol". Clement nu se codise deloc să poposiască la acel otel care... te ridică în stima lumei.

Câştiga uşor banul, îl şi cheltuia uşor ca să pară ceeace voia, ceeace trebuiă să pară.

Pe frumoasa terasă a otelului, de unde privirea se perde fără nici o pedecă, pe nemărginirea pururea în frământare îşi dau întâlnire locuitorii lui şi amicii lor împrăştiaţi prin oraş.

Când vântul, musafir aproape nelipsit şi foarte supărător adese ori, binevoeşte să-şi împrumute felul de-a adia, al zefirului, şederea pe terasă e de un farmec deosebit.

Iar când te afli în societate plăcută fie, oricât de banal ar fi şiragul vorbelor, dacă din guri drăgălaşe porneşte, se preface par'că în salbă de mărgăritare. La farmecul timpului şi al privelişteî mării, se adaugă astfel farmecul persoanelor din preajmă-ţi.

Aceasta însă este oarecum poezia locului şi simţirea unei anume persoane.

Pâcleanu era departe de-a fi poet. Marea puteă fi pentru el adese ori pretextul de-a lega cu cineva vorba; poezia locului şi farmecul persoanelor se reducea la proza politicoasă, poleită, cu care'şi îmbrăca gândirea ce se făcea cuvânt, spre urmărirea unui anume scop bine hotărît.

Legase cunoştinţă cu familiile Rustovici şi Râuţianu care locuiau la otelul Carol. Ca bun creştin ortodox, se informase de starea lor materială, şi-a lui Rustovici i se păruse mai solidă supt îndoita-i formă de negustor şi moşier. D-şoara Cecilia Rustovici i se înfăţişase dar ca mai atrăgătoare decât d-şoara Aurelia Râuţianu.

Clement ţintia căsătoria, însă o considera ca o curată afacere de pe urma căreea să tragă foloase sigure şi în de-ajuns de mari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1989-1932

Vedea parcă o mai de-aproape potrivire între caracterul lui energic și cutezător și caracterul cam acelaș, al Aureliei. Socotelile îl îndemnau să vâslească în cealaltă parte.

De oarece tactica îi era să coacă în de-ajuns un lucru, nu începù cu graba și purcese a fi cavalerul amânduror domnișoarelor, de-o potrivă de drăgut cu fiecare.

O materie străină pentru el ca: *preferința fetelor*, îl cam încurca: de aceea își da silința, pe cât se puteà, să pătrundă care din amândouă îl plăcea mai degrabă și mai mult.

După două săptămâni de plimbări cu barca, de escursiuni pe la Mangalia, pe la Cerna-Vodă și Adam-Clissi, până la Sulina și în largul mării; după multe convorbiri în salon, pe terață, la vii, îi părù că Cecilia Rustovici, pe cât o erta sfiosia firească, îi arăta o simpatie mai pronunțată.

Aurelia, din contra, era cu el tot pe picior de răsboiu, îl atăca mereu cu ironii, răspundea cu vioiuciune țanțoșă la atacurile lui. Era și ea îndeajuns de politicoasă, firește. Nu prevenitoare și drăgălașă însă ca Cecilia.

De sigur că-i convenia asemenea început al preferinței. Totuși nu se gândì să-și schimbe atitudinea; urma sa fie cavalerul amândurora, cu aceeași măsură de intimitate prietenească pentru fiecare.

Însă cel mai puternic domn pe sine, nu poate rămânea cu deplinătate rece, când focul este prea aproape, în niște sobe atât de grațios alcătuite de Natură. Față cu el însuși, Clement își mărturisì că simte o aplecare mai vie către Cecilia.

Ciudat începù să-i pară mai apoi când își dădù seama că, în unele momente ale unor îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista „Românul” 1902–1932

prejurări ce variau, simțirea lui se supunea unui farmec straniu ce pornia din întreaga făptură a Aureliei.

Fata aceasta îl înrâurià atunci cu ochii ei cei mari, cu statura ei, cu înfățișarea de puternică frumusețe oacheșă.

Oricât deprins a nu se lăsa slăbiciunilor cărnei, ideea că ființa aceasta îi vorbia și de pasiune, par'că îl ademenia uneori.

După usemenea sensațiune însă, auzià glasul dulce și muzical al Ceciliei; o vedea ivindu-se cea mai perfectă icoană a castității și a frumuseței gingașe; din ochii ei primia nu săgeți repezi și arzătoare ci impresiunea a ceva mângâios, făcător de bine, ce se așeza pe inimă și priia.

Cum rămânea singur, redevenia el însuși, practicul care se ridică pe de-asupra oricărui sentimentalism ce l'ar surprinde și i-ar idealiza puțina simțire. Ba încă se satiriza pe sine că se juca de-a dragostea ca toți cei ce voesc să rămână și copii. Dragostea te ține pe loc ori te lasă în urmă, în timp ce ambițiunea, unica, te duce mereu înainte dacă îi ești statornic.

Pe părinții celor două fete îi subjugase prin chipul în care își spunea părerile, ca personale ale lui, însă în sensul vederilor de mai nainte cercetate, ale fiecăruia din cei doi.

Tot cu atâta limpezime și energie puteà fi de părere a zece inși, pe rând. In felul acesta socotia el că erà în stare să placă tuturor, când voia să placă.

Pe mamele fetelor 'și le făcuse prietene, dobândindu-le încrederea, prin o deosebită delicatețe și prin acea curtenie respectuoasă care nu displace nici celei mai virtuoase femei.

De aceea le adusese până la acea neprevedere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de a le lăsa, pe fete, singure, în plimbări cu dinsul, încredințate fiindcă nu puteà să existe nici un pericol.

Cu un cuvânt, Clement Pâcleanu, nu greșia cu nimic complexului de aparențe care făceau din el un om corect, serios, bine crescut, înzestrat cu cunoștințe întinse, „om superior", la urma urmei, după cum îi ziceau toți.

Cu câteva zile înainte de a părăsi Constanța, Aurelia Răuțianu propuse lui Clement o plimbare cu barca până la vii. Voia să-și ia rămas bun dela asemenea petrecere, pentru toamna aceea, și ziua era minunată iar marea aproape fără valuri.

Scopul ei ascuns erà să aducă lucrurile așà încât să siliască pe Pâcleanu a se declara pentru ea sau pentru Cecilia, dacă nu cu totul pe față, cel puțin într'un chip care să-i arate pentru viitor de partea căreea ar puteà înclina.

La această plimbare hotărâse pe mumă-sa și pe mătușă-sa a lua parte. Astfel, și-ar puteà înlesni câteva momente de vorbă, între el și ea, fără martori.

Ii mai trebuia însă un părtaș. Intâmplarea îi învoi să întâlniască de cu seară pe un tânăr, căruia, luase aminte, îi plăcea Cecilia. Acesta primise cu grabă și cu mulțămire.

Eată-i pe țărm. Domnii Rustovici și Răuțianu se hotărîră și ei să meargă. Tocmiră două bărci.

In una se urcase câte patru tinerii, în cealaltă bărbații cu nevestele.

Calea nu este lungă când valurile sunt abià simțite, și marea erà preà astâmpărată, pentru o mare.... neagră.

Aurelia erà foarte vorbăreață, mai mult decât de obiceiu, când și atunci vorbia în deajuns de mult. Lucru de mirat însă, nici Cecilia nu se lăsa mai prejos în acea zi d'atuncea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://dlib.ulbsibiu.ro/id/1901-932

Par'că se provocaseră la duel, în fața arbitrului ales de ele: Păcleanu. Celalt tânăr, cu toată silința lui de a fi rol principal, rămânea mai adese ori.... figurant.

Păcleanu, uimit de schimbarea Ceciliei, prindeă plăcerea s'o îndemne și mai mult la vorbă: îi părea și de spirit.

In timp însă ce el voia să rămână cu Cecilia de vorbă, Aurelia rupeă firul cu îndemânare și urmă să-l innoade ducând ea mai departe convorbirea cu Clement.

Când coborâră la vii, fù în de-ajuns de iscusită să-l facă a-i da ei brațul. Cecilia rămase astfel cu curtenitorul ei.

Incepură a urcă dealul. Oricât de distanțați însă de ceilalți, oricât încerca punerea în aplicare a planului ei bine adus până aci, Clement nu eși din program cu nici un cuvânt hotărîtor.

La întoarcere, Cecilia urmă același gând ca vară-sa la venire. Adusese vorba așă încât să-i spue unde este locuința familiei, ceeace însemna o invitare. El, cu aceeași cumpănire, promise o vizită, dar nu-și însemnă preferința.

Din urmă, Aurelia, numai urechi, auzea și se bucura că cel puțin nici Cecilia nu înainta mai mult decât ea, în alegerea acestui om curios.

Totuși aveà credința că, de va fi să se pronunțe cândva, pentru ea erà să fie.

Păcleanu se convingea acum că-l plăceau amândouă.

Cu asemenea impresiuni și în așà fel de stări sufletești se despărțiseră,—el, mai rămânând în Constanța,—ele plecând la moșie mai întâiu, și apoi să se întoarcă la București.

A doua zi după ducerea la tată-său, Clement se hotărî să-și facă datoria față cu cele două familii și începù cu Rustovici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu găsi pe nimeni acasă și lăsă carta. Trecû la Râuțianu și întâlnì acolo pe d-na Rustovici cu Cecilia.

Se vorbiă presemne tocmai atunci de el, căci doamna Râuțianu îi strigă, de îndată ce-l văzû că intră:

— Vorbiam de lup... și lupul la ușă... Apoi îl întâmpină cu multă familiaritate.

Aurelia se făcû roșie ca floarea macului; Cecilia se îngălbenì întâi, și pe urmă își redobândì trandafirii obicinuiți ai obrazului.

— Vorbiați de mine? De sigur că ați vorbit mai nainte de Constanța....

—O! Constanța fără dvs. am fi uitat-o... se pripì Aurelia să zică.

Clement prinse vorba, se înclină și răspunse:

— Vă mulțumesc, domnișoară pentru așà de bună amintire. Aceasta îmi dovedește că prietesugul de pe un țărm de mare n'a rămas pe valuri... valuri.....

— N'a rămas pe valuri, dar din partea d-v, a fost transportat cam târziu la București, zise Aurelia.

— Are dreptate Aurica, luă vorba d-na Râuțeanu. Noi ne-am întors de trei zile dela moșie.

— Abia alaltă-ieri m'am întors și eu.

— Și ce-ați făcut pe acolo, atâtea zile, fără noi! iarăși se grăbì Aurelia să zică; apoi, își muscă buzele: o luase gura pe dinainte, ca de obiceiu.

— O! erà prea multă lume încă în Constanța, care cunoșteà pe d-l Pâcleanu. Cum erà să ne ducă dorul? zise d-na Rustovici.

Cecilia în acest timp se ocupà chip cu răsfoirea unui caiet de muzică, dar erà ca pe ghimpi așteptând pe Clement să se ocupe și de ea.

— Doamnă, cuvântul: lume, e foarte vast în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistă românească interbelică

acceptiunea lui şi poate impresionà ca chestiune de... umanitarism.... Prieteşugul restrânge cercul, modifică oarecum natura altruistă prea întinsă a simţimântului de umanitate. Prieteşugul aduce simpatia, simţire mai concentrată, mai dulce. Şi când nu mai sunt lângă noi cei cuprinşi în raza acestei simţiri, resimţim lipsa lor, ne dăm seama că nu pot fi înlocuiţi... Aşi cuteză, dacă aşi cere şi părerea d-şoarei Rustovici?

Cecilia tresări... In fine, i se adresà ei!... S'ar fi părut că gândurile îi erau departe în acele clipe, şi ea ascultase cu sete pretenţioasa cuvântare a lui Clement.

— Părerea mea? răspunse ea cu glas puţin înecat. Dar e părerea d-voastră.

— Fără discuţiune? sunt un fericit ministru... în această.... cameră.

— Precum veţi fi şi în faţa Camerilor Ţării, zise d-na Râuţianu.

— O! nu ambiţionez aşà de departe, doamnă, Luându-ne după mulţimea decoraţilor, ţara e atât de plină de celebrităţi, că nu mai poate nimeni năzui să încapă în numărul lor.

— Aici aţi fost răutăcios, domnule Pâcleanu... fiindcă şi tata e decorat, zise Aurelia.

— Ce are a face tată-tău în cestiunea asta... Totdeauna te prea grăbeşti, dragă Aurico, îi impută muma.

— Neapărat că nu m'am gândit să cuprind în numărul celebrităţilor de paradă, pe tatăl d-v. d-şoară. D-sa ca bun agricultor a dat dovezi de înaltă pricepere; a făcut din ţăranii de pe proprietăţile sale, oameni cu dare de mână, plugari inteligenţi, cetăţeni conştienţi de drepturile şi de datoriile lor. D-nul Râuţianu are dar un merit deosebit, de care nu face caz, în prea multa domniei sale modestie. De altmintrelea, daţi-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voiu să v'o spun, modestia este un fel de... slăbiciune în familiile d-v., doamnelor, şi, în secolul nostru cine este prea modest, cu toate că'şi cunoaşte valoarea, păcătuieşte... îl înnecă bălăria mediocrităţilor impertinente şi sgomotoase.

— Prin urmare propagaţi cutezanţa ca mijloc de izbândire? întrebă Aurelia.

— D-şoară, da, o cutezanţă totdeauna potrivită împrejurărilor,—sau dacă voiţi mai bine, potrivită oamenilor: tot veţi întâmpină mai puţine neplăceri decât în caz contrariu.

— Excelentă şcoală, domnule Pâcleanu, zise d-na Răuţianu.

— O puneţi totdeauna în practică, domnule Pâcleanu? întrebă Aurelia, c'un zâmbet ironic, căutând în ochii lui drept, ca şi cum i-ar fi spus: cu mine de ce n'ai fost aşă?

— Dar bine, Aurelio, zise d-na Răuţianu, n'a spus d-nul Pâcleanu odată că şcoala sa e potrivită oamenilor şi împrejurărilor? Prin urmare, domnia-sa o aplică, negreşit...

— Mărturisesc însă că oameni şi împrejurări, nu m'au silit până acum s'o fac, răspunse Pâcleanu şi aruncă o privire Aurelici.

— Dumnea-voastră sunteţi mi se pare mai mult prudent decât cutezător..., îi zise Aurelia...

Mumele se priviră surprinse: ce voiă să înţeleagă Aurelia? Ce însemnau aluziunile ei?

Cleiment se mulţumi să zâmbească: Aurelia lovià tocmai acum în rezerva lui dela Constanţa, faţă cu ea şi cu Cecilia.

Aceasta, neputând răbdà felul convorbirii în care numai Aurelia se puteà amestecà, se ridică de lângă piano.

— Ce zici, Aurelio? Dacă am distrà câteva momente pe d-nul Pâcleanu cu puţină muzică?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— O! câtă plăcere mi-ați face domnișoarelor!... se grăbi el să răspundă.

Intervențiunea Ceciliei îl ușură de greutatea unei convorbiri care ținuse prea mult pe tărâmul pe care se pornise și care nu-i convenia încă.

Cecilia eră foarte îndemânatecă la piano și, dintre arte, singură muzica îi plăceà.

In timpul execuțiunei, „la patru mâini", a unei bucăți în adevăr delicioasă, el se uità numai la Cecilia: fără doar și poate, i se ivià mult mai atrăgătoare decât Aurelia.

După executarea câtorva bucăți, se servi ceaiu; convorbirea se puse pe tărâmul glumelor și a amintirilor dela Constanța, apoi Clement se ridică să plece.

— Cum? așà de curând, zise d-na Râuțianu.

— Foarte măgulit, doamnă, fiindcă socotiți prea scurt timpul de când am venit... Vă cer totuși permisiunea să mă retrag.

— V'o dăm... însă cu părere de rău.

— Notați părerea de rău a mamei, domnule Pâcleanu, zise Aurelia c'un zâmbet răutăcios.

— Și pe a noastră, zise Cecilia, luând pe mumă-sa de mână ca pentru a o face solidară.

— De'sigur, de sigur... se grăbi d-na Rustovici a încuviința, nu puțin mirată că și fii-sa zisese ceva, ba într'un moment ales. Apoi poftì pe Clement să le viziteze.

Pe când mumele petreceau pe Pâcleanu, Aurelia șoptì Ceciliei:

—Ai profitat minunat de bine de lecțiunea d-lui profesor: ai cutezat la timp Cecilio.

Cecilia o privì nu tocmai cu sfioșie, și-i răspunse cam aspru:

— Da.

Aurelia o aținti cu ochii mari, surprinsă; zâmbetul ironic îi pierì.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In clipa aceea amândouă își dădură de o potrivă seama că erau rivale, hotărîte oarecum.

Intrarea mumelor le ușură greutatea situațiunei. Totuși amândouă verișoarele se despărțiră cu răceală.

Și una, și alta, aveà de gândit acuma ce fel de purtare să păstreze când se vor întâlni?

O schimbare prea pe față erà greu lucru negreșit: preà se obișnuiseră mult amândouă din copilăria lor.

Până în timpul din urmă își spuseseră totdeauna una alteia impresiunile, își comunicaseră gândurile de toate zilele; combinaseră împreună ce să facă în anume ore, fiecare în deosebi ori amândouă la un loc; își scriseseră de îndată ce cutare împrejurare modificase ori aveà să modifice programul. Fusese dar între ele o de aproape legătură de cuget și de fapte.

De multe ori Aurelia hotărîse și Cecilia primise fără împotrivire; Cecilia propusese și Aurelia primise cu modificări la care Cecilia se unise fără să murmure.

Erà și o cestiune de temperament ca de o parte să fie conducere și aproape ordin, și de altă parte aproape supunere lipsită de revolte.

Nu fusese însă în calea lor pomul ce scutură roade ale căror suc deșteaptă energii adormite. Amorul modifică unele aplecări și multe din deprinderi.

Dar când privirile a două ființi cad asupra aceluiaș om! Amorul schimbă atunci legătura dintre ele. Abnegațiune de va fi din partea uneea în folosul celeilalte, prietenia nu se va mai urmà ca până atunci: între ce-a fost și ce este sunt renunțări și suferinți, regrete și deziluziuni. Prin acestea nu e cu putință ca viitorul să mai resfrângă trecutul curat de turburări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistele și romanele 1901-1932

După plecarea Ceciliei, Aurelia trecù foarte preocupată în camera ei. Ea luà numai decât hotărîrile, bune sau rele: să se prefacă indiferentă şi faţă cu Cecilia, şi faţă cu Pâcleanu. Îi trebuiă puţină voinţă numai, spre a se observà pe sine, ca să nu înainteze nici un cuvânt până ce nu va fi cumpănit.

Cecilia când ajunse acasă şi găsì carta de vizită a lui Clement, avù emoţiunea unei dulci mulţămiri: pe ea o vizitase întâi... Ea erà dar cea preferată.

— Şi vezi-l că n'a spus nimic? zise doamna Rustovici...

— Poate că'şi avea motivul, se grăbì Cecilia să răspundă pe un ton ciudat.

D-na Rustovici se uità la ea cu mirare: ce însemnà intonaţiunea aceasta ciudată?

V.

Unul din cele două mari partide politice ale Ţării îşi are „clubul" în o clădire fără vre-o deosebită înfăţişare arhitectonică.

A venit de curând la putere şi are fericirea să-şi vadă locaşul vizitat de mare mulţime de credincioşi; bună parte din ei sunt noui convertiţi... Dar ce are a face?

Înainte de cină, lungul şir de camere ce dau una în alta, se umple cu fel de fel de chipuri, care de care mai curioase: să te fi aşezat de o parte şi să te fi pus pe observaţiune, te-ar fi surprins că puteau să existe asemenea chipuri, anume croite par'că după acelaş calapod. Nu-ţi spuneau nimic aproape prin expresiunea lor personală; erau însufleţite de o singură lumină: putinţa unei repezi schimbări a poziţiunei lor materiale datorită faptului că partidul venise la putere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unul din saloane era locul de adunare al comitetului executiv. Acolo pătrundeau numai cei însemnați, stâlpii sprijinitori ai boltei.

De acolo se împărția, cu mâna mai strâns ori mai larg deschisă, funcțiuni, demnități, onoruri.

Care cum eșia de acolo, era obiect de adâncă observațiune: chipurile micilor stâlpi se lungiau, întrebători li se făceau ochii, ascuțite li se ciuliau urechile ca să prindă șoaptele, cu sete așteptate de alții ce nu urcau cu ușurință treptele la acest altar.

Câte interese cu totul personale se legau de viața guvernamentală a partidului! Cum se mișcau toate aceste interese, la fiecare suflare a unei șoapte, ca valurile unei mări la fiece suflare de vânt!

Cestiunea însemnată care pasionă acum, era: se vor disolvà Camerile? nu se vor disolvà?

Cutare persoană politică de seamă aruncà un cuvânt; cuvântul dobândià însemnătate deosebită și isca discuțiuni furtunoase. Venià însă alt cuvânt dela altă persoană politică de seamă și aceasta dà altă direcțiune discuțiunilor de până atunci. In realitate, nimic sigur nu se știa, căci adâncul tainelor numai zeilor se cuvine pe de-a întregul.

Conducătorii îl cunoșteau, dar nu-l puteau încă împrăștià pe valurile mulțimei, care aveà numai să asculte atunci...

După cină, salele se umpleau iarăș: de astă dată se iviau chipuri mai subțiri, a căror înfățișare spunеà ceva. Pe ele se însemnà feluritatea însemnătății ce-și închipuiau mai mult că au, decât a acelcea ce în realitate aveau.

In mare parte aceste persoane se puteau numì trăsura de unire între adevărații puternici și mulțimea de rând a susținătorilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://dldlamuseum.ro/?id=1901-4932

Aceştia se mulţămesc cu promisiuni multe şi cu câte o decoraţiune când se poate. Ceilalţi, numai cu foloase imediate şi bine pipăite. Pretenţioşi la culme, ei sunt cauza turburărilor care aduc adesceori la desbinare pe conducătorii puternici. Sunt nenorocirea partidelor şi totuş, în chipul cum sunt partidele alcătuite, fără ei nu se poate.

Pe la nouă ore, se adună adevăraţii fruntaşi: între aceştia se iveşte şi Clement Pâcleanu.

El se numără între tinerii cari şi-au făcut stadiul de aşteptare şi acum speră a le veni rândul la onoruri.

Se pare că s'ar şti aceasta, întru cât e vorba de Pâcleanu, căci multe, multe mâini i se întind, multe zâmbete i se presară în cale.

Clement se înfioară de plăcere şi răspunde cu căldură, dar şi cu acea înfăţişare protectoare ce instinctiv îşi iau aceia ce cred că vor ajunge mari.

Cu paşi siguri se îndreaptă către salonul aleşilor de lânga camera de chibzuinţă a comitetului.

Acì, înfăţişarea i se schimbă puţin: e între aceia pe cari îi poate încă considera de potriva lui.

Cei mai mulţi îl înconjoară:

— Ei, vei luà cuvântul astăseară? îl întreabă unii cu interes, alţii cu accent uşor de ironie în care se zăreşte invidia.

— Da, îl voiu luà. Disolvarea se impune şi aud că unii bătrâni stăruie încă să nu se facă. Aceştia tot nu vor să înţeleagă că nu mai merge cu compromisuri, că trebuie o direcţiune nouă şi sănătoasă pentru partid, întemeiată pe legătura sinceră şi lămurită dintre toţi membrii de seamă ai partidului...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Dar dacă disolvarea va provocà o desunire şi mai dăunătoare?

— Nu...

Şi Clement începù a demonstrà, cu pornire convingătoare, bunul disolvării...

Şedinţa se deschise şi sfătuitorii fruntaşi se avântară în cuvântări; la urmă aproape toţi îşi mărturisiră că Pâcleanu vorbise în chip „magistral".

In acea seară se şi votă în adevăr disolvarea, rămânând ca Şeful partidului să confere cu Suveranul.

Intre şoaptele din acea seară, erau câteva care ajunseseră la urechile lui Pâcleanu, ca o muzică cerească:

— Diavolul de Pâcleanu are în el „stofă" de ministru!...

Ce visuri frumoase de mărire îl legănară şi-l întovărăşiră, în seara aceea, pe Clement!... Acasă, timp îndelungat se gândì ce anume portofoliu ar fi putut să i se încredinţeze... Nu se vedeà nepotrivit pentru nici unul... Plăcut îi erà însă al Instrucţiunei Publice şi Cultelor.

Ignat, de îndată ce Clement îl vestì că se începuse „campania", se întărì cu câteva păhărele şi se porni pe cutreerat mahalalele.

Trebuià o întrunire publică în care Pâcleanu să vorbiască...

Iată însă că apărù în club lista candidaturilor hotărîte de comitet....

Când Clement nu se văzù printre aleşi, un văl i se aşeză pe ochi şi câteva momente nu fù în stare să se mişte din loc...

— Pentru ce-l şterseseră, odată ce ştià bine că fusese pus?

Părăsì Clubul, foarte trist, cuprins pentru în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evstatiera.ivanuta.ro/mcr1901-1932

tâia oară de o slăbiciune a nervilor care-l făcu, timp de câteva ore, să stea cu spiritul în neactivitate.

Ambiţiunea, mândria, amorul propriu îl aduseră însă la revoltă.

Voi să cunoască numai decât cauza, voi să impună ce i se luase pe nedrept, voi să i se recunoască o autoritate ce trebuiă să aibă în partid...

Pe când înaintă spre Club îi ieşi în cale Rustovici... Acesta fù lovit de înfăţişarea schimbată a lui Clement.

— Bună ziua, iubite d-le Păcleanu, i se adresă în chip prietenos. Dar ce ai?... Ori eşti bolnav?

Omul simte nevoie a-şi deschide inima. Greul este să aleagă persoana. Clement avù îmboldirea, însă şi se gândì dacă Rustovici puteà fi vrednicul de destăinuirea lui. Erà tatăl Ceciliei; erà omul care trebuià să-l vadă întotdeauna supt lumina în care i se înfăţişase când îi făcuse cunoştinţa.

Să-i spuie desconsiderarea ce-i arătase partidul, n'ar fi fost o micşorare a lui în ochii lui Rustovici?... Nu, dacă puneà bine cestiunea... Se hotărì dar să-l facă părtaş supărării lui.

— Nu sunt bolnav, domnule Rustovici, însă contrariat, ca să nu zic deocamdată mai mult.

— Ştii că-mi eşti simpatic, domnule Păcleanu, şi pentru valoarea d-tale personală, şi pentru plăcerea ce a-i făcut familiilor noastre, ca amic. Vrei să stăm mai mult de vorbă împreună?

— Cu dragă inimă, răspunse Clement, încălzit de buna întâmpinare a acestui om sincer şi onest.

— Atunci, iă să intrăm colea în cafenea. E a noastră, a negustorilor, dar nu e rău înlăuntru.

Cafeneaua din faţa vechei Poşte erà plină de muşterii şi o subţire ceaţă de fum o umpleà în întregime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se aşezară într'un colţ, cerură câte o cafea şi se dispuseră pentru sfat.

— Şi aşă, ce te contrariază pe d-ta, om afirmat în politică şi distins prin calităţi recunoscute? îl întrebă Rustovici.

— Nerecunoştinţa, domnule Rustovici. Partidul îmi datorâ o distincţiune şi mi-o acordase în primele momente când s'a alcătuit lista candidaturilor oficiale. Azi m'am văzut şters însă, de pe listă... Încă odată a triumfat vechiul curent şi încă odată tineretul e lăsat pe planul al doilea.

— Firește că supără, asemenea neglijenţă vinovată. Aceasta se datoreşte însă unor intrigi, de sigur, care nu-ţi micşorează meritele întru nimic. Dar aceasta îţi dă ocaziunea, domnule Păcleanu, de-a te afirmă şi mai mult ca o forţă. De ce nu te pui singur pe luptă?

— Dă-mi voie să fiu sincer faţă de d-ta, domnule Rustovici. Să ai merite, nu însemnează în politică să poţi duce singur o luptă electorală, când eşti cunoscut şi apreciat numai de un cerc de frunţaşi dela centru. In vre-un judeţ nu mă pot prezintă, de oarece sunt de acî, şi acî, când începi, îţi trebuie sprijinul guvernului. Mai târziu, după ce voiu da măsura personalităţei mele, nu zic că n'aş puteà încercà şi în afară de Capitală....

Dar acum...

— Ai vorbit drept. Dar dacă ţi-aş spune: judeţul Teleorman te-ar puteà îmbrăţişà, — ce-ai răspunde?...

— Aşi răspunde, domnule Rustovici, că înţeleg până unde merge bunul d-tale prieteşug pentru mine.

— Răspunsul e măgulitor. Vorba-i, vei pornì lupta?

— De ce nu, dacă-mi vei arătà calea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evstatra.s.xanalo.com 1901 1932

— Bine, să ți-o arăt. Eu și cumnatul Rădțianu ne bucurăm în județ de oarecare trecere. Și fiindcă pentru noi nu am căutat să o punem la cercare, o vom pune pentru d-ta. Rădțianu e acì. Vino după amează la noi și vei găsì terenul pregătit. Va rămânea câte trei să stabilim unele puncte.

— Bine, domnule Rustovici, și-ți mulțămesc. Acum, văd lucrul ca posibil; guvernul nu mă va sprijinì, dar nici nu va cuteză să mă combată, când va vedeà o mișcare în favoarea mea.

— Tocmai așà se va și întâmplà... Mai trebuie să-ți spun că avem, vecin cu moșia, un om care îți va fi de mare folos... Și mai mult ia sprijinul lui m'am gândit decât la trecerea noastră... Omul acesta este un mare luptător pentru cauza țăranilor și a făcut minuni pentru ei... Îmbrățișează cauza aceasta:—m'am exprimat rău— ești deja susținătorul ei, de drept, ca tânăr cult; omul acela te va primì cu dragoste. El lucrează în județ, pe teren practic, cu fapte; d-ta vei duce în Parlament cauza sătenească și prin cuvântu-ți puternic vei mijlocì la guvern să-și ațintiască luarea aminte asupra acestei clase.

— O! da, nici vorbă, răspunse Clement cu căldură voită. Cauza aceasta totdeauna m'a preocupat.

— Să fii cu totul străin de dânsa, și numai să vezi ce s'a făcut, și ți se va lămurì ce-ar mai fi de făcut, și limpede, și alb ca ziua...

— Mă faci curios, domnule Rustovici și doritor să-mi completez teoria cu practica văzută de-aproape.

— Mă rog, dup'amează vom hotărì ziua când să mergi cu noi la Iglița, moșia mea. Pe când s'au fixat alegerile?

— Mâni se va citì la Cameră și la Senat di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

solvarea şi poimâni va apăreà în Monitor decretul de convocare a colegiilor, peste o lună, ca la 15 Noembrie să se poată întruní nouăle Camere...

Rustovici rămase o clipă gânditor.

— Vom avea timpul trebuincios, zise apoi. Peste două săptămâni numele d-tale va fi cunoscut judeţului întreg.

— Nu va trebuì să vorbesc sătenilor undeva?

— Cestiunea aceasta o vom cercetà când vom fi la moşie, căci întâiu de toate trebuie să avem părerea lui Victor Cosmin.

— Victor Cosmin?

— Aşa-l chiamă pe vecinul nostru, pe omul nostru providenţial....

La auzul unui asemnea titlu, Clement se simţi muşcat de gelozie.

— Un om ca d-v , domnule Rustovici, zise Clement, ca să vorbiască în felul acesta de domnul Cosmin, trebuie să fie ceva de dânsul...

— Domnule Pâcleanu, răspunse Rustovici, eram întru câtva buni agricultori, eu şi Râuţianu;—buni însă întru cât ne folosiam numai nouă. Prin Victor Cosmin am ajuns să folosim şi altora, să ridicăm pe ţăran materialiceşte şi sufleteşte. Şi am văzut cu surprindere că ridicându-l, am început să câştigăm şi mai mult. Dobândindu-ne încrederea, ţăranul ne va da un procent de muncă mai mare cu mai multă inteligenţă şi cu mai vădită bunăvoinţă. Câştigul e în timp, e în muncă, e în calitatea roadelor câmpului,—şi toate acestea, se adună spre a-ţi dà la urmă câştigul pipăit al bamului.

Ciudată înrâurire avea asupră-i mărturisirea sinceră a lui Rustovici: acel om necunoscut încă, îi erà antipatic. Cu pătrunderea lui, îşi dà seama că erà vorba de un *„cineva“*, nu de un *„ori-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„*cine*" și parcă nu-i venia la îndemână, mai ales că eră să-l aibă sprijin...

In fine, după ce ascultă în silă alte laude ale lui Rustovici, pentru Victor Cosmin,—se despărți de amicul său.

Până să vie ora când să se ducă la Rustovici, în minte-i se învârti numai numele necunoscutului Victor Cosmin. Eră adevărată obsesiune.

Nu, nu,—își ziceă Clement,—și Râuțianu și Rustovici, sunt mai... simpli decât îi credeam, dacă prelind că acel Victor Cosmin i-a făcut mai buni agricultori. Trebuie să fie vre-un proprietar bogat care a ispitit țarinele cu niscare-va încercări, pe dibuite: i-au isbutit... și cată-l...„om providențial",—vorba lui Rustovici.... Acum, întru cât va fi urmit și pe țărani din fatalul lor „*așà am apucat dela părinți*", ca să-i deà pe brazda lui nouă,—voiu vedeà la fața locului...

Și nu știu ce rea îmboldire îl silià să reducă la nimic trâmbițatele calități ale acelui necunoscut.

Ba ajunse să se numiască „naiv" fiindcă se încrezuse în spusele lui Rustovici privitoare la influența în județ, printre țărani, a lui Cosmin.

Recunoșteà bunăvoința lui Rustovici;—interesată, de sigur, întru cât aveà fată de măritat,—dar nu mai puneà temeiu pe puternicia ajutorului ce-i oferise.

Călăuzit de ideea aceasta, trecù pe la club înainte de a se duce la Rustovici... Acolo află că decretul de disolvare fusese citit la Cameră și la Senat și că, înainte de împrăștierea membrilor Adunărilor, aveà să se țină o consfătuire a fruntașilor la Ministerul de Interne.

Mai află că o disidență serioasă eră să ià ființă în curând, ceeace aducea grijă guvernului.

In aceà disidență trebuià să intre și el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lăsând să se înțeleagă că, de nu va fi combătut la Teleorman, va rămânea credincios și va fi ales, la timp.

Și iarăși visuri de mărire începură să-i măgulească vanitatea.

VI.

Moșia Iglița numără vre-o cinci mii de pogoane din care aproape patru mii sunt arabile, pământ bine-cuvântat ca bunătate.

E câmp întins, străbătut de coline mici, de șosele bine ținute și pe ici colo cu începuturi de plantațiuni de copaci. Satele, ca niște insule de verdeață, se vedeà că tind către prefacere în bine, dovadă că locuitorii începuseră să se simtă, însă că nu de mult timp se îndreptaseră pe calea aceasta.

Trăsura cu patru cai, a lui Rustovici, așteptà la gara Roșiori-de-Vede. Acesta, Răuțianu și Clement se urcară. Timpul erà minunat. Nu însă poezia Naturei în învrâstătura colorilor de toamnă, puteà înrâuri pe Clement mai cu seamă.

Sub înfățișarea-i de bine primitoare a spuselor celor doi cumnați, clocotiau resimțiminte puternice în contra omului către care se duceà. Acela erà eroul și nu el care aveà pretențiunea de a fi.

Dar, la urma urmei, nu mai erà mult și aveà să-l vadă,—iar răsbunarea lui trebuià să fie în superioritatea cu care de sigur îl va sdrobì.

Își alcătuise discursuri întregi, în care intrau programe grozave privitoare la reformele agrare. Citise mult în aceste două zile din urmă așa că, superficial judecându-l după cele ce îi-ar fi spus, l-ai fi socotit adânc cunoscător al cestiunei.

Om al teoriei, se amețià el însuși cu pers-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pectiva strălucitoare a unor legi, care, nu aveau a face aproape de fel cu realitatea nevoilor clasei căreia voiă să le aplice.

De pe catedră ori dela tribună se pot aruncă cuvinte cu chila: în țarini se seamănă după anume măsură și pe temeiul cunoașterii de aproape a însușirilor fiecărei porțiuni de teren.

Și cu cât se apropia de Iglița, megiesa „Vadului-Lung" a lui Cosmin, cu atât el par'că creșteà în propria sa considerațiune și celalt semicșorà până la proporțiunea cifrei din urmă dintr'un total mare.

Intrară în sat. Infățișarea lui curată îl deșteptă din visurile ascunse ale măririi.

Clement fusese rar pe la țară și atunci nu-și ațintise luarea aminte asupra stării acelor grămezi de case urâte ce alcătuiau un sat.

Pentru el toate satele se asemănau; toți sătenii trebuià să fie aceeași, muncitori robiți pământului și neîngrijiți de ființa lor.

Ii adusese mirare fața nouă pentru el, a Igliței. I se iviă un tot armonios oarecum, și, în nepriceperea lui de a luà seama amănuntelor ce intrau în acest tot și care reprezintau un capital de muncă inteligentă,—se mulțămià cu impresiunea generală, care, cel puțin, îi erà plăcută.

— Frumos sat,—exclamă el.

Rustovici zâmbì; Râuțianu îi răspunse:

— Sper să ai ce vedeà, domnule Pâcleanu.

Coborîră în fața unei terațe de piatră, largă și înaltă, care prindeà bine casei cu două caturi, de arhitectură simplă dar impunătoare.

De jur împrejur erau numai brazde de verdeață și pomi.

Casa fiind cevà mai sus decât o parte din sat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

privirea de pe terață cuprindeà o mare întindere de câmp muiată în raze de soare.

Priveliștea satului apoi, cu liniile drepte, bine bătătorite și prunduite cu rândurile de pomi de-o parte și de alta, se desfășurà veselă și plăcută.

Pâcleanu, mai simțitor par'că, își ținù mai multe momente ochii aținți asupra acestei frumuseți ce-l interesà. Natura începeà să-l înrâuriască.

Intrà, după aceea în o sală rotundă ce-și primià lumina de sus. Patru uși se deschideau în patru încăperi; în fund, scara pentru catul de sus, se desfăceà în două dela un loc. Un balcon interior de jur împrejur se îmbucà cu amândouă părțile scării, și pe acest balcon dădeau ușile încăperilor de sus, destinate numai pentru dormit.

Sala aceasta înaltă ca o boltă de biserică, erà decorată numai cu arme și cu tablouri de vânătoare.

Incăperile de jos, un biurou, un salon, sală de mâncare și o cameră pentru oaspeți, erau mobilate simplu, dar foarte curat ținute și foarte luminoase.

— Domnule Pâcleanu, fii bun și te consideră la d-ta acasă. Aceasta e odaia dumitale, îi zise Rustovici. Nouă dă-ne voie să ne interesăm de-ale casei....

După ce rămase singur, Clement începù să cerceteze lăuntrul încăperilor. Prea multa simplitate îl impresioniă în chip nu tocmai plăcut.

—Nu cum-va sunt avari? se întrebă... De ce și la țară să nu aibă luxul cu care-și fac fală în oraș? Când privești mai de aproape lucrurile, judeci mai bine și pe oameni, după ele. Sunt acum și mai sigur că faimosul dumnealor Cos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadansavoia.ro/mdrr1901-1932

min are să iasă.... un agricultor ca toți agricultorii.

După scurta impresiune bună ce-i dase mai adineauri natura, simțiă acum ca o nevoie furioasă de a nu găsi nimica deosebit, nimica vrednic de o laudă serioasă.

Totuși, apropiându-se de o fereastră și aruncându-și privirea în curtea întinsă de dinapoia casei, îl surprinse niște șiruri bine clădite de magazii pentru cereale, de grajduri pentru vite și alte zidării a căror întrebuințare nu o puteă preciză. El nu mai văzuse o mare orânduire agricolă, dar instinctiv își dă seama că după cum i se arătă aceasta, eră lucrarea unor oameni cu pricepere și cu rost.

Și parcă se dispuse a-i judecă mai bine. Ori cum ar fi fost, la urma urmei, lucrul și oamenii, aveă să-i vadă și, dacă și candidatura lui eșiă la bun capăt, apoi înalta lui considerațiune le puteă fi acordată fără nici o rezervă.

Masa în adevăr bună, cum eră deprins s'o aibă în totdeauna, și vinul cu deosebire ales, îl făcură pe Clement să dea atențiune mai binevoitoare lămuririlor lui Râuțianu.

Când trecù apoi să vadă de-aproape economia moșiei,—magaziile sistematic ventilate pentru cereale, grajdurile sistematic orânduite pentru ținerea și creșterea vitelor, vaci și boi de rasă elvețiană, tauri pentru îmbunătățirea rasei vitelor pământene, rămători și oi,—unele menite pentru export de carne, altele pentru lăptărie și brânzeturi; când i se explică apoi mecanismul agricol, în amănuntele lui mai însemnate,— Clement se încredință că acești doi oameni reprezintau o forță practică vrednică de luat în seamă.

Materialist însă, el reducea munca aceasta va-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rială la câștigul însemnat și prin urmare la averea ce se formase din acest câștig de ani întregi.

Prin minte îi trecù de astă dată mai concretă ideea căsătoriei lui cu una din fete,—cu aceea căreea tatăl îi va puteà da mai mult.

Având averea, poziţiunea lui politică se întemeià mai puternică, fiindcă puteà să fie mai independentă.

După ce Râuţianu îl lăsă cu Rustovici, spre a se repezi la Vadu-Lung,—la „omul providenţial". Clement află că moșia Igliţa erà a lui Rustovici, dar o căutà Râuţianu și că moșia Lupăceni, apropiată, erà proprietatea cumnatului său.

— Judeţul acesta, îi zise Rustovici, e poate unul din judeţele ţării, cel mai bine potrivit pentru agricultură întinsă. Pământul e bogat în materii care-l fac mănos și cultura raţională nu-l va secătuì niciodată. Avem linii ferate ale Statului, dar ne trebuie o lege pentru linii particulare. Acestea va trebuì să răsbiască la Dunăre, și le vom face când ne vom ajunge scopul ce-l vei cunoaște în curând. Până atunci șoselele din ce în ce mai bune înlesnesc foarte mult transportul. Nu e taină mare, aceasta a drumurilor, totuși se pare că nu multă lume o poate înţelege. Lipsește încă spiritul de asociaţiune, pe de o parte, și pe de altă parte, unii ochi văd numai câștigul imediat, pentru o perioadă de timp relativ scurtă. Credinţa însă ne este că vom trece și peste greutăţile acestea. Ceeace-ţi spun, e numai un fel de vestire în linii largi, a celor ce vei auzì când vei vedeà pe Victor Cosmin. Atunci vei înţelege toată rotăria marilor lucrări, din care, unele au început, și anume acelea care pregătesc pe cele mai depărtate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901_1932

— M'ai făcut și mai curios să cunosc rotăria aceasta....

—Să se întoarcă cumnatul, dela Vadu-Lung, și vei vedeà o lumină ce nu bănuiești....

— Dacă o lumină precum mi-o vestești, se află pe acì, noi ceștia, numai Bucureșteni, s'ar părea că trăim într'un întuneric...

— In București, dragă domnule Pâcleanu, se trăiește în o lumină de gaz și se fac cercări cu electricitatea; să trăiește în o hărnicie de oraș mare prin care trec torente de vorbe și curenți de reforme stângace.... Lumina și hărnicia adevărată vor pornì dela sate, când evoluțiunea lor se va împlinì în liniște și cu rostul cuvenit.

Pâcleanu cătă lung la Rustovici, de vorbele căruia erà surprins și, după care, îi apăreà alt om decât cel bănuit până atunci.

Oare ce aveà să întâmpine, el, ce se socotià adânc cunoscător al vieței românești?

Nu cum-va croiala vieței orășenești, ce-i păruse perfecțiune, puteà să nu se potrivească satelor, cărora legiuitorii le-o aruncă din când în când pe spate, fără să le ià mai întâi măsura?

VII.

Cecilia Rustovici visà în micul salon unde-și aveà pianul și unde se deprinsese a lucrà.

Faptul că tată-său plecase la moșie, că de obiceiu se ducea numai pe timpul socotelilor și al învoielilor, iar acum că pornise cu Clement Pâcleanu,—o impresionase, o sguduise puternic.

Nu auzise nimica vorbindu-se între tatăl și muma ei; doar că Pâcleanu venise cu o zi înainte și seara plecase cu tatăl ei și cu Râuțianu.

Bine, de unchiul Râuțianu știà că aveà să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plece în seara de ieri; pentru ce se dusese însă fatăl-său și mai ales Păcleanu?

Mumă-sa nu voise să deschidă vorba asupra cestiunei, și seara trecuse în chipul obicinuit: ea citise foița ziarului, apoi cântase la piano; pe urmă fiecare se retrăsese în odaia sa de culcare. Atât numai că nu putuse adormi așă de curând ca altă dată.

De dimineață, la ora mesei, de asemenea mumă-sa nu-i spusese nici un cuvânt: de ce tăcerea aceasta care luă acoperemânt de taină?

Erà apoi ziua când Aurelia venià după amiază la dânsa și ora vizitei trecuse de multișor. Care erà cauza?

Caetul de sonate stà deschis pe piano și dragostea de exerciții n'o îmboldià să înceapă.

—Aurelia nu are să vie... Vechile deprinderi încep să se ducă... se gândì Cecilia. Mi se declară prea pe față că-mi poartă pică... Bine judecând, nici eu nici ea nu ar trebui să ne supărăm...; amândouă avem dreptul să aspirăm la acelaș tânăr...

Adevărul erà acesta: și ea, și Aurelia plăceau pe Clement. Erà însă și iubire?

Cecilia 'și-o spuse acum: de sigur că erà, fiindcă întru cât o privià, n'ar fi renunțat la el pentru nimic...

—Da, pentru nimic,—repetă cu glas tare, și se ridică. Ochii ei avură scânteeri, atitudinea ei erà a înfruntării...

Câtevà clipe după aceia, plecă privirea supt imboldul unui cuget nou:

—El însă?... se întrebă.

Aurelia îi zisese cu ironie că erà mai mult prudent decât cutezător. Așà îi părea și ei. Totuși prima vizită fusesè pentru familia ei; deci, putea fi o urmă... Că nu vorbise de față cu Aurelia de acea vizită, însemnà iarăși ceva...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statiramaineanu.ro/?id=11901-1932

Acuma însă că plecase la țară, ce putea fi? Fiindcă venise tot la ei acasă, și nu la unchiușău, putea să însemne că tată-său și nu unchiul îl poftise la țară, cine știe... ca să-l apropie mai mult de casa lui... Poate că tată său îl plăcuse într'atâta în cât în cugetul lui îl preursise. Atunci?

Rămase alte câteva clipe, gânditoare, apoi, hotărî să întrebuințeze viclenia față cu Aurelia: să i se arate tot bună și prietenoasă, să o încredințeze, de se va putea, că n'o legă de el nici un simțimânt... Iar la urmă, triumful ei va fi și mai mare, dacă pe dânsa va alege-o Pâcleanu.

D-na Rustovici intră.

—Te credeam cu Aurelia... îi zise, dar apoi o privi cercetător: ce e cu chipul tău serios, muncit parcă de gânduri? Ce ai?

—Nu am nimica, mamă. Tot așteptând pe Aurelia, mai eră să mă fure somnul...

—Nu cânți ceva?

—Ba da. Se așează la piano, pe urmă întoarse capul către mumă-sa șade multe zile tata la moșie?

—Vr'o două-trei zile. Dar de ce întrebi?

—Mi s'a părut curios să plece la Iglița pe timpul ăsta....

D-na Rustovici avù un zâmbet ușor.

—A vrut să arate d-lui Pâcleanu moșia...

—Da? și se înroși, punându se să răsfoiască repede caetul... Va să zică tot tată-său îl invitase...

D-na Rustovici prinse de veste schimbării.

—Nu-i așà că eră bine, Cecilio, dacă ne găsiam și noi la Iglița?

—Pentru ce, mamă dragă?

—Altfel e casa, când e vorba de primit musafiri, și când cucoanele de gazdă sunt acolo!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cecilia nu răspunse. D-na Rustovici își dădù seama că fie-sa nu voià încă să-și deà cugetul pe față, și nu mai stărui.

—Vrei să ne ducem noi la Aurelia, dacă n'a venit ea pe la tine? o întrebă.

—Bucuros,—și se ridică.

D-na Râuțianu și Aurelia se aflau în sala de mâncare. Masa o lungiseră și erà plină de pânză de in, foarte fin țesută.

O tânără fată foarte frumușică și vioaie, croia, iar Aurelia însăila la mașină.

D-na Rustovici o recunoscù; și Ceciliei îi părù că o cunoaște.

Mai înainte de a se ridică Aurelia să întâmpine pe Cecilia, aceasta și dădù fuga de-o sărută.

—Mă miram eu de ce n'ai venit pe la mine azi... îi zise.

—Era să viu deseară, dar ai făcut foarte bine că ai venit tu. Apoi mai încet: asta dovedește că tot nu ne-am supărat împreună...

—Să ne supărăm? Vai, cum ai crede tu una ca asta, Aurico?

Se așeză lângă ea, foarte afectuoasă ca de obiceiu și se puseră pe vorbit, pe șoptite.

Iulia prezentase pe bruna plină de vino încoace:

D-șoara Georgina Pâclea... de care ți-am vorbit. Aveam dreptate, Zoe: d-șoara este foarte pricepută și îndemânatecă. Ne-am înțeles să ne deà ajutor pentru rochii, pentru pălării... Vezi, s'o iei și tu...

—Cu plăcere, d-șoară... i se adresă Zoe.

—A! mătușică dragă,—zise Aurelia... Să vezi cu câtă „adresă“, numai din câte-va adusături de mână, a dat unei pălării a mea, din toamna trecută, o formă nouă foarte „șic“... Cu puțină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

califea şi cu nişte flori dela altă pălărie. mi-a „garnisit-o“ de minune.... la numai s'o vedeţi...

Giorgina se înroşise de mulţămire şi nu ridică ochii de pe lucru. Un zâmbet drăgălaş, arătă numai că lauda îi mergeă la inimă.

Aurelia se întoarse cu pălăria pe cap şi d-na Rustovici cu Cecilia o preţuiră cu aceeaşi bunăvoinţă, după cum de altmintrelea şi merită. în adevăr.

—Am să te rog şi eu d-şoară să-mi faci una la fel... zise Cecilia.

—Cu plăcere d-şoară... Putem cercà şi alt model... care să se potrivească figurii d-v. de blondă... răspunse Giorgina, privind-o.

—Ai terminat şcoala, d-şoară Giorgino?' o întrebă d-na Rustovici.

—O termin anul ăsta, doamnă...

—Şi vei deschide magazin?...

—O! nu cred, răspunse ea oftând. Nu am mijloace....

—Ar fi păcat... Dar vom mai vorbì noi, de asta, nu-i aşà Iulio? zise d-na Rustovici.

Iulia îi înţelese gândul şi răspunse:

—Vom mai vorbì,—căci, adaose privind la Giorgina, surprinsă,—avem un gând oarecare cu privire la d-ta.

—Vă mulţămesc, doamnă,—răspunse Giorgina, deşi nedumerită.

După puţin, convorbirea ajunse la alte subiecte, între mume, şi trecù la ducerea lui Rustovici la moşie.

—De ce vor fi luat bărbaţii noştri la moşie şi pe dommul Pâcleanu? Ştii tu Zoe? Petre al meu nu a voit să-mi spuie. Ştii cum e el... Mi-a răspuns că' sunt lucruri în cari femeile nu trebue să s'amestece.

D-na Rustovici zâmbì:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Chip, Andrei al meu a fost mai bun, dar mi-a recomandat de o camdată tăcerea. Au un plan cu d-l Păcleanu...

Pentru a doua oară, la rostirea numelui acesta, Giorgina ridică o repede privire întrebătoare: să fi fost vorba de frate-său? Şi, mai să întrebe. Fără să-şi dea seama anume ce simţimânt o opri într'o clipă, amână pentru altă dată ştiinţa ce voia să aibă.

—Mare prieteşug au prins pentru d-l Păcleanu, zise Iulia... Nu-i vorbă că-l şi merită,—se grăbi să adaoge, simţind privirea Aureliei ridicată asupra-i în chip imputător.

—Pe d-l Păcleanu îl aşteaptă un viitor frumos, Iulio, zise d-na Rustovici, aruncând o căutătură în spre Cecilia.

Atunci li se vesti o vizită: d-na Arinăşteanu. Iulia sări repede.

—Ah, dragă Zoie, primeşte-o tu până să mă gătesc puţin... Să vii şi tu, Aurelio, cu Cecilia...

—D-şoara Giorgina are să ne ierte...

Mumele ieşiră.

—Nu te duci, Aurico, să te găteşti şi tu?

—Mai lasă, căci d-na Arinăşteanu când vine, nu stă numai o jumătate de oră... Şi va să zică,—urmă încet de tot,—nu eşti supărată?

—Zău nu, Aurico! văd cât interes îi porţi tu şi m'am gândit să mă dau de-oparte.

—Cu adevărat? întrebă Aurelia, cu bucurie vădită...

Cecilia, muşcată de gelozie, îşi strânse buzele într'un zâmbet răutăcios, răspunse însă cu ton firesc:

—Foarte adevărat, mai ales când am luat seama că înclină spre tine...

—Ai luat seama, tu?

—Am luat, fiindcă, îţi spun drept, mi-ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/md1902-1932

plăcut să încline spre mine... Dar dacă nu se poate, nu se poate. De ce dar n'ai fi tu mulțămită?

Chipul Aureliei se făcù roș de plăcere...

—Tot ai dar inimă bună, Cecilio.. Să știi că am s'aduc lucrul încât...

Feciorul intră:

—Vă poftește cucoana în salon...

—A! da... zise Aurelia... O și uitasem... Te duci înainte, Cecilio?

—Nu; odată cu tine. Hai să-ți ajut să te îmbraci....

Cecilia însoți, voioasă, pe verișoară-sa. Ce repede se înrezuse în vorbele ei! Ba încă, ce nu prevăzuse, o hotărîse să grăbească deznodământul: silindu-l să se declare, Aurelia singură îi pregătià lui Clement calea spre dânsa.

Giorgina le urmărì cu o privire de invidie: i se părea că erau foarte fericite... Și rămase câte-va clipe pe gânduri.

Auzì un tușit însă și tresărì. Când privì în urmă, feciorul: părea că așteaptă momentul să se aproprie de dânsa.

Giorgina înțelese și își pironì ochii la croiala începută.

Feciorul se apropriă însă, pe buze cu acel zâmbet nerușinat al culezătorului de rând:

—Ce bine îmi pare că ai intrat în casa noastră... O să ne vedem mai des și mai bine, „mam'zel" Giorgino.

Giorgina nu răspunse, dar în priviri îi trecù o licărire de mânie.

—Și adecă de ce mă tratezi așà de sus, „mam'zel" Giorgino?...

—Ia fă bine și mă lasă în pace, că te spuiu cucoanei, m'ai înțeles? îi răspunse ea cu asprime, fără să-l privească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

—Dacă-i așa, și eu am să spuiu cucoanei că lași pe boieri să se ție pe urmă d-tale.

Giorgina îi aruncă o privire disprețuitoare...

—Pe urma mea?

—Ei, parcă n'am văzut eu mai zilele trecute, spre seară, pe un cuconaș...

—Mai întâi, era frate-meu, așă să știi, și apoi, nu-i treaba d-tale...

—Ei, ași! frate!... Ce? n'a venit d-l Pâcleanu pe la boierii noștri? De unde frate!...

Giorgina tăcu, înroșindu-se; feciorul, socotind că o înfundase, începù a râde obraznic.

Un sunet de clopoțel îl făcù însă să se depărteze:

—S'auzim de bine, „mam'zel“... îi zise, trimițându-i sărutări cu mâna, și ieși.

Giorgina se ridică, enervată.

—Ah! ce obraznic... și să nu pot să-i fac nimic!...

Trecând apoi la fereastră, urmă:

—Va să zică tot de nenea vorbiau cucoanele... Il cunosc...

Își aminti de întâlnirea ei cu Clement și adaose:

De aia n'a vrut să venim acasă împreună...

—Îi era rușine să nu-l vadă cucoanele cu mine.. ori mai de grabă vre-una din domnișoarele astea... știu eu? Intr'un fel... de!... poate că are dreptate.... și oftă, rămânând pe gânduri.

VIII.

Intru câtva fusese pentru Clement un început de impresiuni nouă, intrarea lui în satul Iglița. Când se apropiă însă de comuna Vadu-Lung, îi bătù la ochi bunătatea șoselei, pomii deja în de-ajuns de groși, ceeace dovedià că erau puși

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de demult, frumusețea deosebită a porumburilor coapte și a rapiței dejà bine răsărită.

Când intră în comună, nu i se mai părù că se află în țară; de-o parte și de alta a șoselei se ridicau case cu bună înfățișare, în de-ajuns de înalte, cu ferestre largi, cu prispele pardosite cu scânduri, închise ori zăbreluite, cu trepte de scânduri ori de cărămidă, foarte bine făcute, cu ogrăzi împrejmuite cu scânduri date la rândea.— unele vopsite,—și în cuprinsul lor foarte curat, rânduială, bielșug de pomi.

Eată un sat cum încă n'am văzut, cu toate că mult pe la țară n'am umblat, exclamă Clement.

—Aici s'a făcut primul început, domnule Pâcleanu, acum douăzeci și cinci de ani... îi zise Râuțianu, când noi încă nu eram proprietari megieși.

—Când ți-am spus, domnule Pâcleanu că vei avea ce să vezi pe aici!... zise Rustovici...

Trecură pe dinaintea unei case cu o curte foarte mare...

—Aici a fost locuința proprietății, grăi Râuțianu. Acum, într'o aripă, este școala de adulți, în cealaltă aripă, Cassa de economie a regiunii.

—Școală de adulți!... Cassă de economie a regiunii!... exclamă Clement...

—Da, da, zise Rustovici, râzând de mirarea lui Clement; școală de adulți și cassă de economie cu frumosul capital de două sute de mii lei...

—Nu mai spune!... E posibil?...

—Ce minuni nu face unirea! zise Rustovici cu însuflețire.

Trăsura cotì... În fundul uliței se ridică o casă c'un singur cat, foarte înaltă și arătoasă, de un stil ales, vechiu românesc, modernizat prin câteva motive nouă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—E casa lui Victor Cosmin...

In vastul cuprins al curții erau diferite clădiri ce se iviau printre numeroșii pomi roditori, curate și în forme felurite, după destinațiunea ce li se dase. Nici aici nu se vedeà lux, ci numai trainicul, trebuinciosul, bine-îngrijitul. Dar din tot, ieșiâ o armonie plăcută și estetica nu lipsia. In capul scării teraței se ivì un bărbat de-o înfățișare plină de simplitate, distinsă, simpatică. Pe chipul lui erà blândețe și seninătate, în privirile lui bunătate și sinceritate, pe fruntea lui mare atinsă de neaua dintâi a anilor, acel tainic semn, numai decât vădit, al orizonturilor vaste de gândire și al inteligenței deosebite. O barbă aproape cu totul albă îi încadrà bine chipul.

Clement simțì fără voia lui respect adânc pe lângă ciudată neliniște.

Acest bărbat îl intimidà parcă, ori cât nu erà el omul ușor de intimidat.

—E Victor Cosmin, îi șoptì Râuțianu.

Cosmin întâmpinà cu afectuoasă prietenie, pe cei doi cumnați. Pe Clement îl străpunse cu privire adâncă de cercetare—lucru de-o clipă,—apoi îi dădù mâna și-i zise cu bună-voință:

—Fii bine venit, dommule Pâcleanu.

Sala de intrare erà mică; în dreapta însă,—biuroul lui Cosmin, de jur împrejur numai cu rafturi pline cu cărți legate,—erà foarte încăpător, luminos, cu obiecte și cu tablouri de preț.

Această încăpere îți spuneà numai decât cine puteà fi omul. Ceva cu totul particular îți arătà că erà în adevăr un loc de studiu, că acele numeroase cărți nu erau numai obișnuitul decor pretențios al multor biurouri.

Tablourile, statuietele, busturile, vasele, nu cu subiecte banale, erau nu ca lucruri numai de ornament, ci reprezentau idei, din ideile mari și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ramuri.ro/?id=1901-1932

alese ale acestui om, spre a-i desmierdà privirea, şi a se şi însoţi, în forma lor artistică, cu gândurile lui.

Mărimea încăperei, lumina ce intrà pe ferestrele înalte şi late, aerul mult şi curat, le puneau la îndemână, le făceau să respiri liber ca şi cum ai fi fost în largul naturii, în vre-un colţ pitoresc. Aceste însuşiri ale încăperii completau parcă pe Victor Cosmin întărindu-te în credinţa că erà om al faptelor mari, obişnuit cu vastitatea cugetărilor şi idealurilor.

Pe biuroul de stejar erau deschise mai multe registre şi foi scrise.

Trei tineri săteni, îmbrăcaţi foarte curat, ţărăneşte, lucrau la biurou.

Cosmin îi prezintă:

—Marin Filip, capul Cassei de economii, Dinu Şerpoiu şi Şerban Păun, conferenţiarii ambulanţi a două secţiuni din judeţ...

Înfăţişarea acestor trei tineri, erà simplitatea şi deşteptăciunea; ceva cuminte, blând, liniştit pornia din privirea şi mişcările lor.

Se vedeà că îndeplinesc un apostolat, cu regularitatea deprinderii, cu căldura convingerii, cu mulţămirea că puteau fi folositori.

Nimic ascuns, nimic silit, nimic care să fi vădit mândrie de sine.

Clement se simţi şi mai strâmtorat parcă: seriozitatea unor fapte îndeplinite, seninătatea acestor chipuri loviau în simţirea lui falşificată de mediul orăşenesc; aproape îl umiliau...

Puterea onestităţii are, în anume momente, un efect zdrobitor asupra celor mai nerușinaţi cutezători...

—V'am întrerupt dela lucru, luă cuvânt Râutianu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Nici de cum, domnule Răuțianu, fiindcă terminasem, răspunse Cosmin.

—Aveți conferențiari pe regiuni? întrebă Pâcleanu, mirat de asemenea noutate.

—Avem o întreagă întocmire educatoare domnule Pâcleanu... Voiu fi foarte mulțămit să ți-o fac cunoscută, de oarece ai avut buna-voință să vii pe la noi...

—Vor fi pentru mine momente de neuitat, domnule Cosmin, răspunse el, cu curtenia măgulitorului. Mărturisesc că nu cunosc de aproape întocmirea unei exploatări agricole, și dacă îmi dați voie, vă voiu pretinde să începeți și cu mine sistematic. Aș dori dar să știu întâi, în ce chip lucrează proprietatea și raporturile ei față cu muncitorii ce întrebuințează.

—Bucuros, dacă amicii mei Rustovici și Răuțianu sunt dispuși să asculte lucruri ce cunosc.

—Da, cum nu, se grăbi să răspundă Rustovici. Nu știi că este o plăcere să te asculțăm vorbind?...

Cosmin zâmbi.

—Atunci, până să ne chieme la masă, putem sfătui. Moșia mea Vadu-Lung e în condițiuni excepționale de exploatare, domnule Pâcleanu. Acum douăzeci și cinci de ani am fost câtvà timp acì [1]), de oarece pe atunci era proprietatea primei mele soții, și atunci am pus temelia stării lucrurilor de astăzi. După ce am deprins pe săteni cu plugăritul sistematic, după ce le-am ridicat moralul și i-am făcut să se mai cuprindă materialicește, mi-am oprit o mică parte din moșie, ca vre-o cinci sute de pogoane, pentru experiențile mele agricole înaintate, iar cealaltă parte am dat-o cu arendă tuturora,—obștiei satelor de pe cuprinsul ei; — înțelegeți: în loc s'o caut eu, sau s'o arendez unui om singur, i-am

[1]) Vezi „Strein în țara lui". Editura Nițeanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcut pe toți, arendașii ei. Sătenii o caută dar, strâng recolta, își opresc fiecare ce le trebuie pentru casă, vând, plătesc arenda, și ce le rămâne ca bani, o mică parte, își opresc pentru trebuinți, ceialtă parte o depun la Cassa lor de economii...

—Un comunism dar, zise Pâcleanu.

—Nu, o tovărășie. Comunismul înnecă individualitatea. Stabilește, ca să zic așă, masa obștească, și trece peste activitatea liberă a individului. Tovărășia îi asigură partea și-i lasă libertatea de-a agonisi, de-a 'și fructifică agonisirea, de-a 'și întinde activitatea și peste aceea ce-o datorează tovărășiei. Fiecare sătean are și locurile lui proprii. Pe acestea le caută singur. Fiecare are curtea lui, și-n ea mai întreprinde câte ceva dela care să aibă folos.

—Bine, domnule Cosmin, dar dacă se întâmplă ani răi? Cum vor puteà plăti arenda?

—Pentru o agricultură sistematică nu poate fi vorba de ani răi cu totul. Dovadă că de zece ani cât de mijlocie a fost producțiunea, dacă nu le-a rămas bani une-ori, au avut pentru casă grâu și porumb, ceeace reprezintă un folos în natură, căruia cu ușurință îi stabilești echivalentul în bani.

—Este acesta un ideal pentru îmbunătățirea stării săteanului și ar trebuì ca toți proprietarii să facă așà? întrebă Pâcleanu.

—Pe unde educațiunea săteanului a ajuns la asemenea dezvoltare, firește că proprietarii ar face bine, dacă nu cultivă ei, să aleagă pe săteni, între ei și un arendaș oarecare. Prin urmare, ce fac eu, poate fi cestiune de principiu și pentru ceilalți. Idealul însă pentru săteni, este, să-i facem individualități puternice, și pentru aceasta am pornit mișcarea, acăreea organizațiune o vei vedeà mai apoi. Iată ai de față pe amicii mei dividualitatea. Slăbește, ca să zic așà, masa ob-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Rustovici şi Râuţianu, pe moşiile cărora lucrurile se prezintă în sensul individualităţei educate, deşi pe fondul vechiu al învoielilor obişnuite. Amicii mei fiind omenoşi, învoielile dumnealor cu sătenii prezintă o legătură dreaptă între ce dau, ca proprietari, sătenilor, şi ce dau aceştia în schimb ca muncă. Proprietatea nu pierde de fel; sătenii nu sunt împovărati, şi se aleg şi ei cu procentul muncei depuse. Educaţiunea agricolă, pe de o parte; pe de altă parte aceea a inteligenţei şi a sufletului, îi fac să se aplice la muncă cu hărnicie şi cu pricepere, cu dorul ca munca să iasă bine şi ca timpul să nu se piardă în deşert.

—Îmi dai voe să te întreb care este sistemul acestor învoieli?

—Tocmai la el veniam acum. Şi ca să-l înţelegi pe acesta întrebuinţat de amicii mei, cată să-l cunoşti întâiu pe cellalt, din nenorocire obişnuit de exploatatori, -proprietarii sau arendaşii, cari, văd în săteni numai nişte robi buni de exploatat. Invoiala este ca eu, proprietar sau arendaş, să-ţi dau dumitale, săteanu muncitor, locuri câte poţi munci. Aşa, eu badea Stan Cutare, viu la dumneata, domnul Igrec, şi-ţi cer 8 pogoane locuri pentru pus porumb în parte. Eu, domnul Igrec, îţi dau şi te oblig pe dumneata, badea Stan, ca pentru aceste 8 pogoane, să-mi faci: 4 pogoane secere, 2 zile cu carul, 2 zile cu mânile, să-mi ari şi să-mi semeni cele 8 pogoane după ce ai ridicat de pe ele porumbul. Dacă iei lucrul pe deasupra, nu-ţi pare ceva prea de sarcină. Dacă iei condeiul şi socoteşti, te înspăimânţi. Cât să facă cele 8 pogoane ce 'ţi le arendez dumitale din primăvară până la ridicatul recoltei de pe ele? Cel mai bun pământ tot să coste pe an 30 lei pogonul; 8 pogoane

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.romanulromanesc.ro/?id=1901-1932

fac dar 240 lei. Cu ce-mi plăteşti dumneata? *Cu 4 pogoane secere, mai întâi.* Cât se plăteşte însă pogonul de secere, aceluia pe care l'ai tocmi vara să ţi-l facă? Cel puţin 50 lei, de obiceiu 60, cu mâncarea lui. Când ai numai decât nevoe de braţe, îi dai omului şi mâncare. Va să zică *numai secerea face 240 lei.* Să admitem că la învoiala de cu toamnă, trebue să laşi mai eftin şi d-ta, săteanul. Dar să tot laşi 10 lei de pogon. Prin urmare, *8 pogoane ar face 200 lei; două zile cu carul, 8 lei* şi *două cu mânile 4 lei, total 222 lei.* Il obligi să-ţi are şi să-ţi semene toamna acele 8 pogoane, cu grâu. Dar un pogon de arătură-semănătură cu grăpatul lui, costă cel puţin 10 lei, pe ieftin. Va să zică *fac 80 lei* şi cu 222, *total 302 lei.* In rezumat: i-ai dat locuri de *240 lei* şi ţi-a făcut muncă *de 302.* Apoi e foarte mult pentru d-ta, sătean, să dai pentru 6 luni, 62 lei arendaşului sau proprietarului, peste mămcă. Şi e mare câştig pentru d-ta, arendaş sau proprietar, căci aceste 8 pogoane le-ai semănat cu grâu şi-ţi vor da şi alt produs, prin urmare un nou câştig, din care, eu, săteanul, nu trag nimic. Unde mai pui că, dacă-i dai săteanului şi sămânţa, el ţi-o înapoiază îndoit; unde pui iarăşi că porumbul de pe cele 8 pogoane, nu-l ia săteanul în întregime, ci una şi una, sau în alte localităţi, două părţi proprietatea şi o parte săteanul. Să socotim că un pogon produce una chilă şi jumătate; sunt 12 chile în total; câte 10 lei chila, sau 36 în termen de mijloc, *fac 232 lei.* Va să zică, cu proprietarul mai iau dela d-ta, sătean, *şi de 112 lei porumb.* In total, cu săteanul, dau proprietăţei peste muncă: 62 şi cu 112 lei porumb: *174 lei!* Apoi e negrăit de împovărător pentru săteanu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Acesta e sistemul învoielilor? exclamă Pâcleanu, surprins.

—Da, acesta, domnule Pâcleanu, ceeace lămureşte repedea îmbogăţire a exploatatorilor, de obiceiu, pe aci, în Muntenia şi în Oltenia, bulgari şi greci. Mai este alt rău, pe urmă. Domnii aceştia, iau moşiile pe cinci sau pe şapte, mult pe nouă ani; ân acest timp, ţinta lor fiind numai câştigul, nu se gândesc la pământ, căruia îi trebue şi lui întărîtură prin îngrăşare şi prin odihnă. Ei practică numai schimbul simplu: unde a fost grâu, porumb, unde a fost porumb grâu, unde a fost rapiţă, porumb, ba adesea ori şi 'n mirişte pun tot grâu. Aşa, se secătueşte pământul până la capătul termenului de arendare şi producţiunea scade şi calitativ şi cantitativ...

—Bine, dar proprietarii nu văd?

—Nu le pasă, nu se interesează: de ajuns dacă li se dă arenda la timp, ori când viaţa lor risipitoare îi silesc să ceară bani înainte.

—Dar proprietarii ce-şi caută ei singuri moşiile?

—Sunt mai prevăzători întru cât-va, cu privire la fertilitatea pământului, dar ideia îmbogăţirii îi face să fie tot atât de despoietori. Şi aci e loc ca să cunoşti pe amicii mei Rustovici şi Răuţianu. Ei sunt excepţiunea vrednică de laudă, în sistemul vechiu al învoielilor şi 'n munca agricolă modernizată. Socotind munca sătenilor pe preţul ei real, aceştia se văd cu câştig la capătul anului agricol. Şi nu li se micşorează proprietarilor venitul raţional, căci pământul fiind bine căutat şi muncit, produce mai mult şi mai bun...

—Acum văd limpede adevărata stare a săteanului şi cauzele că stă pe loc în sărăcie, în ignoranţă şi 'n nepăsare. A! fiţi siguri că, la timp,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

voiu ridică cu putere glasul ca să arăt răul şi să cer mijloace de îndreptare.

Cosmin zâmbì uşor,—şi ce însemnă zâmbetul acesta! Dar nu voì să şi răspundă, ca să nu descurajeze dela primu-i pas, pe acest „luptător“ nou.

Înfăţişarea lui nu-i făcuse încă o impresiune favorabilă, dar aveà opiniunea amicilor lui de-o cam dată. Şi apoi, aveà să-l îndemne la vorbă, mai pe urmă, spre a-i cântări valoarea personală.

Atunci se şi ivì o drăgălaşă feliţă de vre-o cinci spre zece ani, şi-i poftì la masă.

Prima parte se terminase.

IX.

Nu şi-i definia bine Pâcleanu simţimântul pentru Cosmin. Vrăjmăşia în contra acestuia tăcuse acum. Ceva ce semănà a respect îl încălzià. Ii aprecià cunoştinţile plugăriei, dar din acestea nu ieşià încă, pentru el, superioritatea.

Când întrâ însă în sala de mâncare şi când văzù pe doamna Maria Cosmin, par'că se prefăcù de odată.

Aveà treizeci şi cinci de ani trecuţi: Pâcleanu nu-i dădù mai mult de douăzeci şi cinci.

Nu frumuseţea formată a figurii şi a corpului, impresiona însă puternic, ci mulţimea însuşirilor sufleteşti răsfrânte asupra fizicului, cât şi a împrejurărilor vieţii care-i dà mulţămirea deplină, seninătatea, necunoştinţa nici unor patimi.

Era femee, şi, cât de sensual să fi fost, nu sexul vorbià spre-a te înrîurì. Ceva ne-lumesc, cu totul spiritual, te adià pornind din acea privire curată şi duioasă, din acel glas dulce şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

mlădios. Era amica, era sora, era muma, idealizate.

Şi în adevăr că Clement niciodată nu primise o emoţiune curată până în momentele acestea... Cum se făcù, se lipsì, fără să-şi deà seama, de toate poleitele deşertăciuni ale tineretului curtenitor de profesiune, pe care adesea ori le întrebuinţase, şi fù simplù, sincer, cuviincios în vorbă şi în expresiunea admiraţiunii lui.

Pe tot timpul mesei se simţì bun, fericit, făcând parte din altă lume. Şi-i plăceà neţărmurita iubire pentru bărbatul ei, a acestei divine femei, simţimânt ce străbătea în cuvintele ce-i adresa, în privirile cu care 'l învăluià;—şi-i apăreau ca o perfecţiune legătura dintre el şi ea, dintre ei şi copii,—aureolă de armonie casnică.

Prin această femeie[1]) începù să înţeleagă şi mai bine pe Cosmin.

Convorbirea lor reprezentà viaţa lor: nimic banal, nimic nefolositor, nimic la întâmplare. Erà urmarea unor idei pline de învăţăminte, ce trebuià să se răsfrângă în afară pentru binele altora.

Cu pătrunderea ce nu-i lipsia, Clement îşi dădù seama cu încetul că Cosmin o formase, că el erà în adevăr omul superior, dar şi ea, cu însuşirile firești, dacă se ridicase, putuse rămânea alături cu el, ca să alcătuiască împreună un tot minunat şi rar.

Cât erà de departe de tot ce văzuse pân' acì, în lumea lui obicinuită!

Şi totuşi, cât de puţin erau să ţină simţimântele ce-i insuflase familia aceasta!

Vezi că-i lipsià adânca educaţiune a inimii. Unele naturi, ca oglinzile, răsfrâng obictele nu-

1) Vezi „*Strein în Ţara lui*“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem/1901-1932

mai cât timp le au în față; pe urmă rămân ce sunt: sclipitoare, reci, în cadru poleit.

După masă coborâră în curte.

— Acuma să 'mi vezi căsnicia agricolă, zise Cosmin, lui Pâcleanu. Una din condițiunile de seamă ale vieții de agricultor este permanența reședinței rurale. A doua condițiune, împodobirea locuinței în așa fel, încât să răspundă nu numai trebuinților, ci și bunului gust și esteticei. Chiar când ai mijloace mai puține, să te simți la îndemână în casă și să-ți placă. In curtea locuinții, tot ce e necesar căsniciei agricole, ca clădiri, să 'ți înfățișeze rânduială în așezare, curățiе și o alcătuire îngrijită... De-aceea lupta mea a fost mare întrucât privește pe sătean să-l aduc ca, în marginea mijloacelor lui, să se poată obicinui cu acestea. O bună așezare a căminului, desvoltă sentimentul demnității și al independenței; e una din cele mai puternice înrâuriri, fiindcă lucrează în toate zilele asupra omului, în partea cea mai intimă a vieții lui. Ca să-și facă apoi tot mai bunicel și tot mai mult, se pleacă spre silința de-a lucrà mai bine și mai mult. Eată dar un nou folos: silința. Pricepe că economia nu stă să mănânce prost, să se îmbrace rău, să stea între pereți aproape goi; ci să muncească așà, ca tot ce trece peste trebuințі, să-i alcătuiască economiile. Și vei vedea, domnule Pâcleanu, că 'i-am pus pe drumul acesta, pe sătenii noștri.

— Ar fi fost rău dacă rămâneau numai la teorie și la principii... răspunse el.

— Negreșit; noi însă am intrat pe tărâmul aplicării lor... Acuma, încă o lămurire. Idealul cultivării agricole, este cea comercială pe temeiul specializării. Și proprietar, și sătean, cultivăm

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

azi de toate, și fiindcă ne trebue de toate și nu voim să aducem din altă parte, și fiindcă aceasta e deprinderea vechei societăți comunitare din ale cărecea rețele nu ținem încă să scăpăm.

— Intrevăd ce poate fi, dar nu văd limpede, zise Pâcleanu.

— Să limpezim: eu, pe moșia mea, mă simt obligat par'că, să seamăn grâu, porumb, orz, ovăz, plante furagere, rapiță, să cresc vite. Pentru acestea îmi aleg locurile cele mai potrivite. Până la un punct isbutesc,—mulțămită silinții și unor anume mijloace prin care vin în ajutor pământului,—să am grâne bune și vite în condițiuni satisfăcătoare destinațiunei lor. Dacă privim lucrul în generalitatea lui, părerea că e bun ni se formează repede. Ia închipuește'ți însă că s'a determinat curentul specializării: vecinul meu produce numai grâu. El va produce în așa condițiuni de anume îngrijiri de mai 'nainte, că grâul său va fi mult mai bun decât al meu, care, produc de toate. Altul va cultiva numai porumb: și va fi mult mai bun decât al meu, pentru aceleași motive. Așà cu toate celelalte. Eu, în fața acestor produse de specialitate, voiu rămânea în inferioritate de calitate și de cantitate și nu voiu puteà luptà alăturea cu el.

— Este cu putință însă, domnule Cosmin, întrebă Rustovici, ca eu, pe o proprietate rurală întinsă, să cultiv de pildă, numai grâu?...

— In adevăr, s'ar părea că întinderea prea mare a unor moșii, s'ar opune sistemului cultivării comerciale. E numai aparența însă. In Statele-Unite s'a început și lucrul merge; de altfel, acesta e viitorul, mai ales când se va ivì și se va susține proprietatea mijlocie, dela care va pornì curentul specializării.

— Dar eu prevăd o scădere a prețului fiecărui fel de grâne, zise Râuțianu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ieu.stat.ro/muzeul-1900-1932

— Vei vinde mai eftin, dar vei vinde mai mult şi nu vei pierde. Şi d-ta, producătorul, îţi vei face treburile, şi consumatorul va avea mai cu belşug şi mai bun, mai hrănitor. Oare concurenţa nu te sileşte şi azi să vinzi de multe ori prea eftin? Chestiunea vânzării, asupra căreia am mai discutat, se leagă şi de alte chestiuni privitoare la felul cum ajungi să vinzi. Şi noi am pornit spre un început: Sindicarea producătorilor şi tratarea directă cu Casele de export.

— Un lucru încă, zise Rustovici: avea-voiu braţe pentru o prea mare întindere de cultivare specialistă?

— Nu uita că pretutindeni, în străinătate, maşinile înlocuiesc braţele...

— Dar atunci sătenii? zise Pâcleanu.

— Vor produce pe micile lor locuri, îmbunătăţite, şi după noul sistem, în de-ajuns; iar tovărăşia pentru desfacere, îi va susţine. Firesc că sunt multe chestiuni de amănunt pentru regularea acestor lucruri şi mai ales pregătirea, de ani întregi, spre a se ajunge acî. De aceea, ca principiu, cată ce ar fi de nevoe, să se facă: *organizaţiunea pe regiuni de producţiune,* şi anume[1]): împărţirea ţării în regiuni omogene; alcătuirea centrelor regionale; conducerea afacerilor comunei de comună, a regiunii de regiune, a naţiunii de Stat. Alcătuirea unei jurisdicţiuni arbitrale, cu sarcina de a regula conflictele între individ, comună, regiune şi Stat. Aceasta, din punctul de vedere administrativ; din punctul de vedere economic: libertatea iniţiativei comunală şi regională; împăcarea intereselor economice a fiecărei regiuni. In ce priveşte partea intelectuală: învăţământul potrivit

1) Vezi „*La revue Sociale, 1901.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebuinţilor regionale şi locale; desvoltarea lucrărilor de iniţiativă privată pe tărâmul literilor, artelor, ştiinţilor.

— Vast program! exclamă Pâcleanu.

— Vast şi totuşi de îndeplinit, dacă ar preocupa atâtea forţe ce se pierd în luptele sterpe de partid, fără nici un folos, zise Cosmin. Dar va veni timpul! exclamă apoi, privind în zare, într'o atitudine de inspirat.

Se aflau în faţa casei, între arbori ce alcătuiau un mănuchiu. Căldura era potrivită, aerul curat şi priincios... Şi cele spuse de Cosmin săturau şi şi mai mult sufletul, dând fiecăruia o şi mai dulce plăcere de-a se şti că trăeşte şi că poate spera.

—O reducţiune a programului acesta, reîncepù Cosmin, am pus-o în aplicare şi dă roade. Am studiat judeţul întreg timp de doi ani şi am putut în aceşti din urmă zece ani să stabilesc, în unele plăşi din cele ce le avem azi, nişte mici regiuni de activitate concentrată. Nu corespund idealului, dar se potrivesc trebuinţilor timpului şi pentru viitor vor fi puncte de plecare spre ideal. Sătenii din cincisprezece comune de pildă, ce alcătuiesc o plasă, 'şi-au legat interesele, s'au întovărăşit. Au trei puncte de adunare,—câte cinci comune la un loc,—cu o casă de economie, şi o casă centrală la punctul ales de centru al regiunii. Un conferenţiar pentru cinci comune, povăţuitor şi supraveghetor, ca drumurile să fie bine ţinute şi plantate, ca locuinţile să fie curate şi începuturile de meserii să se îmbunătăţiască şi să se urmeze cu rânduială. Pe aceşti oameni 'i-am format eu. Vei avea ocaziune, domnule Pâcleanu, să fii de faţă la o adunare a regiunii şi vei înţelege mai bine....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraseleromanului.ro/?id=1901-1932

— Dar cum ai ajuns aci? întrebă Pâcleanu. A trebuit anume educațiune?

— Firește că da. Am avut un sprijin puternic în învățători, cari, m'au înțeles și nu s'au dat înlături dela o muncă grea. Ei își făceau datoria să învețe pe copii după programul oficial; dar alături cu școala Statului, eră școala de adulți, școala practică cu două secțiuni: agricultura și meșteșugurile. Pe lângă învățători, eu formasem deja tineri cu câte o specialitate, timp de trei ani, și apoi am început. Vei vedea în câteva puncte ale moșiei mele și pe moșiile amicilor mei locuri de practică agricolă și începuturi bunicele de ateliere pentru meșteșuguri. Trebuie să știi, domnule Pâclene, că sau în aceste ateliere, de către copiii sătenilor, sau pe acasă, fiecare sătean își face ce-i trebue.... Nu plătim orașelor mai nici un tribut. Ca să mă mai întorc odată la chestiunea regiunii, am să mai spun numai, că în cele trei puncte sătenii, și-au clădit depozite de grâne de unde le vând și le transportă. Cei din plasa Dunărei sunt pe cale de-a 'și face o mică schelă unde să poată ancora caice pentru încărcare. Le vor da ajutor și ceilalți din plășile organizate. De-ocam dată lucrează la o șosea, până la țărm, pentru înlesnirea transporturilor. In viitor va fi poate și o linie ferată particulară. Eu și amicii mei o avem lămurită. Ne trebue numai legea care să permită asemenea întreprinderi.

— Aud și nu 'mi vine să cred, murmură Pâcleanu.

— Și la toate acestea d-nul Cosmin lucrează fără preget, exclamă Răuțianu, strângându-i mâna cu admirațiune....

Cosmin se înroși... Lauda îl încurcă totdeauna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Acum haidem să vadă domnul Pâcleanu căsnicia moşici.

X.

Printre brazde de diferite forme şi lungimi, şerpuesc drumuri aşternute cu nisip. Cele mai strâmte sunt ale încunjurului casei alcătuit ca mic parc, fără despărţitură de cealaltă parte a vastei curţi; cele mai largi duc la feluritele clădiri şi la grădinile de economie ale casei.

Totuşi, se poate lua drept linie despărţitoare tufişurile de liliac, aşezate aşă că fac un cerc în jurul casei la o distanţă de vr'o zece metri, zid întrerupt de drumurile cele mai largi.

Cea dintâi clădire, lungă, cu temelie de zid este din părţi de lemn aşezate ca tăblii ce se pot cu uşurinţă trage în lături ori a se scoate. Între tăblii, la închectura cu temelia şi la legătura cu acoperemântul, sunt deschizături în lung, aşa întocmite, ca să producă curenţi de aer înlăuntrul clădirii, iar umezeala şi ploaca să nu străbată. Acî se păstrează minunat de bine grâul şi nu e nevoe să mai fie dat din când în când la lopată, de oarece e aşezat în straturi subţiri şi aerul circulă prin ele.

O deplină curăţie pe d'nafară, o deplină curăţie înlăuntru: ideal de magazie de grâne.

Acelaş fel de clădire pentru porumb, cu deosebirea că despărţiturile erau verticale şi în loc de tăblii, avea o încrucişare de stinghii de lemn, foarte cu îngrijire alcătuită. Fiecare despărţitură avea d'asupra temeliei o uşă pe unde se da drum porumbului la căratul în batoză, pentru batere.

Opt erau clădirile pentru aceste două produse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaflacara.ro/mdr/1901-1932

principale ale moşiei şi le folosiau sătenii a-reudaşi

La spatele magaziilor era curtea circulară, bine pietruită, unde stăteau căruţele când încărcau.

După aceasta, o întindere de curţi despărţite, plantate pe de margini cu arbori roditori bine potriviţi de depărtaţi unul de altul, c'un rând mai des, de plopi, ce servià ca despărţire între ei şi curtea neplantată.

In una din curţi,—cea mai mare,—erau grajdurile vitelor de creştere, parte de vândut pentru jug, parte pentru căsăpie. Intre rândul de plopi şi de'napoia grajdurilor, ariile sistematice pentru strângerea şi dospirea gunoaelor, în vederea îngrăşării ţarinilor ce aveau nevoe de acest ajutor.

In lăuntru, grajdurile erau făcute pe jos cu ciment, ridicat la mijloc şi uşor coborând la margini unde erau şanţurile de scurgere. Pe ciment, pae, aşternute. După întrebuinţare, ele măriau straturile de gunoiu ale ariilor.

Fiecare vită aveà despărţitura ei, şi toate erau voinice, bine împlinite, cu perii linşi şi lucitori, hrănite la timp şi potrivit ţesălate, cele pentru jug, odată în 24 de ore. Erau peste o sută şaptezeci de capete, din care, aproape o sută îşi aşteptau rândul est-timp să părăsiască culcuşul cel bun. Vacile se aflau la câmp şi viţeii răspândiţi într'o curte mai mică ce erà islazul lor.

Doi tauri de-o mărime rară, stăteau în încăperile lor, cu coarnele legate cu lanţuri de nişte drugi de fier de de-asupra eslei.

In altă curte stupăria şi alături, un loc cultivat cu anume plante, ale cărora flori dau albinelor o miere gustoasă de calitate deosebită. Stupii erau peste trei sute cu cei roiţi de curând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In fine, în alte două curți erau grădinile de legume, pe de margini cu școala de pomi roditori.

Peste tot se vedea pricepere, dorul de-a face și de-a fi pildă sătenilor... Și câți învățaseră de acì hărnicia, aplicarea și rânduceala!

— Acuma văd în deajuns ce înseamnă o adevărată căsnicie agricolă, zise Clement, bine însuflețit.... Totul este prevăzut, cumpănit, orânduit cu o pătrundere și cu o știință vrednice de admirat.... Domnule Cosmin, toată admirațiunea mea și o nespusă mulțămire pentru bunăvoința cu care mi-ai lămurit și mi-ai arătat viața de agricultor și munca pentru binele altora...

Ii strânse mânile cu căldură, în timp ce în priviri îi licăria cu adevărat sentimentul cuprins în vorbe.

In orele acestea, într'o încăpere spațioasă a casei, doamna Cosmin erà înconjurată de cei cinci copii ai săi mai mici. Duioasa mamă erà învățătoarea copiilor și împlinia sarcina aceasta cu mare pricepere și îndemânare pe lângă adâncă mulțămire sufletească.

Incăperea își avea părețiì împodobiți cu desenuri, cu polițe și cu dulapuri pline cu obiecte ce serviau la o mai bună lămurire a unor anume lecțiuni.

Un băețandru foarte drăgălaș, cu chip cuminte și cuviincios, intrâ. Muma îi întâmpinâ venirea cu zâmbet prietenos și-i întinse mâna.

— Ei, cum 'ți-ai petrecut ziua, Nicule? îl întrebă.

— Bine, mamă. Am făcut lecțiunile în locul tatì și am prânzit cu învățătorul. Dup'amează am făcut cu elevii proba recoltării cânepei de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mmrr/1901-1932

Piemont, şi m'am întors în chiar momentele acestea.

Vorba îi era limpede, plăcută; înfăţişarea de-o seriozitate nesilită. Işi împlinise o datorie şi nu se îngâmfa că ţinuse locul tatălui, nici nu căuta să arate modestie ipocrită că nu ar fi ţinut locul cu pricepere în deajuns de mare.

Şi avea numai şapte-spre-zece ani.... Era însă fiul lui Cosmin şi el ştiuse cum să-şi crească copilul, spre a'l face folositor.

— Bine, dragă Nicule.... Tată-tău va fi mulţămit de tine. Şi eu sunt mulţumită de Celuţa şi de Lidia.

Nicu adresă surorilor lui o dulce privire duioasă....

— Tata are musafiri, după cum am văzut.

— Da, pe amicii noştri moşieri şi pe un domn din Bucureşti care va fi deputat al colegiului ţărănesc din Telcormanul nostru.

—Aşà? E va să zică om al ideilor noastre?

Şi chipul băeţandrului prinse o lumină care îl făcù şi mai drăgălaş: era în el şi gingăşie femeiască, şi trăsuri de energie....

Fusese crescut pentru urmărirea unui ideal; îl înţelegea de pe acum şi lupta pentru el începea să-i încălziască tânăra fire generoasă.

— Nicule, îl rugă muma, fii bun de vezi cum stau cu temele Adrian, Victor şi Marioara...

— Cu plăcere, mamă.

Când Nicu se apropiâ de micile bănci ale celor trei fraţiori, aceştia se ridicară în picioare deodată, şi chipul le era de o seriositate plină de respect.

Nicu le zise cu blândeţe să şadă şi le luâ temele în cercetare, notând erorile şi apoi lămurind fiecăruia cum trebuià şi pentru ce trebuià să fie altfel de cum făcuse el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mititeii ascultau cu luare aminte, punând şi ei întrebări, care dovediau că ce învăţaseră se aşezase în memoria lor şi că le deşteptase treptat inteligenţa, care, căuta la rândul ei, să'şi lărgiască cercul cunoştinţilor prin cercetarea cauzelor. Băeţii erau gemeni şi aveau 7 ani; feliţa avea opt.

Tocmai se împlinise ora şi d-na Cosmin îi chiăma să iasă cu ea la plimbare, când chipul lui Cosmin se ivi în cadrul uşii.

— Dragă Marioară, e voe? întrebâ el.

Ea îi adresă un zâmbet plin de drăgălăşie şi-i răspunse că era voe.

—Sunt cu amicii noştri.

Intrară câte patru.

— Domnule Pâcleanu, îţi prezint pe Nicu, băiatul meu cel mai mare şi pe ceştilalţi patru mai mici. Pe Celuţa o cunoşti deja.

— Binecuvântată familie, răspunse Pâcleanu... Apoi strânse mâna lui Nicu.

Fiecare din cei patru veni să se încline şi să dea mâna cu noul prieten, necunoscut lor.

El, încălzit, îi sărutâ cu duioşie, apoi îşi aţintì privirea la Nicu a căruia înfăţişare distinsă şi întrucâtva bărbătească, îl impresionase.

—Sunt încântat că te cunosc, domnule Cosmin-junior.... Ai studiat în Bucureşti?

— Nu, domnule Pâcleanu. Am studiat cu părinţii, pe lângă casă, în deosebire cu tata pentru specialitatea agriculturii.

—Aşâ? întrebă el, surprins.

— Incăperea aceasta e şcoala copiilor noştri, zise Cosmin... şi tocmai soţia şi Nicu erau, ca să zic aşa, în clasă....

— A! v'am „deranjat“ atunci? zise Pâcleanu.

— Nu, domnule, răspunse d-na Cosmin; începeam recreaţiunea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu am alte vederi asupra felului în care să se crească şi să se instruiască copiii, zise Cosmin.

— Sunt profesor, răspunse Clement; vederile d-v. m'ar interesa şi mai d'aproape, mai cu seamă că sunt şi eu pentru o reformă a învăţământului.

— Atunci, să mergem la şcoala din cătunul Ariceşti. Va fi şi mai de interes, şi mai lămurită, o discuţiune asupra învăţământului, chiar la faţa locului unde se practică noul sistem.

— Cu plăcere, zise Clement.

— Dragă Marioară, fii bună de orânduieşte să ni se serviască ceva în biurou, iar tu Nicule dă ordin să se pue caii la dogkart-ul cu bănci.

XI.

Cerul începuse a se închide. Vântul de miazănoapte îngrămădia nori la porţile zărilor. Isvorau continuu fâşii-fâşii albe învrâstate cu fâşii de azur, se ridicau cu încetul şi ţineau de jur împrejur tot marginea, aşà că mijlocul boltei rămânea curat, adânc, cu mult mai adânc, cu mult mai albastru.

In copaci, era mare freamăt; frunzele plopilor tremurau şi mai puternic. Multe frunze se deslipiau de ramuri şi păreau fluturi târzii, în bătaia vântului, cu sbor grăbit, dar fără împotrivire, odată ce-i trăgea pământul.

Razele soarelui se strecurau printre nori alcătuind acele conuri de lumină deasă şi vie care par ţâşnituri de aur dintr'un focar.

Pe pământ călătoriau lumini şi umbre.

Dogkartul cu bănci, mânat de Nicu Cosmin, înainta în trapul mic al cailor de rasă, pe şo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seaua frumoasă ce ducea la cătunul Ariceşti, şi mersul îi era fără sguduituri.

Şoseaua părea a fi o alee de preumblare cu rândurile ei de tei înfăuntru şi de pomi roditori pe marginea de dinafară a şanţului.

La o depărtare de doi chilometri li se ivi un grup de clădiri cu câte un rând şi jumătate, în mijlocul unei grădini mari, încă tânără.

La apropiere de vr'o pătrime de chilometru, locul se despărţia de câmp prin o ţesătură deasă de sârmă, prinsă între pari bine ciopliţi. Roata înconjurătoare grădinii avea o întindere de zeci de pogoane.

Dela intrarea în această roată şi până la intrarea în grădină, o îndoită alee de pomi roditori.

Grădina avea împrejmuire la fel, ca nimic să nu jignească privirea în zări.

Se dară jos în faţa întâi clădiri care purta în frunte inscripţiunea: *şcoala nouă a regiunii Vadu-Lung*.

Era o clădire albă, foarte curată, cu ferestre mari, singura cu două caturi şi de stil simplu românesc prea plăcut la înfăţişare.

La distanţă de vreo sută de metri, de-oparte şi de alta, printre copaci, alte două clădiri cu un rând şi jumătate; în spatele lor, la aceeaşi depărtare, alte două, la fel.

In fund o biserică; la mijlocul unei alee largi, într'un jumătate cerc de plopi foarte înalţi.

Înfăţişarea generală era nespus de ademenitoare. De jur împrejur aer, spaţiu, lumină, verdeaţă; o impresiune bună de lăcaş familiar cu totul ospitalier, pacinic, mângâios.

Directorul şcoalei, îi întâmpină c'un voios „bine aţi venit". Era un tânăr cu port ţărănesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
jev.starmans.wanari.ro/mdrr1901-1932

curat, cu chipul plin de sănătate, cu corpul robust, cu căutătură răzătoare.

— Am venit să arătăm școala, d-lui Păcleanu, oaspe al nostru dela București, zise Cosmin.

— Fiți binevenit domnule, răspunse tânărul. Ne este mare bucurie când se arată pe la noi oaspeți de departe...

— Bucurie va fi și pentru mine domnule, să văd de-aproape progresul sătenilor Telcormăneni, zise Păcleanu...

Intrară în sala lungă foarte luminoasă, cu bănci de jur împrejur și cu pereții cuprinși de hărți, desemnuri, fotografii, printre care se resfirau pe corlate mici obiecte felurite lucrate în școală.

De-oparte și de alta, două încăperi spațioase: clasele. Bănci simple, albe, de lemn, curate, fără nici o mâsgălitură pe ele; atât numai că timpul și întrebuințarea le mai închisese fața.

Pe părelele dinspre răsărit, o icoană cu o candelă în dreptu-i. Fotografii, cari înfățișau pe elevi la diferite îndeletniciri ale învățământului practic, acoperiau ceilalți pereți. In fața ferestrelor, pe anume bănci înalte, ghiveciuri cu flori ale anotimpului. La ferestre, perdele din pânză de casă și transparente.

— Sunt clasele secțiunii întâia, despărțirea I-a și a II-a, lămuri directorul. La ora aceasta elevii sunt în atelier, unde-i veți vedeà la lucru; sus, sunt dormitoarele pentru treizeci de elevi ai secțiunii.

Urcară: două încăperi mari, pe măsura celor de jos, cuprindeau fiecare câte cincisprezece paturi. Pe de margini pupitre, scaune. Pe pereți orânduire plăcută de șervete, de obiecte, desem-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nuri și de fotografii. Rufăria paturilor de albeață deosebită și paturile bine orânduite. Înfățișarea era a unei încăperi de casă părintească.

Din acestea dădeai în spălătorie de-o deplină curățenie. Apa era adusă de-asupra fiecărei mese în scobitura cărora luciau lighiane de tablă văpsită albastru.

Pe o scară în deajuns de largă coborâră în o sală și de aci trecură în o sală de mâncare. Patru mese, dulapuri nalte, scaune, mese mai mici de serviciu, pentru timpul mâncării; felurite obiecte lucrate la strung, și acelaș fel de podoabă a pereților, da încăperei neschimbatul aspect familiar ce era propriu așezământului.

— Câte secțiuni aveți? întrebă Pâcleanu.

— Patru, răspunse Directorul. În două se predă cursurile care lămuresc practica ce-o fac elevii cu diferitele meșteșuguri și în celelalte două cunoștințile de istorie, de geografie, de limba română, de științi naturale, de matematică aplicată la comptabilitate, de higienă, de puțină medicină veterinară, de mecanică agricolă și de noțiuni de drept mărginite la cunoașterea drepturilor și datoriilor de cetățean și cu practica la tot felul de întocmiri de acte ce privesc viața de plugar.

— Un fel de mică universitate, zise Clement, și avù ușor zâmbet ironic.

— O școală potrivită nevoilor timpului, domnule Pâcleanu, care dă educațiune și instrucțiune ce desvoltă și formează, treptat și temeinic, individualitatea săteanului nostru.

Intrară în cancelarie și directorul îi pofti în jurul unei mese.

— Să-mi dați voe, domnule Pâcleanu, să vă arăt orariul zilelor,—și-i înfățișă o tabelă de carton pe care Clement cili:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/mdr/1931-1932

La 5 ore, dimineaţa, deşteptarea[1]).
„ 5.15: exerciţiu de mlădiere şi mânuire de arme.
„ 5.45: *prima clasă*.
„ 6.45: gustare, în fiecare zi altceva: ouă, ori lapte, ori brânză. Apoi, fiecare elev îşi aşează patul şi mătură, şterge praful.
„ 7.30: *A doua clasă*.
La 9.30: Dacă e timp bun, gimnastică, ori joc de minge; dacă e timp rău, cor.
„ 10.15: *A treia clasă*.
„ 11.30 Inotare în basin, în râu, pe timp de vară. Spălătură cu apă rece, pe timp de iarnă.
„ 12.— Prânzul, apoi recreaţiune.
„ 2.— Vara: lucru în grădină la feluritele cultivări. Iarna: plimbare pe jos ori călări.
„ 4.— Lucru în ateliere.
„ 6.— Exerciţii de citire şi recitări de versuri. Cor al tuturor secţiunilor cu lămuriri asupra muzicei poporale sau stare de vorbă unii cu alţii asupra lucrului făpluit în acea zi.
„ 7.30: Cina.
„ 8.30: Rugăciunea apoi pregătirea de culcare.
„ 9.— Culcarea.

In toate Sâmbetele bae caldă; în toate Duminicile şi sărbătorile, dimineaţa, exerciţii militare. Dup'ameaza lăsată la voea elevilor. Serile, fiecare

1) După modelul şcoalei dela Bedale şi Abothsholm din Anglia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

secțiune se strânge în o sală cu familia profesorilor, la șezătoare.

— Vezi, domnule Pâcleanu, i se adresă Cosmin, câtă varietate de exerciții?

— Excelent orariu... răspunse el, în atitudine de meditare.

— Preocupațiunea noastră, domnule Pâcleanu, vorbi directorul, este să înlăturăm osteneala și să desvoltăm de opotrivă toate pornirile firești instrucțiunea,—pornirea de-a ști; meșteșugurile,—pornirea de-a aplică; dragostea de muzică și de literatură. Instrucțiunea o dăm numai ca esplicațiune a lucrurilor învățate și practicate afară din clasă. Timpul cât țin toate ocupațiunilor se împarte astfel:

Clasele	4 ore 15 minute
Exercițiile fizice . . .	2 „ 15 „
Lucrul manual . . .	4 „ —
Masa și recreațiunile .	4 „ —
Exercițiile intelectuale.	1 oră 30 minute
Somnul	8 ore
Total	24 ore

Fiecare zi este dar împărțită în trei părți bine deosebite: dimineața este dată mai ales lucrului cu mintea; dup'amneaza, lucrului manual în atelier, pe câmp și 'n grădini; seara, muzicei, literaturii, convorbirilor. Serile de sărbători date povestirilor, ca acasă, înrâuresc foarte mult asupra moralului elevilor și așează un fel de legătură de prietești între ei și profesori, o deprindere de-a fi sociabili, de-a înțelege mai bine familia și de-a o respecta prin urmare mai temeinic. In rezumat, noi punem pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1931-1932

elevi în legătură cu lucrurile şi cu cuvintele ce le înfăţişează; plecăm dar dela concret la abstract; îi creştem cu ideea de-a se folosi de ceeace le dăm să înveţe şi cu dorinţa de-a învăţa pentru ei înşişi, fără ţinta răsplăţii şcolare. Nu zicem nici unui elev: eşti mai bun decât cutare; ci, urmărind progresul fiecăruia, îi arătăm că azi e mai bine decât eri şi astfel nu naştem invidii şi vrăjmăşii între ei. Şi în adevăr că nici nu le-am constatat vr'odată.... Astfel, moraliceşte şi fiziceşte cresc şi se fac oameni de sine stătători, cu adevărată dragoste de semenii lor... Acuma, planul întreg al şcoalei, domnule Pâcleanu, este potrivit pe măsura exploatării unei moşii pe care se încearcă mai multe sisteme de agricultură şi de alte producţiuni, spre a face să reiasă cel mai bun, cea mai nemerită ca trebuinţă. Avem mici ateliere, avem lăptărie, stupărie, grajduri pentru crescut vite. Păduricea din spatele grădinii ne învoieşte să studiăm silvicultura. Avem şcoală de pomărit. Formăm dar oameni cari să se ridice prin ei înşişi, să se poată susţine fără năzuinţă la ajutorul alt-cuiva,—familie ori prieteni. Şcoala noastră nu serveşte nici unui scop politic. Elevii ies pregătiţi însă cu înţelegerea pe deplin a datoriilor către ei şi către ţară. Ori încotro se vor duce, nu se vor simţi străini şi ne ştiind de ce şi cum să se apuce.

—Nu cumva pregătiţi oameni pentru expatriare, ca şi cum am avea prea multe braţe? întrebă Pâcleanu c'un uşor zâmbet ironic.

—Nu, domnule Pâcleanu, să 'mi daţi voe. Pregătim oameni potrivit necesităţilor timpului, şi numai pentru ţara noastră. Condiţiunile bune de viaţă şi de sănătate dau totdeauna copii mai mulţi. Poporaţiunea dar, mărindu-se din ce în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

ce, s'ar putea, într'un viitor depărtat, să se întâmple şi ce spuneţi d-v. Aceasta însă nu ar scădea întru nimic braţele de muncă, fiindcă numai sporul lor s'ar revărsa în alte ţări, după cum se revarsă de prin Anglia şi Germania mai ales, cu putere colonizătoare de uimit. Unde este fericirea să se întindă peste întreaga Românie adevărata cultură sătenească precum e a noastră! Curat că nu am avea să ne mai temem atunci de viitorul neamului şi de-al ţării!

Clement asculta cu rea voinţă pe acest tânăr cu glas vibrător de credinţă şi de energie, de dragoste pentru ai lui şi pentru ţară. Pentru el, ceeace auzia, ceeace începuse a vedea, ceeace era vădit, urma par'că să fie închipuire, ceva de ne-ajuns.

Se ridică, înălţând din umeri ca şi cum cu această mişcare ar fi răspuns unui simţimânt ascuns de neîncredere ori de nedumerire încă,— şi zise: să vedem mai departe.

Eşiră în curtea peste care începeă să se lase umbrele serii. In bătaia luminii încă în deajuns de vie a asfinţitului, verdeaţa şi clădirile aveau înfăţişare ademenitoare.

— Vedeţi, domnule Păcleanu, începù iar directorul, la început erà numai clădirea aceasta pentru şcoală şi una ca atelier pentru mai toate aplicaţiunile de meşteşug. Tot ce vedeţi peste acestea, e opera elevilor. Ei au pregătit lemnăria, ferăria, ei au clădit, au făcut împrejmuirile, au măsurat bucăţile de loc pentru fiecare fel de cultură, ei au lucrat stupii, au rânduit albia râului, au făcut basinul. Azi, în afară de exerciţiile la un loc, fiecare elev îşi are, cu ziua, anume însărcinare de împlinit în economia generală a şcoalei.

— Şi câţi elevi aveţi peste tot?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramis.ro/mdr1901-1932

— 120, dintre cei mai silitori ce ni-i dă şcoalele primare ale Statului, — şi se împart pe comune.

— Şi e recunoscută şcoala de Ministerul Instrucţiunei?

— E autorizată să funcţioneze. Dar întrucât nu liberăm anume diplome de care să se serviască elevii, Ministerul nu-i controlează mersul.

Era ora lucrului în ateliere. Trecură pe rând dar în cel de ferărie, în care se învăţa desfacerea şi facerea la loc a maşinilor agricole cât şi repararea lor; în cel de rotărie, obiecte de strung şi de dulgherie; în cel de frângherie şi de împletituri de răchită şi de paie. Anume meşteri, dintre elevii eşiţi mai de mult din şcoală şi cari se perfecţionaseră, supraveghiau şi explicau. Elevii, ageri, cu chipul deştept, cu dragoste pentru lucru, hărniciau şi se pătrundeau de cele ce li se arăta.

Era o plăcere să priveşti munca aceasta şi pe tinerii muncitori plini de sănătate şi de voe-bună; era o mândrie să-ţi dai seama de viitorul pus pe asemenea minţi şi braţe.

Trecură mai repede apoi pe la stupăria bine alcătuită; pe la curtea în care se creşteau vite de plug, pe la curtea în care se creşteau caii pentru căruţe şi pentru călărie, apoi pe la grădinile de legume de tot felul.

Văzură râul bine orânduit, care da bazinului apa, şi şanţurile pentru udatul grădinilor în timp de secetă.

Pretutindenea deplină regulă, pricepere şi hărnicie de neîntrecut.

Se făcuse ora 6. Intrară în una din salele în care toate secţiunile se strângeau pentru exerciţiul intelectual de dinaintea cinei.

Pentru seara aceea avea să se citiască şi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se recitezе. Profesorul de limba română vorbì cu elevii asupra însemnătății bunei citiri și a înrâuririi ce are poezia asupra firii omului; apoi doi, trei citiră bucăți din istoria țării, limpede și cu intonațiune dreaptă; alți doi, trei, recitară poezii de Alexandri din cartea lui „*Oștașii români*". Și era însuflețire în recitarea lor, și era pătrunderea subiectului, și era minunat felul de-a spune, în cât poezia trăia în graiul lor și reda cu vioiciune imaginile.

Nici o sfioșie apoi, dar nici vr'o cutezare ori vr'o pornire nebunatecă ferită, de glumă și de joc, la elevi. In acele momente nu mai păreau copii și băețandri: erau toți o fire, toți un cuget, toți un deosebit rod al creșterii în libertate pe măsura bunului simț. Tuturor li se formase conștiința. Chiar când, în recreațiune, redeveniau copiii și băieșandrii, oricât se dădeau pornirii etății lor și a viguroasei lor organizațiuni, puterea fizică deprinsă cu anume exerciții în mod regulat și inteligența lor orânduită pe anume plan de desvoltare, punea o cumpănire în sburdălnicia lor.

Pâcleanu dădù cel întâi semnul plecării, căci și această parte din tot în deplină armonie cu totul, îl ofensa par'că, îi scormonia o nemulțămire ciudată a inimii lui.

In curte, asupra despărțirii, Pâcleanu întrebă pe director:

— Elevii se duc pe-acasă în timpul vacanței?

— Se duc, pe serii însă, spre a nu suferì lucrul. O serie petrece pe-acasă vacanța de Crăciun; a doua, vacanța de Paște. Pe timpul vacanței mari rămân în școală numai elevii anului di urmă, adică ai Secțiunii a IV-a.

— Dar trebue să fi costat mult alcătuirea școalei și să coste mult pe fiecare an întreținerea ei?

— Dărnicia d-lor Cosmin, Rustovici, Râuțianu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
jev.starmans.ivana.ro/mdrr1901-1932

şi a altor câţiva a pornit-o pe cale. Mijloacele ei apoi, şi cu subvenţiunea casei regionale, au susţinut-o. Dela anul, Casa regională nu va mai da nici o subvenţiune însă, căci est-timp am produs peste prevederi....

— Şi credeţi că va produce atât încât să nu mai aibă nevoe de nici un ajutor?

— Da, domnule Pâcleanu. Ba încă vom putea începe crearea unui fond de rezervă...

— E de neînchipuit, murmură el....

— E realitatea, zise Cosmin. De ce şcoala ar fi altceva decât icoana vieţii de-acasă unită cu icoana vieţii sociale? Elevului nu trebuie să i se pară că a fost smuls de-odată din mediul obicinuit şi pus în altul cu totul ne-firesc! Dela muncă a pornit, la muncă se va întoarce, într'un mediu de muncă trebue să se formeze; atât numai că, va avea să dobândiască suma de cunoştinţi care să-l perfecţioneze pentru munca viitoare. Incă odată zic: e realitatea....

Strânseră cu toţii mâna directorului şi după câteva clipe plecară.

Cerul era senin cu totul.

Aburia puţin a umed din adâncurile întunecate. Stelele aveau licărire vioae şi erau atât de dese că ţi da închipuirea unei pulberi de aur într'o liniştită tremurare pe loc.

In o apropiată zare tremurau alte lumini, ale Vadului-Lung, şi cu cât se apropiau de el, în urmă se adânciau şi mai mult în întuneric clădirile, în parte luminate, ale şcoalei ce părăsiseră.

— Veţi cina la noi şi chiar veţi rămânea la noi noaptea aceasta, le zise Cosmin, mai ales că mâni dimineaţă este adunarea regională...

— Cu plăcere, dacă nu vă aducem nici o stânjinire, răspunse Pâcleanu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nici una, te rog să crezi, zise Cosmin.

— La amicul nostru Cosmin casa e oricând deschisă pentru oaspeți, zise Rustovici...

— Va fi atunci ocaziunea potrivită să ne urmăm discuțiunea asupra învățământului...., domnule Cosmin....

— Îți datoram chiar aceasta...

Oricât nu 'l încălziau pe Pâcleanu cu sinceritate, cele văzute, voia totuși să afle toate ideile omului „providențial", să mai vadă încă din faptele lui....

Pentru viitor erau să-i fie de folos ca să poată speria pe *„fricoșii dela centru"*...

Ca să se convingă pe el, ca să se lase încântat de ideal nu-i da pas trista alcătuire a firii sale.

Și apoi, acest presupus progres avea de sigur să se mărginiască aci, după ce nu vor mai fi oamenii cari „au visat". Viața obicinuită, mediul general vor acoperì visul, iar realitatea îi va pierde urma.

Cu asemenea gânduri se apropia Pâcleanu de casa lui Cosmin în trecerea prin satul încă harnic în împlinirea nevoilor de seară.

XII.

După cină trecură într'un salon mic a căruia prelungire alcătuia o grădiniță. Toate plantele și florile care nu mai suferiau asprimea temperaturii de noapte erau aci orânduite cu gust deosebit.

Lampele ascunse de frunziș dădeau lumină tainică și impresiunea era din cele mai plăcute, chiar și pentru Pâcleanu, pe care, masa și vinul vechiu îl mulțămiseră cu totul.

După câteva crâmpee de vorbă se ajunse la învățământ și la reforma lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— Câte nu se cuprind în aceste două cuvinte: *reforma învățământului!* Cât studiu ca să o pregătiască! Câte cunoștinți, câtă pătrundere, ce calitate de a strânge toate observațiunile celor competenți și a ști ce să culegi din ele, și a ști să nu le judeci din capul locului cu părtinire prin anume concepțiune a lucrului la care ții cu încăpățânarea amorului propriu ori a presumpțiunii! zise Păcleanu cu chip gânditor, potrivit situațiunii. Ași voi un program atât de bine cernut și închegat, ca să poată răspunde necesităților timpului.

— Necesităților timpului, da, zise Cosmin. Că acestea sunt altele acum, că ne aflăm într'o epocă de transițiune însemnată prin descoperiri nouă ce vor modifica viața în întregime, o recunoaștem toți și ne-o spunem pe toate glasurile. Intâi trebuesc însă stabilite: principiul, mijloacele și locul de acțiune. Eată cele trei puteri de seamă... și pe ele m'am sprijinit când am început școala din Ariceștí. Aveam în vedere începuturile fericite dela *Bedale* și *Abothsholm* din Anglia și acum în urmă dela *Des Roches*, din Franța[1]).

Cele dintâi două corespundeau firii poporațiunii Anglo-Saxone și puterii de revărsare colonizătoare a rasei. Școala franceză dela „Roches", era tăiată după forma celor două, potrivită însă firii neamului francez. Am căutat și eu să potrivesc școala din Ariceștí firii neamului nostru și trebuinților lui. Importațiunea modelului nu am socotit-o drept un rău, odată ca adaptarea era bine potrivită. Dându-mi seama de îmbunătățirea agriculturii și de industrializarea ei, am stabilit cele mai apropiate între-

1) La supériorité de la Race Anglo-Saxone, de Ed. Demolins.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prinderi în direcțiunea aceasta, și am dobândit principiul pentru alcătuirea programului, care, mai mainte de toate, trebuia să fie practic.

— Bine domnule Cosmin, întrucât era vorba de săteni, întrucât era vorba de tendință către meșteșuguri. Ce vom face însă pentru orașe, cu învățământul clasic, cu nevoile orășenești? Așa-i că nu admiți ca elevii noștri să ajungă toți agricultori, meseriași, industriași?

— Fără îndoială că nu.... Principiul rămâne același însă și vei vedea de ce. Învățământul clasic precum îl avem azi nu este cum ar trebui să fie, mai întâi în felul cum se predă. Noi formăm oameni pentru trecut, nu pentru viitor, nici măcar pentru prezentul care ne este mai aproape. Elevii trebuie să cunoască științile ce privesc viața reală, practica lucrurilor și legătura lor cu societatea. Trebuie să părăsim spiritul de tradițiune și de obiceiu nărăvit. Voiu repeta, întrucâtva, cele văzute la Ariceşti, dar voiu fi de astădată complect. E neapărat trebuincios să ajungem la o desvoltare armonioasă a tuturor facultăților omenești. Copilul trebue să se formeze om pe deplin spre a fi în staro să satisfacă tuturor scopurilor vieții. Pentru aceasta, domnule Pâclene, școala cată să fie o mică lume reală, practică, prin care copilul să se apropie, cât mai mult cu putință, de natură. Nu numai teoria fenomenelor dar și practica lor să le-o arătăm. Și așa, dacă le vor vedea precum sunt în juru-le, când vor intra în lume, nu li se va părea că intră în o lume nouă, pentru care n'au fost pregătiți și în care nu vor ști încotro să apuce. D-ta îți dai seama, domnule Pâclene, că omul nu este numai inteligență, dar și corp. Prin urmare este de nevoe să formăm energia și voința odată cu mlădierea și cu pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvană (sibiu) 1901-1932

terea organelor, să înmulţim cunoştinţele odată cu îndemânarea şi cu uşurinţa mişcărilor corpului. Într'un cuvânt, după cum spunea tânărul director al şcoalei din Ariceşti, cată să ne adresăm cât mai mult conştiinţii elevilor, să-i tratăm ca oameni dacă voim să prefacem pe copii în oameni. Acum, ca fel de alcătuire şi de aşezare, singurul este după tipul şcoalei ce-am vizitat.

—Cum, domnule Cosmin, zise cu vioiciune Pâcleanu, vrei şi pentru elevii orăşani o şcoală afară de oraş?

—Fireşte, domnule Pâclene. Oraşele nu sunt potrivite pentru adevărata învăţătură. Avem şcoalele Statului numai ziduri reci şi goale, numai bănci în care se îndeasă o lume lipsită de aer şi de orizon. Ceva strâmt, mărginit, monoton, redus la o înşiruire de ore ce se aseamănă, şi de obiecte de studiu ce se memorizează. Avem institutele private cu porţi încuiate, cu ziduri ori cu porţi înalte, clădiri înnecate în aceeaşi atmosferă şi o lume trudită cu acelaş sistem. Idealul şcoalei este la ţară, în deajuns de departe de oraş aşa ca înrâuririle lui abia să se simtă.

—Nu crezi că s'ar cere prea mult? întrerupse Clement.

—Cui? Statului? O, Doamne, domnule Pâclene, dacă s'ar socoti bine-bine cheltuielile de aştăzi cu prea multe şcoale cari abia răspund menirii lor, s'ar vedea că şcoalele-model ce propun ar costa la început tot pe atât şi ar da un rezultat extra-ordinar de neaşteptat; iar mai apoi, prin însăşi felul alcătuirii lor, ar produce şi ar ajunge să se susţină singure, precum ai văzut că a ajuns şcoala din Ariceşti. Pentru început, ca Statul să nu aibă prea mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

sarcină, elevii bogați ar plăti după cum plătesc și astăzi la atâtea institute, iar cei săraci s'ar susține în școală prin mijloace strânse dela binevoitori. Pe urmă, alăturea cu Statul, de ce nu s'ar mișcă și inițiativa particulară spre a funda asemenea școale? Se fac în deșert o mulțime de cheltuieli, se risipesc mulți bani pe nimicuri de lux... și chiar pentru instituțiuni ce nu dau nici un rezultat practic, necesar. De ce nu s'ar face o propagandă serioasă pentru asemenea școale model?

— Dar bine, domnule Cosmin, nu toți elevii trebuie să învețe meșteșug. Sunt familii avute, sunt familii de neam mare... Vor primi ca copii lor să fie siliți a lucra în ateliere, în grădini?

— Amice, nu ar fi nici un rău ca acești viitori conducători să cunoască și cum muncește meseriașul. Indeletnicindu-se cu anume lucrări practice, ar câștiga fizicește și tot ar fi un mare câștig. Dar principiul unei școale-model nu e numai decât mărginit la ce le gândești dumneata: la meșteșuguri, ci se întinde asupra chipului cum se poate preda întregul program al unui liceu clasic. În școalele dela Bedale și dela Aboihsholm, sunt fii de lorzi alăturea cu fii de fermieri și de meșteșugari... Nici nobilii învățând meșteșuguri, nu se simt coborîți, nici ceilalți învățând materiile liceului clasic, nu se cred abătuți din calea vieții lor. Firește apoi că va fi o deosibire, între școalele-model pentru copiii orășanilor și școalele-model pentru sățeni. Aceasta, mi se pare, am mai spus-o. Acum să luăm anume obiecte de studiu. În aceste școale-model, domnule Păclene, se va învăța limbile moderne mai ales, engleza, germana, franceza, italiana, după ce limba maternă s'a predat cu cea mai mare îngrijire. Nu le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vor învăța însă mai întâi gramatica. — ci să le vorbiască. — fiindcă așa face și natura cu noi, când începem a fi. Fără nici o greutate, aproape fără să ne dăm seama ne învățăm a vorbi limba părinților; tot astfel trebuie să învățăm și celelalte limbi, și pe urmă gramatica lor în fiecare limbă, și pe măsura strict trebuincioasă pentru cunoașterea ei uzuală. Latina și Greaca, după ele, și mai mult aceia s'o învețe, cari se vor destina catedrei sau unor anume profesiuni libere. Să trecem la matematici. Vom învăța pe elevi să calculeze, dar îi vom pune să și aplice calculul. Așa, de pildă, le vom da lucrări cărora ei vor trebui să le potriviască măsurile. Le vom împărți compturiile de cheltuieli ale grădinei, ale atelierelor, ale laboratoriilor. Cu chipul acesta studiul prea abstract al matematicii dobândește un interes deosebit. Fiecare elev se pătrunde de folosul practic al studiului. Cifrele se însufleșesc, prind viață, iau un caracter adevărat social. Elevii se vor forma dar și în studiul acesta fără mare cheltuială de energie și se vor pregăti cu temeiu pentru matematicele superioare.

—E o metodă, oricum, zise Clement, văzând pe Cosmin că se oprește.

—E adevărata metodă, urmă el. Să trecem la istorie.

—A! iată partea care mă interesează mai ales, ca profesor de istorie.

—Intru cât privește studiul acesta, noi plimbăm memoria copiilor, domnule Pâclene, pe câmpul faptelor și al datelor istorice, parcă aceasta ar fi adevărata însemnătate a studiului. Așa, ca metodă. Ne întrebăm însă acesta oare este interesul? Nu. Și interesul stă în observațiunea cauzei și a efectului, în caracterele și în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mișcările acțiunei istorice. Întâi de toate, care istorie s'o învățăm și cum? De sigur, domnule Păclene, că istoria Țării noastre, și să căutăm a determina legătura între caracterele fizice și politice ale țării și desvoltarea comercială a diferitelor epoce. Treptat apoi cu acest studiu al Patriei să învățăm periodele caracteristice ale istoriei lumei. Așa, cu Istoria grecilor vom arăta origina unei părți din societățile moderne; cu Istoria Romanilor, un tip de societate cu mari puteri publice cari au contribuit la revărsarea rasei în afară. Iniru cât explicăm însă elevilor ființa națiunei noastre, dacă-i învățăm foarte pe larg *„războiul de 100 de ani"*, *„războiul celor două roze"*, și toate cruzimile feudalității?... Avut-au ele vreo înrâurire asupr'ne? Determinat-au ele luptele noastre pentru susținerea neamului? Chiar învățându-i apoi istoria Țării, crezi dumneata, domnule Păclene, că este în deajuns să-i purtăm printre războaiele marilor noștri Voivozi, spre a dezvolta în elevi, și mai ales spre a le întreține simțimântul patriotismului? Ei ar trebui să cunoască pe larg starea claselor, cauza socială a rivalităților dintre Statul Român și Statele vecine: din asemenea studiu va ieși pentru ei, în relievul trebuincios, figurile marilor Domni și necesitatea războaielor nu pentru plăcerea de a omorî atâtea mii de vrăjmași; va ieși apoi sacrificiile, virtuțile acestor Domni, strădu'nța lor de-a înălța Statul și de a-l păstra pentru viitor.

Cu un cuvânt, înțeleg să cunosc și Istoria popoarelor celorlalte, dar mai întâi pe a Patriei; pe-aceasta, cât se poate mai adânc; pe-a popoarelor vecine mai deaproape, în legătură cu faptele istorice ale Patriei; pe-a popoarelor depărtate în trăsuri cât mai generale și cât mai caracteristice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraramuseum.ro/ro/1901-1932

—Pentru sistemul d-tale, domnule Cosmin, ar trebui ca profesorii de istorie să fie niște adevărați savanți? zise Clement, pe buze c'un zâmbet batjocoritor.

—Ce-i împiedică de-a fi, mai ales de-acum când izvoarele Istoriei noastre s'au înmulțit și au limpezit în unda lor caracteristica epocilor celor mai depărtate? D-ta ești tânăr, viguros, inteligent... Fără supărare: străbătut-ai tot ce s'a scris în domeniul Istoriei, ca să cuprinzi, pentru știința d-tale, întreaga manifestare a vieții românești? Căutat-ai să te duci mai departe chiar decât s'a putut cerceta, întru descoperirea de izvoare nouă?

—Mărturisesc că nu, răspunse Pâcleanu cu sinceritate, mai roș la față însă.

—Ești bun profesor pentru vechiul sistem și pentru programa Statului...

—Recunosc însă trebuința unei modificări...

—Recunoaște-o, dar și cunoaște că: nu vei putea duce la perfecțiune pe alții până ce nu te vei perfecționa d-ta... Să trecem acum încă la o ramură pentru care mai ales școala în afară de oraș, e de un folos neasemănat: științele naturale. Nu-i așa că studiarea lor ar avea ca punct de plecare observațiunea directă? Elevii vor putea cum și unde să aibă foarte ușor felurile numeroase ale regnului mineral, vegetal și animal. Vor studia viața, deprinderile, părțile exterioare ale unui animal înainte de schelet și de organele dinlăuntru. Vor studia forma și structura plantelor înaintea clasificării lor; vor cunoaște numele și aparențele plantelor și astrilor înaintea legilor mișcării lor... Vor face escursiuni, vor da ei înșiși de minerale și de vegetale pe cari le vor cunoaște și le vor aduna, spre a-și alcătui mici herbarii și mici colec-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țiuni mineralogice... Vor învăța, petrecând în aer; vor învăța în orele libere ocupându-se ca într'un fel de joc plin de interes, cu clasificarea și cu orânduirea lor. Escursiunile sunt minunate pentru diferite alte observațiuni sub conducerea îndemânatică a profesorului care-i va ajuta să observe fără să prindă de veste. Vezi dar domnule Pâclene, cât se face de atrăgătoare știința în felul acesta, cât devine mai de înțeles, mai firească, cum pătrunde de ușor spiritul și cât de adânc se așează în memorie.

— Nu neg folosele acestui sistem... Susțin totuși că școala la țară este grea de alcătuit și pentru faptul că s'ar retrage orașelor un număr însemnat de forțe, pe profesori.

— Mă rog, sunt sau nu sunt profesorii, credincioșii unui apostolat?

— Oricât de credincioși, domnule Cosmin, pot avea anume trebuințî...

— Nu trebuințî, domnule Pâclene, ci ambițiuni poate, căci trebuințile le-ar fi satisfăcute în chipul cum ar trăi pe lângă școală. In ce fel apoi sunt profesorii forțe pentru orașe, în afară de catedră? Că vor da politicei de partid luptători împărțiți în tabere? Aceasta nu face însă parte din menirea lor; și de mi se va spune că în acel chip lucrează pentru țară, ori se amăgesc singuri, ori caută să amăgiască pe alții... Profesorii cată să fie și să rămână forțe pentru locul în care vor avea de muncit și, conștiincios muncind, își vor face pe deplin datoria, vor lucra cu adevărat pentru țară. Și apoi, domnule Pâclene, știi dumneata care este idealul și pentru orașe, într'un viitor depărtat pentru noi, — însă după chipul cum ele au început să fie în America și 'n părțile din Anglia? Reședințî administrative și nimic mai mult, față cu puterea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsinia.ro/ramdr1901-1932

administrativă a Statului. Față cu activitatea intelectuală și economică trecută la țară, ele vor mai rămânea și ca niște depozite-centre de unde produsele să se împartă consumațiunii și pentru export.

—O! dar dumneata ajungi la curată revoluțiune socială, domnule Cosmin! exclamă Păcleanu cu aprindere.

—Nu, și aci te înșeli: ce ți-am spus în urmă e treapta mai înaltă a unei evoluțiuni firești. Adevărul este că vom merge prin ea într'acolo, fără voiar noastră, dacă ne vom împotrivi. Ne vor îmbrânci puterile evolutive de prin alte țări. Deștept și prudent ar fi dară să prevedem ce va să fie, să începem a ne îndruma cu încetul către acest progres real, ca finea perioadei actuale de transițiune să ne găsiască aproape formați și puternici. Numai așa vom putea rezista și vom putea să urmăm a trăi ca națiune independentă. Altminterelea, alții cari ne vor lua înainte, ne vor zdrobi, ne vor copleși, ne vor șterge. Adevăratul patriotism, domnule Păclene, nu stă în vorbe, în codiri, în amânări, în preocupări de politică personală și de dispute pentru întâietate trecătoare. Acestea sunt rămășițe ale apucăturilor de pe timpul trist al robiei. De dorit trebuie să fie să ne convingem cât mai curând că sunt numai rămășițe, iar nu un sistem ce mai trebuie să dăinuiască spre a ne împiedica mersul drept și rațional.

Cosmin se opri, căci se simți aprins unde vedea în Clement un reprezentant încăpățânat al acestui sistem.

Păcleanu tăcu și privi în jos: la ce-ar fi răspuns, odată ce drepte erau observațiunile lui Cosmin? Ca să le combată? în deșert ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fost pentru el. Ca să-i dea dreptate? Cosmin ar fi înțeles că o face ca act de politețe... Tăcerea era mai bună și o păstră.

Cosmin nu voi să-l lase în ceeace el credea că era încurcătură pentru Clement și puse convorbirea pe alt tărâm.

Apoi, pe la orele unsprezece se despărțiră pentru odihnă.

XIII.

Pâcleanu nu putu să adoarmă degrabă. Își simțiă mintea ca într'un haos.

Încetul, cu încetul începu să așeze în rânduială cele auzite, pe un fir unic, fără să le ia deocamdată la judecat potrivit educațiunii lui și mediului în care și-o făcuse.

Nici nu era chip să-și dea seama de vastitatea programei lui Cosmin, în mod independent de acea educațiune. Ar fi fost s'o primiască în întregime, deodată, și la aceasta se opuneau firea și aspirațiunile lui.

Când se apucă apoi de discutat cu sine, văzu la capăt o atât de adâncă răsturnare a ordinii sociale cu care se deprinsese, că parcă îi fu frică să se declare cu sinceritate pentru lupta întreprinsă de Cosmin.

Sorți de izbândă de i-ar fi admis, munca aceasta cerea sacrificii și timp îndelungat. Mai înainte de toate sacrificiul persoanei sale și el voia să fie *ceva*, voia să ajungă *a fi mult*, în înțelesul vieții obicinuite. Doritor cu aprindere de a se bucura de plăcerile și de strălucirile acestei vieți de aparențe, nu avea când să aștepte, nu voia să intre dar în rândurile luptătorilor de felul lui Cosmin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri/1901-1932

Înțelegea să îmbrățișeze ideile lui în generalitatea lor, ca lucru nou care l'ar fi putut face a fi interesant în ochii unei anume clase. Înțelegea să tragă un folos imediat de pe urma unei asemenea noutăți și să păstreze o cumpănire îndemânatică între clasa pentru care va părea că revendică și clasa care nu acordă cu una cu două revendicările. S'o amăgiască pe una și să nu o înspăimânte prea mult pe cealaltă, iată tactul omului politic de seamă. Va mărgini dar lupta lui la discursuri frumoase în Parlament. Clasa dirigentă îi va da tot ce el va cere, ca să nu meargă mai departe de discursuri; clasa ce așa zicând, o va reprezenta, va fi mulțămită că i s'a luat apărarea în chip strălucit.

Ideea din urmă îi redădu liniștea și răceala trebuincioase omului de Stat. Un zâmbet de apropiat triumf îi trecu pe buze și căldura așternutului în care își făcu loc bine-bine, îl predispuse pentru cea mai plăcută odihnă, premergătoare somnului.

Abia se îmbrăcase, a doua zi, când i se ivi Rustovici, care, îi întinse mâna, voios.

—Ei, domnule Pâclene, așa e că *omul-nostru* e minunat? îi rosti cu căldură.

—Este om citit... A adunat, ca albina, și vrea să dea tuturor miere, răspunse el cu o seriozitate pe care i-o contrazicea zâmbetul ușor ironic.

Rustovici îl privi totuși cu mirare care zicea: *cu atâta numai* se alesese viitorul reprezentant al țărănimii?

Clement își dădu repede seama de efect și căută să-l dreagă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Te rog să nu-mi iei cuvintele în alt fel decât înțelesul lor real, potrivit omului și situațiunii. Să nu crezi că nu e nimerit a aduna din alte părți, odată ce știi cum să aduni, și odată ce bunul simț îți spune în ce chip să semeni sămânța spre a-i prii locul. Climatul și firea locului s'ar opune poate ca rodul să nu iasă tocmai ca în țara ce-a dat sămânța; totuși se va dobândi un rod folositor țării de adoptiune, cu caracterul de varietate a aceleiași specii, după cum se zice în științile naturale... M'am gândit mult aseară, în singurătatea acestei odăi, la vastul plan de activitate al d-lui Cosmin. Și fiindcă prin școală se face începutul, am cernut prin mintea mea metoda de predare a tuturor știinților. In adevăr, m'am pătruns că felul acesta e cel mai nimerit și nu poate desgusta, după cum se întâmplă nu numai odată cu metodul existent. Din contră, metodul nou, rațional pe cât e și de simplu, te îndeamnă să-ți duci și mai departe cunoștințile după ce ai terminat școala care te-a îndrumat bine, cu temeiu. Vezi dar, domnule Rustovici că-mi dau perfect seama de funcționarea întregului sistem al marelui d-tale om, termină Clement cu gest teatral.

—Aceasta dovedește, domnule Pâclene, că în realitate nu e greu de stabilit un nou sistem, când te-ai pătruns de bunătatea lui.

—Pentru un om singur care cugetă, da; dar pentru o clasă întreagă de profesori, dar pentru Stat care trebuie să înlăture și să prefacă o mare rotărie deja prinsă cu scoabe puternice, e greu, foarte greu.

—Domnule Pâclene, e firesc să nu se poată îndeplini o reformă radicală, dintr'o dată, ca bătând din palme, zise Rustovici. După părerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsmanu.ro/rdr/1901-1932

mea însă, cred că s'ar putea găsi o mijlocie între vechiul și noul sîstem, spre a se hotărî o schimbare chiar în felul alcătuirii de azi a școalelor noastre.

—O mijlocie, răspunse Pâcleanu, pe gânduri, ca și cum ar fi chibzuit: da... este cu putință,— și promit să fiu eu apărătorul acestei mijlocii. Dar mai înainte să o aflu și să o formulez cu oarecare preciziune.

Intrarea lui Râuțianu, foarte voios și el, le întrerupse vorba.

In sat era o mișcare deosebită: în curtea Casei de Economii, de asemenea.

Căruțe, cai înșeuați se vedeau lar adăposturi, ceeace arătă o revărsare a unei mulțimi de săteni, de prin alte sate.

—Vadu-Lung mișună de lume, domnule Pâclene, vorbi Rustovici după ce le dădu mâna. Este timpul, cred, să ieșim și noi...

—Bucuros, răspunse Pâcleanu.

Un servilor le aduse atunci apă și dulceață.

—Doriți tot acum și cafeaua cu lapte? îi întrebă acesta.

—Când vor bea-o ai casei, răspunse Pâcleanu... Adică, să mă iertați, domnilor... Poate că d-v...

—Nu, nu... E mai bine după biserică, precum e obiceiul în familie, zise Rustovici.

Ieșiră.

Iera Duminecă și o zi minunată dela capătul lui Septembrie.

Nici un nor nu păta frumosul și adâncul albastru, al cerului, mai frumos și mai adânc, văzut în liniștea de sus din bucuria sărbătorească de jos.

Și în adevăr că nu numai sărbătoarea Du-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minicii era, ci mai ales sărbătoarea minților deșteptate ce se strângeau înseloșate după adevăr și lumină.

Biserica era mare și nu încăpea atâta popor; curtea Casei de economii era mare și abia avea să-l încapă. Și nu erau mic și mare din cele cincispreze comune ale regiunii, ci numai delegați ai lor; nu fruntași după dare de mână, fiindcă toți erau îndeajuns de cuprinși acum, din mila Domnului, ci fruntași după învățătură...

Că, din văzute dela alții și din spuse, dacă poți să te îndemni la muncă și să faci stare, mintea nu la fiecare poate fi pornită spre ale cărturăriei.

De aceea fruntășia satului era acuma numai după cărturărie.

Pe chipurile acestor săteni, îmbrăcați curat și potrivit cu timpul, simțiai o adâncă mulțămire să vezi sănătatea, vioiciunea, lumina râsului; în glasurile lor, voie bună și nici de cum gluma amară stoarsă din griji, din năcazuri împovărătoare, ci gluma firească a celui împăcat cu traiul.

In vorba lor nu era nepăsarea celui ce nu are nevoi, căci îi poartă altul de grijă; ci era interesul cuminte și liniștit al fiecăruia de bunăstarea sa și de-a celorlalți; ci era dorul de ascultat mereu cele bune și de folos. Infățișarea lor, la urma urmei, era a celui de sine stătător, în deajuns de puternic singur, mai puternic prin întovărășire.

Clement, văzuse de atâtea ori săteni cu fețe ofilite, cu infățișarea umilită, purtând parcă pentru totdeauna pe frunte pecetea unei eterne robii și se uita acum cu mirare la aceștia din Vadu-Lung...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Rustovici și Răuțianu îl duseră deadreptul la biserică.

In Clement nu vorbise niciodată simțimântul religios, nici ca uz nici măcar din punctul de vedere moral al nemuritoarelor principii ce cuprinde creștinismul.

Li se făcu loc și câte-trei trecură în față, unde li se dădură strâne.

Cosmin era cu întreaga-i familie.

Oficiau trei preoți și un diacon. Serviciul divin era după evanghelie și corul, un cor vrednic de ascultat, cânta heruvicul.

Clement fu numai decât mirat când simți că-l pătrunde cucernicia înfățișării mulțimii și frumusețea cântării.

Nu era nici aici, la săteni, atitudinea aproape neconștientă ce văzuse altădată, pornită dintr'o obicinuință, ca și impusă.

Era un simțimânt de care-și dădeau seama, dobândit prin creștere: pricepeau serviciul divin; îi pătrundea sfințenia locului, îi desfăta armonia cântului. Erau cu adevărat credincioșii cultului.

Fusese dus de mic la biserică; dar familia lui nu-i strecurase în suflet în chip inteligent respectul locașului și mângâietoarea credință. Totuși ideia Dumnezeirii lucrase asupra minții lui c'un fel de frică din instinct. Se temea fără să știe de ce. Când îl îmboldia inima să facă vreo nebunie în biserică, își aducea aminte de vorbele mâme-si că-l va bate moș-Popa, și se astâmpăra.

Acuma, îi treceră repede prin minte asemenea depărtate sclipiri ale copilăriei și-și dădu seama că e bun simțimântul religios, că înrâurește și pe cei mai nepăsători de cult desfășurarea formelor lui simple și atrăgătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru întâia oară în viaţa lui se simţi mulţumit de a fi în locaşul Domnului şi se înfioră de-o bucurie imaterială...

Oare aici, în satul acesta, îi erau păstrate toate emoţiunile ce nu cunoscuse, cari să-i dovedească lămurit că de era om cult, nu era om deplin?

Corul tăcu: se făcu linişte adâncă.

Preoţii ieşiră cu sfintele daruri şi frunţile se plecară.

Din cei din faţă se făcu un rând strâns în jumătate linie de cerc.... genuchi plecate, frunţi plecate sub mângâietoarea povară a credinţii.

De ce-l înfioră, şi de astădată, îndemnul de a-şi pleca şi el fruntea ca adevărat credincios?...

„Şi pre voi pre toţi drept-credincioşilor creştini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia sa“... răsună limpede, pătrunzătoare vocea celui mai bătrân dintre preoţi...

Sfântul potir se ridică închipuind crucea, apoi se aplecă şi atinse cu darul său capetele rândului strâns de oameni.

Corul începu iarăşi: „*Ca pre împăratul*“ şi armonioasele note tremurau în cercuri nevăzute pierzându-se cu răsunet duios spre înalta boltă...

Până la urmă, Clement ascultă cu adâncă luare aminte oficiarea, urmărind totuşi, cu curiozitatea observatorului, şi emoţiunea sa lăuntrică în legătură cu emoţiunea lumei înconjurătoare.

„In numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh, amin“... Se auzi un glas tânăr, de pe amvon...

Începea predica...

Unul din cei trei preoţi, tânăr, cu înfăţişarea deşteaptă şi cuviincioasă, aminti în câteva cuvinte pe sfântul acelei zile şi legă viaţa acestuia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de subiectul predicii: *„de ce simte omul nevoie de a se înălța sufletește?“*

Și o dovedi cu limpezime, fără fraze cari să-l arate învățat, dar cu cuvinte pe înțelesul tuturor, cu pilde din viața de toate zilele, în o simplitate de graiu și de gândire în adevăr minunate.

Clement văzu, după expresiunea chipurilor, legătura dintre vorbitor și ascultători. Erau înrâuriți și de sigur că ce li se spunea era să rămână în gândirea lor.

—Da, se face educațiunea poporului, în felul acesta... cugeta el.

Fără voie i se duse privirea la Cosmin; era opera omului acesta...

Era el dar, cu adevărat superior? Era „omul providențial“ cum îl numise Rustovici? Ce-l făcuse să fie și să ajungă a fi înțeles și urmărit?

Cum asculta de pătruns, cuvintele preotului! Cu câtă simplitate și cu ce sete, ca oricare din acești săteni cari simțiau nevoia înălțării sufletești!

Era o adevărată înrâurire, sau o atitudine studiată de actor, spre a da o pildă cu el?

Și iarăși i se strârni în adânc acea pornire de vrăjmășie ce o mai simțise în contra omului acesta.

După ce se termină oficiarea, ieșiră.

Ce era Clement, pierdut în grămada sătenilor care înconjură pe Cosmin și-i dădu bună-ziua cu zgomotoasă și caldă pornire?

Nimeni nu-l privia, căci toate privirile aprinse de-o nețărmurită dragoste, se ațintiau asupra *omului ales!*

Deodată se făcu tăcere. Cosmin avea să le spună ceva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Fraților, azi am să vă înfățișez un tânăr dela București, om iubitor al propășirii noastre sătenești... Vom veni la Casa de economii peste o jumătate de oră, căci tânărul dorește să fie față la sfătuirea obștei.

—Să vie! să trăiască! E-al nostru, să trăiască!

Clement se înfioră de însuflețirea mulțimei care nu se întreba cine era el.... care îl primia ca „al lor", fiindcă *omul lor* vorbise de el.

Și câtă însuflețire!... Și era sinceră, încălzitoare, înălțătoare...

E dar și simțimânt, curat și puternic încă, în această clasă ce noi o privim de sus... gândi el.

Cosmin, Rustovici, Răuțianu și el se îndreptară spre curtea proprietărească, salutați cu voioșia firii românului, care, așa își vădește respectul.

După ce băură cafeaua, își luară drum la Casa de economii.

Din trei încăperi, între cari și salonul de altă dată al casei boierești [1]), se făcuse o sală mare anume pentru întrunirea regională.

Să fi fost peste cinci sute de săteni, tineri aproape toți.

In jurul unei mese albă de brad, șapte inși, —comitetul cârmuitor.

Diferite registre și dosare cuprindeau capetele mesei.

Pereții erau acoperiți cu hărți lucrate de mână, cu modele de case țărănești și cu icoane ce înfățișau câte un colț de activitate: stupării, grădini de legume, ateliere de meșteșuguri.

---

1) Vezi „*Strein în Țara Lui*".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraseinarea.ro/?id=1901-1932

La părețele din fund o tribună, și deasupra portretul lui Cosmin, lucrat cu creion de un băiat din sat ce studia acum pictura în București.

Acum numai Clement simți că toți îl privesc cu luare aminte.

Vorbele lui Cosmin le cunoșteau toți și el era așteptat, era bine-venit. Dacă le va vorbi, erau gata să-l asculte; și povețe de le va da, să le urmeze.

Se așezară în o bancă dela părețele din fața intrării, ce li se păstrase pe seamă. Un tânăr din cei ce întâlnise Clement la Cosmin, se apropriă de acesta, șopti câteva clipe cu el și se întoarse la masa comitetului.

Puțin după aceea, unul din cei șapte,—un român voinic și dârz, cu toată ciatea lui pe care ninsese,—se ridică:

—Fraților, începu el, azi se împlinesc douăzeci și doi de ani tocmai de când comuna noastră Vadu-Lung s'a învrednicit să puie temelia Casei de economii... Noi, cei mai din vremuri, ținem minte pe domnul Cosmin, sfătuitorul care ne-a luminat priceperea. Și drag ne este la ziua asta să-i pomenim numele și fapta care spre binele nostru obștesc a fost.

—Să trăiască... Să-i dea Dumnezeu bine! strigară toți, ridicându-se și îndreptând spre el pălăriile ca salutare.

—Fraților, tot spre binele nostru, ca tot mai mare să fie, Dumnezeu ni-l aduse iar.

—Hei! mare e bunătatea lui Dumnezeu... murmurară mai toți.

—Și cum ni-l aduse, binele care se cam oprise în drum, își luă calea temeinică... De unde numai Vadu-Lung răsufla omenește, a pornit și peste celelalte comune răsuflarea și iacă plasa toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a pus pe întovărășire... Lac să fie că broaște s'adună, zice vorba românului, cu înțeles că toți vin la de-a gata. Da uite, mai este și altă vorbă cuminte: „pilda de muncă, nevoi aruncă". Nu la de-a gata s'au pornit românii din alte părți; cu gând și dor de muncă s'au pornit, și să munciască s'au învățat, că în asta era mântuirea de nevoi. Și să muncești iar numai așa, tot nu era de vreo samă. Să știi cum să pui de-o parte din munca ta, tot pentru folosul tău, iacă ce mai era. Și cincisprezece comune au purces să puie și de-o parte.

Cât era pe la început, parcă nu prea vedea românul cu ochii, folosul. Dar vremea vremuiește, ban cu ban se adună și folosul scoate cap... Ne împrumutam noi pe unii la câte o trebuință, mai împrumutam pe alții cari se codiau încă să intre în tovărășie, mai pe alții din plășile megieșe, și cât era de mică dobânda, capitalul nostru creștea ca prunculi la sânul mamă-si... Minunat era cum se scăpau sărmanii de datoriile de pe la Cuți și cum începeau să se mai cuprindă... Iac'așa pornirăm să ne simțim oameni în căsuța noastră, oameni știutori de muncă, oameni săltați din nevoi.

Le cunoaștem noi astea cu toții, dar uite, să ni le mai spunem din an în an, că parcă ni se unge inima ca să ne gândim cum am fost și cum am ajuns. Și apoi, mai este o vorbă: să nu slăbim din pas, ci mereu să chibzuim cum să facem mai cu bună socoteală.

După o clipă-două de răsuflare, frase în dreptu-i o condică și începu iar:

— Acuma, măre fraților, ia să vedem cum stăm cu averea noastră regională. Cinci comune își strâng economiile în comuna Mândrești, după ce și-au făcut socotelile de ce-au cheltuit și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cu ce-au rămas fiecare: alte cinci comune, în Vulpeni şi alte cinci, aci în Vadu-Lung. Dar aci, în Vadu-Lung, s'a făcut şi casa cea mare a regiunii. Avem dar venituri şi cheltueli pe comune, care se regulează de comitetul fiecărei comune, avem venituri şi cheltueli regionale, care adică privesc tovărăşia tuturor comunelor şi care se regulează de comitetul regional aci, la Casa centrală. Noi avem să vă dăm, cum s'ar prinde, socoteală de averea întreagă a tovărăşiei aşa cum s'a strâns la Vadu-Lung, după ce s'au făcut socotelile la Mândreşti, la Vulpeni şi la Vadu-Lung pentru cinci comune ale lui. Aşa-i fraţilor?

Aşa-i, aşa-i...

Fiecăruia îi sta dinainte o coală de hârtie tipărită, pe-ale cărei pagini se cuprindeau amănuntimea socotelilor. Ochii se ridicară însă la cel ce avea să grăiască şi mintea se deschise priceperii.

—Ascultaţi dar, începu Stan Vergu: Casa de economii dela Mândreşti avea anul trecut pe vremea asta:

Bani în efecte 5%	lei	37.000,—
Bani daţi cu împrumut, cu dobândă de 3%	»	17.580,—
Numerar	»	320.—
Peste tot	»	54.900,—

Cassa dela Vulpeni, în efecte	lei	25.000,—
Daţi cu dobândă de 3%	»	9.720,—
Numerar	»	380.—
Peste tot	»	35.100,—

Cassa dela Vadu-Lung, pentru cele cinci comune ale ei, în efecte	lei	106.000,—
Daţi cu dobândă de 3%	»	3.650,—
Numerar	»	350,—
Peste tot	»	110.000,—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă strângem câte trele sumele la Casa Centrală, dă peste tot . . . . . lei 200.000,— din care, firește, s'au scos cheltuelile.

Acuma să vedem ce s'a strâns în anul acesta, adecă, dela 28 Septembrie care a trecut și până alaltă-seară 28 Septembrie, că de alaltă-seară și până astă-noapte într'un târziu, am regulat socoteala toată.

Stan Vergu se opri o clipă, apucă iar condica și porni mai departe.

—Așa cum vă spuneam, fraților, iacă veniturile de est-an:

Mândrești: dobânda la cei 17.580 lei dați cu împrumut de 3%	lei	527.40
Economiile celor 5 comune	»	15.890,—
Cupoanele de Ianuarie și Iulie la cele 37.000 lei efecte 5%	»	1.850,—
Pete tot . . .	»	18.267,40
Se scade chelt. făcute de comună . . .	»	1.470,20
Rămâne dar pentru Mândrești	»	16.797,20
cari s'au primit și s'au înregistrat la Cassa Centrală.		
Vulpeni: dobânda la cei 9.720 lei dați cu împrumut de 3%	lei	291.60
Economiile celor 5 comune	»	17.380,—
Cuponul de Ianuarie și Iulie dela cele 25.000 lei în efecte 5%	»	1.250,—
Peste tot . . .	»	18.921.60
Se scad chelt. făcute de comună	»	1.930,50
Rămâne dar pentru Vulpeni	»	16.991,10
cari s'au primit și s'au înregistrat la Cassa Centrală.		

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vadu-Lung: dobânda la cei 3.650 daţi cu împrumut de 3%	lei	109,50
Economiile celor 5 comune	»	30.420,90
Cupoanele de Ianuarie şi Iulie dela cele 106.000 lei în efecte 5%	»	5.300,—
	lei	35.830,40
Se scad chelt. făcute de comună	»	1.870.40
Peste tot	»	33.960,—

cari s'au primit şi s'au înregistrat la Cassa Centrală.

Să le strângem acum la un loc:

Mândreşti	lei	16.797,20
Vulpeni	»	16.991,10
Vadu-Lung	»	33.960,—
Peste tot	»	67.748,30

La suma asta mai trebue să punem ca venit regional :

Dela cele 200 pogoane cultivate cu cartofi	lei	20.650,—
Dela grădinile cu zarzavat	»	10.683,—
Dela moara cu aburi	»	14.200,—
Dela pepiniera pomilor roditori	»	1.317,—
Peste tot	»	114.598,30

Acum să vedem care sunt cheltuielile tovărăşiei regionale, pe care avem să le scădem la urmă din 114.598,30.

Lefurile funcţionarilor Casei Centrale (Directorul 1200 lei pe an, 2 comptabili 1440 lei pe an, un ţiitor de registre 600 lei pe an)	lei	3.840.—
Arenda pogoanelor pentru cultura cartofilor	«	5.000,—
Arenda pogoanelor pentru grădinile de zarzavat	«	4.500,—
Cheltuelile Spitalului	«	8.400,—
a reporta	lei	21.740.—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

	reportat . . . lei	21.740.—
Cheltuelile morii	lei	1.600,—
» pepinierei	»	230,—
Pentru şoseaua ce se face până la Dunăre	»	800,—
Peste tot . . .	»	24.370,—
Scădem suma asta din venitul întreg şi ne dă	»	90.228,30
Adunăm venitul acesta curat cu capitalul regional de	»	200.000,—
şi dobândim tot capitalul regional de . .	»	290.228,30

Est-timp nu mai dăm nimica peatru şcoala din cătunul Ariceşti, fiindcă directorul ne-a adus la cunoştinţă că şcoala asta a noastră a început să câştige, aşa că se poate ţine singură... Vedeţi minune a muncii profesorilor şi şcolarilor ei?

—Să trăiască! minunat!

Şi sătenii izbucniră în o puternică batere din palme, cătându-şi unii altora în ochi cu mulţămirea care le-o da nu atât economia ce făceau, cât mândria că şcoala lor propăşise aşa de bine.

—Fraţilor, porni mai departe Vergu, cacă roadele tovărăşiei tuturora din munca şi din economiile fiecăruia. Este o avere, nu glumă. Ştim că dela noi s'a făcut atâta bănet şi par'că nu ne vine să credem ochilor, şi par'că ni s'ar năluci auzului ca o poveste... Astea am avut să vi le rostesc, fraţilor, şi cu bucurie să vă zic la urmă: muncă şi de-aci înainte! spor, sănătate şi laudă lui Dumnezeu Sfântul că ne-a învrednicit de-aşa mântuire...

Un freamăt ca de pădure scuturată de-o suflare trecătoare de vânt, cutremură încăperea. Apoi, cu toţii deodată îşi mânară bucuria în bateri din palme ce nu mai păreau că aveau să conteniască.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

Tase Pănură, scurticel, legățel, cu vino 'n-coace la chip, vioiu la căutătură și pururea cu râs pe gură, tânăr de ani și copt la minte, se ridică dela locu-i:

Furtuna baterii din palme se făcu iar freamăt de șoapte, apoi musca se auzi zbârnâind.

—Fraților, purcese a grăi Tase, după socoteli încheiate se cade rândul punerilor la cale. Noi, comitetul de până azi, și funcționarii Casei Centrale, ieșim dela cârmă după doi ani și veți alege pe alții. Inainte de asta însă, bine este să ne spunem gândul... De cartofii noștri și de zarzavatul nostru a mers vestea, știi, cum se duce frunza pe apă repede. La Alexandria, Roșiori, Turnu și până dincolo în Oltenia ne-am dus aste roade ale muncii, iar mai ales cartofii i-am trecut până în Moldova. Izbândă ca asta să nu ne îndemne adecă să înmulțim numărul pogoanelor pentru zarzavat dela o sută la două sute cincizeci? Să nu ne îndemne adecă să facem pentru cartofi la fel? Pe urmă, pepiniera pomilor roditori ne-a dat și ea vânzare bună. De ce n'am mai întinde locul? Dacă socotiți, fraților, că punerile noastre la cale sunt de vreo seamă, și că n'am greși cu ele, vă rugăm să vă spuneți cuvântul.

—Cine are de grăit? întrebă Vergu.

—Eu, vere Vergule.

—Grigore Rază din Vercești să grăiască, zise Vergu.

—Apoi, fraților, eu zic că punerile la cale ale comitetului nostru sunt cu ochi și cu sprinceene după socoteală făcută cu câștig. Nu ne-am întinde, dacă și în plășile vecine s'ar fi îndemnat românii la muncă la fel. Dar așa, fiindcă tot noi ne ținem deasupra, tot noi să ne și în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

findem că avem cu ce și cum. Eu zic să punem la vot câte-trele punerile la cale ale comitetului.

—Așa, așa, așa!... strigară mai mulți.

—Inc'o vorbă, grăi unul.

—Ion Dranca să grăiască, zise Vergu.

—Apoi, caca ce-aș grăi, fraților, începu Dranca. Să votăm numai că trebuie să întindem grădinile de zarzavat, pogoanele pentru cartofi și locul pentru pomi, iar comitetul care-l vom alege să hotărască numărul pogoanelor.

—Mai grăiește care-va? întrebă Vergu.

Nu răspunse nimeni.

—Puiu la vot întinderea câtor-trele felurile de cultivare, zise Vergu.

Obștia sătenilor ridică mânile.

—Punerile la cale s'au primit, zise Vergu. Vă învoiți acuma ca numărul pogoanelor să-l hotărască comitetul nou?

—Două vorbe, vere Vergule.

—Domnul Învățător Aluncanu să grăiască.

—Fraților, am primit cu voie-bună întinderea locurilor. Socotesc însă a fi mai bine să hotărîm adunarea întreagă a regiunii, numărul pogoanelor, ca noi toți să răspundem de faptă...

—Mai bine! mai bine! se auziră câteva glasuri

—Fiindcă avem două păreri, zise Vergu, puiu una la vot; după rânduială, pe cea dintâia. Care sunt pentru hotărîrea pogoanelor de comitetul nou, să ridice mâna.

Puțini se învoiră cu părerea aceasta.

—Nu s'a primit, zise Vergu. Puiu la vot pe a doua.

Cea mai mare parte se învoi.

—S'a primit, zise Vergu. Acuma, câte pogoane să hotărîm?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Cer cuvântul.

—Domnul învățător Aluneanu să grăiască.

—Fiindcă s'a primit punerea mea la cale, eu dau cu gândul că ar fi de ajuns să ne întindem pentru zarzavat cu cinci-zeci de pogoane, pentru cartofi cu cinci-zeci de pogoane, și pentru pomi cu cinci. Dacă izbânda ne va fi tot așa de bună, lesne mai înmulțim și la anul numărul încă cu câte cinci-zeci pentru cele două culturi... ca mai de seamă fiind.

—Așa, așa...

—Mai este care-va cu vre-o vorbă? Nimeni. Puiu la vot, așa cum a alcătuit-o domnul învățător Aluneanu.

Toți ridicară mâinile.

—S'a primit, zise Vergu. Acuma, cine mai are vre-o punere la cale?

—Eu...

—Părintele Voinea să grăiască....

Preotul satului Codrulenî, cam puțintel la trup dar de bună înfățișare bisericească, se ridică, roti privire blândă în juru-i și începù:

—Fraților, cu mulțămire de negrăit am luat cunoștință de înmulțirea capitalului nostru regional. Talantul ce ni s'a încredințat, nu l'am ascuns ca leneșul și nemernicul din sfânta evanghelie, ci l'am făcut să rodiască, așa cum a făcut harnicul și priceputul, așa cum tot omul de bine cată să facă, fiindcă spre mărirea lui Dumnezeu va face. Omul harnic și priceput va să se uite în juru-i și să cuprindă cu mintea tot felul de muncă ce 'i-ar aduce folos; căci, din folosul lui singuratic curge folosul tuturora... Din buna-stare a Vadului-Lung s'a pornit buna-stare a unei plăși întregi, din a plășii noastre purcede o vrednică de laudă ridicare a plășilor megieșe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

Voia lui Dumnezeu s'a făcut, fraților. Din marele lui izvor de bunătate coboară cei unși să aducă pe pământ pace și bună-voire. Dumnezeu ne-a trimes pe omul care să ne lumineze mintea și să ne dea prin fapte mântuirea economică. Lui Dumnezeu am putut începe să-i mulțumim împodobindu-i sfintele lăcașuri în chip vrednic și creștinesc... După cum dar au dobândit har de îmbunătățire plășile megieșe, dobândit-a și Biserica o mai luminată credință a turmelor sale, și înfățișare mai potrivită de locaș în care să se prea-măriască cu deplină cuviință Dumnezeirea. Cum zic, Vadu-Lung ne-a fost pildă. Fie-ne și de-aci înainte. Vadu-Lungenii au o moșie pe seama lor; de ce regiunea întreagă nu ar lua și ea pe seamă-i o întreprindere mare? Eacă ne-a venit cător-va la auz că Statul va să dea în tăiere pădurea Șimnicea....Să nu ni se facă spaimă întinderea ei părută prea mare pentru puterile noastre. Are vre-o șapte mii de pogoane, așa este, dar avem și noi capital, și pe lângă brațe, prieepercea cărmuirii treburilor... Noi să alegem noul comitet și să-i dăm putere să se înfățișeze la licitațiune, dacă condițiunile de arendare se vor potrivi stării noastre bănești. Să nu ferim înlături, ca vr'un strein de neam ori locului nostru, să puie mâna pe pădure... De ce-am fi birnici altuia cu munca noastră și nu ne-am da-o tot nouă munca pe lângă câștigul de întreprinzători? Când știm că putem, de ce-am stă de-oparte? Firește că va să chibzuim mai înainte de toate și pentru chibzuirea aceasta vă rog, fraților, să oprim puțin șirul ședinței noastre. Aceasta am avut de spus.

—Rânduiala noastră, grăi Vergu, este să auzim mai întâiu toate punerile la cale de est-timp, și pe urmă să facem alegerea comitetului. Ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care va fi comitetul viitor, va fi tot din ai noştri alcătuit şi tot atâta crezământ va avea dela noi. Cât este vorba de chibzuire, pentru punerea la cale a părintelui Voinea, drept este să chibzuim şi opresc aci şedinţa.

Sătenii se ridicară, se făcură cete şi începură a sfătui. Pe chipul lor se vedeă parcă anume îngrijare; în vorba lor trecea o suflare de teamă. Întreprinderea era prea mare şi saltul li se păreă cutezător. Dar flacăra interesului deşteptat, dar mândria de-a cârmui în chip vrednic asemenea întreprindere începù să-i încălziască şi să le deă îndemnul.

In timpul acesta Pâcleanu şoptiă lui Cosmin.

— E de mirat şi nu mă pot pot deprinde cu ideia că sunt la ţară, că săteni sunt cei ce discută cu atâta linişte, cu atâta pătrundere şi cu atâta cuviinţă.

—Rezultatul educaţiunii, domnule Pâclene, îi răspunse Cosmin. E pătura cea mai sănătoasă a ţării, ca bun simţ şi ca spirit de dreptate. Să nu; i se falsifice pornirile acestea firesti şi o vom avea precum o vezi: tare ca individ, puternică şi ca asociaţiune. Cine va folosi la urma urmei? De sigur că Statul supt toate raporturile.

Clement schimbă repede vorba. Omul politicei oportuniste nu puteă primi lecţiunea aceasta.

—D-ta, domnule Cosmin, ce zici în privinţa arendării pădurii?

—Ceeace prea bine a zis preotul Voinea: dacă condiţiunile arendării le vor învoi.

—Dar bine, domnule Cosmin, unde se va opri acest dor de întreprinderi al asociaţiunii regionale?

—Progresul material ca şi cel ştiinţific nu are margini. Buna chibzuinţă şi pătrunderea dreaptă pe lângă bunul simţ, nu vor lăsà pe săteni să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treacă peste anume hotar, pus de anume împrejurări ale dezvoltării lor. A fost greu până să ajungă acì. De acum nu mă mai tem de vr'un pas greşit din parte-le. Neapărat că anume exploatări nu ar puteà răspunde aşteptării, oricâtă bună-chibzuire să pui înainte şi ori-câtă bună-cârmuire apoi; dar neizbânda va fine atunci de alte împrejurări de de'n-afară.

Sătenii începură a se aşezà pe la locuri... Punerea la cale a părintelui Voinea îşi făcuse vad, însă se simţiă că par'că mai erau şovăitori.

—Cer să grăiesc vre-o câteva vorbe, se auzì un glas aşezat care arătà pe om după felul graiului.

—Moş-Matei Galea să grăiască, zise Vergu.

Nalt, spătos, cu mustaţa nimsă dar dârză, chip de unchiaş plin de putere şi de cumineţie, Mateiu Galea se ridică, îşi potrivì din umeri sucmanul alb ca laptele, înflorat cu găitane negre, şi luă glas şi grăì:

—Feţii mei, după sfat şi după chibzuire, punerea la cale a Sfinţiei-Sale părintelui Voinea, bate la ochi ca o ispită. O pădure mare ca pădurea Simnicei şi să fie pe seama tovărăşiei noastre, cum să n'aprindă îndemnul nostru? Vorba ceia: fusul toarce din fuior... Dar cât să toarcă din fuiorul minţii noastre, mai aruncì ochii şi la fuioru vecinului, să vezi: toarce tot ca la tine? Nu care cum-va s'a rupe firul din grabă ori din neîndemânare? Mărę, feţii mei, să ne îndreptăm gândul la sfătuitorul mintos care ne-a pus în suflete învăţătură şi îndemn sănătos, să-l întrebăm, feţii mei, cu dragostea de cuvântul şi de făptura lui,—şi dac'a zice el, faceţi,—bucuros ne-om prinde să facem şi ne-a fi bine ca totdeauna...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mânați de aceeași putere tainică, sătenii să ridicară, cu singurul freamăt al mișcării lor unice și porniră priviri înviorate de dragoste la *acela* care era mântuirea lor.

Păcleanu simți un fior și sprîncenile i se încruntară. Invidia îi mușcă inima: va fi și el vre-odată asemenea idol al adevăratei iubiri? Să ai a ta, cu sufletul, o mare mulțime, ce putere ai fi! Puterea, prin care să poată domină, iată ce-l chinuia apururea.

Cosmin se ridică, le făcu semn să șadă și le grăi senin, liniștit.

—Fraților, părintele Voinea cu drept a dat sfatului d-v. punerea la cale cu pădurea. Nu este ispită amăgitoare, ci lucru care se poate și bine este să năzuiți la pădure, dacă condițiunile arendării vor fi potrivite puterilor tovărășiei. Iar fiindcă ați cerut și sfatul meu, bucuros vi-l dau și anume: să nu luați azi nici o hotărîre. Eu mă voiu interesă de acest lucru și, când va fi timpul, comitetul d-v. vă va chiemă să vă strângeți într'o zi,—căci adunările peste rând vă sunt învoite de statute,—și atunci vom chibzuì cu toții împreună cum să facem mai bine.

—Așa, așa, așa!

—Sfatul domnului Cosmin este primit, zise Vergu, și adâncă mulțămire i se cuvine ca totdeauna.

Sătenii bătură din palme ridicându-se toți ca unul.

—Mai are cineva vr'o punere la cale?

—Cer cuvântul.

—Domnul învățător Sulfină să grăiască.

—Fraților, încercările noastre de semănătură a cânepei au izbutit pân'acuma după cum prea bine cunoașteți, mulțămită îngrășării pământului în care s'a făcut semănătura. Cele două ateliere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mici pentru împletitul frânghiilor ne-au dat frânghii, cari, la târgul din Turnu s'au căutat că n'au mai rămas.

Ce-am dat cu gândul? Oare n'ar fi nimerit să semănăm, noi, regiunea, o parte de loc pentru sămânță și o parte pentru fuior? Veți zice poate că unde cânepa izbutește, cultivată câte puțin, să nu izbutiască pe întindere mare, pe-acî pe la noi, fiindcă nu prea avem locuri adăpostite, fiindcă pământul nostru nu prea este umed... Așa ar fi întru câtva; numai vedeți că ne vine în ajutor bălegarul păios, în caz de secetă. Bălegarul ăsta ține mai bine pământului din umezeală și-l mai și apără de ciugulitul păsărilor. De când în regiunea noastră am început să cunoaștem bunul bălegarului, îl păstrăm cu sfințenie și-l întrebuințăm când trebuie. Am băgat de seamă că foarte multora le rămâne. Dacă l'ar întrebuința și unde nu prea trebuie, ar aduce stricăciune în loc de folos. De aci putem trage încheerea că avem la îndemână, cu toții la un loc, prea mult bălegar, fiindcă ne-a învrednicit Dumnezeu să avem și vite în deajuns, boi, vaci și oi. Acest prisos de bălegar de ce să nu-l întrebuințăm pentru cânepă? Și dacă vom cultivà pe mai mare întindere cânepa, de ce să nu facem un atelier mare de frânghii? Nu vom produce cât o fabrică și repede ca o fabrică, dar mai bine decât o fabrică, vom pruduce fără doar și poate. Indeletnicirea împletitului frânghiilor o cunoaștem cu toții și în timp de iarnă ne-ar prinde bine că vom avea și mai mult cu ce să ne cuprindem orele. Oricum am luà lucrul, mijloacele ne sunt la îndemână, și folosul ne va răsplăti munca. Iar dacă vom vedeà că prinde, lesne-durăm și o fabrică. In vederea unei asemenea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

putinți, am puteà trimite pe cheltuiala regiunii, în străinătate, doi-trei băieți să învețe meșteșugul ăsta după regula lucrului și să-i avem la îndemână când a fi și-a fi. Că de ce atunci să alergăm la meșteri străini și să nu-i avem pe-ai noștri? Și chiar de-ar fi să nu durăm fabrică, cei doi-trei băieți ar rămânea cu meșteșugul, ne-ar da și nouă din învățătura lor și și-ar afla rost de traiu și de muncă la fabricile care sunt azi pe ici, pe colo. Ori-cum am luà lucrul și de partea asta, bine va ieși, iar străduință în deșert, nu va fi. D-v. cum socotiți, fraților? chibzuiți și rostiți-vă.

—Cer cuvântul...

—Domnul învățător Aluncanu, să grăiască.

—Fraților, ce e bun, ce e de folos, se vede de departe. Punerea la cale a fratelui Sulfină e lesne de primit. Avem destulă tărie de muncă, spre a ne tot întinde hărnicia; avem mijloace bănești. Și ne întindem apoi cu luare aminte, nu la întâmplare, cum o ieși să iasă... Să luăm fraților, de-o camdată cinci-zeci de hectare pe moșia Vadu-Lung, unde pământul este mai potrivit cânepei. Pentru un hectar ne trebuie 250—300 kilograme de sămânță. Să zicem 300, ceeace face 15.000 kgr. pentru cinci-zeci hectare. La hectar putem aveà între 700 și 1200 kgr. fuior, și dela 200—400 kgr. sămânță; care va să zică, putem sperà o producțiune mijlocie de 50.000 kgr fuior și să scoatem sămânța semănată. Rămâne să cercetăm cât ne costă sămânța, și câtă frânghie ne va puteà da producțiunea întreagă. Ori cum, de pierdut tot nu vom pierde vre-o odată. Și fiindcă industrie în legătură cu agricultura ne trebuie, și către aceasta trebuie să ne îndreptăm, să primim și punerea la cale de a trimite trei băieți în străinătate pentru meș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

teşugul acesta. Avem o pildă că n'am greşit, când am trimis la şcoala de meserii din Bucureşti pe cei zece băieţi. Îi avem azi buni mecanici la moară şi pentru maşinile agricole, iar micile noastre ateliere le datorăm lor.

Eu socotesc să votăm aceste două puneri la cale şi comitetul viitor va avea sărcina să cerceteze cât va costă întreţinerea băieţilor şi la ce anume fabrici să-i trimitem în străinătate.

—Aşa, aşa, aşa... strigară toţi.

Preşedintele Vergu luă act de votul prin aclamaţiune şi apoi prezintă adunării demisiunea comitetului şi a funcţionarilor Casei Centrale.

Moş-Tudor Roată aduse laude comitetului şi funcţionarilor şi aminti că pentru aceşti doi ani viitori comitetul şi funcţionarii cată să fie aleşi din comuna Tarişlea, că aşa e rostul, fiecărei comune a regiunii să-i vie rândul, ca la moară, să dea Casei Centrale pe cârmuitori.

Şedinţa se întrerupse şi sătenii se făcură iarăşi cete întru sfătuire care să fie din Tarişlea cei vrednici de cârmuit Casa Centrală?

Toţi din plasă se cunoşteau,—minunată înfrăţire a intereselor şi a sufletelor, şi se cunoşteau aşa de bine că nu era nevoie să le şoptească nimeni la ureche spre a hotărî curentul pentru cutare sau cutare.

In cea mai de seamă alcătuire omenească, în care să se vadă numai bielşug şi numai pricepere, este o scară cu trepte pe care natura aşează darea de mână şi inteligenţa. Starea generală prezintă deosebiri, dacă nu esenţiale, dar de luat aminte, da. Aşa şi aici, în cele cinci-sprezece comune. De aceea deşteptii şi aprigii se cunoşteau şi nu se invidiau; se înţelegeau pentru marea ţintă comună şi luptau fără să dispreţuiască, fără să arunce hula celor mărginiţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

la minte. Pentru izbânda unei întreprinderi trebuie numărul, ca forța să fie mai mare, și ei își dădeau seama de acest adevăr. Și cei mărginiți aveau dar locul în lupta lor: era în deajuns că nu le lipsiă bună-voința, că mergeau înainte, că ascultau și respectau pe cei ageri și mai harnici.

Astfel, se știa cari din Țarișlea sunt cei mai potriviți marei sarcini de-a cârmui cu pricepere Casa Centrală, și, fără nici o înrâurire străină interesului general, numele celor vrednici treceă dela o ceată la alta și lista se alcătuià în liniște.

In timpul acesta convorbire însemnată se urmă între Clement, Cosmin, Rustovici și Râutianu.

—Ei, ce zici domnule Pâclene? îl întrebă Rustovici, după suspendarea ședinții.

—Continuu să fiu uimit de acest spirit practic, liniștit și sigur de sine, cât și de rânduiala desbaterilor... E aproape un Parlament...

—Insuflețit cu totul de interesele generale ale regiunii... Un Parlament-model, în care reprezintanții comunelor nu au intrat prin nici o presiune... zise Cosmin.

—O lămurire, vă rog, domnilor. Pornind dela mic către mare, autoritățile: comunală, a plășii, a județului, nu se amestecă de loc? Ce atitudine au ele față cu mișcarea aceasta a așa numitei regiuni? întrebă Clement.

—Domnule Pâclene, află întâiu de toate că de cinci-spre-zece ani și mai bine, la comună se aleg, în adevăratul înțeles al cuvântului: alegere, cei mai vrednici fruntași. Administrațiunii, ruginită în vechiul sistem, ca o sabie turcească în teaca ei, nu i-a convenit această deșteptare a conștiinții sătenilor și a căutat să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ind/1901-1932

se opună voinţii lor libere. Pe atunci se mai aflau codaşi cari, nepricepând încă preţul mântuirii ce începeă, se mai dădeau în coate cu proprietarii şi prin urmare cu administraţiunea. Curând însă energia celor bine deşteptaţi a cuprins şi pe codaşi în cercul activităţii bine-făcătoare. Administraţiunea n'a mai putut avea consilieri şi primari cu firmă politică. Da veniau liberalii, da veniau conservatorii la cârma judeţului, aleşii comunelor din această plasă nu tremurau. Administraţiunea îşi făceà „marea datorie" să dizolve consiliile, ca să nu se zică, de sigur, că se depărtà de principiul... nestabilităţii funcţionarilor... Sătenii alegeau pe aceiaşi consilieri, ori pe alţii, tot potrivit voinţii lor, pe temeiul rotaţiunii, ce l'ai observat şi în punerea la cale a alegerii de azi pentru membrii Casei Centrale.

—Bine, dar asta înseamnă o nepăsare faţă cu principiile deosebitoare ce însufleţesc pe cele două mari partide ale Ţării, zise Clement.

—Nu, domnule Păclenc; asta înseamnă tocmai că cele două mari partide ale Ţării sunt unul şi acelaş corp, fără principii bine stabilite cari să le deosibiască în fond. Amândouă sunt pătura socială din care, pe rând, moara zisă „constituţională", scoate spre a cârmuì Statul, pe cârmuitorii mai mult sau mai puţin pregătiţi pentru această sarcină grea.

—Cum? negaţi că există deosebire între aceste două partide?

—Ca formă, nu le neg deosebirea, doamne ferește: Educaţiunea înaltă politică, aproape le lipseşte însă amândurora: oamenii ambiţioşi, desbinările în grupuri, lipsa de atenţiune pentru adevăratele interese ale Naţiunii, le au şi unul şi altul. Puterea morală asupra cârmuitilor le lipseşte de-o potrivă. Amândouă se mulţămesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu o aparentă funcționare în regulă a mecanismului adevărat constituțional, și domnesc, pe rând, la intervale de timp. Schimbarea la cârmă nu o determină cât de puțin vreo necesitate reală, vreun moment hotărîtor al evoluțiunii firești a claselor pe cari cârmuitorii le-ar reprezintă în chip logic și natural. Avem „politicianî" de meserie, nu oameni de principii bine determinate. Excepțiunile, bine înțeles, există și în asemenea stricăciune aurită, dar ele își pierd din puterea lor de activitate reală, întrucât urmează orbita de rotațiune a marelui astru: *„partidul"*, zise Cosmin.

—Ești prea aspru, domnule Cosmin, întrerupse Clement. Noi urmăm tradițiuni cari ne sunt scumpe și împlinim cu sinceritate o evoluțiune treptată, potrivită necesităților moderne ale vieții noastre ca Stat Constituțional...

—Da, da, în vorbe frumoase, domnule Păcleanu, foarte rare-ori în fapte, și atunci, ne acoperim capetele cu pălării cât mai moderne, în timp ce picioarele le rămân tot desculțe ori tot rău încălțate... Facem lux, domnule Păcleanu, ca să ne ivim cu aparențe de bogăție, în aparențe de progres... Aceasta nu se chiamă evoluțiune, ci salt necugetat care rupe echilibrul sănătos al forțelor... Ne pasă însă? Nu, odată ce-am satisfăcut vanității, ambițiunilor și altor slăbiciuni personale... Sătenii noștrii s'au deșteptat la viața aceasta nouă care o vezi în adevărata ei desfășurare, fără nici o patimă,—și, prin urmare, nu trebuie să te mire că nu poartă în activitatea lor nici o pecete oficială... Dacă vor formă odată un partid, va fi cel adevărat, într'o țară ce vor voi-o cu adevărat constituțională,—și vor formă asemenea partid pentru cârma Statului, când vor ști cu deose-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bire bine a-şi cârmui casa, ţarinile şi apoi comuna... Ca să viu la întrebarea d-tale dintâi, află, te rog, domnule Pâcleanu, că Administraţiunea se simte foarte jignită de independenţa şi de afirmarea individualităţii sătenilor dela noi. Dacă i-ar sta în mână, le-ar pune piedici, dar nu-i stă. Totuşi caută ocaziunea să-şi arate arama. Sătenii, o singură concesiune i-a făcut: la alegerile de Deputaţi. Pân' acum nu i-a respins pe eternul candidat al colegiului al III. Est-timp însă vei fi d-ta acel candidat, şi de nu te va voi Prefectul, te vor voi sătenii şi se vor arătă, şi pe acest tărâm, că vor să aleagă cu a lor deplină voinţă...

—Prevăd, zise Rustovici, că Administraţiunea va lucrà în contra sătenilor şi în cestiunea arendării pădurii Statului...

—Condiţiunile să le convie, răspunse Cosmin, şi din luptă nu Administraţiunea va ieşì biruitoare...

Aşezarea sătenilor pe la locuri le întrerupse convorbirea.

Votarea se făcù în rânduială, cu buletine, pentru fiecare membru al Casei Centrale.

Un învăţător ţinù pe urmă o conferinţă asupra câtorva superstiţiuni ce tot mai aveau înrâurire, foarte instructivă şi bine alcătuită, urmărită cu luare aminte şi cu pătrundere.

Apoi, Cosmin se ridică şi presintă pe Clement Pâcleanu.

Sătenii, pentru cari cuvântul lui Cosmin aveà o nediscutată putere, prinseră de astă dată numai înţelesul general al cuvântării. Pâcleanu îşi dădù seama însă că prezintarea nu avea căldura convingerii. Cosmin nu 'şi lua par'că răspunderea că el întrunià toate calităţile unui can-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

didat al poporului. Vorba lui însemna în deajuns că făcea numai o cercare cu el, mai mult de sigur ca să împliniască voia amicilor lui, Ruslovici şi Râuţianu.

Această tactică a lui Cosmin îl nemulţămi pe Clement. De aceea, ca să-i dea o lecţiune întru câtva, când vorbi sătenilor, îşi luă sarcina de-a se interesa la Bucureşti de condiţiunile arendării pădurii şi chiar de-a recomanda Ministerului Domeniilor să le stabiliască în favoarea lor.

Se înflăcără şi fù elocuent în aşternerea principiilor lui, strălucit în chipul cum judecă progresul acestei regiuni.

Sătenii îl aplaudară cu căldură şi rămaseră cu credinţa că vor avea la Cameră *„un adevărat om al lor“*.

XIV.

In tot timpul prânzului la curte, acum că era întrodus, că avea un rol, Clement ţinù discuţiune asupra formării partidelor noastre „istorice“ şi a evoluţiunii lor, desemnând cât putù mai bine situaţiunea fiecăruia în Stat şi colorând cât mai viu calităţile partidului din care făcea parte. Alergă la toate secretele oratorici, —pe care le posedă;—chiemă în sprijin toată argumentaţiunea, de altmintrelea spusă şi răspusă, cu care tot dovedeşte de câţiva ani, fiecare partid, că numai el este înţelept, activ, luminat şi progresist;—întrebuinţă citaţiuni ale marilor bărbaţi de Stat străini, maxime ridicate la înălţimea principiilor de Stat;—cu un cuvânt, putù să mulţămiască auzul, ca într'o operă artiştii cu recitative bine zise şi care impresionează fiindcă nu le lipseşte însoţirea orchestrei; dar, nu momì, nu convinse, nu încălzì.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Cosmin, cu întrebări scurte, cu anume întreruperi chibzuite știu să-l atâțe, să-l scormonească, să-i stoarcă toată puterea și toate mijloacele, spre a-l drămui ca să nu-i mai rămână îndoieli...

—Va ajunge Ministru, își zise într'un rând... Apoi își aținti priviri mirate la cei doi cumnați: cum de i-a prins de inimă pe oamenii aceștia, de altmintrelea inteligenți?... De sigur că unde nu s'au amestecat în politică, că unde duc o viață fără zbuciumări...

Acum nu-i mai lipsia nimic pentru deplina cunoștință a lui Clement Pâcleanu: era omul mediului și încă din cei mirniți pentru onoruri mari: nu puteà fi însă nici odată Apostolul..., semănătorul ideilor generoase... Va aduce de sigur în Cameră *„Cestiunea țărănească"*, nu pentru cestiunea însăși, dar pentru a-i fi ca o pușcă cu care să tragă la țintă... pe banca ministerială...

Și el, Cosmin, să-i dea mână de ajutor? Se prea grăbise, cedând stăruinții lui Râuțianu și primindu-i recomandațiunea, fără o cercetare a sa de mai înainte....

La urma urmei, nu era nici un pericol pentru marea lui operă. Atât numai că da vânt unei... bășici de săpun...

—A! lasă... va fi pentru prima și ultima dată!.. Teleormanul va mai vorbi, și atunci cu libertatea lui de conștiință, față cu domnul Pâcleanu!

Rustovici și Râuțianu ascultaseră fermecați și, la urma cuvântării lui Clement, căutară și pe chipul lui Cosmin mulțămirea din sufletele lor.

Atitudinea lui politicoasă o luară drept o stare de-opotrivă cu a lor și fură și mai fericiți.

Pâcleanu simți însă și acî răceala lui Cosmin, și puțina pornire de vrăjmășie care de câteva ori deja îl înfiorase în contra acestui om, se mai accentuă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi părù că intenționat Cosmin voià să-i țină atât de coborât în vaza sa, spre a puteà el să rămână superior fără rival.

Un punct îngrijitor îi dădù prudența de-a nu lăsà cel puțin pe Cosmin să-i ghicească vrăjmășia: ideea de a nu-i retrage sprijinul pentru alegere.

De-aceea, aduse vorba la cele văzute, și, ca o măgulire pentru Cosmin, arătă dorința de-a vizità satul și ce mai era „o învățătură pentru el".

Înfățișarea generală a satului Vadu-Lung „a acestei grădini încântătoare", — cum o numì el, — o cunoșteà.

Porniră dar, însoțiți și de Nicu Cosmin, care, fânăr încă, părea că arată lui Pâcleanu o deosebită prietenie.

Intrară în curtea unuia din sătenii cei mai de frunte ca dare de mână. Orânduirea curții ca economie casnică agricolă, era în mic după chipul și asemănarea curții proprietarului. In toate se vedeà grijă deosebită ca nici un deget de pământ să nu rămână nefolositor, iar mai presus de orice, curățiа, atât în casă, cât și în curte.

Impodobirea odăilor, deși țărănească, vădià gustul de lucruri alese și estetica rânduirii.

Soția și două fete se îndeletniciau cu țesutul unei scoarțe, ale cărеia desen și combinare de colori, impresionau... Alesătura era fină și țesătura de-o însemnată pricepere și îndemânare.

In curte văzură pe flăcăul casei ocupat să dreagă carul și să-i înlocuiască părți din roată și din spițe. Lucrul erà de asemenea bine făcut, cu mână de meșter, cu voie-bună, nu din silă.

Staulul vitelor, coșarele grânelor, locul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strângerea gunoiului, grădinile legumelor, în starea cea mai bună.

—Dar e perfect, zicea Clement..., nu prea plecat să simtă plăcerea, şi totuşi înrâurit de educaţiunea temeinică ce sărià în ochi.

Aşa, până la sătcanul cel cu mai puţină dare de mână, în casa căruia puteai să respiri aer şi curăţie, voie-bună şi drag de muncă.

Pe una din linii dădură peste un atelier de potcovărie şi de fierărie, al unor băieţi din sat, în faţă cu o mică prăvălie în care se găsiau unelte felurite trebuincioase plugăriei, lucrate de cei trei asociaţi.

—Ei, şi faceţi treabă bună? îi întrebă Clement.

—Facem, domnule, că nu e zi să nu treacă căruţe, cine şlie de pe unde, aşa că, pe lângă ai noştri din sat, avem şi pe trecători cari cumpără dela noi mai ieftin... şi cred că lucruri bune...

La marginea satului aflară o olărie şi cuptoare de cărămidă foarte sistematic alcătuite, ale altor săteni asociaţi. Pământul era minunat pentru această industrie restrânsă. Asociaţii duceau olăria până la Turnu chiar, iar cărămida o făceau numai când li se comanda, ceeace nu li se întâmplă aşa de rar.

Clement cumpără două urcioare mici smălţuite foarte drăguţe, ca amintire.

—Un lucru, domnilor, întrebă el, la întoarcere: am văzut prăvălie de mărunţişuri pentru casă, cu băcănie; am văzut şi brutărie a satului, dar cârciumă de loc par'că... Ce? Sătenii d-v. nu gustă din viţa lui Noe?

—Ba da; însă gustă numai, după cum prea bine ai zis. Este o singură cârciumă, care serveşte mai mult trecătorilor, în care vei găsi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țuică bună și vin bun. Sătenii noștri întrebuințează vinul la masă în zilele de sărbători și la nunți, la cumetrii... Atunci ce mai prind puțin chef, dar pe patru cărări nu umblă vre-unul nici la asemenea ocaziuni... Cumpătarea a intrat în obiceiuri.

—Nu zău, par'că trec prin o poveste, atât numai că o văd, o simt, o trăiesc..., zise el...

Se opriră la preotul satului, parohul, părintele Ion Sarică.

De statură mijlocie, cu barbă îngrijită, cu părul tăiat până la gulerul vestmântului,—chip deștept și cuminte, făceă o impresiune plăcută ca exterior.

Părintele se ocupă, cu deosebire, cu creșterea gândacilor de mătase, pentru cari aveă o așezare modernă întinsă. Curtea mare îi erà împresurată cu duzi încă tineri, cari-i dădeau însă frunza trebuincioasă.

Erà în tovărășie cu alți săteni, cari aveau și ei pe la casele lor așezări la fel, și făceau felurite stofe pentru vestminte preoțești și pentru lucruri de casă.

—Și le puteți desface cu preț bun? Aveți apoi unde? întrebă Clement.

—Avem. Le ducem pe la București mai ales, și le dăm mai eftin, dar nu rămânem cu ele, iar câștig tot iese. Ce să facem! Dacă și-ar da seama orășănii de trăinicia și de bunătatea pânzeturilor noastre de borangic, mai ales că le facem frumoase, ne-ar merge și mai bine negustoria...

—Să sperăm că asemenea începuturi vor aveà trecere și că se va întemeia bine industria casnică, zise Clement, ca să zică ceva.

—Să deà Dumnezeu, domnule...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

—Voieşti să ne ducem cu trăsura şi pe moşie, în câteva puncte? îl întrebă Cosmin.

—Mărturisesc puţină oboseală, domnule Cosmin. Să nu te mire: din mediul meu, am venit de-odată aci şi atâtea emoţiuni mi-a dat admirabila înfocmire a atâtor instituţiuni folositoare, că mă face să doresc acea linişte în care sufletul se reculege, spre a medita asupra întregii desfăşurări.

—Ai dreptate, şi-ţi cred, răspunse Cosmin.

Păcleanu nu scăpă însă din ochi un uşor zâmbet ironic, a cărui însemnătate i se păru că o înţelege.

Supt seară, în adevăr, se află singur în camera lui, până când să plece spre a se urcă în tren.

Aşa dar candidatura lui erà bine rânduită. Cu ce mutră o vor primì cei dela Club!

Dar cu ce mutră le va vesti-o şi el, chiar de a doua zi.

Ba încă îşi va menţine-o şi pe cea dela Colegiul al doilea din Bucureşti, pentru care de sigur că lucrà tată-său.

Ii erà aproape sigură căderea, la centru, dar ori cum, erà un pas de pregătire pentru alte limpuri.

Acum îi rămâncà însurătoarea.

Să dea a înţelege unuia din cei doi cumnaţi? El atintise deja pe Rustovici, dar par'că era mai bine să vie lucrul dela oricare ar fi fost din ei..., numai îndemn din partea lor să fie.

XV.

Doamna Ersilia Arinăşteanu primeşte Marţea pe anume intimi, contimporani ai frumuseţei şi succeselor sale de femeie cochetă, foşti iubiţi ce au putut să-i rămână prieteni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Primește Vinerea tot ce este mai strălucitor în Capitală,—aur curat ori bronz aurit,— destul să reprezinte ceva în politică, în învățământ, în armată, în aristocrația ce crede că trăiește fiindcă se mișcă.... în artă și în literatură, în comerț și în finanțe.

Cu vreo treizeci de ani în urmă era în plinătatea acelei frumuseți prea mult măgulită, și fiindcă era de spirit, și fiindcă era seducătoare până la împătimirea cea mai oarbă.

Nu se întâmplă acum să se pomenească undeva numele ei, fără să nu se povestiască numeroase întâmplări ale căror eroină a fost frumoasa Ersilia.

Unele din întâmplări merseseră până la culmi ale necuviinții, care loviau prea sgomotos până și în simțimântul în deajuns de indulgent al rușinei clasei de sus.

Provocaseră revolte și ca un fel de alungare a frumoasei păcătuitoare din legăturile ei cu societatea Bucureșteană.

Dar apoi venia câte-o epocă de cuminție, după care urma o căsătorie cu vreun bărbat însemnat și legăturile cu societatea reîncepeau. Toți păreau că uitaseră întâmplările, și diavolescul ei spirit, și întinsa ei cultură, și farmecul discuțiunilor ei lipsit de orice punere în scenă, îi redădeau simpatii pronunțate, alăturea cu vrăjmășii tăcute ce nu cutezau să se mai pronunțe.

De patru ori căsătorită, fugise în patru rânduri dela fiecare bărbat, cu câte un erou sentimental, călătorise cu fiecare și se întorsese singură în Capitală, ducând câte un timp o viață aproape cu totul retrasă.

In cele de pe urmă „a anilor insultă de ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndreptat", o așează între „monumente", dar, prin o deferență, curioasă față cu trecutul, se alcătui în juru-i un cerc de cunoștinți atrase numai de însușirile ei spirituale.

Puțin câte puțin cercul numai de bărbați becheri, tineri și în etate, se lărgi. Societatea înaltă păru de astădată că o ertase pe deplin, de oarece nu mai putea începe șirul nestatorniciilor, și invitațiunile în familii se porniră.

Așa ajunse a-și alege Ersilia o zi pentru primiri și la ea acasă, și familiile veniră, femei și fete, bărbați însurați și flăcăi.

Pe urmă se statornici în saloanele ei un fel de club, unde începu nu numai a se petrece, dar a se face politică, a se juca cărți, a se ceti literatură, a se juca teatru, ba încă a se înnoda și legături, unele dăunătoare familiilor, altele alcătuitoare de familii.

Ersilia părea că nu „patronează" nimic, mărginindu-se numai la datoriile de gazdă pe care le împlinia cu rară pricepere. Totuși, ca da de multe ori tonul, mai ales în intrigăria de culise a politicei, la care urzeală avea un talent neîntrecut.

Nu se declarase pentru nici un partid, ca spirit cu tact deosebit, spre a nu vedea în anume epoce gol în juru-i. Atunci i-ar fi lipsit una din ocupațiunile cele mai plăcute, la care ținea nespus de mult.

De aceea, în timpul liberalilor avea în majoritate liberali și în timpul conservatorilor, pe aceștia în majoritate.

Că va fi șoptit în taină și unora și altora o preferință măgulitoare pentru fiecare din ei, această manifestațiune nu ajunsese publică și nici unul din partide nu căutase să revendice pe față preferința.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/ndr/1901-1932

In saloanele ei își primiseră consacrațiunea două talente deosebite, muzicale, care în străinătate se distinseseră: un poet și un prozator de însemnătate, un pictor și doi sculptori.

Mai departe decât consacrațiunea acestor talente felurite, nu merseseră însă nici d-na Arinășteanu ca „patroană oarecum oficială", nici lumea saloanelor ei.

Tot limba franceză se vorbia totdeauna și în aceste saloane, și talentele rămâneau, dincolo de ele, tot în frământarea dintre indiferența reală și truda lor de a trăi.

Mai fericiți fuseseră doi bărbați, distinși într-un câtva, cari se văzuseră Miniștri mai mult din cauza înrâuririi diavolești a doamnei Arinășteanu.

De Deputați, Consilieri comunali și de funcțiuni sinecure, nu mai vorbim,—de oarece saloanele acestea și-ar fi putut lua firma de: *„birou de plasare"*, și cu drept ar fi fost.

Spre lauda doamnei Arinășteanu, nici un interes material nu o cârmuia. Femeie de spirit, unde întâlnia spiritul unit, firește, și cu calități de partid, căuta să-l așeze în vază, pentru buna ei plăcere. Era apoi și o cestiune de ambițiune pentru ea să biruiască anume greutăți, și era nespus de mulțămită când vedea că le-a biruit.

Oricum, cu tactul ei, știa să nu abuzeze de asemenea putere; dar știa cel puțin să nimerească momentele așa, ca deselé ei mijlociri să nu pară atât de numeroase.

Nu se putea dar ca Clement Păcleanu să fi rămas neluat în seamă de d-na Arinășteanu.

Ba încă, prin una din acele curiozități de temperament, la femeile ce nu au fost mame, Ersilia se văzu c'un fel de simțimânt părintesc pentru acest tânăr cu multe însușiri strălucitoare, fizice și intelectuale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Poate că tocmai lipsa însușirilor morale, — în care lipsă străbătuse cu pătrunderea ei, — o alipise de el cu acea dragoste aproape de mamă.

Acum, că de un timp nu-l mai văzuse pe la ea, simția o părere de rău în deajuns de vădită.

Fusese în adevăr epoca vacanțelor, — dar înainte de ele, chiar după ce închisese publicului mare saloanele, și acum, după ele, căci se terminaseră deja de-o bună bucată de timp. — pentru ce Pâcleanu o uitase?

Avea Marțile când cei onorați cu numirea de „intimi", începuseră s'o viziteze, și Clement să nu vie?

Dar fiindcă nu se întâmpla nimic obicinuiților ei și ca să nu afle, auzi că la Constanța Clement „întreprinsese" o cucerire „în îndoit exemplar".

Se simți și mai atinsă.

El, cu intențiuni de însurătoare, și să nu-i spună? Dar care altă ființă l'ar fi căpătuit mai bine și mai de grabă?

Deci, fuga la d-na Râuțianu. Așa dar dorința de a ști în amănunte cum stăteau lucrurile cu Clement, fusese motivul vizitei sale la această doamnă, precum am văzut.

Cu amândouă surorile era bine, însă pentru Iulia Râuțianu avea o mai mare afecțiune.

In adevăr, descusu cu atâta îndemânare, fără să pară interesată, pe cele două surori, că află de candidatura lui Clement la Teleorman, iar în privința însurătoarei, că amândouă mamele îl sperau de ginere cu deopotrivă plăcere dar și c'un tăcut spirit de rivalitate între ele, de care se putu încredința cu ușurință.

Pentru Clement amândouă partidele erau bune-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ca avere și chiar ca persoane: și Cecilia, și Aurelia erau bine educate.

Ea ar fi voit însă pentru el o aristocrată de naștere.

Se întorsese dar acasă cu gândul să-i scrie, să-l vadă, să-l certe, să-i acorde ertarea și să-i vorbiască de amândouă candidaturile.

La cinci Octobre care pica într'o Vineri, urma să înceapă zilele „fixe", care de obiceiu se terminau după miezul nopții.

Îi scrise lui Clement de aceasta și-l pofti la masa de prânz:

—„Vei fi numai d-ta, dragă Pâclene, și vezi, aceasta am făcut-o, căci avem de vorbit asupra ingratitudinei și a altor virtuți creștine..."

Ea socoti că până la data aceasta Clement avea să se întoarcă din Teleorman și nu greși cu socoteala.

Clement se grăbi să se ducă.

Casa doamnei Arinășteanu are o înfățișare de rând și din alte timpuri. Mică de statură ca și doamna, are însă o cuprinzătoare vastitate, ca și doamna în cunoștințele ei.

O sală mare leagă salonul dela față cu alte trei încăperi în deajuns de mari dacă nu și înalte în tavan.

Mobila, ce o reînoește la fiecare trei ani, este acum a celei din urmă mode, de o bogăție mare și de o formă foarte artistică.

Așezarea ei răspunde trebuinților numeroasei adunări ce are, cât și alesului gust propriu al doamnei de gazdă.

Altă intrare dă în încăperile ce locuiește zilnic și în care primește Marțea, pe intimi.

In acestea, altă rânduială, care arată pe femeia cochetă de odinioară, voluptoasă până la cele mai mici lucruri ce-i place s'o înconjoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

Te cuprinde în ele şi acum,—când doamna de gazdă nu mai are pretenţiunea,—parfumul pătrunzător al vieţii leneşe, dătător de sensaţiuni misterioase.

Găteala ei din zilele de rând, este şi astăzi foarte îngrijită şi cu meşteşug alcătuită în amănunte, spre a-i ţine evidenţa formelor plastice pe care realitatea i le-a micşorat şi diformat.

Are bunul simţ însă a nu-şi face din figură o mască, izbutind a-şi menţine oarecare aparenţă de frăgezime prin anume îngrijiri de dencuseară, secrete ale camerei de culcare.

Şi apoi, fiindcă nu mai vădeşte nici o pretenţiune de frumuseţe şi mai ales de tinereţe... toţi trec peste anume cute ale feţei şi ale grumazilor, văzând numai strălucirea pururea vie a spiritului şi a felului delicat în care primeşte pe amici.

Recepţiunea de Marţi seara, la masă, şi de după masă a câtorva vechi adoratori şi a doi, trei tineri, o are ca o discretă învioarare a unor sensaţiuni latente. In asemenea ocaziuni îşi permite glume cu văl ridicat pe la colţuri, permiţându-le şi celorlalţi, şi petrecerea aceasta cu echivocităţi spiritual neruşinate, este cercului ca un fel de băutură afrodiziacă ce reîntinereşte, în memorie, forţe pierdute, învăluind regretele supt zâmbete adese ori melancolice.

Clement Pâcleanu se înfăţişă doamnei Ersilia Arinăşteanu c'o atitudine de greşit.

—Credeam că te-am pierdut, Pâclene, şi sincer îţi spun, regretam, îl întâmpină ea dându-i mâna spre sărutare.

Cât era de simpatică în acest rol aşezaî de amică în etate, de aproape mamă!

—Păcatul mărturisit este pe jumălate iertat, scumpă doamnă. Am avut preocupaţiuni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1902-1932

—Grave, o știu.

Îl făcu să șadă lângă ea, și în timp ce Clement o privia cu surprindere, ea urmă:

—De mărire și de însurătoare... Două candidaturi deodată, Păclene dragă. Aceasta dovedește în d-ta o putere deosebită...

—Adevărat că am o îndoită țintă. Îmi permiți să te întreb însă cum de ai aflat?

—Uiți că și eu sunt o putere? răspunse râzând. Am să te cert însă pentru ceeace aș numi, din parte-ți, neîncredere față cu mine...

—Te rog, nu fii așa de aspră... Îmi dai un defect care nu-l pot avea față cu d-ta. Împrejurările au venit astfel ca să mă hotărască a porni pe aceste două căi, într'un timp când lipsiai și d-ta din Capitală...

—Bine, bine, lasă că te iert... Prima cestiune dar: cum stai cu candidatura politică?

Clement povesti ce văzuse, într'un chip glumeț însă, sarcastic până la un punct,—apoi, ca și cum ar fi început să-și ia în seriozitate rolul, —ținu aproape un discurs asupra luptei pentru revendicarea dreptului sătenilor de a progresa și scăpătă pe costișa înființării unui partid nou puternic, a *„partidului țărănesc“*, necesar nu numai spre a precumpăni pe cele două partide istorice, în desvoltarea progresvă ai țării dar și spre a le sili să-și curețe moravurile, să reintre în echilibrul constituțional...

Vorbind, se asculta pe sine și-i suna nespus de plăcut la ureche acest *ceva cu totul nou* intrat în mijloacele lui oratorice, dacă nu în credințile lui.

D-na Arinășteanu, păru impresionată și ca dacă nu de adevărul noutății, dar de chipul sentențios în care și de căldura cu care le spusese Clement. Totuși, îi rosti c'un ton luător în râs:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Îţi zisesem că mă temeam să nu te fi pierdut din cercul prietenilor la cari ţin, văd însă că tot te-am pierdut din cercul politicei serioase... Odată cu năzuinţa de a te aşeza în rostul familiei, iată-te pornit pe aventuri socialiste... Ce e schimbarea aceasta, Pâclene dragă? Din câmpul utopiilor se culeg oare Miniştrii? şi eu astă visam pentru d-ta...

Pâcleanu se înroşi, înfiorat în acelaş timp de tainica ambiţiune în focul căreia scormonia acum dibaceа femeie.

—Cum? consideri d-ta, doamnă, ca nişte utopii revendicări drepte, o activitate care a început deja şi în care se străvede viitorul politic şi economic al ţării? zise Clement cu aparenţă de seriozitate.

D-na Arinăşteanu simţi însă sunetul falş al cuvintelor cari nu porniau dintr'un Crez. Seriozitatea cu care voia să le dea însemnătate, era dar, o mască.

—A! înţeleg! înţeleg... rosti ea şi isbucni într'un hohot de râs sgomotos... Apoi, îl bătu pe umeri, lămurindu-se: eşti un om politic, dragă Pâclene... eşti!...

—Dar nu te mai înţeleg eu acum, scumpă doamnă... răspunse Clement, desconcertat întru câtva.

—Şi gogoriţele sunt bune... Au darul de-a sili o mână să dea mai curând ce dorim...

Clement se mulţămi să zâmbiască: pricepuse că fusese pătruns.

—Nu te teme, îţi voiu păstra taina! dragă Pâclene. Ba am să te rog, când va fi timpul, să mă înveţi să înnot şi eu în încântătoarele d-tale utopii, ca să pot să-ţi dau mână de ajutor...

—De voiu fi în pericol de înnecare, zise Clement.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

—Tocmai... Apoi după o clipă adaose: candidatura îți este dar asigurată?

—Cât se poate de bine. Când am vestit însă la club, că mă prezint de sine stătător la Teleorman, bătrânii partidului au mișcat din loc scaunele de supt ei. Mai cu seamă declarațiunea mea categorică în deajuns, că nu cer sprijinul guvernului, l-a făcut să tușiască uscat. Oricum, m'am grăbit să-i mângâiu că, în caz de nu voiu isbuti, nu voiu trece între nemulțămiții ce amenință cu dizidența... Aceasta l-a liniștit...

—Și de ce mă rog nu te-au pus de-a dreptul pe listă? Ți se cuvenia... Vezi dacă-mi spumeai mie?

—Un lucru nu-l știu ei încă și anume că mă prezint și la colegiul al II din Capitală, tot ca independent...

—Te prezinți și în Capitală? Dar asta înseamnă curată declarațiune de războiu. Nu-i nimic... Răsvrătirea aceasta are bunul său... Mie îmi plac cutezătorii. Acum să venim la partea cealaltă. *Pe care din două?* fiindcă sistemul d-tale e atacul îndoit...

—Până acuma nu m'am hotărât, răspunse el de-adreptul, zâmbind.

—D-șoara Rățianu s'ar potrivi mai bine, după părerea mea, cu firea d-tale. Ca stare materială apoi...

—Dacă-mi dai voie, după chibzuința și după socotelile mele, d-șoara Rustovici ar fi, pare-se, mai potrivită...

—Deocamdată pot să-ți spun că amândouă mamele te vâncază... Cât ești însă de pătruns de înclinarea d-șoarelor pentru d-ta ?

—Aș putea, scumpă doamnă, să răspund cu afirmarea d-tale despre mume, rosti el cu un zâmbet de îngâmfare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Presumpțiosule! râse ea, strângându-i mâna. Mă voiu informa eu de aproape,... Ne zestre, și vom decide.

Clement îi sărută mâna.

După câteva clipe fură poftiți la masă.

—Nu veni târziu, de-seară, îi recomandă d-na Arinăsteanu lui Clement, la plecare. Am să bat fierul pentru d-ta și voiu să fii de față să ții nestins focul.

Păcleanu porni încântat: se simția fericit.

Trebuia să vadă acum ce serviciu real îi putea face tată-său, și o luă spre casa părintească.

XVI

Ignat Păclea ieșia dela cârciumă unde făcuse „inspecția a II-a", când Clement se afla în dreptul casei...

Cum îl văzu pe fiu-său, Ignat își scoase fichia, își trecu luleaua în celalt colț al gurii, și grăbi din pas.

—Salut... don' Clement, îi zise cu seriozitate și se îndemnă să-i întindă mâna.

Clement trecu repede însă, adresându-i un zâmbet și intră în casă.

—Se ferește băiatu... mormoi Ignat, fără supărare, și intră și el...

Muma și Eufimia săriră, rușinate că erau foarte murdar îmbrăcate, apoi se făcură nevăzute.

Acum Clement strânse mâna lui Ignat și șezu.

—Ei, tată, cum mergem cu cestiunea noastră? îl întrebă deodată.

—Cum să mergem? Nu ca vinu' pe gât... Vezi că pe lângă vorbă... trebuie și... Și împlini fraza c'un semn de degete foarte caracteristic... De când ai fost pe la noi, am colindat toate ma'alalele din București... Nici prin gând să-mi treacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

don' Clement, că am atâția prieteni... Toți însă: „cât dă?". Eu, ca ăla, care nu-ți știu măsura pungii, ridicam din umeri... Păi să-l vedem măcar la față, și pe urmă ne 'nțelegem noi cum umblă „pisoii"... Mă dumeriu mai apoi că ce erau „pisoii"... Pricepi?... Și iar repetă semnul în cauză.

Clement puse capul în pământ. La experiența aceasta nu se aștepta....

—Nu-ți cam vine la îndemână, rosti Ignat, mișcându-și luleaua. Ei, de! don' Clement, vorba aia: *„de vrei slava să le-ajungă, intră cu mătura 'n pungă"*...

—Și cam cât crezi să trebuiască? întrebă Clement, pe gânduri.

—Apoi, de... să-ți spun ce mi-a spus la urechie un comisar, prieten bun, știi, nu așa... Ce om! Numai odată l'am lăsat pe jos la băutură... Și cum zic, ascultă nea Ignate, bun lucru e „dipotăția", da... știi, dus de mână de „gobern"... Altfel..., 'vorba care ți-o spusciu... Da dacă don' Pâcleanu pentru care am tot „rispectu", 'cea comisaru, vrea să cerce marea cu „deș'tu" să vie să-mi spuie două la urechie, mă 'nțelegi... In „sicret" îi aduc dalcăucii ăi mai răi de falcă și mai buni de picior, și... pe urmă, treaba-i gata pe „jum'ate"... Don' Pâcleanu le strecoară... mă 'nțelegi... și ei fărâmă suma și dă... „pisoiu și omu", pisoiu și omu... Și, ascultă nea Ignate, să fie sigur don' Pâcleanu de voturi... că nu merge numa' așa, pe pungășeală... Răspund eu... și, la dracu, ne cunoaștem, nu-i așa nea Ignate?

—Păi dar... 'i-oiu spune băiatului, 'i-am zis eu, comisarului... și iacă 'ți spuiu don' Climent... cum merge „șirellicu"...

Lui Pâcleanu i se urcase roșcața în obraz

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mdrr/1901-1932

de necaz că se arăta să-l coste candidatura. Aci nu mergea ca la Telcorman cu chiăltuială de sentimente puse pe muzică de vorbe...

Cum de nu se gândise mai 'nainte! Procedase copilăreşte... Şi să dea înapoi, nu era chip, fiindcă se apucase să se mărturisiască d-nei Arinăşteanu.

—A! stai, don' Climent, uitasem un lucru. Comisaru' mi-a mai spus că trebuie să ţii întruniri pe colori... că, ci-că, aşa-i regula...

—Ştii una, tată, am să mă mai gândesc, răspunse Clement, şi se ridică.

—Te duci? Să chiem pe mă-ta?

—Nu, nu, nu, că mă grăbesc. Am să mai viu...

—Atunci dar... salut don' Climent...

Îşi scoase tichia şi-l petrecu, cu capul gol, până la uşă... Clement auzi din urmă glasul mumă-si, dar nu mai zise nimic şi se depărtă repede.

—Nu-i veni la îndemână băiatului, mormoi Ignat... Hei!... de!.... fără bani...

Nevasta îl luă la întrebat de Clement, că era sănătos? că ce vorbise cu el? Că de ce plecase aşa curând... Mai avea să vie?

Ignat ascultă toate întrebările, ridică apoi din umeri şi, mişcându-şi luleaua, trecu în odaia lui.

Bătrâna rămase în tindă să ofteze şi să se privească trist cu Eufimia.

In una din odăile din faţă ale casei Rustovici, lucrau la fereastră Cecilia şi Aurelia, iar Georgina le ajuta. Îşi pregătiau gătelile pentru petrecerea dela doamna Arinăşteanu.

In aceste câteva zile între Cecilia şi Aurelia urmase neturburată pacea: Aurelia îşi socotia ca hotărîtă soarta şi Cecilia părea că primeşte aceasta cu inima deschisă, fără nici un gând as-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuns. Trebuia o ocaziune mai nemerită decât o vizită, și aceasta, după părerea Aureliei, putea fi numai o seară de danț. Și iată că ocaziunea venise: sosirea d-nei Arinășteanu.

De acela, orânduirea amănunțită a gătelilor, amândouă fetele și-o făceau cu îngrijire fără seamăn: Aurelia ca să strălucească, Cecilia ca să împace convenințele. Ea nu ambiționa nici o cucerire, asigura pe verișoară-sa cu o sinceritate minunată.

Georgina le asculta convorbirea și căuta să-i pătrundă bine înțelesul: de ce Aurelia părea triumfătoare și Cecilia într'un fel de resemnare?...

Pe urmă convorbirea se cuprinse numai în cadrul plăcerii și al emoțiunilor ce le dă o seară de petrecere.

Pentru Aurelia danțul era suflet și desfătare fără seamăn: danțului îi închina gândul întreg și un valț era o poemă, măsurată pe ritmul orchestrei...

Georgina asculta de astădată cu privirea ținută în ochii lor și numai mâinile lucrau urmând mecanicește linia cusăturii.

—Ah! domnișoară! nu se putu opri să nu exclame, cât n'aș da să fiu și eu la asemenea petrecere alcasă...

—Îți place danțul? o întrebă Aurelia.

—Mor după el, dar să joc un valț cu lume bună, nu așa ca la „complècturile“ noastre.

—Îl joci bine?

—Eu cred că bine...

—Vrei să mă porți? Fii cavaler...

—Ca la școală... în recreațiune.

—Vă cânt eu, zise Cecilia.

Se ridicară și înlăturându-se, începură a danța pe măsura unui valț-boston, cântat de Cecilia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

din gură. Georgina conducea cu eleganță, Aurelia dansa admirabil.

Dar fiindcă Cecilia cântă privind afară, își opri deodată glasul și se aplecă să vadă mai bine în stradă.

—Ce e? de ce te-ai oprit, Cecilio! Ah! ce răutăcioasă ești.

—A! nu-i nimic, zise ea repede, și se așeză, apucând lucrul.

—Lasă, nu mai jucăm, rosti Aurelia cam necăjită... Complimentele mele, d-șoară Georgino: dansezi cu perfecțiune.

—Mulțămesc, domnișoară...

—Ba nu zău, ia spune Cecilio, ce te-a făcut, să ne întrerupi prea degrabă jocul? întrebă Aurelia cu ciudă.

—M'am gândit că are să însereze curând și noi în loc să lucrăm..

Cu ochii în jos, cu glasul tremurător și înnecat de emoțiune, Cecilia părea că ascunde adevărul.

Aurelia privi la ea cu nedumerire, apoi își apucă lucrul.

Pe tăcute, o duseră câtva timp așa, până ce Georgina se ridică: gata cu talia dv. domnișoară Cecilio. Vedeți, vă rog, dacă mai trebuie ceva.

Cecilia o căută la lumină și se declară mulțămită.

—Nu ați voi s'o cercați?

—Dacă crezi...

In momentul de a se depărta, Georgina făcu o mișcare și nu-și putu opri o exclamațiune ușoară de bucurie...

Cecilia urmă privirea ei și zări trecând pe Clement Pâcleanu. Georgina se înroși supt căutătura întrebătoare a Ceciliei... și se aplecă asupra lucrului Aureliei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/mdr/1901-1932

Când aceasta ridică ochii, văzu pe Cecilia preocupată, cu talia în mâni, nehotărîtă...

—Da ce e cu tine, Cecilio? De ce-ai rămas așa?...

—Mă gândiam dacă să mai încerc. Punând talia deoparte, aținti încă odată o căutătură ciudată asupra Georginei...

—Acuma, vezi, te rog, ce-i mai trebuie d-șoară, zise Aurelia întinzând Georginei talia ei.

Georgina, stânjinită întru câtva de privirile ciudate ale Ceciliei, apucă talia și începu s'o cerceteze....

—Foarte puțin lucru d-șoară, și peste câteva minute e gata....

Aurelia se aplecă spre Cecilia.

—Nu, tu ai ceva, Cecilio... Ce e? de ce nu-mi spui și mie?

—Mai târziu, îi răspunse pe șoptite.

—Bine, mă duc să văd dacă mama e tot la voi... și ieși...

Cecilia se uită la Georgina lung și păru a se hotărî la ceva.

—D-șoară Georgino, începu, cu glas ademenitor, nu-i așa că cel care a trecut adineauri era d-l Clement Pâcleanu?

Georgina avù o tresărire. Obrajii i se înroșiră. Aceasta i se întâmpla pentru cel mai mic lucru.

—Nu cunosc pe d-l Pâcleanu, răspunse ea după o clipă de vădită codire.

—Dar pe domnul care a trecut? întrebă Cecilia...

Ce să răspundă, în felul cum i se pusese întrebarea? Făcuse imprudența să-și dea pe față surprinderea că văzuse pe frate-său, și Cecilia luase seama. Dar de ce d-șoara ținea numai de cât să știe de-l cunoștea dânsa? 'Și-amînti ziua când Clement trecuse după ea, lucru de care-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbise feciorul... De sigur că și Cecilia îl văzuse atunci... Poate bănuia, ca și feciorul, că Clement era un drăguț ce-o urmărise...

Cecilia, în fața tăcerei Georginei, urmă:

—Mi s'a părut, d-șoară, că ai dat semn de mulțămire când ai văzut pe domnul că trecea...

—Și acest lucru vă poate interesa, d-șoară?

Cecilia își mușcă buzele... Făcuse un lucru necugetat... cum era obiceiul Aureliei... In ce chip să scape acum de încurcătură...?

Atunci se întoarse Aurelia, pe buze cu un râs ironic.

—Închipuiește-ți Cecilio, de cine vorbiau mamele noastre când am intrat? De d-l Pâcleanu. L'au văzut trecând pe strada noastră... fără a-și aminti de noi...

Cecilia se înroși... Totuși vru să facă pe neștiutoarea.

—Da? răspunse încet, cu ochii pe lucru.

Aurelia se apropiă și, la urechie, îi șopti:

—Mi se pare că pe dânsul l'ai văzut și tu când 'ți-a pierit glasul și pe urmă chipul, spune drept...

Georgina, numai urechi, auzi.

—De sigur că frățiorul mi le-a amețit pe amândouă, gândi ea. Al naibei băiat!

—Nu zău, nu l'am văzut... se apără Cecilia.

Aurelia o privi bănuitoare: din nou îi pieri încrederea în vară-sa. Ea nu renunțase; îl iubia... și eră, după cum se părea, mai cuprinsă de dragoste decât ea...

XVII

Pe la orele unsprezece saloanele doamnei Arînășteanu gemeau de lume: fracuri, smoking-uri, la bărbați; găteli pretențioase, sclipitoare, la femei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In încăperea din urmă, un mare proprietar pentru care jocul de cărți era mai de seamă de cât mâncarea, „țâia un bane", și era arhi-înconjurat de pățimași ca el și de „ciupitori", cari, se preschimbau: aceștia pontau, câștigau odată, de două ori, și se întorceau să facă curte. Exercitau asemenea profesiune de rigoare, între câte două ispitiri ale norocului.

Și era aci zgomot, în această încăpere, după darea pe față a cărților bancherului, aci tăcere și emoțiune înnăbușită pe cât timp se împărțiau cărțile...

In amândouă tablourile sclipiau ochi de aur și fâșii albastre împestrițate cu alb, pe cari le puneau mâini tremurătoare, urmărite de alți ochi în cari sclipiau pasiunea și speranța providențialului „9".

Cei ce primiau cartea, cu ce răbdare voluptoasă o *„filau"* până să-i cunoască numărul, și cât de tainic o așezau pe masă, când nu mai cereau altă carte, foarte nepăsători, ca ochii ageri ai bancherului să nu poată bănui câte puncte se ascundeau acolo.

Accentele muzicale străbăteau din salonul cel mare, mai slab sau mai puternic, fără să le turbure luarea aminte, bucuria că au bătut pe bancher, ciuda că au fost bătuți de el.

Și erau aci oameni a căror activitate politică se ținea în seamă și trăgea greu adese ori în cumpăna afacerilor publice. Siguri de rolul și de influența lor, le plăcea mai de grabă „să se distreze" cu *„cele patru dame"* tot atât de schimbătoare în sfera lor, ca și cele din salonul sclipitor.

Că se discuta în încăperea de alături, politică, și că multe ambițiuni își frământau acolo speranțele sau ciuda, ce le păsa lor, cărora a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

propiatele alegeri era să le dea cu siguranță locurile hotărîte deja?

D-na Arinășteanu sclipia de spirit între doi Miniștri, și în fața lor stăteau într'o atitudine măgulitoare pentru Excelențele lor, câțiva tineri, oarecum înaintați în considerațiunea acestora.

Erau gata să înțeuviințeze membrilor guvernului orice cuvânt zis cu aparența de adânc cugetat, și ca reprezentând o taină din program, ce bună-voința ministerială o lăsa să se înțeleagă, ori vreo maximă filosofică potrivită situațiunii atinsă de discuțiune.

Și domnii Miniștri primiau cu intimă mulțămire respectuoasa manifestare, ceeace le întăria iluziunea tăriei lor pe banca ministerială.

La un moment se apropiă și Clement Păcleanu care scăpase, între un dans și altul, de „corvada" de cavaler.

Îi salută cu oarecare răceală, în politeța de rigoare, pe d-nii Miniștri.

—A! iată și simpaticul nostru maestru al catedrei.. zise Ministrul de Justiție întinzându-i mâna cu prietenie deosebită...

Ministrul Lucrărilor Publice îi întinse și el mâna, mai cu mândrie întru câtva... rostind:

—Putem zice și simpatic adversar... întrucât anume „independență", în anume împrejurări, se poate lua drept ostilitate...

—O! bietul băiat, iată ce i se atribuie! exclamă d-na Arinășteanu... și noi, prietenii, i-am aplaudat candidatura.

—A! dacă dv. i-ați aplaudat-o, doamnă, să schimbă modul nostru de a vedea, răspunse Ministrul Lucrărilor Publice cu perfectă curtenie.

—Era și de prevăzut că nu ca act de ostilitate spiritului de disciplină al partidului, d-nul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.famaivoin.ro/mdrr/1931-1932

Pâcleanu 'şi-a anunţat candidatura... zise celalt Ministru. Eu am căutat să lămuresc lucrul, azi chiar, la club. Se făcuse o nedreptate unui om stimat de fruntaşii noştri şi nu puteam lăsa aşă cestiunea.

—Vă mulţămesc, domnule Ministru.

—Aşa că, amice, nu vei fi combătut deşi vei fi lăsat în propriile d-tale mijloace...

—De altfel, domnule Ministru, eu nu 'mi-am calificat candidatura de „independentă", după cum s'a zis... Sunt şi rămân soldat al partidului...

—Luăm cu plăcere act de declaraţiune... zise Ministrul cu privire bine-voitoare.

—Dar nu înţeleg de ce, şi la Club, se lasă deoparte cei meritoşi, zise d-na Arinăşteanu. Nu vă pare o greşeală înstrăinătoare a celor mai devotaţi chiar?...

—Să-mi daţi voie, doamnă: devotaţii ascultă mai mult şi dăsculă mai puţin, aşteptându-şi rândul cu răbdare rosti Ministrul Lucrărilor Publice. N'o zic la adresa d-tale, domnule Pâclene, ci ating cestiunea ca principiu.

—In adevăr, motive puternice silesc pe conducători să nu poată distinge cu demnităţi pe toţi cei ce le merită, zise Ministrul de Justiţie; dar repet, că întrucât priveşte pe d-l Pâcleanu, s'a stabilit înţelegerea şi-l vom vedea cu plăcere în Parlament.

Ministrul Justiţiei, se vedea bine, nu era tocmai în potrivire de vederi cu colegul său.

De cel dintâiu se vorbia că umblă a-şi forma un grup de susţinători şi în Camere şi în partid, pentru timpul când ar fi fost ameninţat prea curând de vreo remaniere.

Se mai zicea că oarecari fruntaşi îl săpau, fiindcă trecuse peste rând...

Se auzi muzica dând semnalul întâiu al ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1902-1932

drilului. Cercul înconjurător al Miniștrilor se desfăcu. Clement își ceru și el voie să treacă la datoria de cavaler.

—Între noi acum, în taină, șopti Ministrilor d-na Arinășteanu: nu-mi place să amintesc îndatoririle făcute, și nici n'o fac. Voiesc numai a vă adresa o rugăminte, ca prietenă bună, unor prieteni buni... Susțineți, vă rog, pe Pâcleanu, ca să poată ieși la Teleorman...

—Dar avem candidat oficial, zise Ministrul Lucrărilor Publice.

—Eu cunosc o candidatură oficială căzută, fiindcă un contra-curent ministerial lucrase pe ascuns pentru un candidat amic al unui Ministru.

—Doamnă, cu promit înrâurirea mea, zise Ministrul Justiției, ridicându-se. Imi dai voie să-mi cer și eu norocul pe vreun tablou?...

Cum se depărtă, d-na Arinășteanu șopti pe un ton mai familiar celuilalt Ministru:

—Faure, d-ta parcă ai avea ceva în contra lui Pâcleanu.

—Nu în contra lui, te asigur; dar nu am voit să fiu imprudent ca domnul Vuceanu... Eu promit fără să m'audă altcineva.

—Promiți numai?

—Și țiu. Te asigur: Pâcleanu va ieși.

—Il susțiii aci, la al II-lea?

—Cum? și la al doilea în Capitală? Te rog spune-i să nu-și pună candidatura, căci la al II-lea nu se poate cu nici un preț.

—Bine, îi voiu spune. La Teleorman însă?...

—Voiu vorbi cu Prefectul, mâine chiar, căci e aici. Mai-atrage-i atențiunea lui Pâcleanu că-și sprijină candidatura pe socialiștii încuibați în Teleorman. A pornit-o cu ei,—treacă mergă — dar după alegere să-i lase în pace; altmintrelea ne va pierde considerațiunea ce i-am dat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1902_1932

— În adevăr că există socialism și atât de puternic? întrebă cu naivitate d-na Arînășteanu.

— Puternic? zâmbi Ministrul. Îi vom tăia noi din unghișoară... E un nebun de proprietar la mijloc... altmintrelea... Dar nu va ține mult rătăcirea!

Salonul cel mare era tivit pe de margini c'un rând de scaune, în afară de mobila lui obișnuită. Oglinzi mari, fără cadru, ci prinse între ramuri de lemn sculptat, cu câte un amor de bronz la mijlocul de sus,— în apa cărora se afla pictural ca mare finețe câte un peisagiu,— dedeau un efect plăcut, pe lângă că erau de ultima modă. Trei policandre de bronz ce înfățișau trandafiri mari, admirabil cizelați, împrăștiau o lumină vie, mult mai vie prin răsfrângerea oglinzilor puse față în față și la înălțimea lor. Câteva tablouri numai, dar alese, mai toate din școala franceză.

În dreapta, pereții unei încăperi mai mici fuseseră dărâmați și parchetul ridicat așa încât să dea înfățișarea unei scene, în prelungirea salonului. Împodobită cu plante de jur împrejur, părea mai mult o mică grădină de iarnă. Într'o parte sta orchestra, când era bal. În altă parte era pianul, la care se afla un „tapeur", ca pentru Vinerea.

Tot aci se ziceau monologuri sau se jucau scenele.

Oricât de nepretențioase se numiau că sunt aceste Vineri, doamnele și domnișoarele alcătuiau un tot foarte luxos din o varietate de colori bine alese, în care predomina negrul. Din d-ne erau mai toate numai cu pieptănătura; domnișoarele însă cu pălăriile. Acesta era aproape singurul semn al serății fără pretențiuni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

Însufleţirea era mare, şi, parcă ar fi fost anume alegere, fetele mai ales erau toate drăgălaşe, desmierdându-şi privirea şi îndemnându-te să fii curtenitor fără preget.

Să fie curtenile fiind aproape întreaga lor preocupaţiune, nu aveau cum să fie nemulţămite, de oarece roiul tinerilor îşi plătia cu prisosinţă acest tribut în care nu intra nici un simţimânt serios.

Măgulite, danţate, ce puteau cere mai mult?

Totuşi, pe neobservate, se afla mai totdeauna câte-o pereche, două, asupra cărora doamna Arinăşteanu întindea îndemânateca reţea a intenţiunilor matrimoniale.

La cadril, erau la o margine faţă 'n faţă, Aurelia cu Clement şi Cecilia cu un sublocotenent de roşiori.

Acesta da zor copilei cu o curte stăruitoare şi se mira că nu aveau răsunet în inima ei dibacele lui complimente. Şi ce parţidă bună pentru tinerele lui epolete, înfăţişă d-şoara Rustovici!... Afară de aceasta, îi şi plăceă fata.

Se înciudă roşiorul frumuşel şi subţiratec, unde vedea în faţă pe d-şoara Răuţianu vioaie, veselă, atentă la vorbele cavalerului şi mulţămită de ceeace părea o curte tot pe aiât de stăruitoare ca a lui.

Clement în adevăr, se părea că-şi luase în seara aceasta holărîrea de a se declară pentru Aurelia. Vaffase pe Cecilia numai odată, ca datorie, şi pe Aurelia de mai multe ori. Înrâurit mai mult poate de atmosfera salonului şi de ideia d-nei Arinăşteanu că Aurelia era mai potrivită lui, îi ascultă cu oarecare plăcere limbuţia neîntreruptă şi-i păreă de spiriţ. De aceea îl ceruse şi cadrilul.

Fu impresionat în chip neplăcut însă că aveă faţă 'n faţă pe Cecilia, a cărcea înfăţişare gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index/1901-1932

ditoare era ca o impulare parcă pentru preferința ce dase Aurelici.

Dar nu avea ce face.

Aurelia, fericită de alegerea lui Clement, primise propunerea Ceciliei de a fi din acelaș grup la cadril. Era pe urmă pentru ea și o cestiune de puțină răzbunare pe Cecilia: „las-o să vadă că Clement m'a ales pe mine!" gândise vanitoasa fată.

În timpul schimbului. la diferitele figuri. Clement îi adresa și Ceciliei câte un cuvânt, ca politeță. Biata Cecilia îl primia c'un zâmbet trist, îl primia însă cu mulțămire. Cu aceste cuvinte ale lui Clement ea își lua rămas bun dela visul ei de iubire. și o mulțămiau numai fiindcă arătau din partea lui o atențiune delicată.

Îi părea uneori că privirea lui îi cerea iertare fiindcă se hotărîse pentru Aurelia, și ideia aceasta o făcea să rămână cu simpatie pentru el.

Cadrilul se fini. Roșiorul o conduse pe Cecilia lângă d-na Rustovici și. după o grațioasă înclinare, se depărtă.

—Bravo! bravo! îi șopti un căpitan de geniu. Manevrezi bine, Surcene.

—Ia lasă „mon-cher", e o tâmpită, răspunse locotenentul. Ți-ascultă complimentele și se uită la tine cu ochi lipsiți de orice expresiune de inteligență...

—„Parôle", Surcene? Ce dracul!

—Iaca, cearcă și tu, „mon-cher".

—Am să cerc... Stam „în expectativă" unde socotiam că faci tu asediu...

—Ași! Mai înțeleg pe d-șoara Râuțianu: „Voilà une qui n'est pas bégueule!"

—Dar a încurcat-o „țivilul"...

—Care? Pâcleanu?

—El...

—Ne-au luat țivilii înaînte „mon-cher" și asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu-i spre onoarea drapelului...

Ofiţerii se despărţiră...

In timpul acesta, Aurelia nu dase drumuŭ braţului cavalerului şi se îndreptase cu ei, înt'adins, spre al doilea salon, ca pentru a-şi prezentă fidanţatul...

D-na Arînăşteanu îi întâmpină, zâmbindu-le.

—Ce bine vă potriviţi!... le şopti ea...

Aurelia se înroşi de plăcere şi căută cutezător în ochii lui Clement. Acesta îi zâmbi, apoi răspunse d-nei Arînăşteanu:

—Să fie o ursire? Mă tem să nu displacă d-şoarei Răuţianu...

—Aurica e prea inteligentă ca să nu te fi deosebit... Ce zici Aurico?

Atacul era mai de-a dreptul acuma. Aurelia nu-şi pierdu cumpătul...

—Aş fi foarte fericită să mă fi deosebit d-nul Pâcleanu pe mine...

—Bravo, dragă Aurico!... Răspunsul tău îmi merge la inimă, căci pentru mine Pâcleanu e ca un fiu... Văd dar că vom nunti...

Aurelia, cu adevărat emoţionată, strânse fără voe braţul lui Clement.

—Aceasta e adevărata căsătorie, zise d-na Arînăşteanu, ca viitorii soţi să se aleagă şi să se înţeleagă singuri, iar părinţii numai să consfinţiască. Vă las mulţumirii voastre... adaose, şi se depărtă.

Aurelia aruncă lui Clement o căutătură plină de farmec.

Răuţianu şi Rustovici treceau atunci, venind din sala de joc.

—Tată, şopti Aurelia, deodată, dă-mi voie să-ţi prezint pe fidanţatul meu...

Răuţianu privi surprins cu totul, atât de neaşteptată era asemenea prezentare, la o serată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/id/1902-1932

în o casă ce nu era a lor, fără să fi fost hotărît el, mai înainte, ca tată, asemenea legătură.

XVIII

Clement, în privința candidaturii la colegiul al II-lea din Capitală, făcuse așa încât să se pară că a cedat sfatului d-nei Arînășteanu.

Se duse dar la tată-său să-i spună a nu mai purtă vreo grijă.

Cecilia era la fereastră, singură, foarte tristă... Acum, că se aștepta numai alegerea lui Clement ca deputat, spre a se face logodna lui cu Aurelia, ce mai avea dânsa de sperat?

Totuși, ceva tainic, ce i se înrădăcinase în suflet, îi risipia uneori tristețea și o punea să se gândiască la Clement, ca și cum n'ar fi fost hotărîrea acelei logodne.

Acum când îl zări că trece, deschise fereastra repede și se aplecă să vadă încotro trecea?

Intrarea lui la cismarul îi dădu o sensațiune ciudată. Ce căuta acolo?

Deodată își aminti de ziua când era la ei Georgina, fata cismarului, și de momentul trecerei lui Clement. Georgina îi dăduse atunci o bănuială, cu altitudinea ei. Nu cumva Clement curtenia pe Georgina? Ce alt scop putea să aibă ducerea lui pe la cismar? O! nu, nu se putea. Iubirea ei de Clement începu să îndepărteze asemenea ideie. El umbla să se însoare, intra în casa lor, cum ar fi umblat în același timp pe lângă o fată ca aceasta, o fată de jos?

Rămase câteva clipe pe gânduri. Deodată se înfioră și se înroși la ivirea unui gând ciudat.

— A' nu, nu... murmură.

Se ridică, se plimbă prin odae cuprinsă de neliniște și în luptă cu gândul ce-o încolțise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Trebuia să fiu mai energică, începu a 'şi zice. Aurelia n'ar fi triumfat. El va fi luat sfioşia mea drept indiferenţă... şi cu toate acestea sunt sigură că-l iubesc, nu ca Aurelia... Dacă n'aş cunoaşte-o pe Aurelia, m'aş resemnă... Dar ea nu e în stare să iubiască sincer ca mine... Numai ca să mă rămâie şi să mă umilească, ea s'a aninat de Clement. Dar şi el... Cum de n'a pătruns în sufletul meu?

Stătu o clipă locului şi iar îşi urmă umbletul şi gândul:

—Ar trebui să lupt şi eu, căci târziu nu e. Clement nu cred s'o fi iubind... Pe mine însă m'ar iubi?... Chiar dacă nu, l'aş iubi eu şi 'i-aş fi soţie bună... Aurelia nu s'a purtat cu mine cum trebue. De ce nu m'aş purta la fel? Dar cum să fac?

Cugetul rău ce-o încolţise, o îmboldia. Se făcea însă că nu-l ascultă. Urmă:

—Aurelia e mândră, e vanitoasă, e iute... Nu prea judecă în primele momente... Dacă 'i-aş sufla neîncrederea în Clement?

Inima-i bătea cu putere, dar curagiul planului conceput, îi lipsia... De nu va fi să izbutiască, la ce batjocură nu va supune-o Aurelia!... Ar muri de ruşine.

Şi 'n adevăr că obraţii i se aprinseseră... Se ghemui într'un fotoliu şi ar fi stat mult timp aşa, dacă nu auzia glasul Aureliei.

Se ridică repede şi îşi impuse dominarea de sine.

—„Bon-jour" Ceciiio... Da ce stai aşa de singuratecă păsărică?... Am venit să-ţi cer părerea, dragă, pentru logodna mea: ce zici: rochie roză ori albastră? Mama zice că mai bine mă prinde albastrul.

—Ba eu cred că trandafiriul-şters.... odată ce eşti oacheşă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Şi părerea mea era tot aşa...

Privind d'aproape la ea şi văzând-o prea aprinsă la faţă, o trase către fereastră.

—Dar ce ai Cecilio? Obrajii îţi sunt ca nişte bujori... şi nu prea le e felul... E-cam curent par'că aci... Ah! dar bine, nu simţi, Cecilio, că fereastra nu e închisă? Priviţi în stradă şi presemne că văzu ceva, căci împinse în afară o parte a ferestrei şi rămase aplecată...

Cecilia se apropiă. Aurelia îi făcu semn să nu vorbiască.

La colţul casei, Clement, da, Clement, vorbia cu Georgina, şi fata arăta o mulţămire care scălipia nespus în ochii ei mari şi frumoşi...

—Când mai vii? îi auziră glasul.

—După alegeri... La revedere...

Clement îi strecură fetei ceva în mână, — de sigur bani, — căci ea îi mulţămi strângându-i mâna cu tărie.

Aurelia se dădu repede înapoi, palidă, cu privirile întunecate, muşcându-şi buzele foarte nervos.

Cecilia, deşi neplăcut impresionată, şi ea, arăta şi oarecare mulţămire: bine că văzuse şi Aurelia... I se mai înlesnia calea, şi Aurelia era să se înrâuriască mai uşor de vorbele ei.

După ce Clement trecu repede, fără să arunce de fel ochii la casa lui Rustovici, amândouă fetele se priviră câteva clipe în tăcere...

Cecilia, cea dintâiu, începu a râde batjocoritor.

—De ce râzi? întrebă Aurelia cu necaz. De ce râzi? Indată i se umplură ochii de lacrimi şi se aşeză pe un scaun, punându-şi fruntea în mâini.

Cecilia se apropiă, cuprinsă şi de părere de rău fiindcă o vedeă pe Aurelia în lacrimi.—cuprinsă şi de-o pornire de bucurie; cercă să dea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.sfatarisilvania.ro/mdrr1901-1932

glasului ei un ton de compătimire și vorbi pe șoptite:

—Ce rău îmi pare!... De altfel știam de mult asta... De ce crezi că m'am dat de-oparte?...

Aurelia ridică cu violență capul.

—Ce știai?

In privirile ei era o răutate care-i schimbă cu totul tânăra înfățișare.

—Din ziua când lucram tot aici și era cu noi și fata cismarului, de-atunci am bănuit. Domnul Pâcleanu a trecut pe sub ferestrele noastre, atunci ca și astăzi. Fata cismarului l'a văzut și a dat semne de bucurie și par'că de nerăbdare de a se duce după el... I-am aținut o privire pălțunzătoare și ca s'a înroșit... Nu-ți aduci aminte că m'ai întrebat ce aveam? Tu ai ieșit să vezi dacă lușica a plecat. Eu, cum am rămas singură cu dânsa, am și întrebat-o așa, încât să-i smulg taina... 'Mi-a răspuns cam încurcat, iar în urma stăruinții mele, cu supărare, ceeace m'a făcut să înțeleg adevărul... Când te-ai întors tu, eram și mai schimbată și mi-ai luat seama... Ce vrei! îmi părea rău că domnul Pâcleanu era și cavaler fetelor de cismar...

Aurelia o ascultase, privind-o țintă, arzător, dar întunecos.

—De ce nu 'mi-ai spus și mie? I se răstì, ridicându-se.

—Am avut intențiunea. 'Mi-a fost teamă că nu mă vei crede și că vei luà lucrul ca o pârâ a mea. Înțelegi ce greu 'mi-ar fi venit...

—A! obraznicul! nerușinatul!... Și 'i-a dat.., bani; am văzut bine că 'i-a dat bani. Și mâna cu care a strâns-o pe a mea, strângea mâna cusătoresei! a unei fete de rând!.. Și când?... După ce s'a declarat pentru mine!...

Bătù cu mânie din picior, avù un gest de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statistamilenda.ro/mdrr1901-1932

îngrozit și se făcù ghem pe canapea isbucnind în plâns...

Ceciliei i se făcù milă și uită pentru moment rivalitatea; se apropiă și-i strecură un braț pe după mijloc...

Era să-i vorbiască, dar impetuoasa fată se ridică parcă mai liniștită, însă foarte disprețuitoare.

—Nu, asta nu-i voiu ierta-o niciodată!..

Se plimbă prin odaie cugetând, apoi, fără să ceară voie Ceciliei, sună și când se arătă feciorul, îi dădu ordin să se ducă și să chieme pe fata cismarului.

—Ce vrei să faci? îi șopti Cecilia.

—Du-te, ordonă din nou feciorului, pe care-l vedeà că nu se mișca.

Acesta, făcù un pas spre ieșire, dar se oprì, și cu sfioșie prefăcută:

—Domnișoară Aurico, și d-v., domnișoară „Sesilo", era să vă rog să vă spuiu ceva...

—Să ne spui ceva nouă? Ce? întrebă Cecilia cu mirare.

—Fata asta a cismarului, să mă iertați, nu-i ca să intre în casa d-v....

—De ce? întrebă Aurelia repede.

—Apoi... îmi e cam rușine să vă spuiu...

—Ei, lasă Tudore, nu mai spune... îi zise Cecilia, c'un sentiment de pudoare lesne de înțeles.

—Ei și tu, Cecilio!... Lasă-l să spuie... Spune Tudore, ordonă Aurelia...

Cecilia se apropiă de fereastră, ca spre a fi mai departe.

Tudor, încuragiat, rostì:

—E-o fată, cum să zic... necinstită... vin amorezații dânsei până și în casa tată-său și mamă si...

Aurelia se îngălbeni. Ea lua în alt chip spusa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

feciorului, ca aluziune mai mult la Pâcleanu. Şi nu mai era taină nici pentru servitorii amânduror caselor, apropiata ei logodnă cu Pâcleanu.

—Asta nu ne priveşte, avù ea bunul simţ să zică. Du-te, Tudore, şi, lasă, n'o mai chiemă...

Tudor ieşi. Se răsbunase. Georgina nu avea să mai intre în casă. Cecilia voi să tragă folos şi din întâmplarea aceasta, cu toate că nu ea o încuviinţase.

—Vezi, Aurico? Până şi servitorii au luat seama.

Aurelia nu răspunse. Cu capul în jos, enervată, medita.

—Dar de ce voiai să chiemi pe Georgina? întrebă Cecilia, ca să mai aţâţe focul.

—De ce?... răspunse Aurelia, privind-o încruntată... Ca să mă încredinţez mai bine...

—Ai fi fost imprudentă să te pui faţă în faţă cu fata cismarului ca rivală... Cu creşterea lor de rând, ţi-ar fi răspuns vr'o obrăznicie şi... şi nu cred că te-ai fi pus la ceartă cu ea...

Aurelia cătă în pământ.

—Ai dreptate Cecilio... Trebuie să fie şi *el* un om de rând, cu toată aparenţa lui de om distins... A! adaose cu mânie iarăşi... ce-am să-i fac domnişorului!... Am să-i trimit azi chiar o scrisoare după cum merită... La revedere, Cecilio...

Şi fără să-i dea mâna, ieşi, iar Cecilia o auzì cum trânteşte uşile după ea...

Rămase zăpăcită. Cum? era cu putinţă adecă să ia capăt aşa de degrabă lucrul acesta pe care-l începuse cu teamă? Şi teamă parcă o cuprinse şi acum la ideia că putea în adevăr să se strice logodna proiectată...

Bine că intervenţiunea neaşteptată a lui Tu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dor pusese capăt cel puțin unei neplăcute scene cu Georgina! O! dar ce bine prinsese intervențiunea aceasta!... Ea hotărîse și mai cu temeiu, și mai repede pe svăpăiata Aurelia să scrie lui Pâcleanu.

Dar oare îi va scrie? Până acasă nu-și va fi schimbat mânia în indulgență și indulgența în iertare?

Și rămase într'o stare de neliniște îngrozitoare, în care mumă-sa o surprinse după câteva momente.

—Ce? ori te-ai certat cu Aurelia cumva? o întrebă d-na Rustovici îngrijată. Ce este între voi de un timp încoace?

—Nu, mamă dragă, nu m'am certat: însă Aurelia nu știu ce avea că era foc de supărată... Furtună mi-a venit, furtună s'a dus...

—Și nu ți-a spus de ce? o întrebă, cu pătrundere, aținând ochii la ea.

Cecilia avu puterea să rabde acea privire.

—Nu, nu mi-a spus, crede-mă, rosti ea cu tărie de adevăr.

XIX

Abia ieșise Rustovici dela Clemenț. Îl îndemnase să se ducă împreună cu Râuțianu la Iglița și de-acolo la Turnu să facă o vizită Prefectului, apoi la Alexandria, la Roșiori și la Zimnicea și pe acolo pe unde va mai fi fost trebuință spre a se arăta. Îi spusese apoi că întâlnise pe Ministrul Lucrărilor Publice și-l asigurase că vorbise Prefectului cu stăruință. Astfel, în punctele mai puțin sigure delegații aveau să fie „aleși" după ordinul secret al Prefectului, în favoarea candidatului lui.

Clemenț promisese să se ducă la Râuțianu în acea seară chiar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era a doua zi de scena petrecută între cele două vere, înainte de prânz.

După plecarea lui Rustovici Clement începu a-şi desface corespondenţa şi ziarele.

O scrisoare, al cărei plic avea o scriere mărunţă şi subţire, îi lovi luarea aminte. Plicul era lila cu iniţiala „A“ întipărită.

—Scrisoare femeiască... murmură el... Care-şi va mai fi adus aminte de mine, cu toate că am părăsit scena „galanteriilor?“...

Tăiă plicul a-lene, fără curiozitate, cu un cuţitaş, şi căută semnătura... Un „A“ şi nimic mai mult.

Începă a citi.

„Domnule“,

„E nenorocire pentru domnişoarele oneste că nu cunosc ce poate fi în viaţa acelora ce li se prezintă ca pretendenţi... E lipsă de prevedere, ca să nu zic altfel, la aceşti pretendenţi, că nu caută să ascundă cel puţin, anume legături, care nu ar trebui să le mai aibă, odată ce s'au hotărît pentru viaţa de familie“...

—Ce însemnează asta? se întrebă Clement cu mirare. Se pare a fi dela viitoarea mea logodnică. „A“—„Aurelia“... Dar de care legătură va fi auzit? Prea îndelungate şi mai ales pasionate n'am avut, după cât ştiu...

Ridică din umeri, după o clipă de gândire şi citi mai departe:

„Ceeace am văzut însă-mi mă face să-ţi retrag odată pentru totdeauna cuvântul meu şi orice simpatie cu care mă grăbisem; şi, fii încredinţat că nici o scuză, că nici o mijlocire nu mă va întoarce, domnule, dela hotărîrea mea,

„A“.

—Ei, asta-i bună! strigă Clement, ridicându-se. Dar ce-a văzut? şi încă „ca însăşi“?... Şi ce tăiş ascuţit în fraza din urmă! Eaca una care ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaltarus.wima.ro/mdr/1901-1932

deslegat chestia nodului Gordian tot ca Alexandru Cel Mare!

Clement râse,—cam nervos,—dar râse și puse scrisoarea în buzunar. Tot era să se ducă pe seară la Răuțianu, avea să-i arate și această „proză năbădăioasă".

Prea în serios nu lua el lucrul. Îl refuza? Mare pagubă!... Avea pe Cecilia... Nu ar fi voit nici ea—cine știe,—spre a nu se arăta lovită în persoana verei sale? alta atunci!... Unul ca el nu putea să rămână neînsurat...

Și „Providența familiei", supt chipul doamnei Arinășteanu, îi trecu pe dinainte.

În preseara acestei zile, o scenă ciudată fusese în casa lui Răuțianu.

Aurelia, sub cuvânt că era foarte indispusă, nu voise a veni la masă. Oricât o întrebase mumă-sa ce are,—și dacă e bolnavă să aducă doctor,—ea nu voise altceva decât... să i se dea pace.

Obișnuită cu asemenea schimbări, fără motive, adese ori, cu asemenea toane, ale fie-si d-na Răuțianu o lăsă în odaia ei.

Firea aceasta prea supărăcioasă oricât căutase a i-o îndreptă, nu izbutise. Atât doar că o putuse ascunde de ochii altora, de-ai lui Răuțianu chiar.

—Ce sunt indispozițiunile astea prea dese la Aurelia? întrebă Răuțianu ca și altă dată... Însă fiindcă era acum vorba de măritișul ei, adaose: ar trebui să consultăm un medic, Iulio. Nu ești de părere?

—De ce dragă?

—Odată ce i-am hotărît logodna, trebue să ne dăm seama dacă fata e cu totul sănătoasă...

—O! și tu, ce ideie! Dar n'are nimic fata,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dragă Petre. Sunt numai niște indispoziţiuni trecătoare... te asigur...

Pe timpul mesei se mărginiseră aci cu vorba, în privinţa Aureliei.

Alăturea cu sala de mâncare era o odaie, zisă „turcească" din cauza orânduirii sale anumite. Aci îi plăcea în totdeauna lui Râuţianu să bea cafeaua şi să fumeze, să citiască ziarele şi să mai stea de vorbă cu soţia şi cu fiica.

Abia trecuseră, el şi Iulia, în încăperea aceasta şi apucaseră câte un ziar, când Aurelia se ivi, plânsă, cu obrajii aprinşi, cu capul în neorânduială.

Părinţii săriră deodată.

—Dar ce ai, pentru Dumnezeu? strigă Iulia, luându-i mâinile. Arzi... şi chipul ţi-e aprins...

—Ce s'a întâmplat? întrebă şi Râuţianu, iar cu privirea îi spuse Iuliei: vezi că nu e numai indispoziţiune, aşa, oricum?

—Nu mai voiu să iau pe Pâcleanu! răspunse Aurelia cu tărie.

—Cum? de ce? exclamă Râuţianu, uimit.

—Dar asta ce mai este! zise Iulia.

—Ia stai colea, Aurico... începu tatăl... cu blândeţe, şi dă-mi voie să-ţi spun un lucru: chipul în care te-ai hotărît pentru căsătoria cu Pâcleanu, în afară de orice sfătuire de mai înainte cu noi, părinţii tăi, m'a impresionat nu tocmai bine, dar am trecut cu vederea. Nu ţi-am adresat nici o imputare... Era însă drept, măcar ca un fel de condescendenţă către noi, să ne fi cerut părerea; mai ales era cuviincios să mă laşi pe mine să vorbesc cu Pâcleanu, chiar dacă simpatia voastră reciprocă adusese o înţelegere tăcută între voi... Cum ţi-am mai spus, trec şi acum cu vederea procedarea ta. Nu înţeleg însă întoarecea-ţi dela hotărirea luată, — căci, dragă Aurico, un proiect de căsătorie e rezultatul unui simţimânt, în orice caz, rezultatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unei chibzuinți mature. — și la tine, dă-mi voie să-ți spun, pare a fi fost mai mult un capriliu... Așa chiar de-ar fi privită, și totuși nu poate lipsi motivul părăsirii proiectului. Te rog dar, să ne spui acest motiv, cu toată sinceritatea... Gândește-te apoi că Pâcleanu nu este prelendent obicinuit, cu poziținne modestă convenabilă, pe care părinții o poate primi cu oarecare codire; Pâcleanu e...

—O! tată, lasă... E un mizerabil! strigă Aurelia cu pornire, ridicându-se. Și de unde ascultase pe tată-său, cu o cuviință oarecare, acum privirile ei scânteiau de indignare, pieptul i se sălta puternic, mâinile ei frământau batista cu nervozitate.

Părinții se priviră cu înmărmurire...

—Cu atât mai mult, motivul! strigă Rățianu, cu glas mânios.

După mișcarea ce făcu Aurelia, era să spuie... Se opri însă părând că se rușinează... și plecă ochii.

—îți va spune, mama... Te rog mamă, vino.

In timp ce Rățianu rămânea să se plimbe prin odaie, necăjit, muma și fata trecură repede în camera acesteia.

Aci, într'un torent de cuvinte aprinse, Aurelia spuse vina lui Clement, spre adânca înmărmurire a d-nei Rățianu, care, nu cuteza s'o întrerupă, mai ales că, de urmărirea fetei cismarului își aducea și ea aminte că vorbise cu Zoe Rustovici, când îl văzuse pe Pâcleanu trecând repede după Georgina.

—Vezi dar mamă, că nu mai e cu putință să iau pe domnul acesta care vine cu amorurile d-sale până în coasta casei noastre! Nu, nu-l mai iau, ori ce-ar zice tata, orice ar fi să se întâmple!...

Ce să-i răspundă muma? Ea cunoștea acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viața și fatalitatea aceasta ca tinerii, la o etate încă nu în deajuns de coaptă, să umble după cuceriri. Băiatul ce-l avea la Paris, îi dăduse triste dovezi, mâhnitoare pentru inima ei de mamă. Era un cuvânt însă de a îndreptăți în ochii copilei sale pe Pâcleanu, de a-i arăta faptul necuviincios, ca fiind dacă nu permis dar trecut cu vederea și clasat între năravuri ce nu se mărturisesc?

Cum de s'a ajuns la asemenea timpurie stricăciune a băieților? Cine-i îndeamnă, când în casă nimic nu văd care să le deștepte simțurile?

Toate acestea le cugeta repede, în adevăr, dar i se păru că tăcuse prea îndelungat și Aurélia aștepta un răspuns, o mângâiere, o încuviințare.

—Nu te vei fi înșelat, Aurelio? îi spuse ca ceeace-i veni mai de grabă în minte.

—Dar e de înșelat, mamă, ce vezi cu ochii? strigă fata.

—Poate e rudă cu familia aceasta... zise muma, mulțămită că a aflat un motiv. Pâcleanu se arătase imprudent, dar aceasta nu putea fi un cuvânt să nu se facă căsătoria.

—Rudă? rudă cu asemenea oameni? esclamă Aurélia cu mândrie... Dar din ce familie e atunci domnul acesta? Nu mă măriț după un om, prin care să am onoare de a fi în rând cu cismarul Pâclea...

Se făcù o clipă tăcere. Iulia sta încurcată.

—Ah! mamă... dragă mamă... zise deodată Aurelia... De sigur e din familie... Cismarului îi zice, Pâclea și domnului îi zice Pâcleanu..

—Ascultă dragă Aurelio, nu trebuie să luăm lucrurile după unele aparențe, — una, — și alta: nu trebue să fim prea mândri de numele și de starea noastră... Să avem numai mândria de a fi corecți în raporturile cu societatea și de a nu ne cunoaște nici o vină... Să ne închi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

puiu că d-nul Pâcleanu e înrudit cu această familie... E o notă bună pentru el că, în poziţiunea lui socială fiind, nu-şi uită rudele rămase mai jos... şi că vine să le ajute... Căci acum mă gândesc bine: dacă a dat bani Georginei, 'i-a dat ca ajutor pentru casă... Pe urmă, la alteeva trebue să cugeţi, copilă dragă. Un bărbat care se ridică de jos, are un merit mai mult. Ştii ce impresiune ne-a făcut Pâcleanu: bine crescut, instruit, perfect cavaler, ursit să ajungă departe, la demnităţi în Stat şi în consideraţiunea societăţii noastre...

—Oricum ar fi mamă, nu-l mai voiesc... Simt că-l urăsc... pe cât mi-e de urâtă şi familia de alături, oameni nesuferiţi şi de d-v. de altmintrelea.

—Eu zic să le mai gândeşti, Aurico...

—De fel! de fel!... strigă ea, cu enervare şi şi ascunse faţa între mâini, ghemuindu-se într'un fotoliu.

Iulia socoti că era de prisos să mai încerce cu ea o înţelegere, — pe cât o ştia de încăpăţinată, — şi ieşi.

Răuţianu o aştepta cu nerăbdare.

—Ei? ce este? Ştii că mă surprinde caracterul fetei noastre? In adevăr că nu m'am putut ocupa de aproape de creşterea ei, dar tu Iulio? tu?

—Ce să fac, dragă Petre! Pe cât am putut, am căutat totdeauna să-i combat mândria şi încăpăţinare... Văd însă cu mâhnire că n'am izbutit. Mai ales în ocaziunea aceasta...

Şi începu a-i povesti întâmplarea.

—A! nu-l cred pe Pâcleanu capabil de aventuri de acestea de rând... Mai de grabă e cu putinţă ţeruşirea lui cu cismarul. Ce are a face, însă? Din potrivă, cum prea bine ai observat tu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dragă Iulio, e dovadă de inimă bună că-şi ajută rudele sărace... Lasă că lămuresc şi împac eu lucrurile... Cât despre Aurelia, nu trebue să-i trecem cu vederea asemenea pornire necugetată... Să lăsăm să-i treacă prima furie şi apoi o voiu sfătui eu cu seriozitate...

—Bine, dragă, numai să nu fie în deşert... zise Iulia, oftând.

—Cum? tu adecă crezi că hotărîrea Aureliei...

—Dacă nu va voi, la urma urmei, ce-i vom putea face?

—A! ce va să zică prea multă răsfăţare!

—Te rog, nu-mi imputa, dragă, răspunse Iulia cu oarecare mândrie.

—Asta-i!... Ar trebui acum să te superi şi tu...

Începuse a da în de-seară. Se auzi sunând. După puţin feciorul veni să le vestiască pe Păcleanu.

—Poftește-l în salon, zise repede Răuţianu.

—Ei, ce vei vorbi cu el? întrebă Iulia.

—Voiu vedea. Tu fă pe Aurelia să vie în salon.

—Ar fi o greşeală...

—Voiu veni eu dar s'o fac să vie .

Răuţianu îl întâmpină cu mare prietenie, ca de obiceiu, dar luă aminte la chipul cam ciudat al lui Păcleanu.

—Imi face o deosebită plăcere, vizita d-tale, mai ales că mâine voiu pleca la ţară.

—Mulţămesc, de bună-voinţă, domnule Răuţianu. Ştiam de plecare şi de aceia venisem a mă sfătui cu d-ta dacă nu ar fi bine, în vederea alegerilor, să fac, cum se zice, un „mic turneu“ electoral în judeţ. D-l Rustovici 'mi-a spus că o vizită Prefectului, la Turnu, nu ar strica...

—Şi eu zic că n'ar strica... Aceasta 'mi-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir 1902-1932

da ocaziune să te însoţesc şi să ne mai apropiăm unul de altul, termină el, zâmbindu-i afectuos.

Lui Pâcleanu îi păru momentul potrivit.

—E o vorbă, domnule Râuţianu, că „omul propune şi Dumnezeu dispune". D-ta, cu aceiaşi bună-voinţă, care mă onorează, doreşti a urma cu apropierea între noi, în vederea unor relaţiuni şi mai strânse, însă d-şoara Râuţianu pare că voieşte să dispună altfel...

Şi, în timp ce Râuţianu căta la el, surprins, Pâcleanu scoase şi-i întinse scrisoarea Aureliei.

—Ce este asta? întrebă tatăl, cu inima strânsă.

Recunoscu scrierea fie-si şi roşeaţa îi acoperi obrajii, făcându-se mai puternică, cu cât citia mai departe.

Dominându-şi mânia în contra fetei, care, făcuse şi mai grea întoarcerea la proiectul de căsătorie, Râuţianu îndoi încet scrisoarea şi o puse în buzunar.

—Un act de bună-voinţă din parte-ţi ar fi s'o consideri ca neexistând.

—O! cu plăcere, numai...

—Eşti bun, te rog, să-mi spui mie, ca unui prieten, în ce legătură eşti cu vecinul nostru Pâclea?...

Clement păru că se domireşte întru câtva şi zâmbi. Repede însă îşi dădu seama că numai faptul că putea fi din familia vecină, întorsese dela el pe ciudata Aurelia.

—Domnule Râuţianu, îmi era intenţiunea să vă spun origina mea, chiar de nu s'ar fi ivit întâmplarea aceasta. Nu mă voiu ruşina să vă fac cunoscut că vecinul d-v., meseriaş onest, este tatăl meu.

—A! este chiar tatăl d-tale? Se înţelege, dragă domnule Pâclene, că nu familia d-tale este în cauză, iar noi, fumuri de aristrocaţi nu avem.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi noi suntem familii de negustori; ne-am ridicat şi noi prin inteligenţă şi prin muncă. Alt fapt... s'a părut Aureliei... cam ciudat...

Şi, stânjinit întru câtva, îi spuse lucrul. Greu îi venia, căci punea în vază, o parte a caracterului fie-si, dar situaţiunea ce ea însăşi o creiase, trebuia lămurită şi asprimile ei, netezite.

Cu o delicateţă care scăpă greutatea acestei situaţiuni, Clement răspunse:

—Totul va rămânea pentru mine, ca neîntâmplat, domnule Răuţianu şi vă rog să comunicaţi domnişoarei că mă voiu supune ultimei d-sale hotărîri.

—Mă duc să văd dacă nu cumva a ieşit cu mumă-sa în târg, după cum era vorba...

Clement avu un gest de mânie, după ce rămase singur.

—Numai prostia Georginei e cauza!... îşi zise... Dar şi d-şoara Aurelia!... De n'ar fi candidatura la mijloc... ce frumos aş de „atù" le-aş da pe faţă!...

Răuţianu se întoarse, ascunzând supt un zâmbet umbra ce-i pusese în priviri un acces de mânie, înnăbuşit prea repede.

—S'au dus. Noi, dragă domnule Păclene, să pornim mâine la ţară. Te rog să vii la cină la noi şi să plecăm de-aici la gară.

—Cu plăcere şi cu cea mai călduroasă mulţămire.

Se despărţiră mai amical decât până atunci, iar după plecarea lui Clement, Răuţianu, pentru întâia oară fu violent cu Aurelia şi-i hotări că va lua pe Păcleanu.

Aurelia ieşi din camera mume-si plângând cu sughiţuri, şi mai mult decisă să nu-l ia, să nu se supună voinţei altuia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index-1902-1932

XX

Cecilia ardea de curiozitate să întâlnească pe Aurelia, dar nu cuteza să se ducă la ea. Dacă văzu că n'a venit a doua-zi după întâmplare, se hotărî să se ducă ea la Aurelia.

Nu cu puţină emoţiune, îi auzi glasul în dimineaţa zilei a treia. Era schimbată la chip. Tristeţe şi seriozitate nebănuită, în înfăţişarea întreagă. Îi primi sărutarea şi-i răspunse la fel, dar nu avu curagiul s'o întrebe asupra unei asemenea schimbări.

—Era să viu azî pe la tine...

—Cred că te vei fi mirat unde n'am venit eu ieri...

Şezu şi stătu o clipă pe gânduri.

—Hei, când ai şti, dragă Cecilio!...

Cecilia simţi un fior. Ochii i se făcură arzătoare puncte de întrebare.

Trăgănat, fără vigoare, îi povesti cum scrisese lui Clement şi ce se întâmplase între părinţi, mai ales între tată-său şi ea.

—Şi nu-l voiu lua, Cecilio, pentru nimic în lume, orice ar voi tata să facă... Pe feciorul lui Păclea cismarul nu-l voiu urca până la mine... Nu voiu să am aşa socri, nu voiu pe d-şoara Gergina cumnată... nu!

Cum 'i-ar fi sărit Cecilia de gât! Cum 'i-ar fi mulţămit!...

—Măcar tu, Cecilio, ba nu zău, ia spune, ai voi să intri în asemenea familie?

—Ce să-ţi răspund, Aurico? familia aceluia ce-aş alege de bărbat, nu m'ar interesa, fiindcă nu cu dînsa aş trăi...

Aurelia râse cu nervozitate, batjocoritor.

—Mă mir. Apoi aţintind-o cu aprindere:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-nul Păcleanu îți rămâne la dispoziție, dragă Cecilio.

Aceasta se înroși și plecă ochii.

— Ba nu zău, știi c'ar avea haz, Cecilio, să-l las eu de rău și să-l iei tu de bun?

Râse din nou cu batjocură și începu să se plimbe prin odae.

Ceciliei i se bătea inima nespus de tare. O sfioșie mare o cuprinsese și nu putea vorbi.

Atunci intrară amândouă mamele.

D-na Rustovici începu s'o dojenească pe Aurelia și să încerce, ca sprijin surorei sale, a o convinge să nu renunțe la Păcleanu, mai ales că și în lume pătrunsese vestea apropiatei căsătorii.

Aurelia, cu aparența celei mai depline indiferențe, asculta și nu răspunse. Discuțiune nu mai începea pentru ea.

— Eu, ce să spun, eram foarte mulțumită, căci Păcleanu îmi e simpatic: tot atât de mulțumită, ca și cum l-ar fi luat Cecilia mea...

— N'are decât să-l ia Cecilia. Nu i-am spus-o adineauri? zise Aurelia, cu seriozitate.

Surorile se privirâ. D-na Răuțianu înălță din umeri și se ridică.

— Haide, Zoe, căci nici nu-mi vine să-i mai vorbesc...

Aurelia se ridică și ea.

— La revedere, Cecilio, mă duc... ca să nu mai văd figuri nemulțumite.

Și eși plină de mândrie, rece și batjocoritoare.

— Ah! Doamne, zise Iulia, cu mâhnire, mă disperează încăpățânarea și mândria fetei aceteia.

In acea zi după amează, Zoe Rustovici cîtia; Andrei Rustovici făcea niște socoteli; Cecilia lucra la o față de masă ce avea să intre în zestrea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lucra fără greș, dar era și preocupată. Vădia nerăbdare pentru plecarea mai de grabă a tatălui său, către care ridica din când în când ochii

— Știi, dragă Zoe, zise deodată Andrei, aș putea să las de acum lui nepotu-meu prăvălia. Câștigul prevăzut 'mi-a eșit întreg pe anul acesta... Și-apoi, drept să-ți spun, am început să obosesc cu negoțul. Mi-e dor să stău la țară... să rămân numai agricultor...

—Bine, dragă Andrei... Eu nu sunt în contra... Numai va trebui să stau și eu la țară, căci n'aș putea să te las singur acolo, cum îl lasă Iulia pe Răuțianu.

— Dragă Zoe, tu ești foarte iubitoare, o știu, și asta a fost cea mai mare a mea bucurie și avere...

— Un lucru însă... Până nu vom mărita pe Cecilia, nu crezi tu c'ar fi bine să amâi lăsarea prăvăliei? Drăguța! trebue să mai petreacă și ea... să vadă lume... să-i putem găsi un bărbat bun...

— Da, un bărbat bun... rosti Rustovici și... mai ales să nu se întâmple nerozii cum s'a întâmplat cu Aurelia.

— Ce vorbă, dragă Andrei! — Cecilia noastră nu are defectele Aureliei, — mulțumesc lui Dumnezeu!...

— Bine, Zoe... voiu mai amâna atunci...

Se ridică, își luă pălăria, le sărută cu drag și plecă.

Urmă puțină tăcere. Emoționată, Cecilia veni lângă mumă-sa.

— De ce să amâne tătița un lucru care-i place și-l mulțumește? zise ea cu glas puțin tremurător.

—Cum? ai voi să lași Capitala și să te înfunzi cu noi la țară?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Și aceasta, dacă nu s'ar putea... ceeace am în gând...

— Așa? ai ceva în gând? o taină?... Ca și Aurelia? Doamne, ce fete!... Și să nu vă cunoască mamele gândurile voastre?

— O! te rog, mamă, nu vorbi așa, căci tocmai voiam să-ți spun gândul meu.

— Bine, atunci îmi retrag vorba. Ei, ia șezi colea;—așa,—și spune.

Cecilia se înroși tare.

— Dragă mamă, d-ta n'ai înțeles adecă? Se opri deodată.

— Să înțeleg, ce?

— Că domnul Pâcleanu... îmi era drag?

D-na Rustovici o privi încremenită.

— De aceea ajunseseși așa de tristă, copilă ce ești... Era vorba să-l ia Aurelia, și tu suferiai...

— Da, mamă... Mărturisesc... Și fiindcă nu-l mai ia Aurica...

— Ai voi să-l iei tu?...

Se făcu tăcere. D-na Rustovici era încurcată...

—Dar bine, Cecilio, Aurelia poate că n'a renunțat încă... Iulia îmi spunea azi dimineață că bășbatu-său ține grozav de mult să siliască chiar, pe Aurelia, să-l ia...

Cecilia plecă ochii, posomorându-se.

— Ei, Doamne, cu voi fetele, zău!... Altă încurcătură acuma... Apoi, după câteva clipe: ori cum, nu fii imprudentă, nu te grăbi... La urma urmei, de ce nu l-ai lua, dacă Aurelia va rămânea cu încăpățînarea ei?

— O! dragă mamă! Ce fericită aș fi!...

— Bine, te înțeleg să ai tu un simțimânt; dar Pâcleanu, odată ce se hotărâse pentru Aurelia, înseamnă că pentru tine avea numai prietenie...

— Dragă mamă, cu iubirea mea îl voiu face

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr1901-1932

să mă iubiască şi el... Aş fi aşa de bună cu el, cum eşti d-ta cu tata, că nu cred să nu-mi fie recunoscător... Şi are bun caracter, aşa îl văd, aşa sunt sigură că şi este...

— Să dea Dumnezeu, Cecilio, să fie după dorinţa ta...

Cecilia o sărută cu mare drag.

Feciorul intră aducând un bilet dela Iulia.

— Mătuşă-ta ne chiamă pe diseară la masă acolo, căci va fi şi Pâcleanu, zise Zoe după ce citi biletul. Răspunde tu că venim.

Cecilia se întristă, se ridică însă şi răspunse cu câteva rânduri.

Când rămaseră singure:

— Dacă-i domnul Pâcleanu la masă, este semn că... nu mai e speranţă pentru mine, roşti Cecilia.

—Nu se ştie, drăguţă. Invitarea lui Pâcleanu vine dela unchiu-tău... Ai răbdare, şi, ascultă-mă: fii prudentă... Rămâi-ţi veselia.

Aurelia nu avu cum să se împotrivească voinţii lui tată-său: trebui să fie la masă. Seriozitatea ei contrasta însă mult cu vioiciunea firii sale. Era ceva silit şi neplăcut, după cum silită şi aproape nelalocul ei era stăruinţa lui Râuţianu şi a Iuliei de a fi mai veseli, mai vorbitori decât le era firea şi decât le cerea ocaziunea.

Clement, înţelegea şi greutatea sarcinei lor, şi, c'un tact deosebit, ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat, vorbia, discuta, adresa Aureliei din când în când câte un cuvânt, în chip firesc, fără nici o intenţiune de provocare ori de animozitate.

Tot în marginea acestei tactice vorbia şi cu Cecilia... aşa ca, şi cu privire la dânsa, nimic jignitor să nu pară Aureliei.

Prudenţa aceasta înrâuri în bine pe părinţi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

dar din inima Aureliei nu îndepărtă pentru nici o clipă, vrăjmășia pe Pâcleanu.

In cugetul lui Râuțianu era, să aducă lucrul așa încât să poată lăsa singuri, față în față, pe fie-sa cu Pâcleanu.

La ridicarea dela cină își spuse Iuliei gândul.

— Nu aș crede nemerit. Ideia mea este, bine înțeles dacă vei primi-o, să vă duceți la Iglița lăsând tot așa lucrurile. Până să vă întoarceți eu voiu căuta să-i schimb hotărârea. Atunci numai vom vedea ce rămâne de făcut.

— Bine, dragă; facă-se voia ta.

Până la ora plecării, Cecilia cântă la piano; ba încă și Aurelia o însoți pentru „patru mâni".

Asupra plecării, Râuțianu și Iulia, eșiră. Imediat Aurelia își schimbă atitudinea: se posomorî, se făcu a căuta nu știu ce prin salon, și pe urmă eși așa, par' c'ar fi fost singură.

Pâcleanu nu-și putu opri un zâmbet. Doamna Rustovici schimbă o privire cu soțul ei; Cecilia crezu că e momentul, și aținti la Clement o căutătură foarte mult zicătoarea: „Aurelia nu te mai voește: dar te voesc eu, căci îmi ești drag!..."

Clement îi răspunse c'un zâmbet afectuos de înțelegere... în timp ce-și zise în gând: „presemne tot Cecilia are să fie a mea".

O rugă să mai cânte, — căci de vorbit par'că nu mai găsia ce, — și după vreun pătrar de oră porni.

De data aceasta nici cu boii nu putu Râuțianu s'o aducă pe Aurelia, ceeace însemna lămurit: ruperea relațiunilor, ca pe deplin hotărâtă de Aurelia, între ea și Pâcleanu.

După sfatul lui Cosmin, Clement vizită numai pe Prefect și nu se mai duse pe alt-undeva.

Odată ce și Administrațiunea se amesteca pe supt mână, ca să pună piedici candidatului ofi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalromanesc.ro/mdrr1901-1932

cial, nevoe nu mai era să se prezinte Clement în punctele principale orășenești ale județului.

Cosmin îl primi tot atât de prietenește, ca mai înainte, dar nu mai discută cu el nimica asupra cestiunilor ce erau viața lui.

Clement simți ferirea aceasta și, ca un fel de răsbunare, vorbi el, surprinzând pe Cosmin, după cum surprinsese și pe cumnați, de chipul cum asimila de repede și de deplin cele ce auzîse. Le da însă numai forma strălucită a teoriilor și a oratoricei.

După ce se întoarse la Iglița, unde lăsase pe cei doi cumnați să-și vadă de interese, căută un moment potrivit și vorbi lui Rustovici.

— Ce zici, dragă domnule Rustovici, de întâmplarea cu proectul de căsătorie, rămas neîmplinit?

— Crezi adecă în neîmplinirea lui?

— O! da... Imi vine greu încă să o spun și d-lui Râuțianu, a cărui dorință mă onorează, dar în urma refuzului d-șoarei Râuțianu...

— Nu putem zice că a refuzat cu totul...

— Intre noi rămânând vorba, cred că este în de-ajuns atât. Mai adăogând și faptul că aseară, la plecarea noastră, nu a avut bună-voința să fie față, hotărârea d-șoarei Râuțianu s'a lămurit... O stăruință din parte-mi ar putea fi luată ca lipsă de amor propriu...

— Ah! ce rău îmi pare,.. zise Rustovici.... Ne deprinsesem deja cu ideea să te avem în familie.

— Domnule Rustovici, iartă-mi o mărturisire ce ți se va părea ciudată poate: crezi în puterea curentului de-a duce pe cineva în o direcțune cu totul alta decât cea voită?

Rustovici se gândi o clipă.

— Cred, răspunse el cu nedumerire.

— Voiu să vă amintesc de Constanța. Am fost cavalerul copilelor d-v. Un început de prefe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

rință, aproape de simpatie, l-am avut pentru d-ra Cecilia... Vi se va părea curios că am înclinat de partea cealaltă... Aci vine cestiunea curentului. Mi s'a părut că d-șoara Răuțianu îmi purta oarecare simpatie, în timp ce copila d-tale sta mai de-oparte, și, firesc lucru a fost să înclin încotro vedeam simpatia. Poate că nu era momentul, știu eu, să mă prezint d-tale așa de degrabă ca pretendent, însă, cuvintele d-tale de regret că mă depărtam de familie, mi-au dat ceeace s'ar putea numi... cutezare sau lipsă de cuviință...

Rustovici, cu ochii în jos, cugetă puțin.

— Domnule Pâclene, nici una, nici alta. Ai avut dovadă că țin la d-ta, ca și cumnatu-meu. Cestiunea se face delicată numai că este Răuțianu încă la mijloc. Pe urmă, trebue să consult pe Zoe și mai ales pe Cecilia. Te rog să nu iei lucrul ca refuz; îți întind mâna chiar.

— Îți mulțumesc din suflet...,

— Eu sunt încă de părerea aceasta: între noi, ca bărbați, nu trebue să ne sfiim unii față cu alții, ci să vorbim de a dreptul. Am să deschid vorba cu Răuțianu. Voești, nu-i așa?

— Fără îndoială. Situațiunile limpezi și pe față mi-au plăcut în totdeauna.

— Nu ești însă de părere ca după ce ne vom întoarce la București să limpezim cestiunea pe deplin? Ar fi par'că mai la locul ei...

— Cum nu. E de trebuință chiar ca d-nul Răuțianu să se convingă și mai mult că refuzul fiicei sale era hotărâtor.

Timp de patru zile cât stătu Pâcleanu în Teleorman, Aurelia nu voi să se ducă nicăeri, nu primi să vadă pe Cecilia, abia schimbă câteva cuvinte cu mumă-sa și nici de cum în privința căsătoriei.

Dar dacă nu vorbia cu d-na Răuțianu, în sin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/md1190-1932

gurătatea odăei sale trecea prin ne mai spuse suferinți.

Ideea că de nu-l va lua ea, îl putea lua Cecilia, pe Pâcleanu, o făcea să turbeze și atunci își mușca mâinile, rupea batiste, arunca din juru-i tot ce-i era la îndemână și plângea c'un necaz care-i sleia puterile.

Își închipuia fericirea verei sale, mândria că își împlinise visul și gelozia o rodea, și ura pe Cecilia îi era ca o otravă.

Se ridica, hotărâtă să revină asupra ruperei cu Pâcleanu. Un cuvânt de-avea să zică, se încredința că era în deajuns.

Aproape să se ducă să găsiască pe mumă-sa și să-i spună hotărârea.

Dela ușă se întorcea însă... Scrisese lui Pâcleanu, îi arătase dispreț, făcuse tot ce se putea face în asemenea împrejurare, ca să rupă legătura, cum mai putea fi chip de întoarcere, din partea ei?

Încăpățînarea reîncepea să vorbiască în firea ei: se cunoștea că nu sentimentul adevărat o călăuzise.

De unde lăsase deoparte din cuget ideia că Pâcleanu era de jos, își aducea din nou aceasta ca motiv.

Totuși, ea singură simțiă că nu originea lui o mai îndepărtă de el...

Și într'o asemenea luptă se hărțuiă mereu pe sine, fără să se fi putut hotărî la o schimbare, până ce tată-său, după întoarcerea dela țară, o chiemă și-i spuse cu supărare:

—Ai făcut nerozia, sufere-i urmarea; te-am deslegat de cuvânt fața cu Pâcleanu.

Ea nu răspunse, se închiă în odae și plânse cu furie.

A doua zi mumă-sa îi dădù de știre că Cecilia primise propunerea tatălui ei de-a luà ea pe Pâcleanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Cu multă dominare de sine Aurelia răspunse:
—Să-i fie de bine...
—Te rog, îi zise mumă-sa, să arăți cel puțin în împrejurarea aceasta tact și prudență. Nu trebue din cauza ta să ne răcim de Rustovici...
—O! te asigur că nu, dragă mamă... Vei vedeà purtarea mea față cu Cecilia... și chiar față cu... domnul Pâcleanu!

Rezultatul alegerii colegiului al treilea de Teleorman i-l telegrafiă lui Pâcleanu, însuși Răulianu: isbutise'
În acea seară se și logodì Cecilia cu el.
Aurelia putù să se arate voioasă chiar, ceeace făcù pe Clement să-și zică:
—Ciudată fire, la fata asta!
Era deputat, în fine; era logodit: calea, către o poziție materială bună și spre politica mare, îi era deschisă.
—Ministru! îi urase d-na Arinășteanu cu cupa plină, în seara logodnei.
Ceciliei i se înroșiseră obrajii de plăcere; Aurelia se înfiorase de gelozie.
Zilele de aci trecuseră repede cu pregătirile de nuntă, dar vederile amândurora fetelor nu mai avură nici un fel de sinceritate. Înlăturaseră ori ce ocaziune de a rămâneà singure.
In seara de 10 Noembrie se făcù și cununia lui Pâcleanu. El și Cecilia fură de-o veselie nespusă. Atitudinea lui Clement, care părea înnamorat de drăgălașa-i soție, chinuì pe Aurelia cu atât mai mult cu cât trebuià să se domineze.
Dar după ce se văzù în camera ei, aproape își rupse de pe dânsa găteala scumpă de nuntașă și se puse pe plâns nebun de descurajare... Se simțià adânc nenorocită, plină de ură, și se liniști numai când îi dădù prin gând că Cecilia nu puteà să fie fericită cu Clement.
De ce? nu căutà să-și lămurească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A DOUA

I

Intinsele câmpii ale Teleormanului, cu ușoare ridicături pe ici pe colo, dormiau supt învelitoare albă, groasă, dormiau somn liniștit de iarnă.

Și mai mult părut le era somnul, un fel de amorțire, ceeace însemnă că nu încetase viața sub învelitoarea albă, groasă.

Nu încetase, viața, căci bine-i pria gràului încet, pe tăcute, înfrățită din fiecare bob mic frunzișoare, din care aveau să răsară viitoare fire purtătoare de spice.

Ascunsă hărnicie, binecuvântată înmulțire rost bine-făcător al lucrurilor firii!

Iar căutătura celui pornit să admire, nepătrunzând în adânc, se farmecă de frumusețea de de'nafară: ziua întâmpină scânteierea milionimilor de stelute care par mici focuri albe noaptea, când este lună, un poleiu ca dintr'un amestec de aur cu argint, misterioasă văpaie domoală, — aproape în stingere par'că — mărește în juru-i deșertul întinderii și în minte deșertul nehotărâtelor gânduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

Ziua, cu vestmânt călduros, te ţii bine, dârz, în bătaea vântului care şfichiuieşte urechile şi tae faţa, de parc'ar trage peste ea cu fire subţiri şi tari.

Îţi dă viaţă frigul sănătos şi aerul rece, acest tot proaspăt şi înviorător, în care soarele intră cu partea sa de înrâurire veselă şi liniştitoare.

Noaptea însă, de cum începe a-şi urzi gerul măestrele flori sure, îţi-e dulce să te strângi acasă, să te pătrunzi de căldura sobei care destinde corpul şi dă sufletului urzeală de gânduri îmbunătoare.

In comuna Vadu-Lung, în celelalte comune, ale regiunii, şi în cătunele lor, la fiecare locuinţă e lumină, şi somnul nu vine în acelaş timp cu întunericul nopţii, odată ce întunericul minţii s'a risipit de câţiva ani încoace.

Familiile cu în de-ajuns de multe suflete, îşi ajung lor şi împlinesc la un loc orele nopţii cu lucru folositor. Mâinile lucrează ca deprinderea hărniciei, mintea-i ageră s'asculte; unul dintre flăcăi, vreun băeţandru ori vreo codană de fată, citeşte de pe o carte ori povesteşte... Au ce citi, au ce povesti; şi nimica nu-i în deşert, ci spre învăţ.

Unde casa e mai stearpă ca lăstări, şi mai din vecini, şi mai de depărtişor se mână unii spre alţii, şi aceiaşi rostire se dă timpului cu aceeaşi sufletească folosinţă pentru toti.

In anume seri însă, fiindcă primăriile au câte o încăpere mare, se strânge satul, partea bărbătească, şi *povăţuitorul* (conferenţiar) le grăeşte ori din istoria Ţării, ori de feluritele ştiinţi ce pot avea legătură cu viaţa de plugar.

Flăcăi, ori însuraţi, cari au terminat şcoala „*de adulţi*“, aleşi anume de „povăţuitorul“ pus

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe câte cinci comune. Iîn și ei sfat copiilor carî învață încă la școala Statului.

Și vin copiii la asemenea povățuiri de seară, din care trag lumina ce le înlesnește și mai mult prisperea învățăturilor dela școală.

Greu le-a fost părinților lor până să se deprindă cu hărnicia furnicii și cu înțelesul rostului învățăturii.

Acuma rânduitu-li-s'a copiilor mintea, din chiar sânul ce-i poartă, după cum li se rânduește și corpul: căci nu numai boala se trece în sânge, ci și bunele apucături, iar mediul sănătos, desvoltă pornirile sănătoase.

In casa lui Toader Bunea prind a se strânge vecinii și din rude.

Ușa tindei stă deschisă. Felinarul din curte, în care arde uleiu de rapiță, face un cerc mare de lumină pe neaua împietrită de ger. Lumina dela el străbate și de-a lungul tindei, fără să mai fie nevoe de lampă și acolo.

Care vine, trece în fund și intră în o încăpere mare cât tine lățimea casei... O lampă, în tavan, împrăștie lumină în de ajuns.

La un capăt, vatra cu horn larg, e plină de scurlături de lemne care ard. Multe limbi de flăcări se ridică printre lemne, șerpuesc cu vioiciune, plesnesc ușor și aruncă în preajmă lumină galbenă-roșiatecă.

De jur împrejur dărace, vârtelnițe pentru depănat; pe pereți spețeze de războiu, suveici, roate de fire împletite în două pentru alcătuire de frânghii, suluri de borangic alb și galben, roate de pae, roate de richită.

In celălalt capăt, două răsboae, față în față, pregătite pentru țesutul pânzei de cânepă.

Vreo patru mese și vreo două-spre-zece scaune de brad, văpsite cafeniu-închis, foarte bine lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

crate și curat țînute. Pe jos, așternute sunt scoarțe în două colori, roș și verde, țesute vărgat.

Aci este începerea de lucru pe timp de iarnă; aci se adună, seara, obișnuiții casei.

Neica Toader e de statură mijlocie, voinic de nu mai are cum, fără păsare de iarna de-afară. Ochii lui căprii râd de mulțumire; mustața răsucită în sus îi dă înfățișare de tinerețe așezată.

Eră băcțandru când Cosmin a început în sat munca lui mântuitoare.

Și s'a pus atunci cu râvnă să înțeleagă și să învețe; și a fost printre cei dintâi cu cari Cosmin a dat pilda vredniciei românului.

Leica Ioana, mai naltă ca el, rumenă și grăsulie, vioaie la vorbă și suveică la lucru, poartă în ochi albaștri bunătatea firii, și pe întreaga-i făptură bunătatea traiului pe temeinicia muncei cu rost.

Știe și ea carte, știe și ea să țină socotelile casei; la sfat cu omul ei, știe și ea să pue cuvânt, la locul lui.

Că, de câțiva ani încoace, în casele din sat, așa și în casa lor trăește buna-înțelegere între bărbat și nevastă.

Nu își mai socotește bărbatul nevasta numai ca două brațe mai mult la muncă; n'o mai duce după el, ca pe un fel de făptură ce se aseamănă slugii, dar alăturea ca pe o tovarășă bună. Nu mai domnește în legătura dintre ei, teamă și supunere, uneori în neștire, de multe ori fățarnică, domnește însă o pricepere a firii lor și a rostului căsniciei, chibzuință, dragoste și îndemn la fapte bune.

In aproape două-zeci și cinci de ani, s'a făcut o schimbare în apucături, care, miră, dar și mulțumește...

Catrina, fata lor mai mare, Barbu și Mitrea, băeții gemeni de după ea, vădesc deșteptăciune

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

cuvincioasă, ascultare cuminte, sârguință de seamă. Au văzut în casă, au văzut în preajma casei pildă înrâuritoare de bine și au crescut buni și folositori.

Iat'o plină, încăperea, de lăpturi pline de sănătate, curat învestmântate, cu dor de pornire pe lucru și bucuroase de glume la locul lor.

Fetele la un loc cu nevestele își împart lucrul: dărăcit, depănat, tors, alesul firelor de cânepă.

Barbații, la un loc, sfătuesc cum să rânduiască petrecerea serii: vor cânta, vor ceti, vor împleti apoi frânghii, coșuri de răchită, pălării; vor grăi, căci au de ce, căci multe sunt de grăit unde sunt multe de făcut.

— Apoi, dacă-i vorba de cântec, grăește neica Toader, să mai zicem pe cel de-alaltă-seară... că mai mândru!...

— *„Țara noastră"*..... răspunde un flăcău..... Merge la inimă, neică Toadere...

— Te ia cu fiori de bărbăție, zice altul... E dela domnu, Cosmin, de când a fost întâiu pe aci... Hai, Ghineo, rânduește glasurile...

Ghinea, un pitocciu de băeat, căruia mustața abia îi mijia, se ridică, roș la chip ca o fată mare, și chiamă pe fiecare după cum știe că are glasul.

— Ar trebuì și soprani, zise el. Vreți și din voi, feielor, să fiți în cor?

— Cum nu, cum nu... răspunseră două-trei, care cunoșteau rândueala.

— Atunci, faceți-vă 'ncoace...

Ghinea dădu tonul, ridică mâna în sus, căută la fiecare, apoi din ochi arătă care parte din toți să înceapă.

Și cântecul vitejesc prinse a se desfășură cu putere, cu bună potrivire de glasuri tinere vioae, cu căldură și cu îndemânare.

Mâinile femeilor îndemnau; ochii erau la lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cru; auzul însă ațintit la cântare, inimile pline de avântul muzicei.

Fără răsunet potrivit era încăperea; dar farmecul trăia neștirbit în ființa lor întreagă.

Când cântecul se termină, urmă o clipă de tăcere, în care cei de față tot par'că mai ascultau cele din urmă vibrări.

— Negrăit de frumos e, măre băeți! zise Toader trecându-și mâinile pe mustăți... Eaca, altfel par'că trăești după ce-asculți așa cântec.

— D'apoi doina, neică Toadere, care a alcătuit-o domnu Cosmin tot pentru cor.... zise Ghinea, cu pornire... E tot doina cum o cântăm din vremuri, și par'că-i mai mândră cum a alcătuit-o el, pe glasuri.

— Apoi, ziceți-o, măre băeți, ziceți-o, că noaptea-i lungă.

Ghinea rânduì iar glasurile și o doină dulce și duioasă, începù să desmierde inimile.

— Eh! eh! oftа din când în când neica Toader, oftat de mulțumire, isvorât din amintiri, înfiripări din tinerețea ce sburase.

După ce se potolì emoțiunea dată de doină, își împărțiră și bărbații lucrul. Câteva clipe se auzì numai fâșâitura paelor, plesniturile răchilei, sgomotul dăracurilor, sfârâiala vârtelnițelor.

— N'ai mai adus cartea cu povești a lui Ispirescu, mă Neagule? întrebă o față.

— Ba am adus o carte, da nu de povești, răspunse Neagu și scoase din sân o carte mică, nu prea groasă.

— E ceva care n'a mai fost pe la noi? întrebă Toader.

— Mi-a dat-o învățătorul, și el o are dela d-l Nicu Cosmin....

— Atunci e de seamă. Dar ce grăește? întrebă un flăcău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toți se făcură luători aminte.

— Grăește pe înțelesul nostru în ce chip se poate dobândi nutrețul bun pentru vite...

— Apoi s'auzim, Neagule... Știm și noi cam în ce chip, dar bine este să știm și mai mult, zise Toader.

— Măre, cartea asta arată mai multe chipuri și mai multe feluri de nutreț decât câte știm noi... și începù a ceti, iar după fiece oprire, stăteau unii și alții la sfat asupra felului arătat...

Unora li se părea că pe pogoanele lor s'ar fi potrivit cutare fel de nutreț, și plănuiau să încerce; alții, ca unii ce cunoșteau calitatea pământurilor *doștici*, puneau la cale altfel, ca mai nemerit, arătau de ce, și sfătuirea mergea, vrednică de interes.

— Că să vedeți, grăi Radu Știrbu: ai nutreț bun, ai vite bune. Eaca, eu am adus est-timp înc'o vacă elvețiană, așa că am făcut patru... Da, uite, nu le prea prieste... Viteii dela ele, le seamănă, ca fire, dar nu le mai seamănă la mărime și la voinicie. Îm socot că nutrețul e de vină.

— A fi și nutrețul, răspunse Gligore Mălură... Da să vedeți d-v., este altă regulă pentru vilă, ca și pentru om. Trece-i în altă țară, și vezi-i după neam mai târziu: li se cunoaște fierul, dar s'au dat după firea locului... Așa boii, vacile, caii de pe la alte locuri străine, se schimbă, fac mai bun neamul vitelor noastre, alcătuesc un neam nou care este însă potrivit firii țării noastre, oricât le-am dă de bun nutreț.

— Ai dreptate, Gligore. Noi, și par'că nu mai suntem ceĭ din alte vremuri, dar mi-te vitele aduse din alte părți! grăi Stoian Albu.

— Măre, oameni și vite, după vreme, zise Toader. Nu vedeți caii și boii dela școală din Aricești?

Așa zău... rostiră toți...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1902-1932

— Că veni vorba de școala asta, doamne, măre băeți, ce minune de gând avu domnul Cosmin!... grăi Vintilă Arbore.

— Păcat că nu încap mai mulți băeți... zise Radu Știrbu.

— Apoi, să vezi, mă Radule, prinse cuvânt Șerban Dâmbu... Toți ne întoarcem după lumina cărții ca „floarea-soarelui" după lumina soarelui. Dar în școala din Ariceștí intră dintre ai noștri, numai cei mai mintoși, mai ageri... Știi, să nu ne fie cu supărare... Nu suntem toți de o pricepere, oricât ne-ar fi pe voe să ne sălțăm.

—Așa-i, așa-i...

—Cât să ne îndemnăm la muncă și să fim fiecare stăpân pe făptura noastră, iacă este ceva care ne pleacă să ascultăm și de alții; care va să zică, e în firea omului să fie și cârmuit... Și care poate să-l cârmuiască? și dela care aștepți sfat? Dela cei cărora Dumnezeu le-a dat mai multă agerime de minte și oamenii învățați mai multă învățătură... Vedeți cum se leagă una cu alta? Ai noștri, ies din școala din Ariceștí și rămân cârmuitorii celorlalți... Sunt tot de-ai noștri care va să zică, și la un loc cu ei suntem cu toții mai luminați, mai cu putere de muncă și de spor.

—Așa-i, așa-i...

Și mânile urmau să lucreze, și mințile urmau să depene fire de gânduri din propria lor viață deșteptată să cugete și să-și pricepă bine nevoile; iar noaptea înaintă și focul din vatră, hrănit cu alte lemne, împrăștia mereu căldură...

In casa lui Victor Cosmin, în atmosferă caldă de afecțiune și de bună înțelegere, în căldura potrivită, a sobei, și la lumina vie a lampelor din tavan și de pe biurou, Maria Cosmin lucrează, cu Marcela, fetița cea de cinci-spre-zece ani, la o față de pat prinsă în gherghef. Nicu Cosmin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdrr1901-1932

citește una din șirul de alcătuiri ce s'a îndemnat a scrì pentru săteni. Tatăl, bine cuibărit în fotoliul dela biurou, ascultă.

Ce tăcere este în toată cealaltă parte a casei! Viața ei întreagă pare că s'a strâns aci, și în adevăr că tot ce cugetă, lucrează și cârmuiește, se află aici.

Tic-tactul orariului mare de părete înseamnă, prin acelaș sgomot al său, depănarea fiecărei secunde după cum fiece bătaie a pulsului înseamnă firescile tresăriri ale vieții.

In coșul sobei urmează neîntrerupta strecurare a curentului de aer, mai simțită când și vântul îi șuieră suflarea sa.

Dar orariul ca și freamătul din sobă dau tăcerii acea misterioasă viață, fără de care, farmecul nu i-ar fi deplin, în înrâurirea ce are asupră-ne.

Iar această priveliște intimă se însufleția, în chip ne mai spus de înduioșător, din zâmbetele amânduror părinților fericiți, din privirile ce se îndreptau asupra băiețandrului frumos, cu minte și dela sine stăruitor întru a fi folositor obștei rurale.

Lasă că Victor Cosmin lucrase o viață întreagă fără preget și pentru această activitate ce rodise bine, se simțiă pe deplin mulțumit, dar mult mai tare se adância în mulțumirea lui, unde vedeă că a format și urmași din sângele lui, prin care opera îi va supraviețui, după ce va închide ochii.

Suferise altă dată, dar uitase cu totul[1]).

Acea Putere, etern cumpănitoare a vieților, îi adusese dela un timp ceeace nu mai sperase: iubirea unei soții și tovărășia femeei devotată în întregime idealului lui. Prin ea se împlinise

1) Vezi „*Strein în țara lui*". (Partea II-a).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trupește și sufletește, se împuternicise, și astfel lupta pentru ajungerea unui scop măreț în cuprinderea lui, nu mai avu nici o taină pentru ei.

In privirile cu cari învăluiă pe fiul său, nu era mândria vanității; era numai iubirea curată ca aurul limpezit din toate amestecurile. In atențiunea ce da lucrării băiețandrului, nu era satisfacțiunea părintească ce trece peste fond și se încântă de părute frumusețî ale formei. Era spiritul dreptei critici care țintește la utilitatea lucrării, în care fondul serios se unește cu forma plăcută, potrivite amândouă pe înțelesul celora pentru cari se alcătuise lucrarea. Băiețandrul termină de citit și așteptă în chipul cel firesc cuvântul tatălui.

—Este a treia poveste a ta, începu Cosmin. Foarte nimerită ideie ai avut, să iei vechiul fond al poveștilor noastre românești și să dai persoanelor o activitate pe tărâmul trebuinților vieții de toate zilele, în locul faptelor războinice și a celorlalte isprăvi ce țin de minune. Cu alte cuvinte, ai alcătuit ca pildă o societate închipuită, după care să se ia societatea, azi în ființă, spre temeinică propășire. Făt-Frumos nu mai este visul Ilenelor Cosânzene numai pentru dorul de iubire. El s'a prefăcut în tânărul care se duce dela o împărăție la alta să vadă cum trăiesc alte popoare, să culeagă ce este bun la ele, să aducă și să încetățenească în obiceiurile neamului său ce este potrivit spre a îmbunătăți traiul. Iar Ileana Cosânzeana nu mai este numai frumusețea deplină și soția viitoare, ci perfecțiunea morală în viața creștină, către care trebue să tindă omenirea. Ea înțelege pe Făt-Frumos și-i înlesnește pașii; apoi, când pleacă după el, ca soție, o face nu numai pentru fericirea lor personală, dar și spre a lupta alături cu el pentru fericirea nouăi sale Patrii. Smeii, balaurii și alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem/1901-1932

lighioane cu cari se hârțuiește Făt-Frumos, nu mai sunt numai niște monștri de răutate înamorați de Ileana Cosânzeana, ci *ignoranța* cu înmulțite forme, care, nu voiește biruința luminii adevărului și dreptății. Pustnicul, Sânta Mercuri, Sânta Vineri sunt alte făpturi cari, în singurătatea lor, față în față cu natura mare, au ajuns a-i smulge din taine: sfaturile ce dau lui Făt-Frumos sunt efecte ale multei gândiri și ale observațiunei legilor naturei din cari curg descoperirile științifice. Statu-Palmă-barba-cot, Strâmbă-lemne și Sfărâmă-pietre, rămân tot înfățișătorii puterii fizice lipsită de inteligență... Pe aceștia progresul îi ia fără să-i prefacă cu totul: forța-i supune fără să le convingă rațiunea. Ei, în omenirea ce trebue să se transforme, reprezintă marginile cari numai târziu vor prinde ceva din lumină: ele, în chip fatal, nu se vor schimbă niciodată pe deplin, și aceasta, în puterea nestrămutatei legi a cumpănirii întregului lumei. Ți-am priceput caracterul persoanelor?

—Da, tată.

—Acuma, scopul tău. Scopul îți este îndoit. Să popularizezi anume părți din științele abstracte, să dai povețe care răspund trebuinților moderne pentru individ și pentru o societate particularistă, să îndemni la muncă și la ridicarea prin sine, să-i arăți pentru ce trebue să se emancipeze economicește; într'un cuvânt, să instruiești și prin citit, să dai educațiunea, să formezi și prin carte. A doua țintă îți este să deprinzi cu încetul pe om cu formele corecte ale limbii, în care, de însemnat este tendința îndepărtării slavismelor prea înrădăcinate și prea urâcioase. Limba ne va rămânea, și fără ele, tot în deajuns de bogată, mai armonioasă încă, mai apropiată de origina ei. Prin citire, dragă Nicule, se formează gustul... și acesta pătrunde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

în deprinderi, mai greu, mai pe nesimțite, dar pătrunde. Marea chestiune este că, spre a putea să se dea poporului acest gust, să se caute a i se alcătui multe cărți pe înțelesul lui. Trebue prin urmare să avem mulți scriitori.

Ca să-i avem, se impune ființarea unei întinse tovărășii bănești în toată țara, ca pentru o ligă cu scopul cel mai sfânt. Scriitori nu vor lipsi când liga îi va putea susține prin plata muncii lor; gustul de citit se va întinde și se va statornici când liga va împrăștia gratuit în popor scrierile lor. Până nu se va da scriitorilor mijloace de traiu, ei nu vor putea produce în libertate de acțiune și de cugetare. Până nu li se va mijloci atingerea de aproape cu poporul, nu-i vor putea înțelege nevoile și nu-și vor putea potrivi cugetarea pe înțelesul lui. Știi, dragă Nicule, care este pericolul mare, la noi? Lipsa de entusiasm inteligent și statornic al păturii zisă cultă. Aceasta nu citește nimic în limba țării. S'a poleit cu cunoștința unor anume limbi străine, a găsit în ele o literatură formată în curgere de secoli și ajunsă la culmi de perfecțiune și, mai mult ca vanitate, se ține la citirea operelor acelor literaturi. Când își aruncă ochii pe o modestă lucrare românească, o și strivește sub greutatea comparațiunii cu lucrări străine de acelaș gen. In locul mândriei că s'a făcut începutul și la noi, în ochi îi strălucesc disprețul, desgustul, sila. De aceea se produce puțin și rar în tânăra noastră literatură. De aceea, fiindcă nu e nimic de sperat dela această pătură socială, trebue să se întoarcă grija și activitatea către pătura poporului, ca de jos în sus să se determine curentul însănătoșitor... Ceeace facem noi, pentru Teleorman, în chip excepțional o facem. Izbânda noastră va fi cu încetul pildă tuturora, ca excepțiunea să devină regulă. La

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/mdrr1901-1932

urma urmei, tu lucrezi deocamdată pentru acest restrâns cerc de oameni. Să vedem acuma, întru cât ți-ai ajuns scopul.

—Tocmai aceasta mai ales doresc s'o știu, tată. Mai înainte însă îmi dai voe să-ți fac'm luarea aminte asupra unei obiecțiuni ce însu-mi mi-o fac?

—Spune-o.

—Prin faptul că am schimbat caracterul personaelor, nu se va zice că am lovit în tradițiune, depărtându-mă de felul de a fi al poveștilor noastre?

—Se va puteà zice, Nicule, dar nu cu dreptate. Tradițiunea științei este de a fi exactă și de a trăi cu termenii săi proprii. Intru cât n'ar mai putea fi numită știință, când s'a îmbrăcat cu forma popularizării? Povestea trăiește prin anume al său caracter de închipuiri minunate. Să nu poată adică a se îmbrăcà și eà cu vestmânt modern, în vederea unui scop folositor? Tradițiunea, în liniile sale largi, rămâne respectată, caracterul de povestire simplă se menține; numai viața i se face nouă din suflarea unor tendințe potrivite timpului.

—Mi-am luat o grijă, tată; acuma, în privința scopului, mai am una.

—Ți-am arătat că scopul tău e îndoit, ca încăpând forma și fondul. Implinitu-le-ai pe amândouă deopotrivă? Ca fond, lucrările tale nu păcătuiesc prin nimic. Subiectul fiecăreia se desfășoară bine și înrâurește. Tii deștept interesul și poveștele răsar nesilite din împrejurări și din dialog. Incidentele, micile acțiuni paralele cu acțiunea principală, curg din ea în chip firesc, n'o înnămolesc, ci o împlinesc și o scot mai bine în ivire. Gluma le dă pe unde trebue o coloare foarte plăcută, necesară felului povestirii. Ca formă însă nu ai ajuns încă la deplină-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tate. In formă cu cuprind apropierea, prin expunere, de mintea cititorilor tăi și corectitudinea frazelor, ca întregul să fie alcătuire curat românească. Cu toate că vorbim în casă foarte românește, a rămas și în felul tău de a-ți așterne cugetarea, pecetea gândirii străine. Ai citit multe cărți în limbile franceză și germană și, ca toți purtătorii condeiului, dai frazelor întorsături ce nu sunt ale limbi noastre. De acestea trebue să te ferești; să te controlezi la fiecare pas după ce ai alcătuit o lucrare și să faci ca geniul limbii românești să dea gândirii tale frază românească curată și dreaptă. Atunci și apropierea de mintea cititorilor tăi o vei ajunge mai cu ușurință, căci vei alege termenii cei mai potriviți, cei mai înțeleși. Voiu citi singur fiecare bucată și-ți voiu însemnà lipsurile, iar tu vei avea mai apoi ostenceala de a cugetà asupra însemnărilor și de a te îndrepta singur.

—Mulțumesc din suflet, tată. Prin urmare, să urmez cu alcătuirea?

—Urmează, însă după ce vei revedeà aceste trei bucăți.

După aceasta, trecură în odaia alăturată unde făcură lumină. Era încăperea pentru muzică.

Un piano, câteva viori, un violoncel, două mandoline, o harpă, două flaute, pupitre pentru note, polițe încărcate cu caiete de muzică și scaune, erau tot mobilierul.

Tavanul boltit anume și dimensiunile încăperii erau așa potrivite ca răsunetul să fie cât se poate de bun în vederea executării bucăților muzicale.

Cosmin și Maria luară câte o vioară. Nicu violoncelul și Marcela se așeză la piano.

Pe chipul tuturora trecu din prima clipă ca o suflare de armonie, iar în priviri le licări inspirațiunea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.sfatarisilvana.ro/?id=1901-1932

Să-şi mulţumiască sufletul cu farmecul muzicei era o trebuinţă ca şi hrana; aceasta le-o da instinctul păstrării de sine, pe cealaltă vocaţiunea, înnăscută.

După câteva momente noua compoziţiune a lui Cosmin „*Întoarcerea rândunelelor*“, începu să învioreze instrumentele pe rând şi apoi să le însoţiască într'un viguros crescendo plin de armonie care evoca dorul de ţară, întrerupt de o uşoară şi plăcută fâlfâire de aripi ce se răsfiră pe coardele subţiri. Finalul, de-un alegro fermecător, însemnă ajungerea şi preamărirea Celui ce le adusese cu bine. Stil, inspiraţiune, o fericită introducere a câtorva motive de muzică populară care numai cât atingeau compoziţiunea, spre a-i dă coloare mai originală, alcătuiau un tot ce impresionă până la cea mai vie însufleţire.

Muma trecu apoi la piano şi copila se aşeză la harpă, şi o nouă bucată muzicală le încălzi inimile.

Ora unsprezece îi trimise odihnei, după o zi bine împlinită ca totdeauna.

II.

In aceeaşi seară, la moşia Igliţa, domnul deputat Clement Pâcleanu îşi pregătia, în biroul său, luxos mobilat, discursurile ce avea să ţină cu ocaziunea discuţiunii budgetelor.

La discuţiunile când cu răspunsul la Mesagiu, dăduse întâia dovadă a talentului său oratoric, şi aruncase câteva principii de guvernământ cu care surprinsese banca ministerială şi majoritatea.

Aceste principii avea să le desvolte acum, să le complecteze cu *observaţiuni personale*, spre a face trecerea dela idei teoretice în domeniul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faptelor concrete, văzute, pipăite, şi să ceară ca guvernul să se prezinte cu un program lămurit, în sensul acesta, spre a se determină odată caracterul progresist al Partidului şi o adevărată înrâurire temeinică a lui în ţară...

Zâmbia, gândindu-se la efectul acestui discurs care trebuia să înfăţişeze şi să susţie vederile „tinerilor“ din partid.

Din întâiele zile chiar, ale sesiunii parlamentare, se grăbise a strânge în juru-i câţiva deputaţi, între cari şi trei-patru săteni, reprezentanţi ai colegiului III-lea.

După discurs, îi invitase, la el acasă, îi fermecase cu faimosul capitol al revendicărilor şi cu visul *„partidului ţărănesc“* viitor, şi-i hotărâse pentru o acţiune strânsă.

Zâmbia iarăşi, gândindu-se la imputările ce i se făcuseră la Club, chiar de către Miniştrii ce-i susţinuseră candidatura...

Ambiţiunea ce-l frământă, îi da în închipuire o izbândă foarte apropiată, fără să se aplece puţin şi să înţeleagă că, revoluţiunile chiar, şi nu sunt rezultat al unui timp scurt de pregătire.

La evoluţiune nu cugetă; el ar fi voit o revoluţiune grăbită, în partid, numai să-şi vadă cât mai de grabă visul cu ochii: să fie ministru!

Se îmbătă de câteva minute de priveliştea apropiatei lui măriri, în atitudinea fericitului visător, când, uşa se deschise şi o răzătoare figură sfioasă se ivi.

—Pot să intru, dragă Clement?

El tresări, nu prea mulţumit, dar răspunse cu politeţe:

—Da, dragă Cecilio, intră.

Tânăra soţie dădu fuga, cu veselie de copil răsfăţat, îi înfăşură grumazii cu şalba braţelor ei calde şi plăcut mirositoare, şi-l sărută de câteva ori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index/1901-1932

—A! mi se pare că te-am întrerupt din lucrările tale, scumpe Clement, zise ea, oprindu-se după altitudine părându-i însă că mai mult cerea o desmierdare dorită.

—In adevăr că lucram, răspunse Clement, zâmbind spre a fi în situațiune, nu însă dispus să desmierde.

Cecilia plecă ochii în jos, încă în așteptare, apoi, văzând că desmierdările nu vine, își înnăbuși un oftat și se depărtă puțin.

—Mă lași să stau și eu în biurou? N'am să fac sgomot... Am să lucrez.

—Stai, dragă... Și începù a scrì.

Cecilia apucă, nervoasă întrucâtva, o față de masă la care brodà o inițială înflorită. După două-trei împunsături își ridică privirile și le aținti în chip discret, asupra lui Clement, pe care, îl adorà.

Chiar în primele zile ale însoțirii ea simți deosebirea între felul ei de a iubì și al lui Clement. Ea își dà inima toată în desmierdările și în sărutările sale; el, părea în anume momente mai aprins, pe urmă par'că da cu număr sărutările. Desmierdările lui se asemănau cu capitalul unui avar, rar pus în circulațiune și atunci cu dobândă mare și cu ipoteca cea mai sigură.

Cecilia voia să se convingă pe sine, că nu trebuià să ceară mai mult, că trebuià să se considere fericită fiindcă iubia și luase pe omul iubit; totuși nu putea să-și alunge din minte ideia că fericirea nu-i era deplină. Un gol ciudat i se făceà adesc ori în suflet; melancolia o cuprindeà și avea îndemn de lacrimi ce greu și-l astâmpărà. Astfel singurătatea din câteva ore ale zilei o împovărà și nu puteà găsì alinare nici în lucru.

Clement nu știa ori nu voia să se ocupe de dânsa și sufletește, în așa fel ca, după plecarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de acasă, ca să rămână supt dulcea înrâurire a fiinţii lui.

De aceea numai când el se întorceà acasă, Cecilia îşi redobândià voioşia şi locuinţa începeà să se umple cu omul după care nu mai puteà de drag.

Fără el de asemenea nu voià să se ducă nicăieri, nici chiar la mumă-sa. Sgomotul oraşului, care, n'o impresionase altă dată, îi păruse că o ameţeşte când ieşise pentru întâia oară, fără Clement şi de aceea se hotărâse a nu se mai duce fără el.

Mumă-sa veni s'o vadă, veni d-na Râuţianu cu Aurica. O găsiră foarte mulţumită dar de neînduplecat când fu vorba să se plimbe însoţită de ele.

Mai ales faţă cu Aurelia trebuia să nu se arate cuprinsă de vreo deziluziune. De ce să-i fi dat ascunsă bucurie că n'ar fi fost fericită pe deplin?

Asupra sărbătorilor Crăciunului, după ce Camerele intrară în vacanţă, porni cu Clement la Igliţa. Il înduplecase să petreacă retraşi câteva zile în singurătatea dela ţară. De anul nou apoi aveà să primiască pe părinţi şi familia unchiului său.

Dar aci, unde sperase o mai dulce şi mai strânsă apropiere între ea şi Clement, se lovì de lucrul lui de biurou, de preocupaţiunile lui, şi se mulţumì numai cu plimbări scurte, cu el, în jurul casei.

Aşa, se hotărâ în cele de pe urmă, să primiască şi viaţa aceasta.

Privind acum la Clement cum lucrà. îi plăceà că se aflà cel puţin în preajma lui...

A doua zi era să-i vie musafirii aşteptaţi... Ii era dor de părinţi, dar aflarea lor aici, era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaitinerenta.ro/mdrr1901-1932

să-i răpească și aceste momente mai îndelungi alăturea numai cu el singur.

Ce era să facă însă? Trebuia să se deprindă. Poate că, la urma urmei, așa era viața în căsătorie.

Clement, ridicând privirile, întâlni pe-ale ei, pline de acel fluid al iubirii care le făcea sclipitoare și de anume vrajă ce-l înrâurià uneori.

Se ridică și trecu lângă ea.

—Eu nu-s prea vesel în viața de casă, nu-i așa, dragă Cecilio? îi zise, luându-i mâinile într'ale lui.

—Dar de ce ești așa, Clement? Cum de erai mai vesel și mai vorbitor la Constanța? Eu nu pot uità zilele de atunci...

Clement tăcu o clipă.

—Atunci, dragă Cecilio, eram în afară de orice preocupațiune... Și nu în tot timpul apoi... și atunci chiar.

—De ce însă preocupațiunile tale de acum îți iau tot timpul, și de ce sunt atât de multe încât să nu te lase iubirii mele? Tu nu simți cât te iubesc?

— Ba da, Cecilio, și sunt fericit... da, sunt fericit. Mai presus însă de fericirea aceasta intimă, este alta care ar trebuì s'o aibă orice bărbat: e fericirea Țării... Și de aceea, fiindcă am intrat pe deplin în lupta pentru asemenea ideal ce se ajunge mai cu greu mult decât al familiei, îmi dau toate silințele ca să pot răspunde așteptărilor celor ce și-au pus în minte, speranța lor de ridicare. Și tu ar trebui să fii mulțumită, că sunt alesul luptei acesteia. Gloria ce voiu dobândi-o se va resfrânge și asupră-ți și eu voiu fi mândru atunci să-ți dau dovada aceasta de iubire... Și apoi, scumpă Cecilio, nu crede că nu te iubesc, că alăturea cu idealul depărtat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu am și imaginea ființei tale bune, frumoasă, devotată. Știu că mă iubești și lupt cu îndoite puteri. Când mă întorc acasă, știu că mă așteaptă zâmbetul tău, desmierdările tale și ele îmi sunt ca o liniște cumpărată cu prețul grijilor și al muncii mele.

Trecându-i brațul pe după talie, o sărută, și ca, fermecată de discursul a cărui a banalitate n'o descoperia, se lăsă la pieptul lui c'un oftat adânc de mulțumire.

— Fii dar pururea aceeaș, scumpă Cecilio; dă-mi încrederea și iubirea ta, respectă-mi orele de lucru în care nu vei vedeà decât înaintarea sigură, către triumf; aplică-te și tu la ocupațiuni care să-ți împliniască bine orele și mai ales nu te considerà cu totul singură, când nu sunt lângă tine. Aibi credința că atunci, oricât de ocupat, departe, sunt și cu gândul la drăgălașa ta ființă...

—O! Clement, ce bun ești! Încă nu te-am văzut așa...

— Vezi că, scumpă Cecilio, rânduiata în toate —în simțimânt ca și la muncă,—întărește și pe unul și pe cealaltă... Să fim amândoi în această măsură pentru viață, și nu vom aveà neînțelegeri, cât de părute chiar, și nu vom aveà suferinți cari să ne înăspriască.

—Adevărat, dragă Clement, așa-i... Am să mă deprind să fiu după povața ta...

—Apoi, dragă Cecilio, cu cât voiu înaintà în politică, va fi nevoe să deschid casa noastră unei societăți întinse: tu, atunci, va trebuì să fii doamna de gazdă care să-mi secundezi cu pricepere intențiunile; va trebuì să fii atracțiunea saloanelor tale, femeie de spirit care să știe să împartă zâmbete prietenoase și cuvinte măgulitoare, să primiască c'un părut interes chiar curteniri stăruitoare din partea acelora ce vei simți că mă pot servì...

—Stai, Clement, că în adevăr par'că sunt a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanuluro/ndr1902-1932

meţită... Nu înţeleg rolul acesta... zise ea, pe gânduri.

—Dacă-mi vei da voe, te voiu formă, scumpă Cecilio. Intre doi soţi poate fi numai simţimânt; între ei şi lumea de de'nafară însă nu trebue să fie decât interesul, în legătură cu anume scop. Să ştii dar cum să exploatezi slăbiciunile altora pentru întărirea poziţiunii tale, este un meşteşug mare, ce-ţi dă o putere neîntrecută prin care vei domina cu siguranţă oameni şi împrejurări.

—Par'că nu ştiu ce teamă mă cuprinde, dragă Clement, în faţa vieţii aşa cum mi-o prezinţi tu... Vezi că eu ştiu numai să te iubesc...

—Iţi spun că te voiu formă, fiindcă pe lângă iubirea ta, am nevoie şi de ajutorul tău... Voiesc, cu alte cuvinte, să ai partea ta de tovărăşie în lupta mea pentru mărirea şi pentru binele ţării...

Cecilia se gândi o clipă:

—Bine, dragă Clement... răspunse apoi, nu însă cu convingerea celui pătruns de rolul ce i se urseşte.

— Şi acum, să-ţi spun câteva amănunte, dragă Cecilio. E puternic omul cu totul liber. Am intenţiunea să demisionez dela catedră. Tată-tău mi-a promis că moşia Igliţa va fi a noastră. La timp vei stărui pe lângă el să-şi ţie cuvântul. Cu venitul întreg al moşiei, ne va fi cu putinţă nu numai *să părem*, ca azi, dar să fim şi într'o poziţiune materială asigurată care să ne susţie în lupta noastră...

— O! cât 'mi-ar plăcea de mult atunci, dragă Clement, să cultivi tu moşia şi să stăm numai aci, şi să ducem viaţa care o duce familia Cosmin.

— A! Cosmin! nu se putu opri să nu zică c'un dispreţ vădit. Iar în gând îşi spuse că femeea aceasta nu-l va înţelege nici odată...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— Nu ți place oare cum trăește și ce face Cosmin?...

— Dragă Cecilio, Cosmin a rămas un necunoscut!... Cine-i știe numele?

— Eu mă uit la faptele lui...

Clement se ridică, enervat...

— Te-am supărat? întrebă ea, și în priviri i se zugrăvi părerea de rău.

— A! nu... Dar trebue să-mi urmez lucrul... Vom mai vorbi însă...

In seara următoare familia întreagă se strânsese în acest biurou. Erà mare însuflețire de vorbă și Clement espunea în trăsuri generale planul apropiatei lui campanii parlamentare.

Socrul și unchiul păreau încântați: aveau în neam o forță nouă cu care se măgulíau, ori cât nu-i atrăgeà politica. Ei vedeau mai mult, ce e drept, în ceeace Clement numia „*politica*“, o formă a luptei pentru opera de regenerare sătenească, pe care ei o îmbrățișaseră cu drag.

Aurelia aținti'à furișe căutături la Clement; și, acum, ca și în fiecare dată când îl mai întâlnise, simțià pentru el o adevărată apropiere; simția că erà pentru dânsa de-o atracțiune cu totul alta de cât cea de mai înainte. Apoi privia pe Cecilia cu ură p'arcă...

O vedea cum îl soarbe de drag, cât erà de fericită că'l avea soț, și se simțià pornită s'o ia în râs, să-i învenineze acea adorațiune pentru el.

După ce se schimbă felul convorbirii, Aurelia căută să-l apropie de ea pe Clement și isbuti. Cât-va timp vorbiră mai mult amândoi, amestecând în vorbă și pe ceilalți numai de formă, ca să se pară că țin cu toții firul.

Ajunseră din una în alta și la seara ce urma, ultima a acelui an.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.starrans.ro/mdrr1901-1932

— Trebue să primim anul nou cu „pompă" mai deosebită, zise Rustovici. Ce ziceți?

— Firește că ar trebui, răspunse Zoe.

— De-aceea, să lărgim cercul. Eu sunt de părere să invităm familia Cosmin, pe învățătorii și Comitetul Casei de economii din Vadu-Lung... zise Rustovici.

— A! da... Nu în deșert suntem apostolii unor idei mari... zise Clement, c'un zâmbet ironic... Să-i invităm...

— Atunci, cucoanelor, mâine pe lucru...

— Bucuros, zise Cecilia...

— Să te vedem, cuconiță... rostì Aurelia cu un ton luător în râs.

— Ei, par'că d-ta, domnișoară, vei sta cu mâinile la piept, îi răspunse Cecilia... Vei face mâine practica pentru când te vei mărita.

— Musafirii nu se pun la muncă... zise Aurelia.

— Atât numai că nu ești musafir la Iglița, îi răspunse tată-său.

III.

Rustovici dăduse zestre fie-si două-sute-cincizeci de mii de lei asigurați în moșia Iglița, dela care aveà să primiască venitul în două rate, socotindu-se 6 la sută dobânda. După cinci ani d-na Pâcleanu puteà să ceară capitalul spre a-l pune în vreo tovărășie sigură, în vreo ipotecă de întâiul rând, sau în efecte. Afară de aceasta îi dăduse o casă de curând clădită.

In această locuință se și așezase. In catul de jos aveà salonul cu câte o încăpere de-oparte și de alta, sala de mâncare în fundul sălei de intrare, și în stânga camerile de culcare, de găteală și biuroul lui Clement. Catul de sus nu-l mobilaseră încă, și nici nu aveau nevoe de el.

Rustovici făcuse lucrul din greu, căci mobi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lase această locuință cu mult gust și costisitor, așa ca nimic să nu lipsiască, să nu pară în grabă făcut și casă nouă.

După cină, în seara de două-zeci Ianuarie, sala de mâncare începe a se orândui ca „bufet“: biuroul lui Clement, ca încăpere pentru joc de cărți; celelalte pentru danț și convorbire. Luminile se aprind și peste tot se întinde acea scânteiere de curat, de bine așezat și de luminos, potrivită unei primiri pretențioase.

Feciori înmănușați încep a-și luà locul după rolul împărțit...

D-na Rustovici aruncă cele din urmă priviri peste tot locul, apoi intră la Cecilia căreea un „frizer“ îi orânduește părul. După plecarea maestrului acesta, amândouă încep a'și ajuta să se îmbrace.

Cecilia e foarte voioasă și muma îi adresează cuvinte măgulitoare isvorâte din iubirea ei adâncă.

— Crezi, mamă dragă, să vie toată lumea invitată? întrebă Cecilia.

— Să nu vie la petrecere? Și mai ales la cea dintâi primire a unor însurăței?... Dar de ce grija ta?

— Vezi că aș voi să nu contrarieze nimica pe Clement...

— L'ai simțit tu contrariat de ceva?

Cecilia zâmbi, apoi, după o clipă:

— Intru cât-va.... I s'au părut cam de neajuns încăperile ce-avem... și de aceea n'a invitat încă pe câți ar fi voit să mai invite...

— Lasă că vor fi în de-ajuns și atâția. Pentru iarna viitoare vă veți mobila și catul de sus, și atunci...

— Ba nu zău, mamă, de ce adecă n'a voit tata să mobileze și sus?...

— Să nu crezi că nu i-am zis; el apoi, să nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

crezi că din economie a făcut-o. I s'a părut că vă erà prea mult pentru acum. Ţi-a arătat Clement vreo nemulţumire?

Cecilia tăcu. Nu voì nici să spună adevărul, nici să mintă...

Clement, în chip delicat, îi imputase; dar aceasta trebuia să rămână o taină pentru părinţii ei.

După puţin timp, Cecilia schimbă vorba:

— A mai venit pe la dv-s. sora lui Clement?

— De de 'naintea logodnei voastre nu a mai voit să vie... şi înţelegi cauza. Eu nu pricep de ce Clement n'o aduce în casă, cel puţin pe dânsa.

— Şi mie mi-ar fi voea. E drăguţă, curăţică, vioae... şi aş iubi-o... ca pe sora lui... Am aflat puţi încestiunea, în treacăt; Clement mi-a răspuns... că mai târziu... fiindcă are un plan şi pentru familia lui.

— Tată-tău vrea să propună lui Clement să facă loc bătrânilor la moşie şi să le cumpere locul şi casa.

— Ce bine, zău... Ştii... mic îmi pare umilitor pentru ei să mai stea în coasta casei noastre, în starea lor de astăzi... Dar, în fine, vom vedea...

— Ce bine 'ţi şade, Cecilio... Ai să fii mai frumoasă ca toate... zise mama...

— Nu am această ambiţiune, dragă mamă; să fie Clement mulţumit şi-mi va părea bine, ori cum aş fi...

— Foarte mult îmi merge la inimă, dragă Cecilio, că te văd iubindu-l aşa de tare... Vei avea o casă cum trebue...

— Cum a fost şi-a d-v., dragă mamă...

S'auzì o bătae în uşa camerei de-alături.

— Cine este? Tu, Clement?

— Da. Ţi-a venit o scrisoare dela Paris...

— E dela Gică, de sigur... N'ai desfăcut-o?

— Pot să intru?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staratransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, da... Mama e gata, eu nu încă.

Clement intră, și era frumos, elegant, cu fracul bine tăiat și ca turnat pe dânsul.

— A! esclamă el... Nici ca mireasă n'ai fost așa de frumoasă, Cecilio...

Ea se înroși.

— Sărută-mă, dacă 'ți place...

— Mai încape vorbă? Imi dă voe mama noastră cea bună?

— Mă rog... Voe la tine ca la Banul Ghica...

— Ia să vedem ce scrie Gică... De ce n'ai citit-o, Clement?

— Nu, drăguță. Intre oameni bine crescuți corespondența e lucru respectat...

— Dar îți dau eu voe... mai ales că nu sunt încă gata...

Clement citi tare...

Tânărul Gică Rustovici făcea cunoscut surioarei sale că, împreună cu vărul Dinu, se va întoarce pe la începutul lui Februarie, doctori amândoi, dânsul în medicină și celalt în drept. Înșira câteva rânduri măgulitoare pentru cumnatul încă necunoscut ca persoană, dar știut ca nume, și apoi urări, mai pe larg, pentru fericirea lor casnică. In ziua căsătoriei se mărginise numai la o telegramă, căci fusese în focul susținerei tezei.

—E drăguț cumnățelul, zise Clement.

—O! dar încă să-l cunoști d'aproape!... exclamă Cecilia...

—De noi nu zice nimic, suspină muma...

—De sigur că v'a scris de-o parte... Așa! sunt gata și eu.

—Orele sunt aproape nouă. Trebue să înceapă a veni invitații noștri, zise Clement...

Eșiră cu toții în sală...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Până la orele 10 jumătate, Clement și Cecilia trebuiră să îndepliniască greua sarcină aproape a primirii fiecărui invitat când sosia, împărțindu-se între cei din salon și noii-veniți. Clement voise cu tot dinadinsul să se dea tuturora acest semn de deosebită atențiune.

Făcea o impresiune ciudată, câtorva pretinși boeri, portul sătenesc al celor cinci deputați săteni, iar mulțimea bărbaților, numai oameni de ai zilei, da saloanelor mai mult caracterul unui club politic.

De altmintrelea politică se și discuta în unul din cele trei saloane. Guvernul avusese intențiunea să aducă budgetele în discuțiune, aproape imediat după vacanță, și când colo, se pomeniseră deputații cu două legi modificătoare, a două trei articole din alte două legi în ființă, una asupra legei Patentelor și alta a micșorării numărului plășilor și suprefecților.

—Aceste legi fără însemnătate, își au însemnătatea lor politică, zise un deputat.

— Firește, sunt un fel de cercare a înrâurii guvernului asupra minorității... zise altul.

—Guvernul a simțit că i se pregătesc surprinderi, rosti Pâcleanu, zâmbind, și a lăsat budgetele spre a-și lămuri bine mai întâi situațiunea...

—La urma urmei se va putea să nu-i dăm budgetele? rosti altul. Ar fi „să facem jocul" opoziției; ar fi, mai mult, să părăsim puterea...

—Ori cum, grăi altul, o remaniare ministerială se impune, pentru întărirea guvernului cu personalități mai încercate în luptă și cu deplină autoritate în partid...

—Sunt, sunt nemulțumiri mari în partid. Disidența se accentuează, insinuă Pâcleanu. Unde mai puneți că pe lângă această disidență a unora

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

din bătrâni, începe a se desena o fracțiune care ar îngreuia poziționea guvernului, și plimbă privirea în jur, spre a cerceta efectul cuvintelor lui.

Câțiva, acei ce începuseră a se alipi de el, încuviințară, spre a da să se înțeleagă că erau din fracțiune...

—Eu nu pricep, frate, zise un deputat devotat Președintelui Consiliului, suntem ori nu un partid, unul și de nedespărțit, venit la putere unit ca să serviască interesele țării? Atunci, de ce disidențe, fracțiuni, și câte și mai câte ciudățăi? Fac rău acei cari, pentru oarecare ambițiuni nesatisfăcute, seamănă desunirea, paralizează activitatea și fac să se piardă în deșert un timp prețios.

—Ar fi precum zici, iubite coleg, răspunse Pâcleanu, dacă guvernul ar veni cu un program bine hotărât al acestei activități. Ce-i cerem noi mai mult? E oare atât de greu a da un program ca să știm pe ce cale lămurită mergem și unde vom ajunge?

—Dar nu e program oare: înflorirea finanțelor țării, respectarea libertăților, îndrumarea spre progres a instituțiunilor? răspunse acelaș.

—Vag lucru, vag... Un program nu stabilește numai principii, ca niște articole din Constituție, răspunse Pâcleanu. El lămurește în ce chip se vor aplica principiile îmbrățișate de un partid, prin urmare prin ce legi vor fi traduse în fapte. Și acest program nu se face cu ușile închise între câțiva cari vor să conducă orbește pe ceilalți și să dicteze fără discuțiune. Într'un partid ce se respectă, trebue să ia parte la alcătuirea programului și tineretul cult spre a-și da părerea. Dacă e vorba de progres real și de o direcțiune în sensul acesta, numai bătrânii, oricât de înaintați le-am admite că sunt, nu vor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

puteà da o dreaptă soluțiune tuturor cestiunilor. Nu este vorba numai de experiență, oricât le-am acorda-o, dar și de specialitate în anume materii.

—Așa-i, așa-i... Are dreptate Pâcleanu, ziseră mai mulți...

Atunci se ivi Ministrul Domeniilor, care ascultase dela ușă. Intinse mâna lui Pâcleanu și la doi trei mai cunoscuți.

—Discuțiunea era aprinsă, domnilor. Și eu zic că d-l Pâcleanu, are dreptate... Un program însă, tocmai pentru motivele sale, nu se poate da așa de ușor. Să ne creditați dar, amicilor, cu încrederea pe de o parte, cu bună-voința pe de altă parte, să putem cu bine trece această sesiune parlamentară. Apoi, anume consfătuire a elementelor celor mai de seamă ale partidului, va pune temelia acestui program cerut. In consiliul de Miniștri din zilele trecute, pot să vă spun că, s'a hotărît alcătuirea programului. Deci, puțină răbdare... și mai ales... unire, termină el, subliniând vorba și zâmbind.

—Bravo! bravo! vă felicităm... se auziră câteva glasuri foarte călduroase.

Ministrul luă de braț pe Pâcleanu și cerând voie celorlalți, se depărtă cu el.

—Ia spune-mi sincer, amice, pentru care cuvânt ești nemulțămit de noi? Știi că s'a vorbit de d-ta în consiliu,—așa, printre...

—Printre picături? zise Clement, zâmbind.

—Nu, printre afacerile în curs de expediare.

—Mi s'a făcut această onoare? zise el cu ironie.

—Uite ce, d-ta ești, fără îndoială, unul din puținii noștri tineri de o valoare reală... și te pot încredința că vei avea distincțiuni bine meritate...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr/1901-1932

— Mulțămesc de încurajare, domnule Ministru...

—De ce însă atitudinea d-tale, care, nu ne ascundem, poate fi contagioasă? Fiindcă nu te-am pus pe lista candidaților oficiali? Dar a fost o greșeală, de care ne căim... Pe de o parte să te mulțămiască vrăjmășia unora, căci dovedește încă odată valoarea d-tale...

—Dar bine, domnule Ministru, dacă valoroșii, după cum bine-voiți a mă recunoaște între ei, — sunt îndepărtați prin vrăjmășie, cum Partidul va putea să aibă înrâurirea morală necesară asupră-ne și cum vom putea noi să-i dăm încrederea fără codire?

Cecilia se apropiă de ei.

—Dorești ceva, dragă? o întrebă Clement...

—Dacă domnul Ministru permite...

—Vă rog... doamnă...

—D-na Arinășteanu, Clement, dorește să te vadă...

—A! doamna Arinășteanu? zise Ministrul... Atunci i'l cedez pe domnul Păcleanu, deși cu părere de rău pentru mine...

Amândoi îi mulțumiră și-l lăsară, spre a fi înconujrat de câțiva ce-l pândiau. Era și foarte influent, pe lângă că erà darnic cu ai săi...

D-na Arinășteanu, cu gâteală superbă de cătifea ca circeașa putredă, cu diademă de briliante pe păr, trona, înconjurată de un stat major de bărbați și de femei, cărora le povestia cu umor o întâmplare din „lumea mare".

Păcleanu stătu de-oparte până să termine. Se simți însă apucat de braț. Se întoarse cu vioiciune și strânse foarte afectuos mâna unui tânăr frumos și foarte elegant.

—Ce plăcere, domnule Voran!... Văd că te ții de cuvânt.. .și-ți mulțămesc.

—Nu voiu sta mult, căci am dat și în altă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

parte cuvântul... Am ținut însă să nu te refuz...

După câțiva pași, Voran se opri deodată.

—Dragă domnule Pâcleanu, îmi dai voe să te întreb cine este domnișoara de colo?

—A! domnișoara? Nu-i așa că e frumoasă, strengarule?

—Mărturisesc că după doamna Pâcleanu, e cea mai încântătoare persoană din saloanele d-tale...

—Voești s'o cunoști d'aproape?

—O! da,—căci voiu s'o dantez...

—Vino... și vei afla cine este...

Aurelia Râuțianu era în adevăr seducătoare, în acea seară. Venise cu gând hotărât de-a întrece pe Cecilia și de a da lui Pâcleanu câțiva fiori de regret, de era cu putință...

Când îl văzu că vine însoțit de tânărul căruia încă nu-i luase seama, rămase surprinsă de înfățișarea acestuia, cu mult mai distinsă decât a vărului.

—Aurico, dă-mi voe să-ți prezint pe domnul Emanoil Voran, deputat de Vâlcea... Cumnată-mea, d-șoara Aurelia Râuțianu... Și vă las acum, față în față...

—Încântat, d-șoară Râuțianu, de-o cunoștință ce doriam, de cum am intrat... D-v. singură 'mi-ați atras atențiunea, ca cea mai distinsă și mai fermecătoare persoană...

—O! domnule... răspunse Aurelia, înroșindu-se de plăcere și emoționată întru câtva...

—Îmi dați voe?

—Poftiți...

Se așeză lângă ea și urmă:

—Nu e compliment, d-șoară, ci adevărul... pe care-l spun numai când simt...

Glasul îi era plăcut, armonios, privirea plină de văpae în ochii lui mari căprui, galeși.

— Sunteți deputat? întrebă ea, ca să schimbe acea declarațiune atât de grăbită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Pentru întâia oară am luat sarcina aceasta nu prea plăcută...

—De ce? Nu e plăcut să fii deputat?

—Visul meu este familia, — să fiu adorat de-o femeie și s'o ador, zise el cu căldură. Dar tata s'a plictisit de politică și a voit să-mi am și eu rândul la plictiseala aceasta, care, se zice că, prinde pe un om foarte bogat...

—Dar interesele țării, domnule Voran, nu sunt legate de politică?

—A! d-șoară, vă rog, să lăsăm interesele țării, care nu au de-a face, sărmanele, cu politica searbădă a partidelor noastre... Ne-simțindu-mă în stare să lupt pentru ele, căci nu am cu cine, mă mulțămesc să fiu deputat, ca să urmez unei tradițiuni în familia noastră...

—Cu toate acestea, e frumos să fie cineva în Parlament...

—Dacă vă place, o! atunci îmi vine și mie să prind gust de mandatul meu...

Aurelia îl privi cu sensațiune ciudată: adevărat să fi fost că-l înrâurise dintr'o dată până într'atâta? Și gândindu-se la Clement care stătuse indiferent față cu frumusețea ei, avu un zâmbet de mândrie, de triumf.

Voran luă ca pentru el acel zâmbet și se înfioră de plăcere.

Semnalul unui valț îi ridică, și el, cu pasiune, ce încălzi repede și pe Aurelia, se aruncă în vârtej.

D-na Arinășteanu vorbia cu Clement.

Îi spusese deja tânguirea celor doi miniștri ce-l ajutaseră la Teleorman și el îi dăduse, ca taină, lămurirea.

—A! va să zică, e numai tactică? zise d-na Arinășteanu, zâmbind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

—Nici vorbă, doamnă, pe lângă că e şi plăcut să fii şef de grup...

—Ah! şefiile astea!... zise ea...

—Ce voeşti, doamnă, — ambiţioşii au nevoe şi de-o bisericuţă a lor. Oare în templele catolice nu sunt şi anume altare pentru câte un sfânt... fără ca templul, unul şi acelaş, să nu-şi piardă întregimea de sanctitate şi de arhitectură?

—Dar d-ta nu eşti catolic...

—In politică pot fi de toate religiunile... zise el, zâmbind.

—Ai dreptate, ai dreptate... Eşti o putere, dragă Pâclene... Complimentele mele asupra seriei d-tale... Bine isbutită... Ei, dar cu căsnicia?

—Am o soţie care mă adorează...

—Asta nu prea înseamnă că adorezi şi d-ta, „politicianule", care, scăpi în toate, prin tangentă...

—Imi e dragă, însă nu mă pierd... O pasiune mare...

—Nu intră în caracterul oamenilor mari, zise dânsa... Hai, mergi să-mi dai un pahar cu şampanie?

—Cu plăcere...

Şi, oferindu-i braţul, o conduse, strecurând-o printre vălţuitori.

Rustovici şi Răuţianu, vorbiau de-oparte:

— Nu, nu, cumnate, zicea Răuţianu, rău face Clement de umblă să alcătuiască grup... N'aş dori să avem în el un intrigant politic.

—Ce e drept, cumnate, altfel ne obicinuisem a-l crede; — oricum, nu ca intrigă o face, dar ca ambiţiune... Vrea băiatul să fie Ministru...

—Prea repede vrea... prea repede. Omul să impune cu fapte...

—Ştiu... Ei, dar ce să-i facem?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaitalianavienna.ro/mdrr1901-1932

—Mă tem că am înșelat pe Cosmin cu tânărul nostru.

—Va fi fost fără voia noastră, cumnate, dacă va eși la urmă altul decât l'am crezut... Ține el la Cecilia și trăiască bine cu ea; aceasta măcar mă va împăca cu el... Ia hai să tăiăm băeților un banc...

—Hai...

Cecilia, danța, fericită că vedea pe Clement, după înfățișare, că era mulțămit, și se împărția cu atențiuni delicate pentru fiecare din invitații până la care putea ajunge.

Cu Aurelia schimbase numai la venire câteva cuvinte. Ii păruse ciudată și nu mai voise a-i vorbi.

După cum Cecilia urmăria pe Clement cu priviri de dragoste, de îndată ce putea, așa d-na Rustovici o urmăria pe dânsa, mulțămită și surprinsă că știa să împliniască cu tact datoriile de gazdă.

Cei doi Miniștri, de Lucrări Publice și de Justiție, sosiră aproape în acelaș timp, și Clement, la braț cu d-na Arinășteanu, pe când se întorceau din bufet, îi întâmpinară.

Și iarăș politicoși i se dădu precădere, în convorbirea acestor patru, până ce dansul încetă.

Aurelia se lăsă a fi dusă la bufet, de Voran, însă d-na Râuțianu, care nu-i pierduse din ochi, îi urmă și așa i se prezintă tânărul.

O impresionase și pe dânsa înfățișarea lui, dar, știind-o pe Aurelia ușuratecă, voi să nu-i prea lase în cale pe tânăr.

Voran înțelese că trebuia să se depărteze, și o făcu, după ce-i ceru cadrilul.

Se simția prins de inimă... Era fericit.

—.N'ai plecat?... îl întrebă Pâcleanu. Faci foarte bine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramo.ro/md/1901-1932

—Nici nu mai plec... Cumnata d-tale e prea încântătoare...

—Ia vezi că e de măritat, îi zise Clement, râzând...

Şi, luându-l la braţ, începu a-i amănunţi calităţile fetei, — dându-le cu mult trandafiriu; — apoi trecu la politică, şi-l făcu să promită că va intra şi el în grupul din care se va alcătui viitorul „partid ţărănesc". Apoi, legă iar vorba despre Aurelia, şi-l zăpăci cu totul.

Supt această presiune la „supeu", Voran bău pentru viitorul *„partid ţărănesc"*, ceeace surprinse pe cei de faţă şi nemulţumi pe Miniştri; iar Păcleanu declară constituit grupul în vederea acelui partid care „va sgudui ţara, spre a o pune pe adevărata ei cale".

Cinci-spre-zece cupe se ciocniră între ele... Cinci-spre-zece erau dar membrii acestui grup, ceeace puse pe gânduri pe cei trei Miniştri.

Petrecerea aceasta fusese dar pentru afirmarea noului grup... în faţa chiar a unei părţi din Minister...

Era o cutezare a lui Păcleanu, care avea să fie cauză a multor discuţiuni şi îndemn pentru guvern să caute a strânge mai de grabă rândurile, spre a nu cădea prin el însuşi...

Petrecerea urmă, dar Miniştrii se făcură nevăzuţi, ducând cu ei amărăciunea situaţiunei, după dulceaţa „glaselelor" şi bunătatea şampaniei.

IV.

Surprinzător lucru păru tuturor, — şi era de altmintrelea, — cum în jurul unui începător, oricât de meritos ar fi fost, să se poată strânge aproape douăzeci de persoane? Şi de sigur că două-zeci de voturi contra, într'o parte, alte câte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

va din altă parte, însemna ceva şi puteau creă guvernului neplăceri.

Dela prima serată a lui Pâcleanu, numărul partizanilor lui crescuse şi ajunsese în adevăr la două-zeci: cinci îi adusese Voran, spre a face plăcere viitorului văr.

Disidenţii, cari scoseseră şi un ziar, începuseră a mări importanţa lui Pâcleanu, aducându-i laude în ziarul acesta şi încercând a-l atrage în rândurile lor.

In „culuare", în secţiuni, se vedea că se aşteaptă şi cuvântul lui când se discuta ceva în câte un grup, şi când el se ivia. Cuvântul era dus Băncei Ministeriale şi luat în seamă ca însemnător al treptatei desfăşurări a activităţii lui Pâcleanu.

—Două-zeci de deputaţi în juru-i!... zicea unui Ministru, în faţa Băncei Ministeriale, unul din bătrânii partidului. Mă rog, ce înseamnă omul acesta, şi ce înseamnă aceşti două-zeci?

—Poate că este o greşeală, răspunse un Ministru, să aduci în Cameră băeţi prea tineri, căci numai „*noişori*" s'au strâns în juru-i...

—Da, firește că este o greşeală, sprijini bătrânul, cuvintele Ministrului. Abia au eşit din Faulctăţi şi hai la Cameră, par'c'ar fi la bal...

—Dar şi dacă nu-i aduci, cu ce împlineşti numărul? Numai cu de cei „ce-au fost?" zise alt Ministru...

—Pe mine mă miră că nici unul din tinerii din juru-i, nu este dintre „umpluturi"... Lăsând de-oparte pe cei cinci ţărani, ceilalţi sunt fii de oameni cu avere, şi foarte deştepţi, zise Ministrul Justiţiei... Asta e mai grav, pentru mine, că cei ce pot fi independenţi, i-au întins mâna...

—La urma urmei, ce vrea Pâcleanu, căci i-am arătat în de-ajuns că-l preţuim, zise Ministrul Lucrărilor Publice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Președintele Consiliului ce-și luase locul în bancă, pe nesimțite, rostì atunci:

—Vrea să fie... Ministru!...

Toți se întoarseră, salutară pe omul cu cea mai înaltă autoritate în partid, pe A-tot-puternicul, și nu răspunseră...

Președintele urmă a zâmbi cu obicinuita-i ironie.

Ședința se începu.

La ordinea zilei era Legea pentru micșorarea plășilor și subprefecților.

La discuțiunea generală se înscrisese pe lângă fruntașii din Disidență, Pâcleanu și opt din grupul lui.

Erau mai puțini din opoziție decât din ai partidului; opoziția sta mai de-oparte unde vedea discordia în acest partid, și aștepta capătul lipsei de disciplină.

Din expunerea de motive a Legei eșia că partidul cellalt înmulțise plășile și subprefecții, nu pentru că necesitatea ceruse aceasta, dar ca un lux, spre a avea mai mulți funcționari. Trebuia să se facă economie în buget și Administrațiunea nu avea să sufere. Nu mulți funcționari, ci puțini și cu simțimântul datoriei, era ultimul cuvânt al „expunerii".

Inscrișii să vorbiască, unii din devotații guvernului „pentru" și ceilalți „contra", se mărginiră să atace proectul de Lege în sine. Se vădia, că erà ceva silit, dintr'un spirit de opoziție cu orice preț, pentru hărțuirea membrilor guvernului. Unii ajunseră la personalități; se ridicară protestațiuni, sgomotoase chiar.

Veni rândul lui Pâcleanu... Se întinse tăcere, numai de cât. Banca Ministerială deveni numai ochi și urechi.

Cu siguranță de sine, de uimit, cu talentu-i însemnat de a vorbi și de a spune numai ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901 - 1932

trebuia, cu minunată rânduială în desvoltarea argumentelor, demonstră că o micşorare ori un adaos de plăşi, şi prin urmare o scădere ori o înmulţire a funcţionarilor, nu însemna alt decât, cel mult, ca guvernul să poată zice că... „lucrează". Sistemul însă? Gândiţu-s'a un singur moment guvernul, la sistemul defectuos al Administraţiunei, la lipsa de educaţiune a funcţionarilor, ceeace totdeauna va da funcţionari neapţi serviciului lor?

Şi aşternu, cu nişte colori triste dar de impresionat, starea Administraţiunei de astăzi, în toate ramurile, creată astfel de guverne, care vor pe funcţionari unelte oarbe pentru alegeri şi numai pentru alegeri. Combătu desastruoasa falangă cu care Partidele vin totdeauna la Putere, gata să înlocuiască falanga partidului căzut, împărţind astfel în două o întreagă mulţime de oameni cu aceleaşi moravuri rele, cu aceleaşi pofte, cu acelaş dispreţ de adevăratul interes public.

Apoi, cu aceiaşi putere de colorist, trase tabloul Administraţiunei cum ar trebui să fie, şi, arătă falşificarea sistemului nostru Constituţional dela care au purces şi urmează a trăi toate răutăţile, în moravurile politice, şi aproape în toată mişcarea vieţii sociale.

Răpiţi de puterea adevărului care înrâureşte măcar câteodată, până şi pe cei mai devotaţi, cari nu vor să cugete şi să discute ce fac şi cum fac guvernele lor, — răpiţi şi de frumuseţea expunerii lui Pâcleanu, — deputaţii îl întrerupseră de mai multe ori cu aplauze călduroase.

El ceru guvernului marea reformă a unei organizaţiuni serioase a Administraţiunei, şi atunci va avea dreptul să se zică iubitor de progres; atunci va avea dreptul la iubirea până la ado-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

rațiune a tot ce este luminat în partid, la recunoștința și la admirațiunea Țării întregi.

Declară că el și amicii lui nu vor vota Legea, și că, ca, chiar dacă va trece, nu va constitui pentru Partid un fapt glorios la activul său.

Tot ce era protivnic guvernului aplaudă cu putere această declarațiune.

Legea se luă în considerațiune, neapărat, și apoi se votă, dar cu majoritate neînsemnată de voturi, ceeace produse asupra Băncei Ministeriale un efect neașteptat de neplăcută surprindere.

Ministrul Instrucțiunei întâmpină, cu asprime pe Pâcleanu, la capătul ședinței. Acesta îi răspunse cu oarecare îndârjire. Ministrul îl amenință cu avertisment... Atâta aștepta Pâcleanu, presemne, căci îi răspunse că-i va trimite demisiunea.

—Nu vreți oameni conștienți de drepturile și datoriile de cetățeni! Sistemul mizerabil! Sistemul mizerabil! strigă Pâcleanu cu violență.

Ministrul fu luat într'o parte, unde, Președintele Consiliului îi impută observațiunile ce făcuse lui Pâcleanu.

Ministrul răspunse că va demisiona. Astfel ședința se termină în chip foarte dăunător pentru prestigiul guvernului.

Seara la Club se iscă adevărată furtună, mai ales că ziarele opoziționii și ale disidenței exploatau incidentul și aduceau lui Pâcleanu laude exagerate...

A doua-zi Pâcleanu își înaintă demisiunea asupra căreia Ministrul nu se pronunță câteva zile.

Bătrânii Partidului, erau unii pentru destituirea lui Pâcleanu, alții pentru primirea demisiunei, motivat. Voiau să loviască în el cu orice preț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Orice stăruinți pe lângă Pâcleanu, căzură, și guvernul hotărî să lupte în contra acestui „domn", așa că începu tratativele de împăcare cu unii dintre disidenți, ca precumpănire.

Tinerii Râuțianu și Rustovici, se întoarseră în țară. Râuțianu din întâiele momente, se declară pentru politica lui Pâcleanu.

Rustovici, serios și concentrat, medic din vocațiune și dorind să fie numai medicul, nu răspunse îndemnului cumnatului său. Deși în deajuns de tânăr, dar înzestrat cu pătrundere și cu bun simț, cântări repede calitățile lui Pâcleanu și deocamdată se hotărî să se mărginiască față cu el numai la raporturile de înrudire.

Văzu iubirea Ceciliei față cu Clement, iubire care se mulțămia cu propria sa viață fără să caute numai decât o de-opotrivă pornire dela bărbatul ei, și Gică Rustovici respectă în Clement simțimântul surorii pe care o iubia cu duioșie.

Intre acestea, în timpul cel mai scurt, se făcu și căsătoria Aureliei cu bogatul Emanoil Voran.

Tinerii plecară în străinătate, cu toată opunerea lui Clement; dar Voran promise că nu va lipsi mai mult de-o lună, spre a putea fi la votarea budgetelor, când Clement voia să dea bătălia cea mare.

In lipsa lor, serile de Joi urmară regulat la Clement acasă, dar din ce în ce mai puțin frequentate de familii, așa că începură să fie numai niște întruniri politice, la care veniră și dintre dizidenți.

In una din aceste seri se hotărî apariția unui ziar pe care îl și botezară: „*Viitorul*" și se stabili programul luptei.

In altă seară fură aduși câțiva ziariști de profesiune, în vederea alcătuirii redacțiunii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi fiindcă Clement voia ca ziarul să nu fie numai banalul polemist politic, ci organ de propagandă socială în favoarea păturii țărănești, serios şi cu greutate, sistematic orânduit, căută să vadă dacă acei ziarişti puteau răspunde chiemării.

Ca încercare, fixă fiecăruia partea de lucru, după programul alcătuit şi rândui scrierea unei serii de articole care aveau să fie citite în câteva seri, la el acasă.

Scrise el însuşi, — şi în scris se arătă acelaş meşter ca şi în vorbire; — scriseră dintre deputaţii *„lui“*, aceia cari posedau cunoştinţi, dacă nu în deajuns mânuirea condeiului, şi şedinţile pentru citire începură...

In acest timp Cecilia, din ce în ce mai singuratică, căuta să-şi strângă gândurile şi un nou simţimânt, în jurul viitoarei sale maternităţi. Avea presimţimântul că adevărata plăcere a căsniciei sale era să fie copilul ce se vestise. Asupra lui se pregătia să reverse toată pasiunea ce-o încălzise pentru tatăl; visa de pe acum să facă din el o fiinţă duioasă, sentimentală, care să vadă singura fericire în familie, iar binelui Țării să-i dea alt înţeles... Care anume? Incă nu şi-l lămuria; dar cu timpul, venind experienţa, va putea să-l dobândiască ea mai întâiu, şi pe urmă să-l aducă în creşterea fiului său... Da, voia un băeţel... 'I-ar fi amintit mai bine pe Clement şi s'ar fi ostenit din toate puterile să nu semene moralmente lui Clement.

Cu durere recunoştea, în orele de gândire, că se înşelase asupra caracterului lui Clement. El se iubia numai pe sine... De altfel, 'i-o spusese că voia gloria... Ii mai spusese că o voia să lucreze în felul ei, deodată cu el, pentru mărirea aceasta. Dar nu se potrivia cu firea ei asemenea viaţă de sbucium, căci sbucium era, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fii totdeauna gata să placi, să zâmbești, să vorbești... adesc ori aceleași lucruri supt altă formă.

Așa, se retrăgea în camera ei în al doilea cat, pe care-l mobilase acum, și lăsa jos toate în rânduială ca pentru primirile lui Clement.

Gică venia adesc ori să petreacă cu ea o oră sau două, când ziua, când seara, după cum avea timp. Niciodată nu-i deschidea vorba de Clement, pentru care avea din ce în ce mai mare antipatie, ci umbla să o distreze. Era pianist, cânta împreună cu ea sau îi vorbia de chipul cum trebuia să-și ducă un medic viața și ce spera el să facă.

Așa trecură zilele, și Aurelia cu soțul ei se întoarseră într'o bună dimineață, — ea încântată că avea un bărbat delicat și iubitor, — el înamorat nebun de nebunateca ființă ce-i era soție.

Intâia vizită o dădu verei sale, căreea îi povesti călătoria în amănunte, și că era fericită, foarte fericită. Apoi o rugă să vie pe la ea ca să-i arate ce mobilă adusese, câte obiecte de artă și mai cu seamă câte giuvaeruri alese și de mare preț îi dăruise Emanoil.

Cecilia rămase melancolică, după plecarea Aurelici... Era iubită la nebunie, iată ce reținuse din vorbăreția ei. Emanoil era iubitor pasionat.

Invidia însă nu o atinse cu suflarea ei otrăvitoare...

Apariția ziarului „*Viitorul*“ făcuse mare impresiune atât între partizanii guvernului, cât și în publicul din țara întreagă.

Acest ziar se prezinta prea bine scris și cu materie care interesa agricultura, comerțul, industria și meseriile, de-opotrivă.

In partea polemicei, ataca în deajuns de tare însă cu argumente, cu comparațiuni, cu exemple,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu cu vorbe injurioase. Lovia, dar arăta și calea îndreptării.

Ziarele Partidului avură imprudența să-l atace, potrivit sistemului: a insulta și a nu dovedi anume insinuări. Aceasta, mări simpatia publicului pentru ziar și personalitatea lui Pâcleanu dobândi o nouă consacrațiune: a popularității.

In acest stadiu al desvoltării îl găsi Voran, la întoarcere, și felicită pe scumpul său văr.

Intr'una din zile, când Voran veni acasă, splendidă locuință cu care împodobise pe Aurelia, ca într'un cadru minunat, își găsi soția cufundată în citirea „*Viitorului*".

—Ei, cum îți pare ziarul nostru? o întrebă c'un zâmbet de triumf.

—De ce: „al nostru?" răspunse ea... cam pe gânduri...

—Dacă e al grupului în care sunt...

—Vărul Clement e director?

—El, el este și șeful nostru!... Dragă Aurico, ce om e vărul Clement! Il admir, și prietenia mea pentru el este adevărată adorațiune...

—Da? zise ea, și-l privi ciudat...

Voran nu luă seama accentului și privirii.

—E om de geniu, Aurico, urmă el... și sunt sigur, că micul nostru grup va ajunge partid puternic, supt aprigа lui conducere...

—Fă-mă să înțeleg un lucru, Emanoile. Ce câștigi tu, că ești în grupul ăsta, și ce vei putea ajunge pe lângă vărul Clement, odată ce el este un geniu?

Voran o privi cu surprindere.

—Eu? ce s'ajung?... nimic pe tărâmul politic... Am ajuns deputat, fără voia mea... dar voiu urma să fiu, ca să pot, împreună cu alții, să alcătuiesc stat-majorul lui Pâcleanu. Ideile i le împărtășesc, ca și alții; vedem în el pe omul de acțiune, pe viitorul om de Stat, — și fiecare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

din asemenea puțini luptători, are nevoe de inteligențe devotate...

—Ca prin ele să se ridice?... zise Aurelia, cu ochii în jos.

—Și așa, dar și ca să poată întreprinde reforme mari, cu ajutorul lor.

—Cu alte cuvinte Clement comandă, el e capul; — voi brațe, — unelte... zise ea c'un zâmbet aproape disprețuitor.

—A! nu unelte... căci acestea presupun, lipsuri de nemărturisit... Dar să lăsăm politica, scumpă Aurico... Imi e în de-ajuns la club, la ziar, la Păcleanu...

Se apropiă de dânsa afectuos și voi s'o sărute, să fie ce era în totdeauna pentru ea: amantul și soțul, — omul de casă, fericit.

Surprins însă, văzu că Aurica pentru întâia oară rămase rece alăturea cu el, c'un zâmbet silit ascultându-i aceleași fraze de amor.

—Ce ai, dragă Aurelio? Ești... cum nu m'am obicinuit să te văd.

Ea, după o clipă, păru a se scutura de o idee persecutătoare, și se sili să împace pe Emanoil.

El uită lesne, se împăcă ușor, redeveni bunul și înnamoratul.

Aurelia însă rămase în suflet cu o neliniște ciudată, cu o dorință vagă, c'un sentiment de repulsiune pentru bărbatul ei.

V.

Intr'o seară, Dinu Râuțianu se întorcea acasă, răsucindu-și bastonul între degete și fluerând o arie de Cafenea-concert.

Deodată tresări și făcu ochii mari: pe lângă el trecu o domnișoară binișor îmbrăcată, dar, după mers, după îmbrăcăminte, cunoștințile sale particulare în anume materie, îl făcură să o bănuiască drept „o mititică“ de urmărit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuralia.ro/md/1901-1932

Şi, repede după ea. O ajunse şi o salută. Ea îl privi surprinsă. El rămase încântat de vioaia ei frumuseţe...

Era Georgina... şi fiindcă îi plăcu şi ei chipul tânărului, primi să intre în vorbă cu el...

La oarecare distanţă de casă, ea îi zise cu un râs cochet:

—Te rog... lasă-mă aci... sunt aproape de locuinţă... şi 'mi înţelegi gândul...

—O! da, frumoasă şi inteligentă fiinţă..., îi zise pe un ton de glumeaţă seriozitate. Pot spera însă plăcerea de a ne revedèa?

—Aceasta nu se ştie, îi răspunse fata, într'un chip care însemna: da! şi voi să se depărteze.

El stătu locului să vadă unde se opreşte; ea întoarse capul, când să intre în curtea casei acum îngrădită.

—Uite... îmi e vecină... Drace! nu prea plăcut lucru... dar favorabil până la un punct.

Apoi, îşi văzu şi el de drum. Acasă îl aştepta oarecare contrarietate: tatăl-său venise dela ţară şi voia să stea cu el de vorbă, ceeace însemna o repetare a ce mai fusese între el şi tătă-său.

—Ei, cum merg procesele? îl întrebă Râuţianu, cam luător în râs.

—Merg bine, pe la cei ce le au...

—Ceeace va să zică, domnule Dinu, că la d-ta nu merg, fiindcă nu le ai.

—De, tată... Abia am căzut dela cale lungă...

—De ce nu-i şi cu văru-tău aşa?...

—Vezi că el e medic şi sunt mai multe boale fizice decât interese în ceartă...

—Nu, Dinule, să-ţi spun eu ce este: tu nu eşti serios. Mă ştii cu avere şi laşi viitorul tău pe seama acestei averi...

—A! nu tată, căci nu eu am făcut-o; să nu mă crezi tocmai „fecior de bani gata". Mă simt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă atras mai mult către magistratură, şi ca să ajung aci, fac politică pe lângă Clement...

—Politica lui Clement!... Nu te prea lua după el... căci şi de-a fi să ajungă departe, el va ajunge numai pentru sine... Ţine minte ce-ţi spun...

—Atunci, tată, cum zici d-ta să fac? Clienţii, la un avocat tânăr, nou, nu-şi prea fac vad...

—Dac'ai voi să mă asculţi, te-ai face trebuincios în alt chip. Ai învăţat Dreptul, ca să posezi şi tu anume cunoştinţi. Eu te sfătuisem să înveţi o şcoală de agronomie ori de mine. N'ai voit; voeşte acum cel puţin, să devii agricultor prin practica lucrului. Aşează-te cu mine la moşie, mai ales că sunt acum numai cu moşia mea, fiindcă unchiu-tău s'a lăsat de prăvălie şi s'a aşezat la Igliţa, şi pregăteşte-te să-mi urmezi şi să continui cu asemenea muncă frumoasă. In condiţiunile de desvoltare la care am ajuns cu moşia, şi în mediul excepţional în care suntem, vei avea un câmp întins de luptă. Sunt sigur că eşti om de inimă şi că cele ce vei afla la moşie şi în acest mediu, îţi vor plăcea, te vor înrâuri şi te vor pasiona...

—De, tată, să mă gândesc...

—Dar trebue gândire multă? Codirea ta mă întristează...

—Nu, tată, să nu te întristeze. Dă-mi însă o lună de gândit...

—Fie... Insă presimt că nu voiu avea în tine pe fiul ce doriam...

A doua zi Dinu se înfăţişă lui Clement, acasă, foarte preocupat şi-i povesti întâmplarea cu tată-său.

—Înţelegi că nu am, dragă Clement, vocaţiunea agriculturei. De aceea, ca să vadă tata că am de lucru, te rog, fă tot posibilul şi mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

scapă: dă-mi o funcțiune: oricare, dar ceva mai vrednic de vărul lui Pâcleanu... înțelegi..

—Dinule, tu știi în ce situațiune mă aflu față cu guvernul. Să-i cer ceva, mi-ar da repede, însă ar cere în schimb capitularea mea. Și eu nu pot primi o capitulare...

Dinu lăsă capul în jos cu descurajare.

Clement nu voi să-și îndepărteze un element trebuincios cândva. În calitatea lui de om politic, știa că nu trebue să-și înstreineze pe nimeni. Dinu, mai ales, cine știe la ce-i putea servi...

—Ascultă, Dinule, vino după Cameră la ziar. De-acolo ne vom duce împreună la o doamnă, Arinășteanu, care va face tot, pentru tine, de hatârul meu.

Îi caracteriză în câteva cuvinte pe doamna „Providență", cum îi-o numi, și-i dete toată speranța.

Dinu plecă vesel...

În acea Vineri, el și Pâcleanu, se înfățișară doamnei Arinășteanu.

—Bine că te văd; era să-ți scriu, îi zise ea cu familiaritatea ei părintească, și după câteva clipe, lăsă pe Dinu între cei câțiva musafiri ce mai rămâseseră la ora apropiată a mesei.

—Aveai cu mine vreo afacere?

—Da, Pâclene. Am un ziarist, un poet, un fel de notă veselă într'un cântec plângător... E sărac lipit și fără ocupațiune. Ia-l la ziarul tău. Îți răspund de el... Vei fi mulțămit...

—Cu plăcere. Trimete-mi-l. Am nevoe și de secretar acasă...

—Mă rog, întrebuințează-l cum vrei. Va fi fericit să serviască un om ca tine, soare răsărit cu o cale lungă de strălucire...

—Mulțămesc. Imi pare rău însă că venisem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

și cu a-ți cere ceva, și se nemerește a fi un contra-serviciu imediat.

Apoi, îi povesti cine era și ce voia Dinu Rățianu.

—I se va da, îl asigură doamna Arinăștеanu. Bine te-ai gândit la mine, ca tu să rămâi departe... Lasă-mi-l pe Dinu. E fiul Iuliei, și are încă odată drept la sprijinul meu.

Ușuratec de fire, Dinu plecă în acea seară târziu dela amica mume-si, ce nu o știuse până atunci, încântat, amețit, aproape înnamorat de vioiciunea și de spiritul „îndrăcit" al cucoanei.

Acasă, supărare,—nu prea adâncă pentru el, — dar măcar cu titlul de contrarietate pentru două, trei zile.

Servitorii erau într'un dute-vino neobicinuit, mumă-sa îl întâmpină cu lacrimi în glas și pe obraz: murise Rustovici la moșie, pe neașteptate, și trebuia să plece cu toții în acea noapte.

O! ce jale era în casa lui Rustovici, în care vestea căzuse ca o lovitură de trăsnet!...

Biata lui soție era mai moartă de durere și numai mulțămită fiului ei și Ceciliei, putea să se simtă în puterea de a pleca.

Dinu, cu voe, fără voe, trebui să meargă, și el, la Iglița.

Cum de-i venise lui Rustovici moartea aceasta atât de violentă? Spre seară se întorsese de pe câmp, bine dispus, uitând că-i fusese cu două zile înainte nu tocmai la îndemână. Cinase,— și iar simțise o slăbiciune neînțeleasă,— iar când să se dea odihnei mai de timpuriu, căzuse lângă pat fără de viață.

După două ore Cosmin și soția alergaseră înspăimântați; nu mai era nimica de făcut, și telegrafiaseră familiei.

Bietul Rustovici, nu se putuse bucura mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timp de plăcerea liniștei la țară, în ocupațiunea ce-i eră nespus de dragă!...

Inmormântarea i se făcu în mijlocul manifestărilor de respectuoasă durere a sătenilor și a amicilor: fusese om de bine, și câți oare pot merita acest titlu simplu dar de multe ziceri!...

Păcleanu rostì un discurs care străbătu adânc inimile și mări pentru el simpatia acelora ce-l socotiau „omul lor“...

Politicianul știu să tragă și din această ocaziune folos trebuitor.

Dar folosul după care umblă apoi, fu să limpeziască cât mai de grabă situațiunea averii.

El voia moșia. Doctorul Rustovici însă îi puse înainte că el eră de-acum capul familiei și că aveà intențiunea de-a se așezà la țară.

— Cum? d-ta, medic cu viitor? îi strigă Păcleanu, surprins...

— Tată-meu, regretând într'o zi, ca și unchiu-meu pentru Dinu, că nu puteam fi agricultor, i-am răspuns că învățasem medicina spre a cunoaște și mai bine nevoile unei clase care 'mi eră dragă... Dacă nu voiu fi agricultorul excelent, cumnate, termină el, voiu fi însă, te încredințez, un bine-făcător al culturei sătenești... Și apoi, pentru a mă formà ca agricultor, voiu aveà pe domnul Cosmin, geniul bun al sătenilor...

Cosmin, iar Cosmin și tot Cosmin! își zise Păcleanu cu mânie și cu nemulțumirea că întâlnia și în familie un „pretins“ regenerator al țării!...

Și în adevăr că, fără întârziere, medicul se așezà la Iglița cu mumă-sa, spre a-i fi mângâere, și bine hotărât a se devota operei lui Cosmin.

Adânc îndureratà de pierderea tatălui, Cecilia se văzu și mai singură. Nu aveà nici o mângâere în Clement, nu mai vedea nici pe frate-său...

Deasa venire a Aureliei pe la dânsa nu-i făceà nici bine, nici plăcere. In desorientarea ei, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luă nici măcar seamă la felul lungilor vorbiri ale Aureliei cu Clement...

In adevăr, eră ciudată plăcerea ce simțiă Clement la asemenea întrețineri cu Aurelia...

Și deocamdată nu frumusețea ei părea a-l înrâuri, ci vioiciunea, ușurința graiului ei de multe ori copilăros, simpatia ce-i arătă, măgulirile ce-i adresa și credința ei în mărirea lui apropiată. Îi vorbia de ziar, care eră una din mândriile lui, de politică, pasiunea lui, pe care căuta să o prieapă, și acestea îl legau de dânsa, i-o făceau atrăgătoare.

Ce departe eră Cecilia, cu lipsa ei de interes pentru tot ce i se făcuse lui scump, pentru tot ce alcătuia voința lui de om „superior"!...

Venia acasă, o găsia ocupată, acum și cu alte nimicuri: cu pregătirea trebuincioaselor pentru moștenitorul. Parcă numai decât de mâna ei trebuiau lucrate toate cârpăriile acelea!

Îi trimitea, nu-i vorbă, priviri de iubire, dar în tăcere, ba încă însoțite adesea de câte un zâmbet trist care-l enerva...

Într'o zi îi sărise de gât cu pornire, dar după ce-l sărutase, începuse a plânge. De ce plângea? Ce erau fleacurile acestea de femeie „răsfățată?"

Și ce deosebire când trecea pragul Aureliei: numai lumină, numai veselie, sgomot, numai potrivire de idei...

Vezi ce făcuse? Aurelia, tot ca i-ar fi trebuit.

Într'o zi nu se putu opri să nu-i zică:

— Ești o criminală, dragă Aurico...

— De ce? întrebă ea, surprinsă.

— De ce? N'ai luat tu seama cum e la mine acasă?

Aurelia simți ce era să fie și voi să siliască pe Clement la o declarațiune, după care dória.

— Nu; nu înțeleg ce voești să zici...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir:1901-1932

— La mine e monotonie disperătoare și de nu ar fi politica... nu știu ce m'aș face...

— Monotonie? Tot nu te înțeleg... Domnule viitor Ministru, nu fii enigmatic... ca în rolul viitor..

— Nu am soția, tovarășa ce mi-ar fi trebuit...

— Dar pentru ce sunt eu criminala, în asemenea stare de lucruri?

—Din cauza schimbării de neînțeles și azi, pentru mine, cu care ai dat de atunci lucrurilor față din prezent.

Ea râse sgomotos, ca să-și ascundă emoțiunea. Nu cumva Clement o iubise în adevăr atunci și acum se întorcea la ce-a fost?

Explicațiunea le-o întrerupse Voran care intră sgomotos.

— Bine că te întâlnesc, Clement. Du-te repede la ziar. Prezența ta e necesară...

— De ce? întrebă el, surprins.

— S'a întâmplat puțină păruială între doi redactori ai tăi, din cauza unui articol scris de amândoi, în două feluri. Nu se înțelegeau pe care să-l pue și au ajuns la manifestări de rând...

—Ca oameni de rând... zise Clement. Dar nu articolul trebue să fie cauza... Adversarii îmi vâră discordia în redacțiune... Am s'o curăț...

Și plecă, după ce schimbă o privire cu Aurelia.

Voran nu voise a spune lui Clement adevărul, de față cu Aurelia, fiindcă era vinovat fratele ei, Dinu.

In redacțiunea „Viitorului" se afla și Dorian, recomandatul d-nei Arinășteanu. Poet, în toată puterea cuvântului, artist până în vârful unghiilor, când visător de părea dus dintre vii, când de-o veselie plină de spirit mușcător care se revărsa cu belșug și nu erta nimic, eră de-o lipsă de regularitate în felul lui de-a produce, că mai nu-l puteai prinde cu ceva scris în întregime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sau începuturi admirabile în proză, lăsate să se prăfuiască în odaia lui de o neorânduială vecină cu murdăria, sau versuri alcătuite cine știe când și pe unde, memorate și spuse neîntrecut de bine, în momentele lui de revărsare, între intimi.

D-na Arinășteanu îi oferise de multe ori câte o sumă spre a se purta mai curat, dar afară de un singur rând de haine acum învechit, cu care se prezinta la serile ei, nu'l putuse face să-și ia altul.

De câteva ori lăsase în amintirea obișnuiților ei din serile de Marți, impresiuni de neșters, cu epigramele și anecdotele lui, cu poesiile pline de imaginațiune ori în care prindea câte un colț din viața socială...

De câte-ori iarăși nu scosese un singur cuvânt, ci ascultase distrat ori rămăsese ca dus departe de locul în care era.

În câte un timp d-na Arinășteanu nu'l vedea cu lunile; pe urmă iar începea să vie. Nu'și scuza neivirea după cum nu vestia că avea să se facă din nou nevăzut.

Cum trăia? Era taină pentru cine nu'l privia de-aproape. Trăia de pe urma articolelor literare ori politice pe care le scria când avea chef și pe care anume ziare i le plătiau și i le așteptau cu plăcere; trăia din dărnicia câtorva prieteni cari îl invitau la masa lor dela ospătării. De altfel, nici un vițiu; nu bea, nu fuma, nu alerga după femei... Părea că trăește pentru un ideal ce nu i-l cunoștea nimeni.

Și era, în adevăr, om de ideal; însă, în mediul în care era aruncat, cui să vorbiască de acest ideal al său, când nu vedea în nimeni pornire sinceră pentru asemenea luminoase zări?

El visa o lume pe care mulți îndemânateci o pun în vază, spre a exploată situațiuni folositoare lor, în numele unei idei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.starrans.ro/mdrr1901-1932

Şi acea lume trăiă în el cu puterea de intensitate care-i da acele momente de adâncire, când uită tot ce-l înconjură.

Pentru sine, ca om de carne şi oase, nu aspirà la nimic: un amor curat, învăpăetor, erà în visurile lui, dar pururea ca vis... ca toate visurile, de neîndeplinit.

Cine l'ar fi putut iubì pentru el, aşa cum erà? Nici o femee.

Totuşi, i se întâmplă aproape ceva de ne-sperat şi aceasta fusese cauza că de vreo trei luni nu mai dăduse pe la d-na Arinăşteanu.

Intr'o după amează, binişor dispus, se avântase pe stradele mai de pe delături ale Capitalèi.

Eată prinse de veste că doi ochi de fată îl privesc cu stăruinţă. De cea parte de trotuar, o brună frumoasă de pica, mergea în dreptul lui, în pasul lui, şi căută să fie băgată în seamă de el.

Aţintì privirea lui expresivă asupră-i şi o văzu că-zâmbeşte. Se înfiorà ca nealtă dată şi trecu repede alăturea cu ea.

— D-ta vei jucà un rol în viaţa mea, îi zise el cu seriozitate care surprinse pe copilă. Simt aceasta după cum îmi bate inima... Ştii d-ta că eu încă n'am iubit?

Ea nu râse, cum ar fi fost pornită întâi; îl privi, înfiorată, şi ea, apoi plecă ochii repede.

— Vrei să ne plimbăm puţin împreună? i se adresă el, de astă dată zâmbind.

Erà plăcut, când i se luminà chipul, deşi lipsit de vreo frumuseţe de efect.

— Da, răspunse ea.

Şi plimbarea ţinuse vreo trei ore. Pe unde? nu şi-au putut da seama apoi. De-ajuns e că Georgina Pâclea se despărţi înamorată de „poetul", de acest om nou pentru ea, care vorbia frumos, erà glumeţ şi care-i plăcuse dela întâia vedere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi se întâlnise iar cu el, și a treia zi consimțise a-l vizita acasă.

Impresiunea însă ce-i făcuse acea odae de îngrozit, o îndemnase să plece aproape supărată.

Dorian alergase nebun s'o ajungă, dar ea se făcuse nevăzută. Avusese un adevărat acces de disperare și apoi chibzuind, convins că Georgina se va întoarce la el, se așezase pe scris cu învăpăere, împrăștiase câteva articole pe la ziare și în aceeași zi se mutase, hotărât să aibă de acum și spiritul rânduelii...

Georgina i se întoarse, în adevăr, și, timp de trei luni, fu pentru el epoca cea mai frumoasă, de adevărată iubire, de bogată producțiune, de îndrumare pe un tărâm mai potrivit cu viața reală.

Georgina însă, fără să-i arate încă, începuse a se îndestula de om: învăpăearea trecuse. S'ar fi voit la casa ei, dar c'un bărbat care să-i satisfacă și gustul ei de lux. I-ar fi deschis vorba lui Dorian, însă nu credea că el ar fi putut să fie omul acesta.

Dorian, de partea lui, visa la însoțire, și la mijloace de traiu... Dar cum să le aibă?

Așa se gândise la d-na Arinășteanu și putuse porni pe drum mai sigur, și începuse a se pregăti, în taină de Georgina, pentru o viitoare căsnicie, spre a-i face mai vie și mai plăcută surprinderea.

Nici să-i treacă prin gând că cocheta fată începuse și ea asemenea cale, dar pe lângă alt om: pe lângă Dinu Râuțianu.

Să-l aprindă după ea, să nu-i cedeze, s'o ia de nevastă, s'o ridice la poziținnea lui, — iată ce hotărâse, — și afemeiatul Dinu începuse să alunece pe clina aceasta, fără să judece.

Georgina nu-și da seama că înrudirea putea fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o piedică; Dinu încă nu cunoștea nici cine era Georgina nici legătura ei cu Dorian.

Într'o seară Georgina eșise dela Dorian și acesta o însoția. De-odată întorcându-și capul văzu în urmă pe Dinu.

Viceana fată, cum îl zări, lăsă pe Dorian fără nici o lămurire și o luă repede la picior. Dorian surprins, rămase o clipă locului spre a-și lămuri ce însemna fuga aceasta? Apoi, se luă după ea.

Dinu își dăduse seama că era Georgina, o văzuse urmărită de un individ și grăbi din pas. Îl ajunse, îl recunoscu și trecu repede înainte fără să-l salute, apoi strigă pe Georgina; ea se opri, îi primi brațul și cotiră pe altă stradă, lăsând pe Dorian înmărmurit.

Georgina îi lămuri, firește, lui Dinu, că un „obraznic" o persecutase cu urmărirea și cu vorba și că abia scăpase de el, iar Dinu primi drept adevărată lămurirea.

Așa, a doua-zi se duse la redacțiunea „Viitorului" să ceară socoteală lui Dorian.

Dorian era singur, căzut pe gânduri, căzut din visurile lui de casă și de statornicire... când văzu pe Dinu că intră.

Acesta „o făcea" pe redactorul, aducând și el câteva rânduri pe zi, pe care le mai pilia și le mai rotunjiau ceilalți lucrători ai redacțiunii; discuta în chip gălăgios cruciș și curmeziș fără nici o noimă. Își dobândise porecla de „secătură" și era primit cu politeță, și-i erau înghițite nesăratele discuțiuni, fiindcă era văr lui Păcleanu.

Dorian, cu toate că-l văzuse luându-i pe Georgina, nu'l învinovățise, nu'l considerase mai puțin ori mai mult decât era. Pe dânsa da toată vina, căci îl subjugase, căci îl legănase cu speranțe, îl lăsase să întrevadă fericirea așa cum o visase el, ca să-l amăgiască și să-l cufunde mai adânc, în golul din care eșise spre a o iubi. Era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

mâhnit de moarte. Cu adevărat om de simţimânt, suferia, mai ales că nu ar fi putut să se mai întoarcă la ea.

Se ridică şi salută pe Dinu, apoi se aşeză repede, cu ochii în jos la foaea de hârtie pe care îşi plângea durerea. El nu văzu că Dinu nu-i răspunsese la salut, nu văzu râsu-i obraznic şi provocător.

Dinu, se plimbă de două-trei ori prin încăpere cu pălăria pe ceafă, învârtind băţul printre degete. Nu era lipsit de inteligenţă, nu era prost şi fără bun simţ, în anume ocaziuni.

Era numai uşuratec şi voia să facă pe nepăsătorul. Se iuţia lesne şi nu căută să se domine decât dacă se afla în faţa acelora ce-i impuneau respect, ori de cari avea nevoie. Acum că era funcţionar, şef de serviciu într'un minister, îşi luase şi obiceiul de a fi obraznic. Nu-şi prea vedea de serviciu, pe care îl socotia ca punte de trecere la alte demnităţi; se ştia susţinut şi abuza.

Dacă îşi dădu seama că Dorian par'că-i uitase prezenţa, se hotărâ să-i vorbiască.

— Nu mai trebue nimic pentru numărul de azi?...

— Nu, domnule Răuţianu... răspunse el fără să ridice ochii.

— Mă rog, tinere, când vorbeşte subalternul cu şeful, ridică ochii cel puţin, dacă nu se ridică în picioare.

Dorian câtă la el, surprins.

— Ştiam că în ziaristică nu se ţine seamă de prostiile de prin Administraţiune...

— Nu ai noţiunea bunei-cuviinţi, tinere... Se şi explică pentru ce urmăreşti pe stradă fetele de familie bună şi le sileşti la vorbă cu ori ce preţ... Nu ai măcar bunul simt, domnule, să deosebeşti de „cocote“ de...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ia ascultă, domnule Râuțianu, îmi cauți ceartă mi se pare... Apoi nu ți-ai găsit omul... Să ne vedem cu plecăciune...

Și Dorian își apucă pălăria îndreptându-se ușă...

— Să faci bine, mă înțelegi, să nu mai eși în calea d-șoarei Georgina...

— Dar d-ta, dacă îmi dai voe, cu ce drept iei apărarea acestei d-șoare și te faci cavalerul ei?

— Fiindcă o cunosc și o stimez... Dar aceasta nu te privește, m'ai auzit?...

— Domnule, moderează-ți tonul și slăbește-mă cu expresiuni...

N'apuca să termine, căci Dinu îl croi cu bastonul...

Dorian se repezi la el. Mai puternic, îl trânti jos, în timp ce Voran intră, iar din a doua cameră se arătau din redactorii ce lucrau acolo.

Voran îi despărți și trase pe Dinu în cealaltă cameră unde l'i și lăsă, apoi voi să mustre pe Dorian, însă nu-l mai găsi: acesta plecase iritat, cu gândul să părăsiască ziarul.

Și cu ce dragoste voise a lucră la acest singur organ care avea adevărat ideal! Îi trebuise și mijloace de traiu în vederea planului lui de statornicire, dar îl atrăsese și programul „Viitorului"... Altfel, ar fi mijlocit la d-na Arinășteanu pentru vreo funcțiune...

Și acuma, nu numai amăgit era de femeea în care se încrezuse, dar și expus insultelor unui gogoman!

După ce rătăci puțin, se întoarse la ziar spre a-și lua câteva lucrări închise în biurou, odată ce nu mai avea să dea p'acolo.

Rămase încurcat găsind pe Pâcleanu, de vorbă cu Dinu. Îl salută; Clement îi răspunse cu prietenie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar bine, Doriene, ce s'a întâmplat între d-ta și Dinu?

— Ce s'a întâmplat, domnule Pâclene, mă face să vă rog a mă considerà demisionat din sarcina dela ziar și de secretar al d-v...

—Ei, n'o lua așa. Ia ședi colea, te rog... și să ne înțelegem... Vărul Dinu 'mi-a spus cazul și regret pornirea-i pripită... Nu-i așa, Dinule?

— Da, da, mormăi acesta, ținând mânerul bastonului la gură.

— E o femee la mijloc, și fiindcă a cochetat cu amândoi, trebue să vă dea măsura că este femee ușurică... Pentru asemenea cochete doi tineri deștepți, cu viitor, odată ce sunt în redacțiunea „Viitorului", nu trebue să se certe. Ia spuneți-mi drept acuma: v'ați folosit amândoi de „favorurile" acestei „vestale"?

— Domnule Pâclene, eu am iubit-o cu seriozitate și plănuisem a mi-o face tovarășă de viață...

— Dar, tu, Dinule? Tot asemenea plan urmăriai? întrebă Pâcleanu cu luare în râs.

— Nu. Eu o socotiam altfel decât domnul... Mărturisesc însă că eram numai la prima literă... din alfabet: a=amor,—amor platonic...

— Auzi, Doriene?

— Ori ce-ar fi, prima literă înseamnă că puteà alipi altele care să alcătuiască cuvântul „trădare". Nu mai pot stima, nu mai pot iubi... Fie Georgina ori a cui...

Pâcleanu tresări când auzi acest nume. Încruntă puțin sprâncenile, apoi îi se adresă:

— In interesul „Viitorului" împăcați-vă amândoi și vă rog să urmați să fiți pentru el ceeace ficcare ați fost până acum.

— Iată, eu îți întind mâna, domnule Dorian, zise Dinu cu răceală.

Dorian i-o întinse și el fără vreun cuvânt.

— Așa! zise Pâcleanu. Curios nu sunt, dar aș dori să cunosc numele eroinei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De ce, domnule Pâclene? Rămâne necunoscut d-tale după cum va rămânea uitat mie...

— E una, Georgina Pâclea... zise Dinu cu accent de dispreț. „Gentilă“ fată... dar... In fine, s'o lăsăm...

Pâcleanu își domină bine neplăcuta surprindere ce-i cauză numele surorii sale și mai ales starea în care ajunsese. Îi trecu ca o remușcare peste cuget, și se ridică nemulțumit.

Dorian observă schimbarea lui Pâcleanu și stătu în nedumerire.

— Haidem, Dinule. La revedere, Doriene. Te aștept diseară să lucrăm.

— Voiu veni, răspunse el, scurt.

Pâcleanu plecă cu hotărârea de-a perde urma familiei sale din preajma casei soacrei sale, și mai ales urma Georginei din calea lui Dinu.

Dorian rămăsese nemulțumit că promisese lui Pâcleanu colaborarea și mai departe... Dar... „văzând și făcând“... Eră timp să se retragă ori când...

VI.

Discuțiunea generală asupra budgetelor se începu...

La Cameră, toți așteptau rândul lui Pâcleanu să vorbiască. Nemulțumiții sfioși, așteptau cu nerăbdare și mai mare, căci dacă nu cutezau să vorbiască, își dădeau ocaziunea să-l aplaude spre a-și arăta în chipul acesta nemulțumirea lor în contra guvernului.

Conducătorii, ca unii ce cunoșteau bine starea spiritelor deputaților, așteptau și ei, pe de o parte cuvântarea adversarului eșit din propriile lor rânduri, și pe de altă parte să facă adevărata numărătoare a nemulțumiților, ca apoi să decidă.

Pâcleanu ocupă, ce e drept, atențiunea Came-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

rei, în două ședințî și desvoltă un întreg program de activitate, cu totul înaintat, atât de bine chibzuit, că impresiunea fu mai presus de orice așteptare.

De astă dată veni cu dovezi în sprijinul său, arătând pe larg ce se făcuse în câteva părți din Teleorman, unde „o mână de oameni practici, fără să fi avut geniul marilor bărbați de Stat", au ajuns să corecteze firea săteanului și să'l îndrumeze pe adevărata cale de prosperare.

Dela expunerea programului, trecù în chip agresiv la activitatea guvernului și comparațiunea eși sdrobitoare pentru guvern. Dădu pe față nemulțumirile și discordia din Partid, cărora le atribuì drept cauză lipsa de prevedere și necunoștința de adevăratele nevoi ale poporului, la cei din guvern, și făcu un călduros apel la toate forțele pline de bun simț și de dor de lucru, ale Partidului, să se strângă și să ceară hotărâtor membrilor lui conducători de-a face radicala schimbare a sistemului.

Apoi, făcù declarațiunea că a luat deja ființă un nou Partid, „*Partidul Țărănesc*" strâns în jurul ziarului „Viitorul"; că acest partid numără peste două-zeci membri deputați și cinci senatori, iar ca aderenți un mare număr de persoane din țară cari s'au înscris în regulă la biuroul partidului. Ii arătă apoi însemnătatea, între partidele istorice, și termină în chip de admirat cu prezicerea de victorie a ideilor îmbrățișate de Partid. Intrucât privià budgetul, îl denunță ca rău echilibrat, prea umplut la venituri care vor da deficit și arătă cauzele cu multă pătrundere. Atăcă sistemul impozitelor pe temeiul cărora se alcătuește în fiecare an un budget lipsit de siguranță și susținù impozitul pe venit, singurul care va puteà da îndreptare bună finanțelor țării. Arătă cu multă competență

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cum se puteà birui greutățile pentru stabilirea acestui impozit și cu cifre elocuente cât ar produce, și termină cu declarațiunea că nu vor vota budgetul, el și cu amicii lui.

Poate că de mult nu s'a fost văzut în o Cameră, în care majoritatea erà a unui Partid, manifestațiune mai călduroasă pentru un orator contrariu guvernului și, prin urmare, un curent mai ostil acelui guvern.

Ședința fu suspendată și Miniștrii, uluiți, se retraseră cu grabă în o secțiune spre a ține consiliu.

Care mai de care îl înconjură pe Pâcleanu și din toate părțile i se întinseră mâini care să strângă pe ale lui... Felicitările curgeau din toate părțile de asemenea, în timp ce, în diferitele grupuri, se vorbia numai de strălucitul discurs al lui.

— Mai îmi vine-a crede, zicea un leader al Partidului, că guvernul va demisiona...

— Va amenința cu demisiunea, de sigur, și va merge până la o remaniare, răspunse Pâcleanu, cu zâmbet ciudat.

In timpul acelei seri circulară în adevăr veşti de demisionarea Cabinetului. Ediţiunile de seară ale mai tuturor ziarelor vorbiau de Pâcleanu, discutau fiinţa noului Partid, îl atacau sau îl susţineau, după interesul fiecăruia.

Ziarul dizidenţei stà în rezervă, de oarece prea erà mare înrâurirea discursului, și cu ocaziunea aceasta capii dizidenţei sperau să tragă foloase.

Biurourile „Viitorului“ fură invadate de-o mulţime de deputaţi, în acea seară, în afară de cei ai noului Partid...

Intrarea lui Pâcleanu în Minister, începù tot în acea seară, să circule cu stăruinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Voran veni acasă răpit de succesul vărului Clement și comunică Aureliei tot ce se petrecuse, tot ce se vorbia.

— Vine pe la noi Clement în astă seară? întrebă ea cu aparența indiferenței.

— Nu cred. Mâine însă ți-l aduc...

— O! nu mă prea grăbesc să-l văd... dacă nu are el graba aceasta...

— Dragă Aurico, observ cu regret că tu pari a avea ceva contra lui Clement. Îl întâmpini nu prea prietenos...

— Să nu mai vorbim, Emanoile, de așa ceva. Nu ești mulțumit că te iubesc pe tine? Ce mă poate interesa succesele lui Clement? Sunt pentru el... și pentru nevastă-sa.

— „Apropo"... Ce are Cecilia, frate? Am văzut-o azi foarte, cum să spun... tristă... nemulțumită parcă...

— O! doamne, cum te interesezi tu de alții!

— Ne sunt rude, dragă Aurico, și apoi... sunt oameni foarte cum se cade...

Convorbirea, încălzită pe urmă de Aurelia, avù de rezultat împlinirea dorinței ei de-a avea o diademă de brilante după care murià de poftă...

Guvernul dădù în dreapta, dădù în stânga cu mâinile pline de bumătăți, făcu remaniarea fără să se gândiască la Clement, și se grăbì să închidă Camerile fără să mai aducă vreun proect de lege.

Timpul ce avea până la noua sesiune Parlamentară, îi era de ajuns ca să statorniciască disciplina clătinată până la sguduire, până la perderea echilibrului.

Păcleanu, adânc rănit că fusese lăsat de-o parte, se arătă nepăsător și privì, fără să acuze, retragerea din noul Partid, a vreo șase persoane.

Acum însă că rămânea singur și numai cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

grija redacțiunii „Viitorului", începù să mediteze alt mijloc de întreținere a spiritului de luptă, și în afară de Parlament.

Era la Voran la masă. Cecilia se dusese la țară, unde, de Paște, trebuia să se ducă și el. Se află într'o veselă dispoziție sufletească, fiindcă gusta din rodul libertății ca pe când erà neînsurat.

La întoarcerea acasă, nu mai vedeà de câteva zile chipul melancolic al Ceciliei, pe care nici nu-și mai dà de altmintrelea osteneala să-l înseninеze cu vreo vorbă bună, cu vreo desmierdare.

La plecarea d'acasă nu se mai duceà supt impresiunea neplăcută ce-i cauza soția, ori cât de trecătoare erà acea impresune.

La Voran, găsià o primire afectuoasă a acestuia, o atitudine a Aurelici, rezervată de față cu bărbatul, ademenitoare când erà singură cu el.

Singură o aflase, la venire, și în seara aceasta.

Din ziua când fusese aproape a-i face o declarațiune. nu mai călcase cu Aurelia pe tărâmul acesta.

El nu erà om de simțimânt, o știà și se felicita. Avеà însă imoralitatea și nu voia s'o judece. Nu se gândià numai decât la relațiuni cu vreo femee, dar ocaziunea nu o lăsa când ocupațiunile îl învoiau.

Pe Aurelia n'o iubià. Cum ar fi iubit-o?... N'o dorià măcar, cu stăruința libertinului, când erà departe de ea. Aproape însă, și fiindcă-i înțelegeà înclinarea către el, simțià, ca o necesitate trecătoare, o variațiune de gusturi... și natura ei veselă îl impresiona.

După ce vorbiră, în seara aceasta, de câteva lucruri indiferente, Aurelia îi zise de odată...

— N'am uitat, Clement, că m'ai făcut într'o zi... criminală. Îți aduci amnte? Și nu te-ai lămurit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A, da... îmi amintesc...

Se uită lung la ea, își dădu seama că era emoționată, ca și în ziua aceea, și se apropiă de ea, cu cutezare, cuprinzând-o în brațe.

Ea se sbătu să scape, el o reținu...

— Eată de ce... fiindcă tu trebuiă să fii în brațele mele, tu să-mi fii, tu să-mi fii tovarășă... și de sigur adorată...

— Oh! lasă-mă... strigă ea, înăbușită...

— Nu... fiindcă te iubesc... Și-i acoperi gura cu sărutări...

Ea izbuti să scape din strânsoarea ce începuse a-i luă puterile și se dăklu de-oparte, cu pieptul în sbucium, aprinsă, însă fără revoltă...

— O! Clement, îi impută, tremurătoare...

— Iubirea nu raționează, răspunse el, încă înfierbântat.

— Dar nu te gândești... la familie?

— Mă gândesc numai la noi... Spune-mi că nu mă iubești, și voiu căută să mă silesc a nu mă mai gândi nici la noi...

— St... tăcere... Vine *el*, îmi pare.

Și, repede, ușoară ca o umbră de nor, se furișă în altă cameră.

Era și timp. Voran intră.

— Cum? stai singur Clement? Ce va să zică asta? Ia să chiăm pe Aurelia... Făcu un pas să iasă, apoi se întoarse. Ba nu; ia să vorbim asupra unei cestiuni... de familie... Măcar de-ar mai întârzia Aurelia.

Clement se liniștise.

— Despre ce e vorba?... întrebă, cu oarecare răceală.

— Am aflat dela Dinu cauza certei lui cu Dorian...

— O! eu o cunosc de atunci chiar.

— Dar nu știi, de sigur, cine era persoana.

Se opri o clipă. Se simțiă stânjinit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pâcleanu nu răspunse, nu clipi.

— Nu te vei supăra dacă'ți voiu aduce la cunoștință că...

— Ascultă, Emanoile, îl întrerupse Clement, nenorociri de felul acestora se întâmplă în multe case, dar răspunzători nu sunt ceilalți membri ai familiei lovite. Am stabilit pe părinți în Buzău, unde au rude, și le-am asigurat viața, iar pe Georgina voiu mărita-o cu un funcționar căruia îi voiu fi protectorul... Omul l'am găsit, căsătoria am orânduit-o...

— Atunci e bine... Grozav îmi sta pe suflet cestiunea aceasta. Să știi că, dacă permiți tu, le voiu da și eu vreo două-zeci de mii de lei.

— Un dar se primește totdeauna, dela oameni de inimă mai ales. Îți mulțumesc Emanoile...

Nici o umbră să-i întunece conștiința că pregătise înșelarea acestui om bun și încrezător.

Pe timpul mesei fură veseli... După ce trecură în fumător să bea cafeaua, când se văzură pe câteva momente singuri, Aurelia și Clement se priviră cu aprindere...

— Cât farmec pornește din ființa ta! îi șopti... Și de ce te privesc și te ascult mai mult, rămân mai mult convins că trebuiă să ne iubim, fatalmente!

Ea plecă ochii și-i închise, sguduită de ultimul cuvânt care-i sună la auz ca o preursire, în contra căreia voința omenească nu poate nimic.

Mânat de o putere de ne-înfrânt, văzând-o biruită, se aplecă spre ea.

— Află-te mâine la șosea, în cupeu... pe la zece ore de dimineață...

— Nu... răspunse ea slab.

— O voesc... te rog...

Ordin și rugăminte, o înfiorară... Cu o privire îi răspunse că vă fi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main1901-1932

VII.

La Igliţa domnia acum doliul în suflete. Muma, fiul şi fiica vorbiau în timpul serii de cel dus dintre ei şi pioase lacrimi diamantau aducerea aminte şi durerea lor.

Doctorul cunoscuse pe Cosmin, încă de pe când erà copil, şi plecase în streinătate supt înrâurirea acelui chip impunător şi a faptelor lui.

In timp ce vărul Dinu se da plăcerilor fără frâu, şi studiului, numai ca o datorie pe care trebuia s'o împlinească, Gicà Rustovici învăţa spre a se pătrunde de ştiinţă.

Cu voinţă de neîntrecut, se duceà să asculte şi alte cursuri, mai ales pe cele privitoare la ştiinţele sociale cărora *Le Play* le dăduse un avânt de seamă.

Metodul ce vedeà în teorii la adepţii acestui savant sociolog, îl apropiâ degrabă de aplicarea în fapte ce văzuse la Cosmin, şi dorul i se mări pentru întinderea cunoştinţelor lui pe acest tărâm. Erà sigur că aveau să-i serviască la întoarcerea în ţară.

Dela aşezarea la Igliţa, în fiecare zi făceà drumul la Vadu-Lung ca să vorbiască cu acest Le Play al ţării, care, lucra fără preget... după cum şi celalt lucrase.

Une ori îl însoţia şi Cecilia. Şi pe când el şi Cosmin discutau, ea îşi împărtăşia doamnei Cosmin suferinţile morale, şi se întorcea acasă îmbărbătată şi pătrunsă de sfaturile acestei femei ce nu-şi avea pereche.

—E dureros că sunt asemenea nepotriviri de caracter între cei ce s'au unit pe viaţă, îi zise într'o zi Maria Cosmin. E negrăit de mare însă, în desfăşurarea ei întreagă, o calitate ce trebue femeia să şi-o însuşiască: *abnegaţiunea!* Dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/mdrr1931-1932

ar fi o calitate universală la femei, bărbaţii ar deveni mai buni, căci altă virtute nu i-ar putea domina mai cu mare tărie. Dacă vrei să mă asculţi, scumpă Cecilio, întoarce-te în Bucureşti, şi fii lângă el şi cu fiinţa, pe lângă că eşti cu inima şi cu gândul. Aci nu este vorba să-ţi ascunzi starea sufletului şi să i te înfăţişezi zâmbitoare fără să fii în realitate; ci e vorba, să-ţi supui firea, şă te gândeşti cu seninătate la iubirea d-tale şi la acela căruia i-ai închinat-o. Oamenii cari nu înţeleg şi nu pot simţi iubirea, sunt nenorociţi; mai nenorociţi, când îi chinuesc ambiţiuni şi numai absoluta grijă de ei înşuşi... Vezi, scumpă copilă, pe aceştia trebue să-i erţi, să-i îngrijeşti ca pe nişte bolnavi, să le strecori pe nesimţite balsamul mângâierii, şi va veni, fără dor şi poate, un timp când deşărtăciunile lumei îi vor obosi. Atunci vor căuta o rază de înviorare la dulcea tovarăşă ce le-a păstrat iubirea şi putinţa ca ei să mai poată gusta mulţămirea. Poate fi mai mare triumf decât acesta, pentru femeia care n'a disperat, pentru soţia care şi-a sacrificat anume porniri omeneşti, în interesul unui finit moral? Crede-mă, Cecilio dragă, în felul cum e alcătuită încă societatea noastră uşuratecă, cincizeci la sută tot se întorc, şi este un mare câştig... De ce n'ai socoti că şi Clement al d-tale va fi din aceştia? Datoria d-tale este să o crezi şi să urmezi pe calea abnegaţiunei. Vei fi apoi în curând mamă... Pentru multe descurajate, maternitatea este un refugiu şi bărbatul rămâne pentru totdeauna patimilor lui... Maternitatea nu trebue să fie pentru soţie asemenea refugiu egoist... Alăturea cu înaltul simţimânt pentru micul om ce a venit în lume, trebue să meargă cealaltă simţire... ca mai târziu, să poată femeia reda copilului ei un tată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

redevenit conștient de datoria lui de părinte și de simțimântul de soț...

—O! doamnă, scumpă doamnă Cosmin, cât adevăr, și ce îndrumare luminoasă în sfaturile d-tale! Îți mulțămesc din suflet și le voiu urma întocmai, răspunse Cecilia, încălzită, aproape transfigurată.

Atunci intrară Cosmin, doctorul Rustovici și Nicu Cosmin.

—Marioară, ne ducem să vizităm spitalul nostru rural, de care doctorul voește a'și da mai bine seama.

—Doamnă Pâcleanu, voești să mergi și d-ta? Te-aș însoți, întrebă Maria.

—Cu plăcere... Ca fată, tata nu mă ducea să văd lucruri, zicea ei, pe care nu le puteam înțelege încă...

Această zi de Martie era răcoroasă, cu cer însă de-o limpezime și de-o adâncime strălucitoare. Numai către zări îl tiviau fâșioare subțiri de nori albi ce se păreau de argint.

Grâul, minunat de bine înfrățit, acoperia cu un verde proaspăt întinderea lanurilor, contrastând cu întinderile negre, unele de curând frământate de plug și netezite cu grapa, altele învălurate de plugurile încă pe brazdă.

Un ușurel miros de primăvară, sensațiune plăcută de întoarcere la viață, purcedea, nu-ți dădeai seama cum și de unde, însă îți umplea ființa de-acel drag de-a te ști că exiști, care este un farmec deosebit, propriu firii în largul ei.

Asupra tuturora se părea că înrâurește de potrivă puterea aceasta renăscătoare, căci nimeni nu vorbia, în cele două trăsuri care-și urmau calea fără zdruncin pe drumul neted.

Pe costișa revărsată a unei coline se împrăștiau casele unui cătun, iar o grupare simetrică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de clădiri simple, albe, odihnitoare, răsăriau dintre mănunchiuri de copaci, pe cari, undirea apropiatei desfaceri a mugurilor de frunză, se arăta mai mult ca o nălucire.

Trăsurile cotiră şi se opriră la poartă.

—Am ajuns, zise Cosmin.

De-o parte a porţii, în adânc dela ea cu vre-o zece metri, era o clădire: locuinţa medicului; în faţa ei, de cealaltă parte, altă clădire: farmacia şi locuinţa farmacistului.

In cerc, la egale distanţe, şase clădiri,—pavilioane,—alcătuite din câte două încăperi, cu sală la mijloc. Intre clădiri, copaci, şi 'n faţa lor grădinuţe. In spate, loc întins de plimbare şi ici colo mici locuinţi ale personalului şi ale economiei spitalului. In fund, o capelă.

—Admirabilă înfăţişare exterioară, zise doctorul. Şi cine a clădit acest spital, domnule Cosmin?

—Sătenii: este al lor din al lor... Eu le-am dat locul şi o parte din material; ei, restul; l-au clădit şi-l întreţin.

—Medicul este cel al plăşii?

—Nu, este un medic tânăr care s'a simţit atras de interesul operei şi s'a consacrat săteanului.

—Laudă lui!...

—Sătenii îl plătesc cu 250 lei pe lună şi-i dau toate ale hranei. Pe farmacist, cu 150 şi cu toate ale hranei. Medicul are îndatorirea de-a vizita şi comunele regiunii, cinci-spre-zece la număr...

—Perfectă alcătuire...

Ralea, medicul, tânăr, înalt şi uscăţiv, dar cu chip voios, simplu, simpatic, le ieşi întru întâmpinare.

— Câţi bolnavi ai acum, doctore? îl întrebă Cosmin.

— Două-zeci şi opt, în toate şase secţiunile, din cari, nouă, sunt femei mai mult în etate, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir 1901-1932

numai trei din regiune. Ceilalți sunt din plasa vecină.

— Regiunea noastră e foarte sănătoasă din cauza brănirii bune și a curăției de pretutindenea, se adresă Cosmin lui Rustovici, fără a-l numi doctor.

In fiecare încăpere, neasemănată îngrijire, ca aerare, curăție a interiorului și a rufăriei numai de pânză de cânepă, simplitate de-o înfățișare plăcută.

—Felul boalelor este mai mult al urmărilor alcoolismului și sifilisului, care n'au dispărut încă..., lămuri doctorul. Dar din ce în ce starea sanitară a plășilor megieșe se îmbunătățește, de când toți sătenii au dobândit încrederea în medic... și în eficacitatea medicamentelor.

Doctorul Rustovici întreprinse cu el o convorbire medicală, și numai atunci Ralea își dădu seamă de calitatea vizitatorului.

Farmacia, locuințele medicului și farmacistului, până la ale personalului de serviciu, se arătară în aceeași înfățișare de simplitate care plăcea.

—Mărturisesc, rosti Ralea, că sarcina îmi e foarte ușoară aci. Vara doar cât îmi mai vin pacienți în urma unor accidente, în colo, îmi împart timpul între comune, unde, variând felul de-a prezinta sătenilor lucrurile, le dau aceleași povețe privitoare la higienă și la hrană.

—Dar faci mult, domnule doctor... îi zise Rustovici. Aci chiar, și săteanul tot are nevoe de o continuă educațiune. Pe urmă, a privighia efectul poveților, e o grijă în deajuns de însemnată...

După câtva timp încă de vorbă, vizitatorii se pregătiră să plece.

—Imi vei da voe să viu să te văd une-ori,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main1901-1932

căci m'am stabilit la Igliţa pentru totdeauna, zise Rustovici.

—Cu cea mai vie plăcere, domnule doctor.

—Şi d-ta, când ai timp, nu lăsa din cale locuinţa noastră...

Plecară cu mulţămirea aceea liniştită care-o dă vederea unui lucru folositor, bine alcătuit şi bine cârmuit.

Câte alte lucruri se fac cu scop bun şi scopul nu e ajuns fiindcă lipseşte dragostea de el! Opera rămâne astfel nefolositoare şi ca o mândrie deşartă a vanităţii care strigă: am făcut!

Pe drum, doctorul zise lui Cosmin:

— Sătenii regiunii au făcut cu spitalul mai mult o operă de bine-facere pentru alţii decât pentru ei... Este dar şi mai mare lauda ce li se poate aduce.

—Când l'au înfiinţat, firesce că aveau ei mai mult nevoe de asemenea instituţiune. Cu începutul, buna-starea materială a regiunii le-a dat sănătatea, dar instituţiunea a rămas, cum prea bine ai observat, pentru cei din alte plăşi.

—Veni vorba de plăşi... Ce zici de micşorarea numărului lor la patru, prin noua lege?

—Ca economie budgetară, să zicem că poate fi ceva; ca fel de administraţiune, plăşile alipite şi prin urmare mărite, nu vor avea tot aşa de aproape supraveghiare...ceeace este un rău. De altmintrelea, subprefecţii nu şi-au bătut niciodată capul prea mult cu controlul şi cu îmbunătăţirile.

—Eu cred că şi Legea Administrativă este defectuoasă, zise doctorul.

—Nici vorbă. Aşa cum este însă, dacă s'ar aplica bine, tot ar determina un mers mai de seamă al lucrurilor. Dar, în toate, dragă doctore, trebue luate alcătuirile de-a capul...

—Cu adevărat. Mă gândiam zilele acestea, d-le Cosmin, la o inovaţiune. Şi iată cu ce ocaziune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir 1901-1932

Veni la mine un săteau, fin al mamei, tocmai din spre județul Argeș, unde a ținut tata cu unchiul moșie în arendă, acum câțiva ani. S'a liberat din armată, a auzit că pe la noi este altă viață ca plugar și mi-a arătat dorința să se așeze în comună, unde să-i dau loc de casă.

—Asemenea cereri am avut și eu dar nu le-am încuragiat, îndemnând pe sătenii ce mi le făceau să se pună și ei pe lucru, la locurile lor...

—Ne-am lovit la gând, căci acelaș lucru am făcut și eu. Am stat cu el de vorbă însă asupra anilor din cazarmă și am văzut că instrucțiunea numai curat militară nu era în de ajuns pentru săteau.

—A! îmi închipuesc unde vrei să ajungi.

—Nu-i așa că ar răspunde mai bine stării săteanului, o instrucțiune împlinită cu cunoștinți de agricultură cel puțin? Militarul permanent se desparte pe timp de trei ani de câmp. El nu-și cunoaște ca plugar datoria cum trebue. In trei ani se înstrăinează și mai mult de deprinderile bune-rele cum le are. De aceea mulți dintre săteni, după ce se liberează, tind să rămână în oraș și să se facă orice-ar fi, numai să urmeze a trăi în aerul orașelor. La cazarmă s'ar cuveni dar să li se dea și o instrucțiune agricolă, și timp ar fi, cred, pentru aceasta.

—Ar fi în de-ajuns, iubite doctore, iar rezultatul ce s'ar dobândi ar uimí. Ar urma o continuitate în viața la care trebue să se întoarcă săteanul cu folosul că ar rămânea cu cunoștinți cari să-l facă a'și cultiva mai bine pământul. Te-ai gândit la minunat lucru, doctore, la care nu numai odată m'am gândit și eu. Am vorbit cu grade superioare din armată, ori când s'a prezintat ocaziunea, dar am întâmpinat acea nemlădiere a firii militărești, încredințată că milităria trebue să fie așa cum este... Prea s'a dat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

militarilor așa educațiune, încât să-i facă a fi o lume cu totul alta decât cea civilă... Pentru dânșii, o introducere în cazarmă a unor învățături cari să fie o trăsură de unire între ei și civili, s'ar părea că este o înfrângere a disciplinei, a rigurosității, o slăbire a caracterului de militar. Și nu se gândesc că acei ce astăzi sunt militari, mâine vor redeveni plugari; că forța aceasta ce se sprijină pe armă, e însăși marea massă a poporului. Trăsura de unire există; numai că nu tind să o facă reală, să o recunoască, și astfel să dea săteanului mijloace de a fi militar și plugar, la regiment, după cum acasă el trebue să fie plugar și ostaș. Știi apoi cum s'ar putea împlini educațiunea aceasta agricolă? Administrațiunea militară din fiecare oraș să ia cu arendă atâta pământ cât l'ar putea lucra cu brațele de care dispune. Vezi dar îndoitul folos: pe de o parte sătenii de supt steag puși la o muncă agricolă sistematică, pe de altă parte câștigul dobândit, alcătuind un venit care să constituiască un fond pentru armament și pentru echipare. Orice obiecțiuni s'ar face, ele vor cădea dela sine în fața rezultatului mai presus de orice așteptare... Dacă aș găsi un singur Ministru de Răsboiu, pe care să-l conving, și acesta, să poată fi în de-ajuns de puternic încât să încerce, primul pas ar fi făcut... Și, negreșit, ar trebui să ajungem aici, ca din toate părțile să se porniască activitatea pentru îmbunătățirea stării săteanului.

—Nu crezi că ar fi bine să începem o campanie în direcțiunea aceasta? întrebă doctorul...

—S'ar putea, prin ziare, însă care s'ar ține cu temeiu de asemenea propagandă? grăi Cosmin.

Și doctorul și Cosmin se gândiră la „*Viitorul*", dar nici doctorul nu-și spuse gândul, odată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce nu avea credință în cumnatul lui, nici Cosmin, odată ce pentru el, ziarul lui Păcleanu înfățișa numai un organ pus în serviciul ambițiunei lui de a ajunge ministru.

— Vom mai vorbi de cestiunea aceasta, zise Cosmin, după o clipă.

Ajunseseră la Vadu-Lung și aci se despărțiră.

Când doctorul și Cecilia se întoarseră acasă, d-na Rustovici le înmânâ o scrisoare dela Clement.

Cecilia o luă cu vie tresărire de îngrijare: Clement nu-i scrisese încă nici odată...

Trecu în camera ei și o privi multe clipe în nehotărârea de a o desface, căci avea presimțimântul rău. Clement nu-i scria să-i vestiască vre-o bucurie. Și tristețea îi învălui privirile...

In cele de pe urmă rupse plicul, încet... Era lungă scrisoarea... Par'că-i păru bine... De ce să vadă numai întuneric? Depărtarea de câteva zile, de-acasă, poate că determinase la Clement o schimbare în bine... Și, citi:

Dragă Cecilio,

„In epoca aceasta de neactivitate parlamentară pentru ceilalți, eu continuu lupta care îmi va da satisfacțiuni meritate. Locuința noastră nu mai este, ca astă-iarnă, centru de discuțiuni și de pregătiri; dar în liniștea ce-o înfășoară, urmează a fi harnic laboratoriu al ideilor care seamănă în afară mulțămire, pentru cei ce le-au îmbrățișat, și neodihnă celor ce se tem de ele.

„Cuget și dictez, când nu scriu însumi; Dorian ascultă și dă ființă gândirii mele. Am avut parte de băcatul acesta inteligent și idealist, pe care-l voiu sălta...

„Mă plimb puțin înainte de-a mă duce la redacțiune; mănânc la prânz adesea la acela ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă numește cu mândrie: *„fiul ei"*; iar serile, de obiceiu, la vărul Voran. Tot e ceva să te vezi în familie..."

Cecilia se opri... Cină la Voran! Și i se ivi înainte Aurelia, într'o atitudine pe care nu o putea preciza ,dar care îi displăcea... Sau poate îi displăcea faptul că cină Clement la ea... Dar.. în cele de pe urmă ,ce rău era în aceasta!...

Urmă citirea, însă cuprinsă de o vagă nemulțumire, de un fel de neliniște par'că:

„Lângă adevărata familie credeam să pot veni cât de curând, însă „Partidul țărănesc" cere o nouă întărire a forțelor sale... In înțelegere cu amicii noștri din județe, și însoțit de Voran, am hotărît o propagandă vie, de fapt. Astfel, ne vom duce în județe și vom căuta să vorbim inteligențelor dela țară...

„Când a apărut în „Viitorul" articolul care arăta acest început de organizare strânsă, au și purces să ne vie la ziar numeroase scrisori în care hotărîrea ne era încurajată și lăudată.

„In acest timp, ziarele partidului ne împroșcau foarte amar cu ironii mișcătoare: îi dureau pe cârmuitori această veste, căci îi înțelegeau înrăurirea.

„Mâine seară eu și Voran pornim la Mehedinți, căci acolo sunt semne că ne va zâmbi mai cu temeiu prima izbândă.

„Tocmai în preziua Paștelor ne vom vedea dară, la Igliță. Dacă nu vii în Capitală,—și nici nu cred că ar fi nevoie,—voiu lăsa pe Dorian acasă cu cei doi servitori ce-am oprit din toală ceata.

„Arată, te rog, salutări a lor noștri de-acasă și primește partea ta cu simțirea ce știu că ai pentru Clement".

Cecilia, lăsă pe genunchi mâinile ținând încă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrisoarea, și cu privirile rătăcite într'un gol intern, stătu mult nemișcată...

„Simțirea ce știu că ai pentru... Clement!" Nimic dela el pentru dânsa... Ce, scrisoare... Articol de ziar... Nu era soțul pentru care ea se pregătia să urmeze poveților Mariei Cosmin. Nu era soțul care caută în inimă cuvinte dulci, mărgăritare de preț ce împodobesc și o scrisoare... Era... un prieten aproape indiferent, mărginit la o datorie, mai mult, la nevoia de a-și face cunoscut lipsa de-acasă... Ori-cum, cel puțin nu minția cu vorbe ce nu le putea simți...

Se ridică și puse bine scrisoarea, apoi după alte clipe de nehotărîte gânduri, se opri asupra sfatului care o pătrunsese...

Da, se va înfrânge în tot ce va fi pentru ea slăbiciune și mâhnire, și se va porni pe calea abnegațiunii.

Se simți după puțin ușurată și mumă-sa o găsi aproape senină.

VIII.

Roșiescu, funcționarul din serviciul exterior al Ministerului de Finanțe, după care se căsătorise Georgina, la Buzău, era tipul acelor mici lucrători ce nu sunt niciodată mulțumiți cu postul ce au și nu vor să-și înțeleagă datoria.

Îi plăcuse fata, firește; dar socotise zestrea ce i se da: protecțiunea viitorului Ministru.

Cele cinci mii de lei dela puternicul cumnat și cele douăzeci dela darnicul Voran, îi serviseră nu ca economii, dar ca să-și facă un interior vrednic de aspirațiunile lui, iar lui și soției vestminte și găteli cu care să arunce praf de aur în ochii mulțora.

Vanitoasa și cocheta Georgina nu mai putea de mulțumire și Vasilică al ei părea a-i fi drag

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru potrivirea dintre dânsa și el, cu privire la viitor.

Erau primiți în oarecare familii cu aparență de însemnătate și aceasta îi îngâmfa.

Aveau apoi apucătura de-a se ține fanțoși, și priviau cu oare-care dispreț la alți funcționari de treapta lor.

Se simțiau măgulițî că se vedeau înconjurați de anume manifestațiuni ce semănau a stimă și par'că a temere...

Cutezanța lor prindea.

Roșiescu, făcuse ce făcuse și abonase aproape cinci-zeci persoane la „Viitorul", ceeace-i atrăsese mulțumiri din partea marelui său cumnat. Acestea prețuiau și alcătuiau pentru el un capital pe care'l da cu dobândă bună opiniunei publice.

Un mic tremur îl apucase într'o zi când i se șoptise în taină ce se vorbise la Prefectul acasă: acesta îl arătase „la centru" ca „Pâclenist" și-i ceruse „mazilirea". Prefectului i se comunicase însă să nu dea importanță acestui mic funcționar; întru cât nu i se putea imputa abateri, era prudent să'l lase la locul lui.

Roșiescu așteptase cu oare-care grijă ce va fi cu el; dar dacă văzuse că nu se mișca „persecuțiunea" prefectorală, își făcuse o laudă din aceasta și aproape încredințase pe câțiva, tot în taină că, „sta bine", că, „reà tare".

Eată însă că veni rândul Buzăului să aibă onoarea a asculta pe Pâcleanu, de numele căruia mersese vestea, pe la țară, în mai toate părțile.

Voran, ca de obiceiu, cu însuflețirea sinceră pentru idealul partidului, se ducea înainte spre a pregăti un fel de primire marelui luptător. Pentru el, Pâcleanu era tot atât de măreț ca și idealul lui, tot atât de sincer în lupta spre a-l ajunge, pe cât eră și el.

Voran veni deadreptul la Roșiescu acasă, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Georgina și soțul ei îl primiră cu bucurie zgomotoasă.

Îndată Roșiescu vesti pe socru-său, pe meșterul Ignat care trăia ca un „rentier“ și bea tot ca un cismar. În trei zile, până să sosiască Clement, se pregătise o ceată să-l primiască. „Viitorul“ apoi, vestindu-i sosirea în Buzău, hotărî de curiozitate și pe mulți din cititori, să-l vadă pe Păcleanu, așa că, în ziua sosirii lui, peronul gării era plin, iar în fața gării ceata cetățenilor mai „entusiaști“ îl aștepta, binișor încălzită...

Prefectul era agitat, poliția umbla forfota spre a prevenì vreun scandal, pe care, de altmintrelea, tocmai ea era gata să-l provoace.

Păcleanu, întâmpinat de Voran și de câțiva profesori și negustori, vizitați de el, fu primit cu zâmbete, cu strângeri de mână prietenoase, iar în fața gării cu urale sgomotoase.

El porni pe jos, urmat de mulțime și merse de a dreptul la sala în care trebuia să vorbiască. Acolo, vorbi, însuflețind, convingând pentru moment, determinând chiar, oare-care curent pentru idealul „partidului țărănesc“.

Din oraș, porni la țară, unde, un deputat din partid, strânsese la moșia lui un număr mărișor de preoți, de învățători și de săteni din mai multe sate.

Iar „Viitorul“ comunica pe larg succesul acestor întruniri „mari“ sătenești, făcând mult sgomot în juru-le.

De aci Voran plecă la Focșani, iar Clement la București pentru două zile.

De altfel, așa făcea după fiecare întrunire. Și cele două zile le petrecea în taină, într'un culcuș amoros, dânsul, pentru care amorul nu era simțimânt adânc.

Aurelia îl primia cu învăpăiare în locuința anume închiriată pentru întâlnirile acestea, și a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semenea zile erau beție pentru firea ei, ceva a- demenitor întrucâtva pentru Clement.

Dar dacă în inima lui nu era flacără și în cugetu-i nimic hotărît pentru viitor față cu astfel de legătură, Aurelia, pe lângă plăcere, hrănia un scop, urmăria o răsbunare.

Ea voia pe Clement să fie al ei cu totul și pentru totdeauna; voia să lovească pe Cecilia și s'o facă să sufere.

Luând propria ei înflăcărare drept adevărata tare și a sufletului lui Clement, era sigură că tunci când îi va desvălui dorința ei, el, robit, i-o va primi și se vor desface repede, unul și altul de legături nepotrivite, spre a dura pe cea potrivă și de nedespărțit: uimirea amândurora.

Ea nu cunoștea, — nici nu'și dăduse osteneala să cunoască, pe Voran, pe omul de supt pasiunea pentru ea. Il credea slab, supus, nevătămător în revolta lui; îl vedeă luându-și drumul, zdrobit poate, dar hotărît amărăciunii și resemnării. Il socotia o fire la fel cu a Ceciliei, exaltată în fericire, cu descurajare în fața răului ce se părea ceva preursit.

Și se amăgia. De supt înfățișarea lui onestă, încrezătoare, de inimă deschisă oricărei idei generoase, — gelozia putea izbucni; mânia puteă zdrobi; energia putea urmări, putea să pedepsiască o infamie. Puteă să rămână în urmă descuragiat și apăsat de durere, dar în primele momente cine știe dacă nu și-ar fi însemnat revolta cu vreo faptă grea!

Spuneau prietenii lui că în prima lui tinerețe, abia la eșirea din liceu, avusese o legătură care se finise foarte dramatic... Se înnăbușise „afacerea“ mulțumită influenței părintești și el plecase în streinătate să-și împliniască studiile.

Vindecat de acea rană, se întorsese în țară iarăși urmărit de visul unei iubiri statornice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fatalitatea îi scosese în cale pe Aurelia. Şi o iubi,—şi o iubia cu toată sinceritatea naturii lui din plin înzestrată pentru Bine.

De unde, şi cum să se gândiască, bietul Emanoil Voran, că în timp ce lucra pentru vărul său care reprezinta o idee admirabilă,—acesta îl înşela, acesta îi fura credinţa soţiei şi fericirea ce i-o da ea!...

A doua zi după venirea în Bucureşti, Clement găsi la redacţiune o scrisoare dela Georgina:

Îi vestia că bărbatu-său era destituit din funcţiune şi înlocuit... Aceasta venia dela Prefect... Ce erau să se facă ei fără mijloc de existenţă? Şi'l chiăma în ajutorul lor,—şi-l încredinţa de admiraţiunea şi de credinţa lui Vasilică al ei, amintindu-i că *„şi cei mici pot fi cândva folositori celor mari"*.

Clement strâmbă din nas faţă cu asemenea manifestaţiuni, dar fiindcă acea căsătorie era opera lui, trimese o mie de lei Georginei şi-i promise că le va căutà un mijloc de traiu...

Vizitase opt judeţe. Paştele bătea la uşă. Trebuia să se ducă la Iglita, după ultima întrunire dela Focşani.

In aceeaşi zi primi altă scrisoare,—dela doctorul Rustovică. Îi amintia promisiunea că se va ocupa de pădurea ce voia să ia cu arendă asociaţiunea regională.

„Interesează-te de cestiune, căci pe aci toţi sunt surprinşi că nu se mai publică licitaţiunea. Cecilia te doreşte. Nu vii de Paşte?".

Seara trebuia să plece. Se duse la Ministerul Domeniilor şi intră la Secretarul general... Acesta îl primi în chip foarte amical, chiar măgulitor: iar după ce-i ascultă espunerea cestiunei cu pădurea, porni el însuşi a se ocupa de ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

Trecu însă pe la Ministru și-i spuse că Pâcleanu era în cabinetul lui.

Ministrul trimise să-l invite la el și l întâmpină cu multă cordialitate.

— Îți închipui, domnule Pâcleanu, îi zise, că nu'ți cunoșteam încă energia cu care poți urmări un plan?

— Vă rog să vă lămuriți, domnule Ministru.

— Alcătuirea partidului acela... Nu vreau să-ți iau iluziunea posibilității de-a dura un edificiu nou cu umbra unui material, ci constat numai tăria d-tale în a voi să clădești și cu asemenea material ușor... foarte ușor... de nepipăit...

Pâcleanu zâmbi ironic..

— „A *voi este a putea*“... răspunse el... Și apoi, nu prea vă sprijiniți pe credința ușurătății materialului meu, domnule Ministru,.. Deziluziunea va fi cu d-v... și pentru mine un triumf mai mult...

— Să admitem că va fi așa: ce va eși din această clădire?

— Eu, domnule Ministru, lucrez nu pentru mine, ci pentru Partidul cel mare,—al nostru,— care va fi înviorat de puterea partidului țărănesc... Aceasta v'o pot mărturisi în taină, de oarece vă văd binevoitor în fond, cu toată aparența de ridicol ce aruncați peste clădirea mea...

— Ori cum, domnule Pâcleanu, cam ciudat fel de-a lucra pentru noi, prin o combatere „ultraistă“, a sistemului nostru...

— Vă combat ca să-i vedeți boala de care sufere; voesc Partidul nostru pus pe o cale cu adevărat progresistă... Numai aceasta îl va scăpa. Permiteți-mi să-mi arăt surprinderea dureroasă cum nu înțelegeți că o schimbare indicată de mine, — de nevoile moderne, — este în interesul nostru al tuturora.

— Va să zică ne ești prieten cu adevărat? zâmbi Ministrul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vă voiu arăta,—și, repet, va fi încă un triumf pentru mine.

— Mă autorizezi să comunic colegilor mei declarațiunea d-tale?

—O! da, cu plăcere... De Partid nu m'am despărțit! Când va fi momentul, se va vedea aceasta, și sunt pe deplin sigur că Partidul îmi va mulțumi...

Secretarul general intră, vorbi Ministrului deoparte, și acesta se adresă lui Clement:

— Pădurea va fi scoasă în licitațiune, domnule deputat... S'a dat cuvenitul ordin. Vezi că ținem a te îndatora?...

— Vă mulțumesc. In ce chip sătenii din Teleorman ar putea s'o ia în condițiuni mai favorabile?—aci e grija mea. Concurența ar putea să urce prețul arendei și...

— Înțeleg, zâmbi Ministrul. Voiu căuta să văd ce s'ar putea face, fără să trecem peste lege, și... te voiu înștiința... Îi strânse mâna foarte amical și'l conduse până la ușă.

— Trebue să ni'l întoarcem, zise Ministrul către Secretar... E un element de care avem nevoe...

Cum eși, Clement își aminti că nu era rău să se plângă de zelul Prefectului de Buzău... Nu se mai întoarse la Ministru însă, căci ar fi fost să se prea arate grăbit a cere favorul... care de altmintrelea nu-l interesau de aproape.

IX.

In casa ei din București Cecilia văzuse de multe ori pe vară-sa stând de vorbă cu Clement.

Acum, la Iglița, unde se strânsese de Paște familia întreagă, Cecilia părea surprinsă de atitudinea lor în timpul vorbei... Luase seama, fără voea ei, că atât Clement cât și Aurelia căutau anume p'arcă să se isoleze în mijlocul tuturor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre a fi numai între ei, ori că plimbările şi-le făceau mai numai împreună...

Aceasta o intrigă,—însă bunătatea firii sale pornită pe urma sfaturilor Mariei Cosmin, nu putea să-şi închipuiască, nici măcar c'o umbră de cuget, realitatea necurată.

A treia zi de Paşte se văzu într'un rând singură cu Aurelia.

Când ridică ochii, în privirea verei sale apăru un fel de înfruntare pentru dânsa, iar într'un zâmbet, sarcasmul...

—Eşti geloasă, Cecilio, te văd eu, de familiaritatea mea cu Clement... zise ea, cutezător.

— Geloasă? — nu. Căci de ce-aşi fi? nu te-ai întrebat, înainte de-a vorbi? răspunse Cecilia cu blândeţe.

Înfăţişarea ei de încredere fără nici un gând ascuns, o irita pe Aurelia. Ea voia parcă cu dinadinsul să-i deschidă măcar cât de puţin ochii asupra situaţiunii în fiinţă.

— Geloasă, ca şi înainte... de căsătoria ta. Atât numai, că ştii să ascunzi minunat de bine... îi mai zise.

—Dragă Aurelio, poate c'am fost, atunci, când doriam să fie Clement al meu. Astăzi... ne cunoaştem fiecare datoria şi fiecare suntem fericiţi în felul nostru, zise cu linişte şi cu seriozitate...

Aurelia îşi muşcă buzele, de necaz. In vorbele ei eră numai o pregătire pentru ce avea să fie; nu voia scandalul dintr'odată,—şi vedea că Cecilia se înconjura cu zid tare.

—E foarte de spirit—precum de altmintrelea îl ştii,—şi 'mi-e drag să-l ascult vorbind, eată cauza, zise Aurelia.

— Mai mult decât pe Emanoil? întrebă, fără să dea vreo deosebită intonaţiune frazei.

— Pe Emanoil îmi place să-l ascult când îmi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

vorbeşte de iubirea lui... Nu-i aşa că e o diferenţă? râse Aurelia.

Hohotul acesta nu plăcu Cecilei. Părea o luare în râs a simţimântului lui Voran pentru ea. Deaceea, o privi o clipă pătrunzător. In mintea ei răsunănea intenţiuni şi cuvinte de care avea să-şi dea seama mai târziu. Ele i se orânduiau, în afară de ştirea ei.

Aurelia schimbă vorba. Ii păru de-ajuns pentru data aceasta.

—Cum îţi pare, Cecilio, cutezanţa sorei lui Clement de-a veni la voi cu bărbatul ei, cu individul ăsta care nu spune nimic, ci numai cască gura, holbează ochii şi admiră tot?...

— De ce, cutezanţă? O prinde bine, măritată, şi ţine la el... Intrucât îl priveşte ca inteligenţă, nu pot fi toţi oamenii vulturi...

— Ah! îndurătoare mai eşti, Cecilio, cu toată lumea! Mie îmi displace părechea asta de rând,— iată tot...

— Ce-ar zice Clement dacă te-ar auzi!...

— Ei, par'că Clement nu-şi cunoaşte neamul!... E prea superior lor, ca să nu-i vadă mici şi ridicoli...

— Nu acesta e caracterul adevăratei superiorităţi, Aurelio.

— Azi eşti pe calea pildelor de filosofie şi morală, râse ea. Dar apoi doamna Cosmin!... Ah! ce pretenţiuni de luptătoare pentru omenire!... Am mai văzut-o şi altă dată, însă ca acuma nu mi s'a ivit atât de înfumurată... Cu ce gravitate impunătoare îşi leagănă personalitatea, mă rog...

— Doamna Cosmin, Aurelio...

— Ştiu ce vrei să spui ,zise ea, şi, se învârti într'un picior, răzând... Pentru mine este cum o văd eu...

Cecilia zâmbi cu tristeţe... şi tăcu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

In o parte a curții, Dinu Răuțianu se plimba cu Georgina, iar ca o umbră de departe, îi urma Roșiescu.

— Nu se poate, Georgino, să nu se ție „*individul*“ după noi?

— Domnule Răuțianu, te rog... E bărbatul meu... și țiu la el...

— „Parôle“? Ei vezi, nu știam... Îți cer ertare... Are un cap însă făcut pentru coarne... Pe când împodobirea cu ele?

Georgina se opri supărată.

— Dacă mai spui asemenea necuviințe, te las...

— Cum m'ai lăsat odată, „infidelo“... „Apropo“. Știe bărbățelul de anume „aventură“ a d-șoarei Georgina?...

— Eu nu știu ce plăcere ai să-mi vorbești niște lucruri...

—Cât te-am iubit!... Pe legea mea dacă nu mă înfior și acuma...

—Să știi, domnule Răuțianu, că nu mă voiu mai plimba singură cu d-ta...

— Bine, să admitem posibilitatea cazului... Spune drept însă, m'ai iubit și d-ta, Georgino?...

—La ce 'ți-ar folosi?...

—Dar erai să mă iei pe mine...

—Era... A fost...

—Intre acestea, de ce n'ar încăpea „este“, „va fi?“...

Ea îl privi batjocoritor.

— Ce înseamnă deprinderea de vagabond..., iartă-mi expresiunea... N'ai cu cine „flirta“ cum se zice în limba d-v. *high-life*, și te ai apucat să mă depeni... în dorul celor dela București...

Incepu a râde....

—Ce e drept, 'mi-ar fi plăcut o dulce îmbrățișare a d-tale...

—Ești un obraznic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Strigă pe Roşiescu şi se îndreptă spre el, lăsând pe Răuţianu cam încremenit...

—Uite! uite! uite!... mormoi, cătându-*i* din urmă... Ştii că are haz când o face pe „dama" virtuoasă?

In salonul în care Cosmin, soţia, fiul şi fiica, Răuţianu-tatăl şi doctorul Gică Rustovici, d-na Răuţianu şi d-na Rustovici, convorbiau în chip vesel şi plăcut, privirile doctorului se opriau adese ori asupra tinerei Marcela, copila mai mare a lui Cosmin...

Il impresiona,—şi îşi da seama,—gingăşia ei nespusă, o frumuseţe cu trăsuri fine şi armonioase, atitudinea ei modestă şi simplitatea învestmântării, glasul ei cu timbrul plăcut, dar mai ales privirea dreaptă, senină, galeşă din ochii ei mari albaştri.

Eată cum îşi visase idealul viitoarei iubiri, în orele de singurătate studioasă la Paris, şi eată că acest ideal se întrupa acum în faţa lui, şi era cu mult mai frumos decât în visul care i-l prezintase cu forme confuze, mai mult gândite ca pline de farmec.

Aci era realitatea în vis... Oare va putea să o ajungă? Va putea fi iubit de această copilă nespus de graţioasă, bună şi bine-crescută?

Poate... Era încă prea tânără, era timp dar. Ţinea de el să ştie a se face iubit... Copila îl va vedea mereu şi simpatia se va naşte, iar părinţii ei cu însuşirile ce le cunoştea, puteau fără teamă să-l statornicească în familie...

Alăturea cu munca începută, alăturea cu durerea nemicşorată a mumei, alăturea cu deziluziunile surorii sale, iubirea aceasta 'i-ar fi fost îndemn mai mare pentru ajungerea idealului lui Cosmin, 'i-ar fi fost o mângâiere faţă cu neajunsurile familiei lui; într'un cuvânt, 'i-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi fost fericirea, care, ar fi zâmbit mamei și surorii lui.

—Dar pe ce gânduri ai purces, doctore, îl întrebă Cosmin. Dela un timp taci...

—E visător, prea visător, pentru un doctor, zise Râuțianu cu bunătate.

El tresări, chiar se înroși.

—De multe ori cugetarea adâncă e un vis... răspunse el...

—Și câte nu poate visa un om de caracter! zise Cosmin.

—Să vedem însă ce va pune în lucru un doctor de caracter, zise Râuțianu.

—Timpul va arăta, răspunse Rustovici, zâmbind...

—Suntem pururea elevi și viața pururea o școală, zise Cosmin.

Ușa se deschise. Păcleanu apăruse cu Cecilia la braț, după Aurelia.

—Domnul Ministru al... anunță Aurelia, cu râsul pe buze.

—Mereu mă faceți Ministru, răspunse el, înaintând singur. Ce mai „corvadă" îmi ursiți!...

—Poate al „Instrucțiunei Publice", zise Râuțianu râzând, fiindcă prezicerea de „ministru" s'a potrivit cu vorba d-lui Cosmin „școală"...

—A! era vorba de școală? De care anume? Poate tot de cea din Aricești? întrebă el cu ironie.

—Nu, domnule deputat, zise Cosmin. Vorbiam de o școală mai mare, de aceia a vieții...

—La care ar avea de învățat multe poate, chiar deputații... râse Aurelia. Nu-i așa tată?...

—Ce ai cu vărul-tău, Aurelio? îi impută tatăl... Tot pe picior de războiu ești cu el?

—Are dreptate, verișoara, unchiule, răspunse Clement. Sunt mulți deputați ne-la locul lor în Parlament... Nu-i așa, domnule Cosmin?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Voești să discutăm cestiunea?

—De ce nu? D-ta ai totdeauna vederi originale și pline de învățătură.

Ori cât îi era de serios răspunsul, accentul ușor de luare în râs străbătea prin seriozitate.

—D-ta, domnule Pâcleanu, ai spus adineauri un adevăr, mai grav poate decât ți l-ai închipui... Ce este un Parlament? O adunare de oameni aleși, „aleși" nu în înțelesul electivității, cari ar trebui să reprezinte interesele diferitelor profesiuni ale unei țări... Nu-i așa?

—Întocmai.

—„Să cercetăm însă dacă lucrurile se înfățișează astfel[1]), căci, dacă există *ceeace se vede*, există mai ales *ceeace nu se vede* și aceasta este necesar să se caute. Ceeace nu se vede, domnule Pâcleanu, de oarece nu are manifestațiune optică, sunt categoriile sociale, din care se recrutează membrii Adunărilor; este proporțiunea în care se află reprezintate, în Parlament, diferitele profesiuni. Este de ne-îndoit, că omul dobândește de pe urma profesiunii ce exercită, idei, aplecări speciale și anume fel de a vedea și de a concepe lucrurile. Agricultorul, industriașul, comerciantul, medicul, avocatul, militarul, profesorul au fiecare, formațiune deosebită. Deci, nu supt acelaș unghiu va considera fiecare, acelaș lucru, după cum nu va reprezinta aceleași interese. Apoi, interesele acestea nu au nici ele aceeași însemnătate din punctul de vedere al funcționării sociale, nu joacă acelaș rol, ci dimpotrivă, roluri cu totul diferite și chiar contrarii".

—Foarte adevărat, și urmează de aci că elementele Adunărilor legiuitoare vor putea varia în largi proporțiuni, după starea socială a unei țări, după cum cutare ori cutare profesiuni vor fi mai în vază, vor avea mai multă trecere sau mai multă putere proprie.

---

[1]) *La Superiorité de la Race Anglo-Saxone, de Ed. Demolins (capitolul despre parlament).*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/1932-1932

— „Tocmai. Şi mai urmează că, înseşi Adunările acestea, în asemenea caz, vor gândi şi vor lucra cu totul deosebit, după cum cutare ori cutare profesiuni vor predomni în alcătuirea lor. Te-ai gândit vreo dată, domnule Păcleanu, să faci statistica celor două corpuri Legiuitoare, după aceste profesiuni?"

— Ce e drept, nu.

— Pentru un studiu al meu asupra „*Decăderii rasei latine*", am urmărit de zece ani încoace alcătuirea Camerelor noastre, după profesiuni şi, ştii care din toate, a dobândit pe fiecare an un număr mai mare de deputaţi?

— Avocaţii, de sigur, zise Răuţianu, râzând.

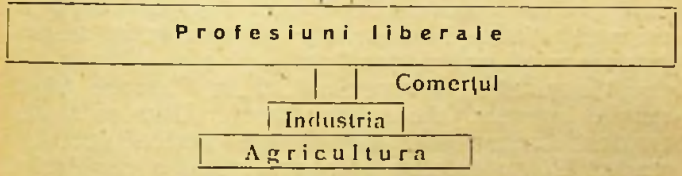
— „Nemerită observaţiune, răspunse Cosmin. Avocaţii, da. Incolo, între celelalte profesiuni, am mici diferenţe de număr. Comparativ cu Adunările legislative ale ţărilor de neam latin,— din punctul de vedere de de'nfară al alcătuirii, —ale noastre se aseamănă. Nu pot intră aci în amănuntul pentru ce şi asemenea alcătuire a Camerelor, este unul din efectele decăderii rasei: voiu numai să vă arăt cum sunt, în ale noastre, reprezintate profesiunile; apoi voiu trage încheerile". Domnule Rustovici, fii bun te rog şi 'mi dă o coală de hârtie....

După ce doctorul îi aduse cele trebuincioase, Cosmin alcătui din memorie următorul tablou, pentru Camera deputaţilor numai:

Profesiunile	Guvernamentali	Opoziţie	Total	Total general	Rezumat
Proprietari rurali . .	23	5	28	38	Agricult.
Agricultori.	7	3	10		
Industriaşi	3	—	3	3	Industria
Comercianţi	5	—	5	5	Comerciul
Profesori	4	2	6	136	Profesiuni liberale
Medici.	9	1	10		
Ingineri	4	1	5		
Ziarişti	2	—	2		
Avocaţi	106	7	113		
Fără profesiune . .	3	—	3	3	Fără prof.
				185	

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acuma, să le orânduim aceste profesiuni în forma unei clădiri. Care este temelia socială-economică a țării noastre? Agricultura, nu este așa? Ea va fi dedesubtul noului tablou, iar pe măsura utilității economice, vor veni d'asupra ei celelalte profesiuni:

Diformă clădire, nu-i așa?

— Ciudat! murmură Păcleanu, uimit de o realitate de care nu-și dăduse seama...

—Nu se poate să nu se prăbușiască odată și odată, asemenea clădire, pe care, aș putea-o numi... monstruoasă, zise doctorul...

— „Să facem puțină analiză acum, urmă Cosmin: agricultura, industria și comerciul, trei profesiuni uzuale, reprezintă munca esențială, aceea care dă pâinea zilnică; celelalte munci vin numai să se așeze d'asupra ei. Când cele trei suferă, tot corpul social suferă; când ele scad, slăbesc, tot corpul social scade, slăbește. Așa se întâmplă corpului omenesc când nu se poate hrăni cum trebue. O societate poate trăi fără avocați, fără ziariști, chiar fără medici; dar nu poate trăi fără agricultorii cari dau materia primă a hranei; fără fabricanții cari alcătuiesc obiectele necesare traiului; fără comercianții cari le împart pretutindenea după căutare. La noi, urmă Cosmin după o clipă, agricultura este cea mai mare putere de producțiune; ea e stabilitatea, temelia puternică a naționalității noastre; ea alcătuește

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acel *substrat* al poporului cu totul legat de pământul național și de tradițiunile țărei. Din popor se ia elementele celui mai înalt grad de ordine și de trăinicie; armata. Și tocmai acest substrat nu se află în Cameră în proporțiunea însemnătății lui sociale. Câți agricultori avem în tabloul nostru? Abia 38, și încă din aceștia, 28 sunt numai proprietari, cari nu se ocupă, ei, cu agricultura. Dumnealor stau la oraș, se mulțumesc a'și primi veniturile și a se plânge... de criză agricolă... Reprezintă ei în Cameră adevăratele interese ale agriculturei? Dau ei sfaturi pentru anume legi folositoare agriculturei? De unde? Ei nu înțeleg valoarea reală a exploatării agricole, nu cunosc metodele cele mai bune agricole... Sunt la Cameră dar, numai pentru politica în sensul egoist al acestei corupătoare de moravuri. Industria la noi, este încă în stare de pruncie, e adevărat; mișcarea s'a început. Ea însă numără așa de puțini reprezintanți, pe de o parte fiindcă industriașii noștri sunt cei mai mulți, străini, iar românii *nu vor să facă politică, nu vor să-și piardă timpul scump, la Cameră*.... Nu mai stăruesc asupra cruzimii acestei expresiuni din urmă. Cu comerciul, de și mai desvoltat, se petrece acelaș lucru. Comercianții cari vin deputați, vin numai din ambițiunea de a fi la Cameră, mai ales când s'au îngroșat la pungă și nu 'și mai văd atâta de aproape de interese.

— Dar bine! situațiunea este nespus de întunecoasă! zise Răuțiamu.

— „Va fi și mai întunecoasă când ne vom da seama de cine, la urma urmei, suntem reprezintați în cel mai mare număr? De-asupra celor trei profesiuni uzuale, priviți, pe al doilea tablou, o enormă umflătură în lături. Profesiunile liberale dau de trei ori, de patru ori aproape mai mulți deputați decât câte trele celelalte esen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tiale. Medicii sunt tot câți agricultorii propriu zişi şi mai numeroşi decât industriaşii cu comercianţii la un loc. Să fi desvoltând profesiunea de medic aplecări deosebite spre a îngriji corpul social? Mi se pare că nu se vede legătura dintre therápeutica medicală şi cea socială"...

—Nu-i de fel, murmură doctorul.

—„Profesiunea medicală ţine de mizeriile fizice ale firii omeneşti iar nu de bună rânduială socială. Chemaţi a se ocupa de sănătatea individilor, cum se vor îngriji de ea fiind şi deputaţi? Prin urmare, locul lor în Parlament se poate explica aproape la fel cu al industriaşilor şi comercianţilor ce s'au cuprins şi fac... „politică". Să lăsăm pe ingineri şi pe ziarişti, cari sunt puţini, şi să trecem la marele număr al avocaţilor: 113! Nici o societate, în trecut, n'a produs atâţia oameni de legi ca secolul acesta, nu numai la noi, dar şi în celelalte ţări. Nici o profesiune n'a pus mâna în chica mecanismului parlamentar, ca avocaţii! Şi cum n'ar fi numeroşi? Baroul este o profesiune pe care o poţi lăsa când vrei, pe care o poţi luă când ţi-abate. O laşi, nu pui în suferinţă nici un capital industrial. Toată aşezarea avocatului se mărgineşte la biuroul lui cuprins în casa ce locueşte. Să fie deputat este pentru advocat un mijloc de reclamă: îşi pune în vază talentul oratoric. Dar dacă baroul este foarte potrivit să înlesnească trecerea în Parlament, să fi pregătind tot atât de bine pe avocaţi pentru conducerea şi pentru rezolvarea intereselor ţării? Reaua stare a afacerilor publice nu turbură avocatura ca pe cele trei profesiuni esenţiale. Din contra, avocatura pare că trage foloase din ea. Ea trăeşte din procese şi procesele se înmulţesc pe măsura pericolelor care cad asupra celor trei profesiuni uzuale".

— Mă rog, îmi dai voe, domnule Cosmin? zise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Păcleanu. Nu sunt avocat, însă mi se pare că avocaţii, prin obicinuinţa de a discuta legile, pot fi apţi să le şi facă.

— ...Aşa ar fi, întru câtva. Profesiunea îi pune să cunoască lungul şir al legilor şi sistemele numeroase ce-au curs din interpretările date de ei. Numai din punctul acesta de vedere pot fi în Cameră un element trebuincios. Din nenorocire însă, ei ajung să facă a predomni numai teoria asupra intereselor pozitive pe care nu le cărmuesc de a dreptul. Trăesc totdeauna în mijlocul textelor de legi şi sunt porniţi a crede în eficacitatea lor suverană care nu există de fapt. Societăţile omeneşti se conduc numai prin legi, socot ei, şi astfel micşorează însemnătatea forţelor spontanee ale vieţii private şi ale artelor uzuale. In trecut, ei au fost uneltele cele mai harnice ale absolutismului monarhic în contra drepturilor şi în contra libertăţilor particularilor şi ale localităţilor. Astăzi ei sunt nebosiţii agenţi ai centralizaţiunei politice. Ei au făcut să cadă pretutindenea mâna grea a Statului asupra oricărei mişcări şi tot ei ridică sus glasurile când mâna aceasta este de partea adversarilor lor politici. Ei aduc discreditul, în mare parte, al regimului parlamentar, căci, deprinşi cu improvizările, lungesc discuţiunile strălucite dar deşarte, în locul desbaterilor utile şi practice care cer cunoştinţei speciale... Ca să termin cu avocaţii, pot fi folositori ca specialişti în materie de legi, dar numărul prea mare, în disproporţiune cu însemnătatea lor socială, îi fac domni ai Camerei cărcea ii pun pecetea unei direcţiuni rău-făcătoare. Incheerea este că nu avem reprezintanţi fireşti, precum au Anglia şi Statele-Unite; că amândouă adunările noastre nu răspund menirii lor; că adesc-ori par mai mult nişte biurouri de înregistrare, dacă dăm deoparte discuţiunile pro şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

contra care nu luminează şi nu schimbă felul de-a vedeà şi de-a lucrà, al Guvernelor, în legile ce prezintă. Putem tot atât de bine lăsa de-oparte şi disproporţiunea prea mare dintre guvernamentali şi opozanţi, de oarece sistemul alegerilor îl cunoaştem, după cum ştim şi puterea colegiilor în a'şi da seama de dreptul şi de ţlatoria de alegători".

Pâcleanu rămase câteva clipe pe gânduri, în faţa priveliştei ce i se închipui, din cele spuse de Cosmin. Cunoşti o situaţiune şi nu voeşti a'ţi da seama de realitatea ce se cuprinde în ea; ţi-o aşterne altul cu tărie de nespus: te înspăimântă şi par'că te apasă greutatea adevărului. Pentru un moment vezi ca un haos înainte'ţi şi nu ştii ce să zici.

Ca Pâcleanu, şi ceilalţi stătură în aceeaşi atitudine, cu ochii aţintiţi la adâncul cunoscător al tuturor lucrurilor...

— In ce anume remediu vezi d-ta dar, domnule Cosmin, îndreptarea, pe adevărata lui cale, a' Parlamentarismului? întrebă apoi Pâcleanu.

— Reviu la ce-am mai vorbit' amândoi, domnule Pâcleanu şi-ţi amintesc că: şcoala şi numai şcoala, pusă pe adevărata temelie, va reface viaţa noastră întreagă. Cu profesorii de azi, dar cu programul şi cu metodul potrivite necesităţii timpului, vom puteà dobândì câteva serii de elevi cari să înceapă a vedeà şi a cumpănì cum se cade viaţa şi ce trebue s'aştepte dela ea. Ei vor da o serie de profesori mai potriviţi sistemului nou şi aşa îmbunătăţirea se va urma încet dar sigur. Nu reformăm şcoala?—orice încercări, vor rămânea iluzorii!...

Voran intră în acel moment aducând în triumf o scrisoare.

— O „recomandată" şi e din Suceava, Clement, zise el, înmânându-i-o.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vreo invitare, de sigur, pentru vreo întrunire... Imi dați voe să o citesc în auzul d-v. al tuturora?

—Fireşte că'ți dăm voe... dacă nu va fi cuprinzând taine politice...

— A!... cât despre asta...

— Clement, lasă-mă să o citesc eu, zise Aurelia, şi înainte de a avea răspuns, i-o şi smulse din mână.

— Mă rog, poftim, verişoară,—răspunse el, râzând...

Cecilia avu o licărire de necaz în priviri. Intâlni căutătura doamnei Cosmin şi coborâ ochii.

Aurelia dădu citire:

„Iubite şi mare prieten,

„Ideea de „partid țărănesc" şi ducerea d-tale prin cele nouă județe, au răsunet în Succava noastră mai mult decât îți poți închipui. Acum că învățătorii sunt în vacanță şi fiindcă ei cu preoții sunt sufletul mişcării lăsată aci, ca o sămânță binefăcătoare, de un mare apostol social, de Victor Cosmin,—este timpul să vii să ne vorbeşti, să ne spui pe larg ce va fi Partidul acesta al viitorului. Telegrafiază pe numele meu dacă poți veni şi când.

„Entusiaste salutări şi urări de bună sosire. Paveliu, deputat".

— In adevăr că Paveliu a răspuns cel dintâiu apelului meu, şi cu ocaziunea aceea 'mi-a spus, în treacăt, că în mare parte a județului este un progres surprinzător... zise el, căutând la Victor Cosmin... Eată acum că întâlnesc cu plăcere iarăşi numele d-tale...

Cosmin se făcu a nu luà aminte graiul cam tăios al viitorului om mare şi răspunse:

— M'aş prinde că întrunirea va fi la Măineşti-Plopilor... Vei avea ocaziunea să vezi pe socrii mei cărora le vei fi oaspe; vei puteà să admiri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încă odată, la alt capăt al țării, înțelepciunea și vigurozitatea țăranului.

— Un motiv mai mult ca să fiu mulțumit, răspunse el aproape cu răceală.

— Îmi permiți însă un sfat?

— O! mai rămâne vorbă? Dela domnul Cosmin, totul...

— Cunosc puterea elocuenței d-tale. Însă la Suceava, înlocuește, te rog, obișnuitele fraze de efect oratoric, prin o bună și lămurită precizare a mișcării viitorului Partid...

Clement pricepù adâncimea observațiunii și'și muscă buzele, răspunzând c'un ușor accent ironic:

— Înțeleg cât de departe au ajuns pe acolo sătenii... „dumitale"....

Și-i aținti o privire de desfidere; privirea lui Cosmin rămase senină și blândă: nu răspundeà obrăsniciei lui Clement.

— Va să zică, Emanoile, va trebui să pleci înaintea lui Clement, la Suceava? zise Aurelia.

— De ce? întrebă acesta, surprins.

— Știu că așa crà obiceiul...

— A! nu cred să fie nevoe, de data asta, răspunse Clement.

O privire mult zicătoare, a Aurelici, scurtă, pe furiș, îi dădu a înțelege lui Clement rostul intervenirii ei.

— Dacă socotești însă, Clement, pot să plec, zise Voran, gata să-și împliniască ceeace luase asupră-i ca o datorie.

— N'ar fi rău... se grăbi el să răspundă. Paveliu stă în Fălticeni;—ai puteà pleca astă-seară de-aci și mâine-seară din București, după ce-i vei telegrafia...

Aurelia avù un zâmbet de mulțumire, pe care. Cecilia i'l surprinse. Nu 'și-l explică, dar îi ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/index1904-1932

mase în memorie, lângă celelalte observaţiuni mărunte de felul acesta.

— Bine, zise Voran. Voiu pleca. Mă şi duc chiar să mă pregătesc.

D-na Cosmin se apropiă de el:

— Domnule Voran, când vei fi la Măineşti-Plopilor, zise ea cu emoţiune, te rog să vizitezi un mormânt modest: e al mamei soţului meu,— mama noastră,—a cărecea amintire ne este sfântă şi de neşters[1]).

Aceeaşi emoţiune se ivi la Cosmin în lacrimi lăinuite care, îi învăluiră privirea.

— Va fi o pioasă datorie, doamnă, şi voiu îndeplini-o cu duioşie, căci am avut şi eu pe mama, bună şi iubitoare, răspunse el, mişcat.

Cosmin se ridică pentru plecare.

— Mâine, după promisiune, veţi fi oaspeţii noştri, zise el. Apoi, întorcându-se către Voran: ce rău îmi pare că nu vei fi între noi... şi-i întinse mâna cu simpatie.

— Părere de rău este şi din partea mi, dar mi am creat o datorie şi-o împlinesc cu tragere de inimă..

Cosmin nu putù înţelege datoria aceasta de-a pregătì primiri pentru Pâcleanu, din partea lui, pe care-l aprecia ca inteligent, de inimă şi cult.

Cum de se înşelă Voran asupra adevăratului caracter al lui Pâcleanu şi asupra ţintei lui reale?

Pe când ceilalţi petreceau la familia Cosmin, Aurelia dădu fuga după Voran, chip să-i ajute cu drag la pregătirile de plecare.

Pâcleanu se întoarse în biuroul lui, nemulţumit. De ce nu i se adresase doamna Cosmin în cestiunea vizitei la mormântul bătrânei Cos-

[1]) Vezi „*Strein în Ţara lui*".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

min? Lucrul își avea însemnătatea, ori cât de mic era: dovedia că familia Cosmin îl prețuia puțin și desconsiderațiunea aceasta îl jignia. Vrăjmășia ce de atâtea ori o simțise în contra lui Victor, se întinse și asupra soției lui. Nesuferită familie!...

X.

Roșiescu avea obiceiu să se scoale dis-de dimineață. Lui și Georginei li se dăduse o cameră din rândul de jos, aproape în fața camerei Aureliei.

După plecarea lui Voran, Râuțianu și soția voiră să se întoarcă la Lupăceni și să ia și pe Aurelia.

Ea însă, cu ciudată stăruință, căută să-i încredințeze că eră mai bine să rămână cu toții la Iglița, decât să mai vie a doua zi iar, spre a se duce la Vadu-Lung, și ei să hotărâră să rămână.

Cum se lumină ușor de ziuă, Roșiescu lăsă pe Georgina să mai doarmă, și îmbrăcându-se repede, vru să dea în marea sală rotundă, ca să treacă în curte și să se plimbe...

Abia deschise ușa însă și auzi în camera din față un sărutat în de-ajuns de răsunător.

Surprins, intră înapoi, dar ținù ușa puțin întredeschisă, și înmărmurit, văzu pe Clement îmbrățcat ca de noapte, ivindu-se, pe Aurelia petrecându-l și trimițându-i un sărutat cu mâna.

Așteptă până ce Clement se depărtă repede, dar păsind foarte ușor, ca de pază, și urcând scara... Un scârțăit de ușă în încunoștiință că Clement intrase în odaia lui.

Roșiescu sta tot încremenit, învârtind și sucind în minte-i o idee care-l îngrozià, pe el, omul nu tocmai împăcat cu moralitatea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

Georgina se deşteptă speriată...

— Cine-i acolo?...

Visase pe Dinu şi văzând în somnoroşia ei pe cineva, la uşă, se temu să nu fie el...

— Sunt eu... Stl.. Şi se apropiă de ea.

— Dar par'că te duseseşi, îi şopti.

— Era să mă duc... răspunse şi se opri. Sufletu-i era tot sbuciumat.

— Da ce ai? întrebă ea, luându-i bine seama.

Vasile se aşează pe marginea patului şi se aplecă în chip de taină, către dânsa.

— Când ai şti Georgino... şi-i spuse ce i se arătase ochilor...

Georgina sări şi începu a râde.

— Mi se pare că ai visat, Vasilică.

— Nu, zău, nu râde... Nu sunt lucruri curate pe aici... zău nu...

Georgina rămase câtevă clipe pe gânduri, serioasă, apoi privi la Vasile al ei şi-şi zise:

— Şi eu nu m'am ţinut de Dinu, fiindcă vedeam înrudire la mijloc....

Vasile se pornise şi el pe gânduri, acum hotărâte însă: oare nu era chip de tras vr'un folos de pe urma secretului cumnatului său? Să-i împărtăşiască şi Georginei asemenea plan? Nu acuma, cel puţin...

Gândul Georginei era: dacă frate-meu nu ţine la înrudire, de ce-aş ţine eu? Şi imaginea lui Dinu i se înfăţişă supusă, dar stăruitoare...

Compară pe Vasile, om ce nu se va ridica de loc prin el şi se va sălta puţin prin alţii, cu Dinu, bogat şi cu viitor...

Oftă şi închise ochii, apoi după puţin se ascunse sub plapomă.

— Ei, ce zici, Georgino? o întrebă el.

— Lasă-mă şi du-te! îi ordonă cu asprime.

Vasile eşi şi se duse în curte, foarte chinuit e secretul ce surprinsese, şi începu a chibzui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum şi ce fel să scoată de pe urma lui ceva sigur şi dăinuitor.

Pe la orele 10 trăsurile curţii îi duceau pe toţi la Vadu-Lung.

Aurelia şi Clement ţinuseră să fie la un loc şi luaseră cu ei pe Dinu.

— Iei seama lui frate-tău, Georgino? îi şopti Roşiescu.

Amândoi, într'o brişcă, veniau pe urma celorlalte trăsuri.

— Da, văd bine acum, răspunse ea, pe gânduri.

După câteva clipe Vasile îi destăinuì planul lui. Ea îl privi lung. O revoltă, deodată, ideea lui, dar apoi se gândi că putea şi ea să tragă vr'un folos... După ce se va fi despărţit de „nerodul" ei, Clement nu 'i-ar fi refuzat sprijinul şi aşa ea ar putea lua pe Dinu. Pe neaşteptate Vasile i se făcuse nesuferit.

Eată cum împrejurări de neprevăzut pot desvolta aplecările rele, care, n'ar fi încolţit fără ele.

In cale se opriră să priviască. Pe bătătura întâiului cătun de pe moşia Vadu-Lung, erau strânşi toţi sătenii, cu mic cu mare.

Şi minunată se înfăţişă privelişlea vestmintelor curate şi sclipitoare de fluturi şi de cusături cu arniciu negru şi roşu, minunată privelişlea chipurilor sănătoase şi vesele.

Cei în etate stăteau jos, de jur împrejurul bătăturii; în mijloc, bărbaţi tineri, fete şi neveste băeţandri şi copii alcătuiau ceata strânsă, dar într'anume orânduire par'că.

Pân'atunci povestiseră; copiii se jucaseră de-a „soldaţii" cântând cântece de şcoală, apoi flăcăii se luptaseră, doi câte doi, cu foarte mare regulă; acuma se pregătiseră să cânte în cor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Georgina se deşteptă speriată...

— Cine-i acolo?...

Visase pe Dinu şi văzând în somnoroşia ei pe cineva, la uşă, se temu să nu fie el...

— Sunt eu... St!.. Şi se apropiă de ea.

— Dar par'că te duseseşi, îi şopti.

— Era să mă duc... răspunse şi se opri. Sufletu-i era tot sbuciumat.

— Da ce ai? întrebă ea, luându-i bine seama.

Vasile se aşează pe marginea patului şi se aplecă în chip de taină, către dânsa.

— Când ai şti Georgino... şi-i spuse ce i se arătase ochilor...

Georgina sări şi începu a râde.

— Mi se pare că ai visat, Vasilică.

— Nu, zău, nu râde... Nu sunt lucruri curate pe aici... zău nu...

Georgina rămase câtevă clipe pe gânduri, serioasă, apoi privi la Vasile al ei şi-şi zise:

— Şi eu nu m'am ţinut de Dinu, fiindcă vedeam înrudire la mijloc....

Vasile se pornise şi el pe gânduri, acum hotărâte însă: oare nu era chip de tras vr'un folos de pe urma secretului cumnatului său? Să-i împărtăşiască şi Georginei asemenea plan? Nu acuma, cel puţin...

Gândul Georginei era: dacă frate-meu nu ţine la înrudire, de ce-aş ţine eu? Şi imaginea lui Dinu i se înfăţişă supusă, dar stăruitoare...

Compară pe Vasile, om ce nu se va ridica de loc prin el şi se va sălta puţin prin alţii, cu Dinu, bogat şi cu viitor...

Oftă şi închise ochii, apoi după puţin se ascunse sub plapomă.

— Ei, ce zici, Georgino? o întrebă el.

— Lasă-mă şi du-te! îi ordonă cu asprime.

Vasile eşi şi se duse în curte, foarte chinuit de secretul ce surprinsese, şi începu a chibzui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cum şi ce fel să scoată de pe urma lui ceva sigur şi dăinuitor.

Pe la orele 10 trăsurile curţii îi duceau pe toţi la Vadu-Lung.

Aurelia şi Clement ţinuseră să fie la un loc şi luaseră cu ei pe Dinu.

— Ţei seama lui frate-tău, Georgino? îi şopti Roşiescu.

Amândoi, într'o brişcă, veniau pe urma celorlalte trăsuri.

— Da, văd bine acum, răspunse ea, pe gânduri.

După câteva clipe Vasile îi destăinuî planul lui. Ea îl privi lung. O revoltă, deodată, ideea lui, dar apoi se gândi că putea şi ea să tragă vr'un folos... După ce se va fi despărţit de „nerodul" ei, Clement nu 'i-ar fi refuzat sprijinul şi aşa ca ar putea lua pe Dinu. Pe neaşteptate Vasile i se făcuse nesuferit.

Eată cum împrejurări de neprevăzut pot desvolta aplecările rele, care, n'ar fi încolţit fără ele.

În cale se opriră să priviască. Pe bătătura întâiului cătun de pe moşia Vadu-Lung, erau strânşi toţi sătenii, cu mic cu mare.

Şi minunată se înfăţişă privelişlea vestmintelor curate şi sclipitoare de fluturi şi de cusături cu arniciu negru şi roşu, minunată privelişlea chipurilor sănătoase şi vesele.

Cei în etate stăteau jos, de jur împrejurul bătăturii; în mijloc, bărbaţi tineri, fete şi neveste băeţandri şi copii alcătuiau ceata strânsă, dar într'anume orânduire par'că.

Pân'atunci povestiseră; copiii se jucaseră de-a „soldaţii" cântând cântece de şcoală, apoi flăcăii se luptaseră, doi câte doi, cu foarte mare regulă; acuma se pregătiseră să cânte în cor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri 1901-1932

Oprirea celor dela Igliţa nu-i însfioşă şi nu le schimbă pornirea.

Şi începură să cânte:

De pe-a vremurilor zare
Vitejia strămoşească
Luminoasă ne răsare
Şi vedem că-i românească:

Românească după feţe,
După arc şi după flintă,
După braţele semeţe
Care nu greşiau la ţintă...

Şi ni-i dragă vremea veche,
Dragă vitejia rară,
Strajă fără de pereche
Ce păstră iubita ţară...

Să trăiască vitejia:
O simţim şi'n noi aprinsă...
Să trăiască România
In al nostru gând cuprinsă!

Era înălţătoare de suflet, muzica plină de frumuseţe melodică şi chipul în care o cântă corul, cu însufleţirea care purcede din adevărata dragoste şi din priceperea deplină a simţimântului.

Cei dela Igliţa aplaudară şi sătenii răspunseră ridicându-şi pălăriile.

Trăsurile plecară, iar din urmă le ajungea la ureche, după câtevă clipe, răsunetul unei doine...

— Aşa petrec sătenii noştri acuma, zise Răuţianu către Clement, a cărui trăsură mergea alăturea.

— Săteni-model, răspunse Clement râzând şi ordonă vizitiului să dea biciu cailor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statiarnsilvania.ro/mdrr1901-1932

Inainte de a-i fi sosit lui Cosmin musafirii de la Igliţa, îi venise oaspe neaşteptat pentru acea zi, părintele Francisc Tomasini, papistaş.

In un sat de curând alcătuit se aşezaseră mai mulţi unguri şi saşi de prin Bacău. Aceştia fuseseră aduşi întâi ca muncitori cu braţele, de un arendaş grec, apoi găsiseră cu cale a nu se mai depărta de un loc în care le mergea bine.

Li se dăduseră loturi de pământ şi în doi ani satul se înjghebase. Acum clădiseră biserică şi şcoală, fiindcă la şcoala românească din comuna apropiată nu voiseră să-şi dea copiii.

Preotul Francisc Tomasini, agent al „*Propagandei Fide*“, se stabilise dela început în sat şi se pusese a studia mişcarea de seamă a regiunii.

Darea de mână a sătenilor români, starea lor de cultură hotărâtă pentr'o desvoltare continuă, nu-i plăceau. Ele puneau în inferioritate pe păstoriţii săi şi, cu oricâtă sârguinţă, aceştia nu puteau întrece un avânt aşa de mare.

Nu în asemenea situaţiune puteă el semăna printre români sămânţa religiunii apusene.

Căzuse rău, în privinţa aceasta, într'un mediu format.

Cult însă, energic, răbdător, cu însuşirile deosebite ale misionarilor Bisericei Romano-Catholice, el se hotărâ să pipăiască pulsul credinţii tuturor familiilor de frunte ale judeţului.

La aceasta îl îndemnă nu numaĭ educaţiunea lui, ci două sau trei isbânzi în nişte familii din Moldova, de care acum îşi amintia cu plăcere şi cu mândrie.

Era paroh în judeţul Neamţu. Proprietarul avea soţie o franceză; căsnicia lor era muncită de gelozii reciproce. Işi făcu intrarea în casa proprietarului şi, ce e drept, putu să aşeze oarecare linişte în viaţa acelei case, dar din femee

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Își făcu un aliat și în curând soțul primi convingerea că romano-catolicismul era unica religiune pentru el și pentru copii.

In casa lor venia arareori, când se afla în țară, un secretar de legațiune, român de viță veche, însurat și el cu o romano-catolică, belgiană.

In deșert se încercase soția lui a-l schimba de pe calea credinții părintești. Nu putuse să-l plece, cu toată iubirea lui de ea.

Petrecu într'o vară însă trei luni la acel proprietar și părintele Francisc, ajutat de aliata sa, secondați de însuși proprietarul convertit, îl înconjurară atât de bine în întreita mreajă a stăruinții și a pildei, că, la plecare, era abătut din cale.

Soția lui împlini opera, după întoarcerea lui, la post și scrise mai târziu părintelui Francisc.

De această isbândă mai ales își amintia cu plăcere deosebită: secretarul de legațiune era om învățat.

A treia isbândă o avusese cu două fete tinere, surori, rămase orfane de părinți și cu ceva avere.

Își avea parohia acum în județul Bacău.

Le întâlni întâmplător, pe când copilele se întorceau din oraș, la țară, însoțite de o rudă, un bătrân surd și slăbit de tot.

Se interesă de acesta și se propuse a-i reda auzul prin anume îngrijiri; astfel, își făcu intrarea în casa bietelor fete, pe care, în singurătatea vieții lor, le putu converti, ba încă le convinse a se căsători cu germani, așa că le perdu cu totul dela datinele românești.

„Când nu poți ataca de jos, poți ataca de sus, cu isbândă", era una din maximele sale, pe care căuta s'o aplice și aci.

De aceea, mai cu seamă pe Victor Cosmin îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

vizitase adeseori și era mulțumit, cu atâta cel puțin, că întâlnise în această ființă extraordinară pe omul care să știe să discute cu adâncă pricepere, cu cuviință, dacă nu ca un dogmatic, dar de sigur ca un filosof, ca un convins, ca un erudit.

Pe Cosmin să fi isbutit dar a-l convertì, ar fi fost opera cea mai grea dar și cea mai de seamă a vieții lui.

S'ar fi putut însă?

Într'o zi Cosmin îi zise cu seriozitatea obicinuită:

— Incredințează-mă părinte Francisc, că decât ortodoxismul este mai bun și mai folositor sufletului romano-catolicismul, pentru care aĭ căldura apostolatului, și eu voiu crede.

Aceasta fusese pentru Pater Francisc o speranță.

Oricât de deștept, nu înțelesc ce simțimânt dictase lui Cosmin cuvintele acelea.

Doritor de a pătrunde în toate tainele, voise a cunoaște de aproape în ce stă neobosita activitate a misionarilor și care sunt speranțele Bisericei Apusene în ce privia Țara noastră.

Pater Francisc, în zelul său de a cuceri o conștiință superioară, nu fusese în deajuns de îndemânatec și de ferit...

Pe măsură ce Cosmin îl lăsase a crede că el slăbia în credințele sale, Pater Francisc începuse a-i da de cunoscut parte din tainele Bisericei cuceritoare.

Astfel Cosmin ajunsese a ști ce pericol înconjură țara și de partea „propagandei Fide".

La masă, pater Francisc își avù locul între Pâcleanu și doctorul Rustovici.

La Pâcleanu, în privința simțimântului reli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaris.vania.ro/1901-1932

gios, preotul găsi o judecată superficială asupra trebuinții de-a crede... iar ca *ultima ratio:*

— Religiunea e bună pentru mulțimea de jos... Pentru ea voesc să se păstreze ortodoxismul.

La doctorul Rustovici nu găsi cunoștinți dogmatice, cum era de așteptat de altmintrelea, dar află bun simț și credința menținută prin educațiune. El lega naționalitatea de ortodoxism.

In biuroul lui Cosmin, pater Francisc, care, mâncase și băuse bine, —spre lauda Domnului.— deschise vorba pe larg asupra Religiunii, căutând de astădată a se adresa mai mult femeilor, însinuător, dulce, ca unora pe care Propaganda le socotește drept elementul cel mai ușor de convertit. Ele apoi, cu tenacitatea propriu firii lor, devin propagandistele cele mai aprige.

Intâlni însă cu surprindere vădită, în Maria și Cecilia, niște adversare vrednice de luat în seamă. Aurelia îl lua în râs, cu spirit de altfel; d-na Râuțianu și d-na Rustovici, îl mărginiau, întru cât le privia, la „așa am apucat dela părinți", cu cuviință dar cu energie.

La urma urmei, Pâcleanu, se enervă întru câtva și puse capăt zelului acestui apostol:

— Nu cum-va, iubite părinte, v'ați pus în cuget să ne convertiți?

Preotul, cătă la el lung, stânjinit de lovitura prea de-a dreptul:

— Dumnezeului celui drept, răspunse el, îi place să se facă văzut pretutindenea!

— Înțeleg prea bine această grație a lui Dumnezeu, dar nu înțeleg aproape de loc pentru ce Dumnezeu ar fi mai bun și mai îndurător, în revelațiunea sa prin Papa dela Roma, decât Dumnezeu care ne dă harurile sale prin Prelații ortodoxi? Dumnezeu e unul și același; Biserica sa ar trebui să fie una și aceeași. Dar fiindcă oamenii au găsit de cuviință să-l adoreze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în Biserici deosebite ca cult, pentru ce servitorii cultelor ar căuta să smulgă pentru cultul lor pe cei de alt cult? Nu vi se pare, părinte Francisc, că asemenea tendință ar însemna un fel de semănătă de discordie aruncată între cei ce ar trebui să se considere frați?

— Ceeace spuneți, domnule Deputat, ar însemnă un fel de... apostasie... Și sălbaticii au cult, dar pentru lucruri neînsufletite ori pentru elemente. In faza primă a creștinismului, mai toți ne-am asemănat sălbaticilor... Biserica creștină este una și aceeași dela întemeierea sa și aceea este cea Romano-Catolică. Oamenii 'și-au dat alte biserici în adevăr, dar despărțindu-se de Mama cerească adevărată... Prin urmare, Dumnezeu urmează a se revelă neamurilor prin singurul său reprezentant în lume, singur care nu greșește și care nu caută să înstrăineze, ci se străduește să adune în jurul singurului tabernacol al credinții, pe oile rătăcite în culturi trase din Marea și Sânta Biserică a Universului. Diferiți ambițioși lumești au voit să fie și ei capi de religiune și au găsit șovăitori pe cari să-i strângă în juru-le... Intrucât aceasta a micșorat fala și puterea mântuitoare a Marei Biserici Romano-Catolice? Repet: *Ea* a rămas una și aceeași; celelalte, nu din vina *Ei* au ajuns eretice, căutând să schimbe divinul înțeles etern al menirii sale. De ce dar să însemne semănătă a discordiei ceeace seamănă cu mâna sa bine-făcătoare, cu glasul său îndurător care zice cu blândețe și cu dragoste: întoarceți-vă la adevărata formă evangelică a luminii, la adevărata cauză primă a adevărului: Dumnezeu și Biserica sa unică...

— Foarte călduros discurs, părinte Francisc, răspunse Păcleanu cu nuanță de ironie pe fondul seriozității. Nu uitați însă, vă rog, că dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

l'aș parafraza, aș ajunge să demonstrez că unica și aceeași Biserică este și rămâne cea Ortodoxă, ceeace n'ar lămuri de loc cestiunea. Pentru mine discuțiunile religioase, din punctul de vedere al întâetății Bisericilor, este... cel puțin... deșeartă. Știu atâta că Biserica Ortodoxă nu s'a amestecat nici odată în Puterea de dominațiune lumească a Statelor, că n'a avut o închiziție îngrozitoare, în numele Domnului; că n'a făcut din oamenii de știință victime și din adversarii săi, pribegi prigoniți și excomunicați; că n'a voit pentru sine purpura de suverană a tuturor suveranilor, mulțumindu-se cu purpura vestmântului de patimi a Mântuitorului. Biserica Ortodoxă nu a alergat la compromisuri cu alte religiuni, inventând o „monstruozitate religioasă",—dacă mi se permite termenul,—cum este *Biserica Unită*, ai căreea adepți nu sunt nici catolici curați, nici ortodoxi curați. Ea nu 'și-a călcat nici odată demnitatea de instituțiune divină, senină și cu adevărat planând peste patimile omenești...

— Mă rog, mă rog, esclamă părintele Francisc, care se făcuse roș, și în ai căruia ochi sclipiau licăririle sălbatece ale fanatismului lovit.

Cu gest aproape impunător, Pâcleanu îl opri și urmă:

— Credința, părinte Francisc, este, la urma urmei, totul, pentru cine o are. E fericit acela care crede în adevăr și care își zidește din Religiunea sa, clădirea sufletului pentru fapte bune, fără să caute a schimbà credința altuia.

Și se ridică spre a curma discuțiunea.

Pater Francisc rămase locului, cu ochii în jos, spre a-și domina mânia care-l încinsese.

Pâcleanu, mirat el însuși că luase cuvântul și că găsise ce să spună și în asemenea cestiuni ce-i erau foarte indiferente, căuta în ochii lui Cosmin impresiunea ce produsese.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransvania.ro/mdrr1901-1932

Acesta, mirat şi el de buna întorsătură întru câtva ce Păcleanu dăduse discuţiunii,—ori cât do pe de-asupra o răfuise, — îi făcu semn de încuviinţare, de care el se simţi foarte măgulit.

De-aceea se despărţi de Cosmin cu mai multă cordialitate.

Când Pater Francisc se despărţi şi el de Cosmin, îi zise:

— D-nul deputat a polemizat, dar nu a dovedit... Ne rămâne nouă să discutăm serios punctele atinse de domnia-sa...

— Când vei voi, părinte... Când vei voi...

Părintele Francisc porni cu zâmbetul de umilinţă a jezuitului, în timp ce tot mai clocotia furtuna necazului şi a urii, în adâncul sufletului său...

La poartă întâlni pe Nicu Cosmin şi îl învălui cu privire de dragoste cerească...

— Mai vino pe la mine, scump copil, îi zise strângându-i mâinile cu bunătate şi cu căldură... Intre noi a rămas deschisă discuţiunea asupra unei cestiuni însemnate... Şi 'mi este foarte drag să vorbesc cu d-ta, scump şi învăţat copil... La revedere...

In adevăr, pater-Francisc îşi pusese bine ochii şi pe tânărul fiu al lui Cosmin, spre a'l converti. Faţă cu tinereţea lui, lua calea măgulirii supt felurite înfăţişări, fără să-şi dea seama că avea înainte-i o inteligenţă formată pe deplin ca şi inima; fără să caute a pătrunde adânc în firea tânărului de-ale căruia credinţi bine stabilite s'ar fi înspăimântat...

Pater Francisc se mulţumia cu ideia că Nicu era încă copil, iar acest copil era în de-ajuns de bărbat spre a înţelege pe jezuit şi a'l lăsa în iluziunea lui. Ca şi tatăl, voia să facă pe preot a-şi desvălui toată intenţiunea, arătându-i-se că s'ar pleca îndemnului convertitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.statiunilevinetti.ro/mdrr1901-1932

Puțin după plecarea musafirilor, intră la Cosmin un tânăr modest de înfățișare, naît și voinic de statură și de corp, sătean după port.

— A! bine-ai venit, Dunărene, îl întâmpină Cosmin cu dragoste. Nu te-am văzut de mult...

— Am cutreerat, domnule Cosmin, toată plasa dinspre Argeș și Olt...

— Nu arăți tocmai mulțumit par'că.

—Este adevărat! Sătenii de-acolo nu prea sunt plecați să înțeleagă bunăstarea a-lor noștri de p'aici.

— Ei, cu încetul, Dunărene, cu încetul. Trebue neîncetat propoveduire, povețe și iar povețe. Ce-au zis cu privire la împrumuturile care le-ar putea da Casa Vadului-Lung?

—Aceasta le-a mai mlădiat puțin încremenirea.

—Este dar speranță și n'ar trebui să fii așa de nemulțumit.

— Am găsit însă altă cauză de nemulțumire, domnule Cosmin... Preotul Francisc, din satul papistășesc, a dat pe-acolo cu binecuvântarea...

— A! ce spui? În ce fel?

— Să povestesc un caz. Fiindcă s'apropia Paștele, sătenii din Dobreni au cerut preot dela Sfânta Mitropolie, fiindcă le-a murit al lor de câtva timp. Presemne că mai ceruseră și nu li se împlinise voca; de-aceea, știți ce-au pus în petițiunea lor de-acum trei săptămâni, de pe care v'aduc copie? Că: dacă nu li se dă preot și vor fi fără păstor sufletesc de Paște, vor găsi ei cine să le dea: *vor trece la catolicism*... Citiți copia, vă rog...

Cosmin o citi, cu încruntare din ce în ce mai strânsă a sprâncenelor... apoi grăi...

— Da, urma propagandei catolice se vădește... Că sătenii să ajungă la asemenea declarațiune, înseamnă că a fost momit de puternice sfătuiri străine....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista tarii vania ro/mdrr1901-1932

— Ce e de făcut, Domnule Cosmin, ca să precumpănim înrâurirea vicleană a papistaşului?

— Să ne ascuţim hărnicia, Dunărene. D-ta ai deschis calea; va trebui să ai ajutoare care să stăruiască şi să hotărască curentul mântuitor. Te rog să te duci şi să chemi pe părintele Zamfir. Voiu să-l sfătuesc-a cere chiar azi Sfintei Mitropolii, mutarea sa în comuna Dobreni, şi voiu scri negreşit la Sfânta Mitropolie ca să sprijinesc cererea preotului...

— Ca totdeauna, ideea d-v. e minunată... Eacă mă duc...

— Încă un cuvânt, Dunărene. Treci, te rog, şi chiamă pe Onescu şi pe Trancea. A patra zi de Paşte va trebui să plecaţi pe-acolo ca să adunaţi cererile de împrumut, iar odată cu sarcina aceasta să începeţi a ţine conferinţi asupra credinţii spre a întări sufletele... Înţelegi?

— Cum nu! Lasă pe noi... răspunse cu însufleţire tânărul. Apoi eşi.

XI.

Doctorul Rustovici judecase de câtva timp firea bărbatului surorii sale: îl drămuise ca ambiţios, ca egoist fără frâu, ca nevrednic de-a alcătui o familie.

Totuşi, nu şi-l putuse închipuì desfrânat, ba încă până la deplina lipsă de ruşine.

Se plimba între două mănunchiuri de arbori ai curţii, supt înrâurirea plăcută a petrecerii dela Vadu-Lung, când putuse să se afle în apropierea drăgălaşei copile a lui Cosmin.

Paşii lui uşori, ca de om adâncit în gânduri trandafirii, nu atrăseseră se vede luarea aminte a două persoane care vorbiau, după colţul casei, aproape de el.

Nici el apoi nu luase aminte la vecinătatea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

aceasta şi s'ar fi depărtat fără a-şi da seama cine erau; dar pronunţarea a două nume, unul după altul, îl făcură să stea locului şi să asculte.

— Iţi spun, Georgino, zicea un glas de bărbat, că Aurelia şi Clement nu ne vor lăsa, acuma când vor şti că le cunoaştem taina.

— Bine, recunosc; dar îţi vine ţie să-i spui în faţă, lui Clement: eşti amantul Aureliei; dă-mi sprijinul d-tale, ori te denunţ? Ia gândeşte-te...

— De, aşa e Georgino, cam greu vine lucrul... Insă nu vezi că fratelui tău nu-i prea pasă de mine, şi când zic de mine, înţeleg de noi amândoi?...

Georgina se gândi o clipă.

— Ascultă, Vasilică, dă de-oparte gândul de-a te folosi de secretul lui Clement... Il voiu sili eu pe altă cale să nu ne lase în lipsă...

— Bine, Georgino, fă cum crezi...

— Uite că vine Dinu Răuţeanu încoace; du-te şi lasă-mă să vorbesc cu el...

— In ce privinţă? Ştii că vorbeşti cam des şi mult cu el?

— Asta-i acuma! Prostule! Nu cumva îmi faci... onoarea... să fii gelos?... Hai cară-te...

— Nu's gelos, dar...

— Caut să-l interesez şi pe el... Ce? nu ştii că e funcţionar superior?...

— Ba ştiu...

— Dacă ştii, la ce mai faci pe nerodul? Hai, pleacă...

Doctorul se depărtă, ca trăsnit de secretul ce aflase...

Pe urma lui se îndreptă spre casă Roşiescu, nemulţumit de chipul în care Georgina începuse a se purta faţă cu el...

Dinu Răuţianu se apropiă de Georgina.

— L'ai depărtat pe d-l Roşiescu al d-tale? o întrebă cu ironie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă începi iar pe tonul acesta, nu te mai ascult,... îi răspunse ea cu supărare.

— Nu, nu... Eacă schimb și ton, și figură... tot. Îi apucă o mână și 'i-o sărută.

— Te-ai gândit la propunerea mea, Dinule?

— Mult. Aproape n'am dormit noaptea trecută.

— Și ce-ai hotărât? întrebă ea părând cuprinsă de emoțiune vie.

— Dragă Georgino, mărturisesc că viața împreună cu d-ta 'mi-ar fi plăcere fără margini; însă căsătoria cu d-ta ar întâmpina în familie... împotrivire mare.

Ea voi să-l întrerupă cu gest violent.

— Te rog, așteaptă. Și împotrivirea nu ar avea altă cauză decât înrudirea.... Fratele d-tale ține pe vara mea primară... Eu să iau pe sora bărbatului verei mele?...

Mânia eră s'o facă pe Georgina să fie imprudentă. Cât p'aci să desvăluie lui Dinu secretul surorii lui, ca să-i arate că înrudirea nu însemna nimic... Repede însă chibzui că tocmai secretul legăturii lui Clement cu Aurelia, ar fi îngreuiat împlinirea proiectului ei.

Se hotărî mai de grabă să-l amețiască pe Dinu cu parfumul seducțiunii, promițându-i-se și necedându-i. Cât îl știa de afemeiat, numai asemenea mijloc îi putea isbuti.

Totuși, după jumătate oră de mrejire, când voi să-i smulgă cuvântul, Dinu se arătă iarăși nehotărât.

— Văd că voiu plecă la Buzău tot cu dobitocul meu, zise ea, oftând...

— Oprește-te în București și vom mai vorbi acolo, îi răspunse Dinu...

— Nu, nu mă voiu opri. E de prisos. D-ta nu mă iubești...

— Nu te iubesc, zici? Cât greșești de mult! îi strigă cu ton declamator, voind a-i cuprinde mâinile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

Ea se ridică supărată.

— Ce nebună sunt că nu văd adevărul! îi răspunse. Sunt de dorit ca amantă, nu de ales ca soție! Așa sunteți toți!...

Se depărtă, cu ciudă, mai să plângă, unde nu putea isbuti. Dinu se simția înrâurit de farmecul ei, totuși nu mergea cu pornirea până să-și piardă capul. Îi părea rău că nu puteă să trăiască cu ea câtva timp și să-și atragă invidia celor de o seamă cu el, pentru asemenea „bucățică",— dar dacă ambițiunea ei treceă de marginea unui „amoraș", n'avea cum face.

Rămase multe momente pe gânduri însă, plănuind în ce chip să o convingă pe „mitilica" a nu fi așa de pretențioasă și, măgulindu-se cu speranța că-i va aveà promisiunea, apucă spre casă.

In timpul acesta doctorul Rustovici se frământa și el, dar cu gânduri amare. Era sdrobit. Sărmana Cecilia!... Pentru ea i se rupea inima de jale. Lui nu-i plăcuse prietenia prea de neexplicat dintre Păcleanu și Aurelia, de când îi luase seama. Ori cum însă, nu putuse bănui o legătură rușinoasă... Ce fire cu totul stearpă de sentimentul moralității, la omul acesta! De sigur că i-a lipsit, de mic, orice creștere... Ea însă, cum de putuse aluneca atât de rău? Îi cunoștea creșterea; fusese ca și a surorii lui... Cum de se schimbase atât de tare? Nu este de-ajuns bunătatea sămânței ce se seamănă; trebuie țărâmul bun. Era poate și amestecul eredității. Dar teoria aceasta, dusă la exces, nimicește cu totul necesitatea, pentru societate, a răspunderii individului de faptele sale. Educațiunea trebuie să îndrepte natura, să o perfecționeze... Cum de n'o îndreptase pe-a Aurelici, într'un mediu în care nu putuse vedeà abateri dela onoare și dela datorie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index-1902-1932

Dureros de tristă situaţiune, în care victima era biata Cecilia!

Când surprinsese însă Georgina taina aceasta? I se ivì plecarea lui Voran. Aurelia îl îndemnase la plecare. Îl îndepărtà, ca să rămână ea, pentru Clement. Legătura între ei ţinea dar mai de mult; aci se urma. Aci!... în chiar casa familiei, înconjuraţi de toţi membrii ei! Era culmea nerușinării!...

Dar Voran! Cum de nu prinsese el de veste? Bietul om de inimă! Să-şi închipuiască el asemenea nelegiuire?

Cum avea să se termine oare? Negreşit că printr'o despărţire... Cecilia trebuia să afle, mai curând ori mai târziu... Era de nevoe însă nu prea degrabă să afle, căci în starea ei de sarcină, putea să-i fie viaţa în pericol...

Dar dacă începuse a bănui? Această idee îl înfioră şi-l făcu să se îndrepteze către casă repede, plin de dragoste, de milă şi de teamă.

Cecilia dorise să rămână singură. Simţia din ce în ce mai mult greutatea sarcinei, dar mai ales era supt povara unui gând care se urma de câtva timp cu stăruinţă.

La şirul amănuntelor strânse cu privire la familiaritatea dintre Clement şi Aurelia, se adăogaseră, de cu noapte, altele.

Cecilia simţise eşirea, pe furiş par'că, a lui Clement, din odaia alăturată în care el voise să doarmă.

După câteva clipe deschisese uşa şi privise în odaia lui. Nu fusese numai o părere: tot eşise.

Aşteptase acolo câtva timp şi dacă văzuse că nu se întoarce, trecuse iarăşi la ea, tot cu gândul să-i adaste întoarcerea. O furase somnul însă.

Aproape se lumina de ziuă, când, tresări... O

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

deșteptase scârțâitul ușii. Ce fel? acuma se întorcea? Unde să se fi dus dacă nu în biroul lui? Dar era cu putință să fi stat atâta timp și să se fi ocupat să scrie? Ce însemna asta?

Se ridicase deodată supt imboldul de-a se duce la el, dar se oprise.

— Să nu creadă că-l spionez, își zisese.

Pe drum la Vadu-Lung, în tot timpul petrecerii la Cosmin, când cu discuțiunile religioase, ea fusese distrată. O chinuise nedumerirea acelei lipse a lui Clement și nu-i tihnise nimica.

Acum se întreba de ce Clement fusese în aceeași trăsură cu Aurelia și la ducere și la întoarcere? De ce, în timpul mesei, se nemerise a fi alături și o duseseră într'o vorbă continuă și într'un schimb nelipsit de atențiuni delicate?

O înțelegea întru cât-va pe Aurelia: ea o făcea din vrăjmășia pentru dânsa, spre a-i cauza necaz și neodihnă. Dar el? Par'c'ar fi fost în înțelegere cu ea pentru acelaș scop. Și de ce? Cu ce-i greșise lui?

La toate întrebările acestea nu 'și da un răspuns, de îndată ce era Clement în cauză.

Nu puteà aujnge la bănuială uricioasă, ori o întrevedeà și-i crà teamă să precizeze?

De ajuns că suferià și se frământà într'un neastâmpăr dureros.

I se părea că aveà să vie cineva și să-i aducă o veste care să-i dea o lovitură zguduitoare.

Aștepta cu nerăbdare și privia în juru-i cu spaimă...

Când auzi pași, tresări și se ridică, plină de sudoare rece. Temerea ei părea că aveà să se împliniască...

Doctorul se speriâ când o văzu așa de agitată și dădù fuga de-i luă mâinile într'ale lui.

Ea par'că se mai liniști, dar gălbenirea feței îi rămase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Ce ai tu, dragă Cècilio? o întrebă el cu îngrijare și cu duioșie.

Ea se sili să zîmbiască, apoi după câteva clipe, după ce șezu, răspunse:

— Ale sarcinei, dragă Gică.

El o privi adânc și-i cercetă pulsul...

— Ai friguri par'că...

Cecilia clătină din cap.

— Nu, dragă Gică... Apoi, după o clipă: nu crezi tu, ca medic, că ar trebui să schimb aerul?

— Dar unde vei găsi aer mai curat și mai întremător decât la noi? Iar în gând își zise: bănuește și vrea să fie în București lângă el.

— Dragă Gică, îi zise ea, aș voi să-mi mai văd casa dela București... Cred că 'mi-ar face bine schimbarea aceasta.

— Dar nu te împiedecă nimeni dela dorul acesta, dragă Cecilio... In asemenea caz însă te voiu însoți, dacă vei voi...

— O! firește că aș voi... Îți mulțumesc Gică... Ce bun ești! răspunse ea cu bucurie și chipul i se înseninâ.

— Vrei să plecăm odată cu ceilalți, nu-i așa?

— Cum îmi ghicești de bine gândul! Da, să plecăm astă-seară cu toții... Mă duc chiar să vorbesc cu mama; poate s'o hotărăsc și pe dânsa să meargă cu noi...

Doctorul se gândi însă că era mai nemerit să rămână Cecilia la moșie.

In București ar fi luat prea degrabă seama purtării lui Clement și de sigur că pentrû aceasta voia să se ducă ea în Capitală. Bănuia, bănuia! Trebuia s'o împiedice dar...

—Nu, Cecilio, lasă te rog să mă duc să vorbesc eu cu mama... Tu odihnește-te, mai bine. Te va vedea palidă și se va îngrija.

Ea îl privi acum adânc, dar nu răspunse, nu-l opri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In acea seară plecară Râuţenii, Clement, Georgina cu Roşiescu şi Aurelia, iar Cecilia rămase; o convinsese d-na Rustovici că, în starea ei, era mai bine să stea pe loc. Insă cât de nemulţămită rămase!

XII.

La ora unu după amează Voran coborî în gara Fălticeni. Il aşteptau, în afară de Paveliu, Mihai Ropniţă, senator, şi Dănăriciu, mare proprietar[1]).

—Doi prieteni ai lui Cosmin, adaose Paveliu, după ce i-i prezintă.

—Doi convertiţi la ideile lui, doi admiratori, zise Dănăriciu cu căldură... Vii din preajma lui şi ni se pare că-l vedem pe el... Cât ne e dor de dânsul!... Cât de mult l-am fi voit tot în mijlocul nostru!

Şi, în ochii lui Dănăriciu, adânc emoţionat, străluciră nestematele unui puternic şi neschimbat simţimânt.

Mihaiu Ropniţă păstră o atitudine care să nu fie în desacord cu cele spuse de Dănăriciu. Un bun observator ar fi simţit însă, că acest frumos bărbat, aproape ernatic, nu era tocmai atât de însufleţit pentru Cosmin...

Voran strânse mâinile lui Dănăriciu cu mai multă pornire de prieteşug.

—Alaltaieri chiar am fost la o laltă cu toţii... zise Voran.

— Cum e? a mai îmbătrânit? E sănătos? întrebă Dănăriciu.

—Işi poartă anii cu vigoare şi nu conteneşte o zi cu munca pentru idealul lui,—azi devenit şi al nostru....

---

[1]) Vezi-i pe aceştia, în *„Strein în Ţara lui"*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Dar doamna Cosmin, întrebă Ropniță cu politeță rece, care, acoperia de astă dată un simțimânt...

—Dedată cu totul creșterii copiilor ei și pururea luminată de-o iubire tânără pentru marele ei soț...

Ropniță încruntă ușor din sprîncene.

—Tot n'o uiți, Ropniță? îi zise Dănăriciu, cu un zâmbet, prietenește luător în râs... Închipuește-ți, domnule Voran, că domnul Ropniță a jucat un oarecare rol în viața marelui nostru amic.

—Ei, lasă Dănăriciule, te rog...

—Ești văduv acum și nu e nici un pericol să se știe că ai fost înamorat de d-șoara Avenian, azi doamna Cosmin...

Ajunseră la Dănăriciu unde îi aștepta masa, care fu voioasă: par'că se cunoscuseră cu noul venit și acesta cu ei, de când lumea.

—Cum se face, domnule Dănăriciu, zise Voran, că nu te-ai dus niciodată la Vadu-Lung, să vezi progresele de acolo și pe Cosmin?

—Pe Victor l'am mai întâlnit când a venit el, pe la Măinești-Plopilor. Eu însă nu m'am învrednicit să mă duc la el, din cauza necurmatei ocupațiuni cu moșiile și cu educațiunea sătenilor de pe ele... Un mare principiu al progresului agricol este permanența reședinței rurale... și am putut isbuti să conving și pe soția mea... Căci, piedica cea mare pentru împlinirea acestui principiu este femeia; ea cu greu se poate despărți de deșertăciunile orașului, de legăturile de lume; ea silește adese ori pe bărbat să nu-și facă datoria pe deplin...

—E adevărat, domnule Dănăriciu, zise Voran, mai ales când îți iubești prea mult soția... zise el, gândindu-se la amorul lui pentru Aurelia.

—Marea virtute a soției ar fi să nu abuzeze de simțimântul prea aprins al soțului. Dar și da-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evstatrans.ivania.ro/mcm1901-1932

toria către sine, a bărbatului, este să aibă acea iubire inteligentă prin care să convingă pe soție că datorează respect activității cu care dânsul trebue să-și umple viața. Energia pe lângă iubire nu este semn că simțimântul se micșorează, zise Dănăriciu.

Era o lecțiune pentru Voran și-i făcu o impresiune adâncă: era ceva nou pentru el.

—Dar bine, am început a face filosofie, zise Ropniță, și am pus prea mult timp până să întrebăm pe domnul Voran de acela pe care-l așteptăm...

—Așa, zise Paveliu. Și doar amicul meu Pâcleanu a purces pe calea gloriei...

—Cer ertare d-lui Voran: eu sunt cauza, zise Dănăriciu. Ca să conceapă cineva planul înființării unui mare partid țărănesc, înseamnă că este de-o putere vrednică de toată lauda. De-aceea îl așteptăm cu dor pe d-nul Pâcleanu și-l vom secunda cu toată inima.

—Pâcleanu s'a inspirat din opera d-lui Cosmin dela Vadu-Lung.

—Nici nu se putea să nu se îrâuriască; dar asta dovedește calitățile mari ale d-lui Pâcleanu. De altfel „Viitorul", ziarul său, ni-l zugrăvește pe deplin.... răspunse Dănăriciu.

—Și opera d-lui Cosmin a început de aici... zise Paveliu.

—Ba nu, zise Ropniță, s'a continuat aci și s'a lărgit; tot dela Vadu-Lung a început-o însă. Moșia aceea a fost a răposatei mele soții și știu de la dânsa.

—Când vei merge la Măinești, nu vei mai fi atât de surprins, zise Dănăriciu, odată ce vii de la Vadu-Lung. Totuși te vei convinge că opera să urmează. De când a plecat Cosmin, aproape toată Suceava s'a pătruns de binefacerile ei. Proprietarii în mare parte s'au stabilit la moșiile lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

și luptă contra curentelor ostile ce tot mai trăesc, de partea streinilor... Acesta e vrăjmașul neînduplecat; însă a pornit și el, fără voe, pe calea trasă.

—Vom avea o adunare însemnată a sătenilor? întrebă Voran.

—Foarte mare, pentru ziua de Dumineca Tomei, la Măineștii-Plopilor... Când sosește d-nul Păcleanu?

—Aștaptă telegrama mea.

—Dă-i-o azi, ca mâine chiar să fie aci. Sâmbătă, să-i lămurim starea lucrurilor de aci, și să și pornim la Măinești...

Intre frumoasele dealuri înverzite de grâne și de păduri, cu drumuri umbrite de copaci, soarele ca de vară, aruncă lumină sclipitoare și căldură, după ploaie îmbielșugată.

Măineștii-Plopilor, mare comună de peste patru mii de suflete, de unde cu douăzeci de ani în urmă, număra patru sute și ceva de familii, zîmbește dintre mulțimea copacilor prin toate ferestrele caselor sale frumușele, și alcătue o priveliște eare îți bucură sufletul și-ți desmiardă privirile. Iazul e acum între case, atât s'a întins de mult satul pe vale. In locul rateșului de odinioară, se înalță a doua biserică, ce-și oglindește cele trei turnuri în apa limpede ușor învălurată.

De jur împrejurul iazului sunt trei rânduri de pomi roditori despărțiți prin drumuri înguste, pietruite.

La celalt colț al iazului, se ridică o clădire mare: este întrepozitul de grâne al comunei.

Școala clădită de Cosmin s'a mărit și s'a completat după modelul celei dela Vadu-Lung.

O fabrică de postav, proprietate a tovărășiei Măineștenilor, dă comunei un caracter industrial mai pronunțat, împreună cu fabrica de făinărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdr/301332

De Sâmbătă seara, sătenii din depărtările județului începu a sosi la Măinești, iar din zori, în ziua Duminicei, drumurile înfățișează o mișcare de uimit.

Unde vor putea să încapă alălteia mii de oameni? Noroc că e timpul frumos și că locuri umbroase sunt în deajuns.

Păcleanu, Dănăriciu și Pavelin sosiră de-cu-seară și traseră la Avenian. Ropniță și alții aveau să vie a-doua-zi.

Clement fu surprins de înfățișarea impunătoare a satului și de mulțimea ce-i aștepta sosirea.

Aceasta îl măgulise. Nu-și dădu seama că sătenii îl știau ca „omul" lui Cosmin, și că de-aceea alergaseră. Era să le vorbiască de-o alcătuire nouă; și sufletul lor deprins acum cu hărnicia, era însetat să afle ce-a mai urzit dragul lor Cosmin...

Intre cei bătrâni acum, Cosmin trăia ca o amintire pururea vie și scumpă; între cei tineri ce nu apucaseră a-l cunoaște la chip, era ca o legendă care înfrumusețează trecutul și dă emoțiuni prezentului prin faptele ce nu pot muri.

Iacob Avenian, bătrân încărcat de ani, începuse a pierde din tăria corpului, dar pe a spiritului o păstra cu uimitoare întregime. Barba-i cu totul albă, îi da înfățișare de adâncă blândețe, pe care o mărla privirea-i plină de bunătate.

D-na Avenian, albită și ea, dar încă în putere, împlinia cu frumusețea ei de bătrânică, alăturea cu soțul ei, tabloul unei perechi biblice care insuflă respectul cel mai adânc și dă despre familie cea mai înaltă idee care merge până la idealizare.

In locuința lor de-o curățic și de-o simpli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tate nespusă, tabloul devenia şi mai atrăgător; socotiţi în mijlocul activităţii satului şi până departe unde i se întindea înrâurirea, se iviau ca un simbol viu şi nepieritor, cu toate că esenţa vieţii lor firea lucrurilor lumii o făcea pieritoare.

Bătrânii primiră cu dulce cordialitate pe amicul ginerelui lor şi primele lor întrebări fură pentru Marioara, pentru el şi pentru copii.

Depărtaţi de această întreită dragoste mare a lor, rămâneau legaţi de dânsa în spaţiu şi în timp, printr'un fir nevăzut, şi erau bucuroşi că trăiau cu amintirea lor, ca şi cum viaţa li se îndelunga din viaţa acelor fiinţi nemuritor de scumpe.

Pâcleanu ordonă nervilor lui şi se arătă afectuos chiar pentru Cosmin şi pentru bătrâni.

Îşi tăiă în carne, ca să poată lăuda pe marele Cosmin şi pe soţia lui şi isbuti să-şi sune la auzul bătrânilor frumoase şi sonore cuvinte cu care-i desmierdâ şi prin care şi-i făcù prieteni de suflet.

A doua zi, nu ştiu de ce, Pâcleanu se simţi uşor îngrijat, după deşteptare...

Cătase afară şi zărise acel furnicar de săteni vânjoşi, chipoşi, veseli, ce mişunau pe toate liniile, pe toate locurile ce-l puteau cuprinde, şi multe momente privise cu uimire la atâta gloată cât nu văzuse încă la ţară.

Pe unde mai fusese, abia şase-zeci până la o sută de inşi, primitori mai mult din firea ospitalieră a românului, mai mult curioşi, oare-cum stângaci în faţa unei idei pe care o înţelegeau cu greutate.

Dar aci... Mulţimea cea mare par'că-l însfioşa. Ce va fi când îi va vorbi? Cum îl va primi? După manifestaţiunea din ajun, la intrarea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

sat, era sigur de-o deşteptăciune cultivată, poate în de-ajuns de mult... Ce va fi când îi va desvolta ideia cea mare?

Il înfiora plăcut că va fi eroul acestei mulţimi inteligentă, sinceră în avântul ei...

Dar iarăşi acea nelinişte ciudată îl cuprindea, cum nu avusese în Cameră, cum nu avusese la nici o mare întrunire orăşenească.

Veni un fecior şi-l pofti să se ducă la biserică cu boierii. Atunci îşi aminti că era sărbătoare şi că trebuia să-şi ia atitudine de credincios.

Străbătură cu toţii printre şiruri de săteni... Un freamăt ca de frunziş suflat de-o adiere, îi întâmpină... El era privit şi salutat cu respectuoasă bucurie...

Ca şi la Vadu-Lung se vedea arătat din priviri.

Nu-l mai impresiona serviciul divin, armonia corului de-o negrăită frumuseţe care umnia. Era cu gândul la acea mulţime care i se lipise par'că de ochi... Dar, ciudată stare a sufletului, nu-şi putea apuca ideile care-i fluturau în minte ca nehotărîte, ca bucăţi ce nu voiau să se rânduiască şi să-i dea un şir...

Aceleaşi lucruri, doar cu fraze schimbate, avea să le rostiască aci, după cum le scrisese de atâtea ori, după cum le vorbise în alte judeţe; totuşi, par'că-i scăpa lui însuşi înţelesul lor.

Ce însemna asemenea întunecare a facultăţilor lui, cum încă nu mai avusese?

In fine, serviciul se termină şi el se întoarse la Curte pentru o mică gustare; apoi, el şi toţi cei ce mai veniseră, se îndreptară spre „şcoala-model", de unde avea să vorbiască valului sătenesc.

Se descoperi. Tăcere se făcu îndată şi rândurile se strânseră cât se putu mai mult, c'un uşor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

sgomot din atingerea corpurilor, din mişcarea pe loc a picioarelor.

Glasul lui puternic începu să răsune şi să se audă până la marginea mulţimii cuprinsă între şcoală, biserică şi Casa de bancă.

Nu mai fusese loc, şi altă mulţime sta până jos la iaz, la care ajungeau numai frânturi de cuvinte.

Nu vorbi nimic de Vadu-Lung şi de Cosmin, nu se atinse nici măcar în treacăt de impresiunea ce-i făcuse Măineştii.

Făcu politică numai, vorbind de rolul unui guvern, de însemnătatea Camerelor, de tăria legilor şi de respectul ce li se cuvine; arătă că adevăratul progres care poate ţine, în desvoltarea lui, este cel consfinţit de guvern şi de reprezentanţii naţiunii; puse în lumină puternică şi iniţiativa particulară, dar supt controlul şi cu ajutorul Statului...Apoi legă cele spuse cu planul său de a alcătui acest mare „partid ţărănesc" în vederea întinderii sigure a propăşirii întregii ţări. Prin înfiinţarea acelui partid nu înţelegea o alcătuire ostilă guvernului, spre a-l ţine pe loc şi a-l împiedeca dela activitatea sa politică şi socială; ci a-i fi la îndemână şi a-l lumina când trebuinţa va cere, pentru treptata desvoltare a tuturor intereselor obşteşti.

Ca niciodată se iviră contradicţiuni în cuvântarea lui; nu stabilia un sistem, nu pornia de la fapte văzute şi pipăite, nu avea legătura strânsă a ideilor.

Era foarte vioiu, avea fraze strălucite, unele fericit găsite, dar totul păcătuia prin lipsa flacării ce-o dă credinţa într'un ideal.

In alte judeţe se supraveghiase apoi ca să se coboare până la priceperea ascultătorilor; aci, ca şi cum s'ar fi aflat la Cameră, ori la vre-o întrunire de oameni presupuşi ca deprinşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

cu înalta oratorie, fu vorbitor ales dar nu pe deplin priceput de ascultători.

In cele de pe urmă simţi lipsa de însufleţire a mulţimii şi se opri o clipă...

Şi aminti degrabă că nu vorbise de *el*, adecă de progresul local şi de Cosmin şi o apucă pe drumul acesta.

Mulţimea îi dărui câteva aplauze, însă nu-şi îndepărtă impresiunea că „ăsta" nu era Cosmin... şi pace!

Intorcându-se pe urmă la ideia de partid, propuse şi aci alcătuirea unui comitet şi strângerea de cotizaţiuni. Lămuri ce înseamnă membrii activi şi aderenţi dintr'un judeţ şi arătă că răspândirea efectivă a ziarului „Viitorul" era un câştig pentru toţi cei ce ştiu a citi.

Termină, fără căldură după cum începuse, mirat el însuşi de acest neajuns, în mijlocul unei tăceri care-l îngheţă. Voran şi Paveliu doar îi întinseră mâna. Avenian, Ropniţă şi mai cu seamă Dănăriciu, nu-i adresară nici un cuvânt...

Mai rar aşa neizbândă!... Ca o datorie însă, aceştia stătură câteva momente de vorbă cu el privitor la alcătuirea Comitetului, şi apoi intrară să viziteze şcoala-model.

Sătenii se priviră câteva clipe, cete, cete, între ei... şi o ridicare aproape generală din umeri fu mai elocventă decât orice vorbă.

—De geaba, bre! zise un sătean; a fi el trimis de Cosmin „al nostru", dar nu-i calcă pe urmă, cum nu calcă cioara pe urma vulturului.

—Mai aşa!... răspunseră mai mulţi.

—Da' cum de l'a fi găsit domnu' Cosmin?

—L'a fi găsit el, pe domnu Cosmin, măi bre, râse un sătean în etate...

—De altmintrelea, ce să zic, 'i-a sporovăit gura...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

—Moară de târg mare, măi vere!

—Măre, văzut-aţi învârtindu-se pe sus o sabie ofiţerească? Soare de nu-i, şi tot par'că sclipeşte; da oricum, fereşti în lături fără să vrei, că ţi-e teamă să nu te-ajungă tăişul... Eaca aşa a fost cu boerul ăsta... Sclipi el, dar... fereală în lături mai degrabă, că uite, nu-i par'că curat la vorbă şi limpede la gând... grăi un tânăr chipos... învăţător la Hârtoape.

—Eaca aşa-i, aşa-i...

—Atunci cu comitetul cela şi cu partidul? întrebară câţiva.

—Poate a fi voea lui domnu' Cosmin? ziseră alţii.

—Măre, l'om întreba pe boerul nostru dela Curte... că nu de geaba-i socru lui Cosmin al nostru.

Valul mulţimii se făcu la vale, cel din vale îşi făcu loc la deal, şi vorba se lăţi ca pârâul eşit din matcă: „cela", *nu călca a popă*...

Când eşi Păcleanu din şcoală, mulţimea, într'un singur glas, îl întrebă:

—Da domnu Cosmin?

—Ce face?

—E sănătos?

—L-ai văzut, boerule?

—El vrea partidul ăsta?

Acestea fură glasurile singuratece ce-şi făcură rând pe urmă.

Păcleanu se domină, însă o adevărată furtună i se stârni într'o clipă în suflet...

El nu era nimic, el trebuia să rămână în amintirea lor ca slabă resfrângere a strălucirii *„celuilalt"*...

Cu toate acestea le vorbi de Cosmin, şi fără voea lui fu mai firesc, mai cald...

Sătenii îl răsplătiră cu urale... Dar erau tot pentru „celalt"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stetransilvaniamemorii1901-1932

XIII.

Trecură trei săptămâni, în care timp „Viitorul“ publică în capul coloanei I-a pe membrii comitetului şi pe membrii activi ai „Partidului ţărănesc“, iar pe cele două din urmă coloane ale paginii III-a pe membrii aderenţi. Peste tot se făceau nouă mii, cu o cotizaţiune de 5 lei anual, cu 10 lei ca abonament la ziar pentru ţărani, şi cu 30 lei pentru orăşeni. In afară de aceasta se mai numărau donaţiunile.

In redacţiune era o mulţumire ne-mai spusă: Viitorul „*Viitorului*“ începea să fie asigurat, băneşte.

Alexandru Turbure, redactorul-cap al ziarului, cu figura lui lungăreaţă, părând şi mai lungă din cauza barbişonului, cu ochii vioi şi mult zicători prin sticlele ochelarilor uşor colorate fumuriu, cu părul des şi vâlvoiu, negru strălucitor, înfăţişa un adevărat tip de ziarist. Condeiul polemistului era pentru el tovarăşul viguros în care ai mai multă încredere decât în tine, când pleci la drum. Foarte citit, foarte pe deplin cunoscător al tuturor meşteşugurilor politicei, să-l fi picat cu lumânarea aprinsă, nu s'ar fi abătut dela critica dreaptă a împrejurărilor ce determinau o acţiune, şi a oamenilor aşa cum îi făceau să fie acele împrejurări.

El nu avea credinţi politice anume spre a se zice că ţinea de un partid; el n'alegea ziarul la care era tocmit să scrie, de-ajuns numai să fi fost lăsat să scrie în felul său.

De-aceea mai toate ziarele nouă care apăruseră şi voiau să-şi dea caracterul de „independente“, îl avuseseră redactor, până când, plecându-se unui partid, — de obiceiu celui dela putere, — Turbure pleca, fiindcă nu mai putea să discute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi să analizeze lucrurile după cum socotia el că trebuiau judecate.

El înţelesese dela primele cuvinte cu cine avea a face, când Pâcleanu îi propusese să vie la „*Viitorul*".

Pe Turbure, puţin îl turbură omul şi timpul cât avea să fie „Viitorul". Îi plăcea tărâmul de luptă, îi plăcea şi mia de lei pe lună, — deci, — la „Viitorul"! şi venise.

Acum vedea că „Viitorul" prindea aripi de vultur, iar din zările sale întinse făcea să cadă la Casă sume însemnate.

Gherleteanu, — din Ghelerter, — cu barba roşcată, cu nasul pistruiu şi încovoiat, cu privirea piezişă, c'un râs de satir, când i se şi vedeau dinţii laţi şi galbeni negricioşi, îţi da îndemn să fugi şi să nu-l mai vezi... Lipsit de talent, dar îmbuibat de teoriile abstracte ale anticapitaliştilor şi de „dinamitadele" reformatorilor sângeroşi ai lumei," era la ziar nota revoluţionară, desbinătoare prin intrigi, la care îl ajuta geniul distrugător al neamului său.

Erâ pururea în ceartă cu Turbure, care în deşert căuta să-i domoliască furia şi „turba". Gherleteanu spunea însă că „stăpânul" îl asmuţise şi că-şi făcea datoria.

De ce Pâcleanu ţinea la acest element netrebuincios, era o taină. Se zicea că, în prima tinereţe, pe când era încă pe băncile Universităţii, Clement avusese o „aventură" prin Dudeşti cu o frumuşică Rifcă, vară cu tânărul viitor ziarist „român"... Că, aventura era să se termine cu proces, şi că Gherleteanu ,— pe atunci Ghelerter, — îi dăduse un mijloc viclean ca să scape...

Gherleteanu se făcuse uitat. Dar îndată ce mirosise apropiata măreţie a vechiului său prieten, i se arătă într'o zi servitor prea plecat, şi cu ocaziunea înfiinţării „Viitorului", tânărul se înfiinţă şi el „redactor".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Şi Ghelerteanu se bucura grozav de nouele fonduri, şi începuse a visa să capete el administraţiunea lor, cu titlul de Secretar al cancelariei „Partidului ţărănesc".

Ce mai rădea în barba-i roşcată, când se gândia la invenţiunea acestui partid, care arăta numai geniul „patronului!" El nu-l lua în serios, cum de sigur nu-l lua nici patronul...

In privinţa aceasta se prinsese la ceartă şi cu Tudoriu, al 3-lea redactor, care, avea sarcina citirii ziarelor şi a nota tot ce se scria de Păcleanu, cât şi a răspunde la unele din atacuri împreună cu Ghelerteanu.

Tudoriu era student la drept şi avea condeiu distins. Atăca puternic, dar cu expresiuni alese şi cu logică strânsă. Răniа; dar şi când te supăra în de-ajuns de tare, nu-i puteai găsi vina că te-a insultat. Spera să rămână ziarist şi trecuse la „Viitorul", dela un ziar guvernamental, ca şi Ghelerteanu dela altul, unde fusese corector.

Dorian, avea acum mai mult partea literară. Dela întâmplarea cu Georgina, se lăsase de lenea contemplatoare şi trecuse la o activitate care atrăsese luarea aminte a literaţilor. I se jucase o piesă de teatru, cu succes pentru el, ca autor, şi acum publica în foiţa „Viitorului" un roman foarte mişcător, de domeniul închipuirii mai mult.

Dorian nu-l putea suferi pe Ghelerteanu care i se vâra în suflet; era însă politicos cu el. Inlătura orice ocaziune de discuţiune şi de prieteşug cu el, mai ales dela întâmplarea din redacţiune cu Dinu Răuţianu.

Ghelerteanu doria cu orice preţ să afle „cauza", ca să se folosiască poate, la timp; însă, cu toate măgulirile şi cu toate stăruinţile, nu putuse intra în taina „amicului" său...

Corector era Parauz, un tânăr nalt şi deşirat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu pretenţiuni de om de litere şi el, dar bun muncitor. Ghelerteanu 'şi-l putuse prinde prieten, măgulindu-i slăbiciunea şi aţâţându-l cu meşteşug în contra lui Dorian, care, „nu era nimic, în realitate".

Dar un tip de adevărat băiat vesel, chiar când spunea prostii, — şi le spunea foarte dese ori, — era Baneş, un oacheş mărunţel şi lat în spate. Nimenea nu-l văzuse trist ori îngrijat de ziua de mâine. Ştia să se strecoare printre greutăţile vieţii ca şi pretutindenea de pe unde putea să culeagă ştiri, şi meseria de „reporter" 'şi-o îndeplinia cu pricepere vrednică de laudă.

De multe ori Ghelerteanu şi Parauz îl luau peste picior, ori îi contestau însemnătatea noutăţilor ce aducea. De bătăi de joc nu se supăra; dar de contestaţiunile lor răutăcioase se făcea foc: şi, fiindcă era iute de fire de altmintrelea, se întâmpla uneori să ajungă la cuţite cu cei doi colegi. Adevărată dragoste avea de liniştitul şi meritosul Dorian, totuşi mirându-se că acesta nu-i voia prietenia.

Dinu Râuţianu, ca a cincea roată la car, completa redacţiunea „Viitorului", bun prieten cu Ghelerteanu, dar cam privindu-l de sus şi primind cu plăcere să fie salutat cât de jos de linguşitorul evreu.

Pâcleanu scrie în cabinetul său directorial, pe când Voran citeşte un ziar...

„*Tribunul Poporului*" după cum l'au numit câteva ziare, cam în batjocură, cam în serios, — pare agitat şi scrie cu pornire, — iar pe chip i se resfrânge varietatea simţirilor ce intrau în alcătuirea articolului.

De când Prefectul de Buzău fusese certat amical de Ministrul de Interne privitor la destituirea cumnatului lui Pâcleanu, în ziarul ins-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statrensivania.ro/mdrr1901-1932

pirat de Prefect apăreau aproape zilnic atacuri la adresa Tribunului. Mai ales în ajun, între altele, într'un articol violent, se făcea aluzie şi la „oarecare acte de imoralitate familiară" ale „Tribunului"..., ceeace îl înfuriase cumplit...

— Tu, şi asemenea acte! îi zise Voran. Sunt nebuni oamenii aceştia... cât îi orbesc de tare o patimă.

—Lasă că voiu răspunde domnului Prefect, şi la răspunsul acesta lucra....

După ce termină, citi lui Voran articolul din care reeşia incapacitatea Prefectului de-a administra judeţul şi destrăbălarea oamenilor de cari se înconjura, lucru constatat de el însuşi când a fost prin judeţ, şi cerea Ministrului o cercetare nepărtinitoare cât şi înlocuirea Prefectului.

—Dar par'că nu e de-ajuns, zise Voran. N'ar fi bine să trimiţi pe cineva la Buzău, ca să cerceteze în taină şi să afle anume faptele?

—Ideea ta e bună... Am să trimit pe secretarul meu, pe Dorian...

Şi, imediat sună.

Cu greu putù hotărâ pe Dorian la pasul acesta, dar îl hotărâ.

Nici lui Pâcleanu nu-i trecu prin minte că în Buzău locuía Georgina, nici Dorian nu se gândi la aceasta, şi, fiindcă putea să apuce plecarea trenului, şi porni.

Puţin după aceea i se aduse lui Pâcleanu o scrisoare...

„M'ai uitat iar, îi zicea d-na Arinăşteanu. Vino numai decât; am să-ţi vorbesc lucruri de seamă".

Voran plecă acasă; Clement alergă la vechea lui amică. In sufletul lui era nerăbdare şi grabă de-a ajunge, de-a afla ceeace-i trecea prin minte ca posibil să fie.

—Ei, nerecunoscătorule, vei mai zice că ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

meni nu se gândește mai d'aproape la d-ta? îl întâmpină ea.

—Dar n'am zis niciodată asemenea monstruozitate, când a fost să-mi amintesc de d-ta... Și-i sărută amândouă mâinile cu perfectă curtenie.

—Oricum, îți amintești rar, de când mai ales cu cutreerările prin județe... „Apropo", ai citit darea de seamă a organului partidului, nu țărănesc, — apăsă pe cuvânt, zâmbind ironic, — o dare de seamă foarte pe larg a cuvântării d-tale din Suceava? Autorul articolului își arată mulțumirea că nu te-ai depărtat de Partid și termină, spre a convinge, că acel discurs a fost mai mult o profesiune de credință... față de guvern...

—Am citit, dar nu am dat atențiune unei asemenea insinuări.

—Cu toate acestea, între noi vorbind, în discursul acesta ai căutat să supui avântul d-tale ultraprogresist unui mers normal al lucrurilor. Nu-i așa? Ai făcut din inițiativa guvernului un factor a-tot-puternic, foarte prevăzător, care s'ar putea lumina, numai când ar simți trebuința, dela inițiativa particulară...Cu un cuvânt, dragă Pâclene, ai spus guvernului să nu se prea teamă de viitorul Partid, dacă îți va împlini o dorință tainică a d-tale. Ei, iată că dorința îți este împlinită...

—Cum? întrebă el, repede, ridicându-se, roșu la chip, aproape emoționat...

—Șezi colea și m'ascultă. Ascară am prins la strâmtoare pe Președintele Consiliului și 'i-am spus curat și lămurit: fă-i loc în Minister, căci altfel vă va face el vânt din Minister... Ceeace d-v. socotiți că este numai o sperietoare, e o realitate: Partidul țărănesc va fi o putere în curând. Îi cunosc alcătuirea și niște oameni energici o pot duce unde vor. Președintele s'a gândit o clipă și 'mi-a spus că în Consiliul de astă-seară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statiamalvena.ro/?id=1901-1932

chiar va provoca demisiunea Ministrului Lucrărilor Publice... căci tot s'a făcut nesuferit colegilor lui... Așa că, dragă Păclene, peste câteva zile vei fi Ministru...

Păcleanu rămase câteva momente cu ochii în jos, fără glas.

—O remaniare tot avea s'o facă, dar aproape de deschiderea Camerelor. Până atunci însă era prea mult timp pentru nerăbdarea d-tale... și...

—Și, a promis Președintele?

—Firește c'a promis...

—Îți mulțumesc, scumpă amică, pentru părinteasca d-tale afecțiune...

—Acum să trecem la altă chestiune: să fii sincer însă: e adevărat că între d-ta și nevasta lui Voran, s'a stabilit o legătură oarecare?

— A! doamnă, răspunse el cu siguranță de sine, știi că pentru mine amorul nu există...

Ea îl privi adânc în ochi...

—Isvorul acestei știri e cam de jos, dar uneori se poate pune temeiu și pe asemenea isvoare...

—Aurelia e mai veselă de fire, una; Voran îmi e foarte simpatic și prea legat de lupta mea. Eată ce m'a dus mai dese-ori în casa lor...

—Nu ai avea de ce să mă minți, și te cred, răspunse ea.

—Nu aș avea de ce, în adevăr...

Glasul îi era categoric, figura serioasă..., în timp ce se gândia însă: de ce adecă ascunsese adevărul? Nu cumva îi fusese rușine?

Dorian călătorise în acest timp spre Buzău.

In legănatul trenului, la sgomotul monoton al vagoanelor, singur precum era într'o despărțitură, începu a-și retrăi trecutul.

Privirile îi rătăciau pe întinderea câmpiei care părea că fuge: sate, păduri, lanuri cultivate, is-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

lazuri cu vite ce păşteau, câte un drumeţ ici colo, câte-o căruţă ce volbura în urmă-i praful şoselei, treceau ca într'o panoramă ce nu se mai termina. Mintea lui înregistra, în afară de conştiinţa lui, aceste părţi de priveliştе; impresiunile i se adunau fără să fi cerut voe sentimentului realităţii. El părea că nu vede în afară; viaţa toată era în lăuntrul lui şi acolo căutau şi privirile lui, în o îndoită vedere.

Georgina sta neclintită din acest cadru mişcător, înconjurată de raze care păreau beteală de mireasă pe cap de fecioară, aci într'un semiîntuneric de zori de ziuă în care atitudinea ei era de desfrânată, alături cu altul ce nu era el.

Inima i se bătea mai cu putere, o căldură năbuşitoare îl cuprindea, o dorinţă violentă îl cutremura la ivirea ei luminoasă, şi atunci ar fi dat tot de pe lume spre a se şti lângă ea pe viaţă.

Intra însă la rând cealaltă ivire a ei, şi avea o sfâşiere de gelozie, apoi de ură, apoi de desgust...

In adevăr, deşi trecuseră aproape trei luni de când o pierduse, de când o ştia măritată, n'o uitase încă şi părea că n'avea s'o uite.

Prima impresiune nu i se putea şterge şi aceasta făcea să trăiască în sufletul lui iubirea, mai mult cum o visase el, decât anume pentru fiinţa ce se chiamă Georgina.

Oricum, simţimântul odată avut, îl lega cu amintirea plăcerei gustate şi de fiinţa aceasta, aşa că amorul urma să fie Georgina şi Georgina amorul...

Intr'o zi nu se putuse opri să nu deschidă vorba de ea cu Dinu Răuţianu, iar el îl încredinţase că nu fusese nimica între amândoi: ideea de înrudire îi oprise la timp.

—Vezi, domnule Dorian, nu mă fac sfânt, nu o cred sfântă... Dar ce n'a fost, nu e...

Rămăsese în Dorian, după această lămurire,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cealaltă idee, că Georgina căutase totuşi să-l părăsiască...

Cu încetul se şterse şi aceasta şi vina 'şi-o întoarse asupra-i, căci întârziase cu propunerea de căsătorie. Ea era prea mândră să-l îndemne; ba avusese poate o deziluziune că iubitul nu-i mai împlinia visul. De aci ideia părăsirii...

Umbla s'o desvinovăţiască pe deplin, ca să-şi scuze pasiunea ce încă trăia... Cine ştie, ca să-şi îndreptăţiască poate o întoarcere la dânsa... dacă ocaziunea s'ar ivi.

La trecerea Georginei prin Bucureşti, spre a se întoarce la Buzău, el o zărise cu bărbatu-său... şi... ea îi zâmbise... Da, văzuse bine...

Cât îl aprinsese de tare acel zâmbet!... Fuseseră însă numai ca o licărire de fulger, şi zâmbetul!..., şi flacăra inimii lui.

D'atunci nu se mai gândise la dânsa şi eată acum că se ducea la Buzău pe neaşteptate.

La cine să alerge după informaţiunile dorite de Păcleanu, dacă nu la Roşiescu, bărbatul ei?

Dar de ce nu se adresase Clement cumnatului său?

Să-i fi scris... Oamenii mari, nu se dau cu acte scrise pe mâna celor mici cari 'i-ar exploata când le-ar veni la îndemână.

Mai degrabă alesese să-l trimită pe el. Şi astfel... era s'o vadă pe Georgina!...

Cum îl va primi? Cum era să se uite la el?

Dela vis trecu la realitate şi intră în acţiune.

Ce avea să facă el? Să se domineze ori să lase inima fără frâu?

In fine ajunse şi se duse de-adreptul la Roşiescu, locuinţa căruia nu-i fu greu s'o găsiască.

Georgina tresări când îl văzu. Roşiescu nu ştia nimic din trecutul lor şi primi pe Dorian foarte politicos, apoi, după ce cunoscu motivul venirii lui, cu prietenie chiar. I se cam plânse de Cle-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main1901-1932

ment că-l ajuta puțin, că-l lăsa mai numai să nu moară de foame, că abia o ducea cu meseria lui de samsar, dar promise lui Dorian să împliniască cererea lui Clement.

—Uite ce, d-ta să nu te arăți în oraș. Eu știu multe de-ale Prefectului și voiu și eu să-l amărâsc puțin, însă am nevoe de ziua de mâine ca să pot preciza cu date faptele lui. Nevasta o să fie așa de bună să stea cu d-ta de vorbă ca să nu ți se urască...

Dorian, însuflețit, rugă pe amicul să primească o hârtie de 20 lei și să ia vin bun, ca pentru un mic chef; și noaptea până târziu o petrecură, în veselie.

Dorian fu glumeț nevoe mare, îi făcu să râdă din toată inima, se aprinse la unele priviri ale Georginei și par'că îi aduse și ei aminte din trecut...

A doua-zi către seară Dorian porni cu micul dosar al faptelor Prefectului și cu iubirea lui, înviată cu putere...

După două zile, în urma unei certe violente cu Roșiescu, acesta se pomeni că Georgina s'a făcut nevăzută... dar pace să-i dea în gând unde și la cine s'a dus.

XIV.

In fruntea primei coloane din „Viitorul" sta cu litere mari știrea: *„Domnul deputat Clement Păcleanu, Directorul nostru, în urma stăruinții d-lui Președinte al Consiliului, a primit să intre în Minister și să ia portofoliul Lucrărilor Publice, vacant prin demisiunea titularului"*.

Incolo, nici o lămurire asupra viitoarei atitudini a ziarului, nimic în privința „Partidului țărănesc".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

. Când sosi numărul acesta la Vadu-Lung, Clement era în fine Ministru. Își văzuse visul cu ochii!

Cecilia avu o licărire de mulțumire, dar apoi când se gândì la viața ce ducea, zâmbetul i se făcu trist și lăsă necitit acel număr...

Doctorul intră în acel moment.

—Ei, Clement, Ministru! îi zise el.

—De unde-o știi? ai citit „Viitorul"?

—Nu; când treceam pe la primărie, eșia primarul și el 'mi-a spus vestea... Nu te duci la București, Cecilio?

—Dragă Gică, eu am ajuns în ultimul timp la o dureroasă convingere, că nu mai însemnez nimica pentru Clement... Când îmi va scri că e Ministru, voiu ști și eu; când îmi va scri să mă duc, mă voiu duce.

Era tristețe în vorbele ei, era însă și fermitate.

Doctorul tăcu. Ce era să răspundă?

In sufletul lui începuse obișnuința pentru Cecilia de-a o vedeà, nu peste mult timp, desfăcută de omul acesta...

Trebuia numai ocaziunea când nenorocita femee să afle legătura lui neruşinată cu Aurelia.

Intr'o zi doctorul se dusese la București, și ceeace tot mai erà pentru el o îndoială, se făcuse revoltătoare siguranță.

Voise să viziteze pe Aurelia. Inaintea lui Mergea un om care după statură și umblet nu puteà fi decât Pâcleanu.

In adevăr că, la intrarea în curte, domnul acela întorcându-se puțin, doctorul se convinsese că erà Clement.

Tot n'ar fi fost mult; dar nu trecură câteva clipe și eșì o servitoare, cu un om după ea, pe spate cu un cufăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Servitoarea se opri în dreptul lui, căci îl recunoscu.

— Da ce, Zinco, eşi dela Aurelia?

— Cum să nu es cuconaşule! S'a făcut cuconiţa rea de nu mai este!

— Emanoil e acasă?

— Aşi! S'a dus nu ştiu pe unde afară.

Se opri o clipă, apoi urmă:

Hei, cuconaşule, nu sunt lucruri curate pe la dumnealor...

— Cum? ce vrei să zici?

— Apoi, acuma că mă duc din casă, ce-ar fi dacă ţi-aş spune? Cuconiţa s'a dat în dragoste cu domnul cuconiţei Cecilia... eacă posna!...

— Taci din gură... cu vorbe de astea! îi zise doctorul cu asprime.

— Asta-i cruce!... Şi la adecă, treaba dumnealor. Sărut mâna cuconaşule...

Şi se depărtă, în timp ce doctorul stătù pe loc câteva clipe, adânc mâhnit.

— Ce mizerie! Ce nenorocire!... îşi zise apoi şi porni repede, plin de scârbă...

Servitoarea aceasta intrase apoi în serviciul d-nei Arinăşteanu...

— Mă doare, urmă Cecilia după câteva momente, că trebue să fiu aşa... Dar ce să fac? Şi apoi, vrei să-ţi spun, dragă Gică, toată hotărârea mea?

—Ei?... Şi cătâ la ea, aşteptând, îngrijat.

— Fiindcă voiu avea un copil dela el, nu m'am gândit şi nici nu mă voiu gândi la despărţire... Voiu sta însă de acum înainte numai la Igliţa şi mă voiu ocupa, dacă te prinzi şi tu bucuros, cu afacerile moşiei alăturea cu tine, şi cu creşterea acestui copil. Voiu să fac din el, de va fi băeat, un om care să nu semene lui tată-său, şi de voiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

isbuti, va fi cea mai de seamă mândrie a vieței mele.

— Bine, surioară dragă...

— Clement nu mai este de îndreptat, însă va urma să-mi fie drag... De departe voiu fi tot aceeași pentru el, și mă va găsi, când își va aduce aminte să mă vadă, cu zâmbetul pe buze, afectuoasă, liniștită... El e numai ambițiune... Averea mea susține-i toată deșertăciunea pentru care trăește... Poate că, fiind Ministru, se va face și folositor țării... aceasta o sper, o doresc și nu-i va fi, cred, cu neputință.

Doctorul o sărută cu duioșie, și nu-și putù ascunde o lacrimă, care puse lacrimi și în ochii Ceciliei.

Aceste două suflete se înțelegeau cu totul.

— Dar va trebui, surioară, să pregătim și pe mama...

— Dragă Gică, să nu crezi că nu ghicește ce se petrece... Dar ca să nu mă întristeze mai tare, nu mă întreabă.

— Mie nu 'mi-a arătat...

— Noi femeile, ne străbatem mai degrabă în cuget...

D-na Rustovici intră atunci cu un bilet în mână.

Ii văzù pe amândoi că nu le stă la îndemână venirea ei, dar se făcu a nu pricepe.

— Uite, copii, un bilet dela Cosmin. Ne invită pe deseară acolo, căci sărbătoresc cei șase-spre-zece ani ai Marcelei.

Doctorul se înroși și apucă biletul cu nesațiu, ca să-l citiască și el.

Muma schimbă cu fiica o căutătură pusă pe raza unui zâmbet.

— Da, să mergem, zise doctorul...

— Așa-i, Gică-băete, că Marcela e încântătoare? zise D-na Rustovici.

— O ființă care seamănă mume-si, și e cel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mare elogiu ce i se poate aduce, răspunse el, dominându-şi emoţiunea.

In acea seară Clement făcu parte din primul Consiliu ce ţinură Miniştrii, după remaniare.

El şi propusese facerea unui proect de lege asupra drumurilor şi arătă pe scurt punctele principale ce vor servi de temeiu modificării legii în fiinţă.

Consiliul îi admise, apoi, după expediarea afacerilor curente. Preşedintele i se adresă cu ironie:

— Ei, şi partidul, marele „partid ţărănesc?"

— Va urma să se alcătuiască înainte până la forma definitivă, răspunse el cu seriozitate. La un moment dat însă va fi un puternic sprijin pentru Partid...

— Prin urmare, crezi cu adevărat în putinţa alcătuirii unui asemenea partid şi în trebuinţa existenţei lui?

— Firește că cred. O cere timpul şi nevoile clasei acesteea...

— Am urmărit, Pâclene, tot ce-ai scris, tot ce-ai vorbit. Am înţeles că ţi-a venit ideea, din fiinţa a două cazuri izolate,—Teleormanul şi Suceava,—iar nu din o trebuinţă a timpului. Nu însemnă cuvintele mele că sătenii nu au nevoe de-o îmbunătăţire a traiului lor, de-o deşteptare a minţii lor... Dar de aci şi până la un salt ca în acele două cazuri, e mult, şi ar trebui să recunoşti că natura nu procedează aşa, ci treptat. De ce nu s'a întins în două-zeci de ani mişcarea din aceste două judeţe, şi la celelalte? Vei zice că unde nu sunt în toate judeţele oameni de fantazia d-lui Cosmin, cari să-şi risipiască averea pentru o prematură desvoltare? Firește că nu pot fi, căci e în natura lucrurilor să se gândiască omul mai întâiu la sine; dar chiar dacă am admite că ar fi, ne-am găsi în faţa unui exces de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndreptare, a unei exagerate îmbuibări a sătenilor, a unui proletariat rural de temut, a unui „partid țărănesc“ nu numai cu tendințî de guvernământ, dar și de răsturnări, de schimbări violente și acestea înseamnă, în orice limbă, în orice țară, nici mai mult nici mai puțin decât...anarhia! Eu și colegii mei te rugăm să lași acest viitor partid... viitorului, — nici chiar ziarului d-tale,—și de domnia disciplinei în partidul nostru să dai d-ta pildă vrednică de urmat..

Sfatul din urmă îl dădù Președintele cu glas autoritar care nu suferiă împotrivire...

Pâcleanu se gândì o clipă.

— Aș avea multe de răspuns, domnule Prim-Ministru, și punct cu punct, dar nu stăruiesc nici să fiu ascultat, și nici să contrazic. Din potrivă ascult și voiu urma dorințîi d-v... Imi veți da voe numai să nu taiu de-odată firul... căci „*natura nu procedează prin salturi*“.

Miniștrii înțeleseră întregul gând al lui Pâcleanu. Își păstră o armă la îndemână, cu toate că se supunea.

Dela Consiliul de Miniștri, domnul Ministru Pâcleanu se duse la Voran să stea la masă. Aci îl aștepta o surprindere plăcută, o măgulire a vanității sale urcată pe treapta ministerială.

La Voran erà cină sărbătorească, în onoarea Ministrului, și dela ea nu lipsiau d-na Arinășteanu, d-na și d-nu Râuțianu, deputații și senatorii din Capitală, Primarul și Președinții Curților, amici cu Voran.

O impresiune urâtă avu când fu întrebat cum de nu se afla și d-na Pâcleanu?

Dar ea trecu repede, știrsă de toasturile ridicate în onoarea lui și de torentul de cuvinte „bine simțite“ cu care mulțumi celor de față.

Altă impresiune urâtă, — căci presemne nici Miniștrii nu sunt scutiți de asemenea umbre ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se lasă pe strălucirea poziţiunii lor,—o avu când să treacă pragul curţii lui.

Sergentul pus la poartă, îl salută foarte plecat; dar ceva mai departe de el se plimba un oarecine.

Acesta se apropiă repede şi îşi luă pălăria...

— A! tu eşti Roşiescule? îl întrebă cu neplăcere. Dar ce cauţi aci şi pe timpul acesta? Vino mâine.

— Să mă ertaţi, domnule Ministru, răspunse Roşiescu, e nevoe ca numai decât să vorbesc cu d-v.

— Bine, vino înlăuntru...

Mai i-ar fi dat o palmă, pentru aşa obrasnică stăruinţă, însă nu voi să-şi înceapă noua demnitate cu mânii de acest fel...

— Ei, ce este? i se răsti, când fură în biurou.

— Ce să fie, cumnate,—o luă Roşiescu pe ton de rudă,—sora dumitale m'a lăsat de-o săptămână de zile. Unde s'a dus, Dumnezeu ştie. Am tot aşteptat să se întoarcă, dar dacă am văzut că nu are de gând, am venit să-ţi spun...

— Şi ce mă privesc, domnule, toate prostiile ce mi le înşiri? Pentru asta îmi turburi liniştea?

— Dar...

— Nici o vorbă! Pleacă şi mă slăbeşte cu dragostea d-tale.

— Dar bine...

— Am terminat...

— N'am para chioară, domn...

Clement scoase repede o hârtie la preţul căreea nu se mai uită şi i-o aruncă....

Roşiescu, încremenit, o luă de jos, apoi se plecă domnului Ministru şi eşi...

Ministrul dădu ordin sergentului să fie minte şi să nu mai primiască pe omul acesta.

După ce se mai desmelici, Roşiescu se opri în stradă... Venise dela Buzău, în acea seară, cu credinţa că Ministrul îl va primi bine, îl va de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plânge şi-i va răsplăti nenorocirea cu protecţiune pusă în fapte.

Când colo... primit ca un câine, gonit, lăsat pe drumuri...

Mai putea să se întoarcă în Buzău, unde lipsa de protecţiune 'i-ar fi fost mizerie întreagă, tocmai acum când Clement era Ministru?

Se duse să doarmă la un hotel, şi, în odaia păcătoasă ce i se dădu, începù a urzi o mare răzbunare în contra d-lui Ministru, fără să poată preciza însă cum şi care?

A doua zi se deşteptă posomorât. Somnul nu-i întrerupsese, prin nici un vis amăgitor, starea de părăsit al tuturor.

Se coborâ din odaea cea mai vecină cu cerul, plătì unui chelner somnoros şi o porni pe calea Victoriei... De-odată îi trecu prin minte chipul lui Dorian, şi se îndreptă spre redacţiunea „Viitorului...“

Erà însă prea de dimineaţă şi frumoasele încăperi, deşarte. Se plimbă cu răbdare de nespus, în sus şi în jos; văzù trecând pe Ghelerteanu, cel întâiu, cu mutră de om important, pe Tudoriu apoi, fluerând încetişor din obiceiu, preocupat însă adânc; după aceea pe Parauz care părea că-şi potriveşte mersul pe scandarea silabelor unui vers ce nu eşia la măsură. Eată în cele de pe urmă Dorian şi Baneş, care, râdea, cu haz, povestia şi iar râdea.

Roşiescu salută. Dorian se opri surprins, apoi cam încurcat, aşteptă...

— A! un prieten, zise Baneş. Te las. Şi intră în redacţiune.

— Bună dimineaţa, amice Dorian, îi zise Roşiescu şi-i întinse mâna...

— Ce mai faci? De când în Bucureşti?

— Hei, oftă el... Am dat de mare nenorocire...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi spuse că Georgina l'a lăsat' îi spuse şi primirea ce-i făcuse Clement.

— Ei, şi nu 'i-ai dat de urmă? Nu bănueşti unde poate fi? întrebă Dorian cu glas cam înecat.

— Nu!... De sigur că nici n'am s'o mai văd decât la tribunal, şi asta cine ştie când... Vorba, ce mă fac eu? M'am gândit la d-ta să-mi dai un sfat...

— Am să vorbesc d-lui Pâcleanu, iată cu ce pot să te îndatorez... După o clipă însă, adaose: ştii ce, mai bine? Du-te la moşie în Teleorman şi roagă pe d-na Pâcleanu să-ţi vie în ajutor.

— Bună idee... Deseară chiar am să plec... La revedere d-le Dorian... Tot m'am fost gândit cu bine să viu la d-ta...

După ce se depărtă, Dorian răsuflă, uşurat.

— Ar fi fost stânjinitor să am explicaţiuni cu el... îşi zise, şi intră în redacţiune.

XV.

Domnul Ministru Pâcleanu avu, timp de trei luni şi jumătate, plăcerea adâncă de-a călători prin ţară.

Inspectă şosele, poduri, vizită poziţiuni de munte, îmbătându-se de tămâia măgulirilor de tot felul, de primiri entusiaste...

Nu era numai Ministrul ci şi capul „Partidului ţărănesc"... Ideea se răspândia din ce în ce mai mult şi dobândia putere de înfiripare.

Ciudat era însă că domnul Ministru încurajia numai prin zâmbete continuarea alcătuirii; în schimb, promitea înfiinţarea de şosele nouă, de poduri de fer şi de piatră, de linii ferate între localităţi ce oferiau însemnătate oarecare ca puncte comerciale.

Şi lua note peste note, şi înscria în caeţelul său sume după sume, aşa că de unde pleca mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

departe, pleca petrecut cu urale; iar dacă 'i-ar fi adunat care-va sumele notate, s'ar fi speriat de un total care ar fi îngreuiat grozav budgetul.

Se repezia prin București ca să vadă de lucrările curente, inspecta mereu biurourile pe neașteptate și își arăta nemulțumirea, cu asprime, pentru negligența în lucrări, apoi iar pleca însoțit de câte un inginer din serviciul Ministerului.

Turburé părăsise ziarul imediat ce văzuse noua linie de purtare a organului, guvernamentalizat.

Ghelerteanu știuse a se impune, a se preface din revoluționar, cald apărător al guvernului, și din redactor al doilea, prim redactor.

D-nul Ministru lăsase dar, pe această unealtă prețioasă, toată grija ziarului.

Pentru acasă, domnul Ministru, nici un gând. Scrisese odată, de mântuire, Cecilici pe care o numise „scumpă soție", ca mângâere, și o vestise că trecând în inspecțiune, se va opri și la Iglița...

Nu era dată însă când Pâcleanu venia în capitală, și Ghelerteanu să nu-i șoptiască de vreo „afacere" care nu puteà să-l compromită, dar puteà să-i aducă foloase de însemnat...

Astfel „samsarâcul" începuse a înflori în preajma d-lui Ministru, mulțumită meșteșugosului prim-redactor.

Din mărirea sa, domnul Ministru nici nu lua seama unor combinațiuni ale lui Ghelerteanu, cerute de el ca favoruri, care însă îi aduceau buni, bani albi pentru zile negre.

Erà puternic, puteà să acorde zelosului său supus mijlocirea la alte Ministere.

Mai ales ovreimea îl exploată prin Ghelerteanu, și așa de mult, că începuse să se șoptiască de dragostea asta prea mare a Ministrului pentru seminția lui Israel.

In cele de pe urmă veni și ziua când să sosiască la Iglița. Prefectul dădù sfoara în județ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sătenii din regiunea Vadu-Lung, cari îi datorau luarea pădurii Statului în condițiuni bune pentru ei, îi pregătiră primire sărbătorească.

Ministrul trebuiă să vie pe la Zimnicea, de-acolo la Alexandria, apoi la Roșiori-de-vede și de acî la moșie.

Pretutindeni îl întâmpinară sătenii, călări, cu toate că erâ toiul muncii; la trecerea în regiune i se ridicase un arc de triumf din spice de grâu, de plăcută înfățișare rustică, și sătenii regiunii îi urară „bun-venit“ cu însuflețire care-i merse la inimă.

La intrarea în comuna Iglița, alt arc de triumf alcătuit din obiecte și mici modele de țăsături și de împletituri, cu mult gust orânduite.

Aci, domnul Ministru găsi de cuviință să-și îmbrățișeze și să sărute cu mare căldură pe membrii familiei, în mijlocul uralelor sătenilor înduioșați și mulțumiți.

Prânzul de familie la care luă parte Prefectul și câte patru sub-prefecții, primarul comunei și preoții bisericii, domnul Ministru fu amical, voios.

Apoi, ca adevărat reprezentant al poporului, se coborâ în mijlocul petrecerii lui strămoșești, hora și chiar se prinse în ea, ceeace iscă și mai mare însuflețire a mulțimii.

Aurelia lipsia; se dusese cu bărbatul la băi, în străinătate; domnul Ministru putu, în acea seară, singur cu soția aproape uitată, să se arate fericit că va fi în curând tată...

Și Cecilia se întoarse ca dintr'o călătorie depărtată ce ținuse de vis, în cuprinsul plăcut și dorit al căsniciei, în care strânsa și dulcea viață în doi este un mare farmec al existenței.

Și nu-i mai păru Ceciliei că cercul se desfăceà puțin câte puțin, că farmecul pierdea din tărie, când Pâcleanu începù a-i vorbi de viața lor din iarna ce avea să vie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După ce se va fi ușurat, Cecilia trebuiă să se întoarcă în Capitală și acolo să se bucure de toate plăcerile poziției lui înalte...

Petreceri în societatea aleasă sau acasă la el, erau să aibă alt caracter, acuma că el era Ministru. Erau să fie altfel înconjurați, el și ea; și avea să fie alt farmec pentru el s'o vadă mulțumită pe deplin, și pe dânsa, ca mamă și ca soție de Ministru.

Și mereu dulcele cuvânt: „Ministru" intra în vorbirea lui înfierbântată, și par'că în aceste momente nici Ceciliei nu-i mai displăceà.

Cine știe, poate că Clement era să fie altul, fiindcă nu mai avea preocupațiunea de-a ajunge...

Și-i era ca o mângâere luminoasă ideea aceasta, putința aceasta de a-l vedea mai iubitor, mai des în preajma ei...

Toate nemulțumirile de până atunci le uită, în legănarea nouelor iluziuni ale căsniciei viitoare.

A doua-zi farmecul dispăru însă de-odată... De seara ce trecuse o despărți par'că un timp îndelungat...

Domnul Ministru vizită Primăria, școala, micile ateliere, împărți și pe aci promisiuni de tot felul, și cât ținu vizitarea fu grav, privi de sus, fu „Puterea" ce insuflă teamă și respect.

Acasă, când să intre înlăuntru, zări pe Roșiescu...

— Ce cauți aci? îl întrebă cu asprime...

— Fac treabă pe moșie, răspunse el, în serviciul domnului doctor...

Răspunsul lui era al omului ce vrea să înfrunte, și în priviri avusese o clipă licărirea urii...

Pâcleanu intră în casă, neplăcut impresionat și observă cumnatului său că rău făcuse de primise un nepricopsit în serviciu...

Doctorul îi răspunse:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fiecare în Departamentul său, cu oamenii săi...

Acest neînsemnat incident îl făcu pe domnul Ministru să fie ursuz, şi după amează să se despartă de toţi ai săi cu răceală...

Astfel, farmecul din ajun se risipi pentru Cecilia, şi mai pe deplin, iar desamăgirea îi aduse o tristeţe mai apăsătoare.

Domnul Ministru, la întoarcerea în Capitală, găsi o scrisoare dela Voran.

Erau la Marienbad. Aurelia nu puteà să petreacă şi el nu înţelegeà de ce această continuă indispoziţiune a ei. Îşi amintiau amândoi adesc ori de el şi li se măria dorul de întoarcere în ţară.

Cu toate acestea mai aveau să se ducă încă la Ostanda...

Nu puteà şi el să ia concediu şi să vadă acea „plajă" încântătoare?

— De sigur că aceasta vine dela Aurelia.... se gândì el...

Pentru întâia oară se aşeză să cugete la legătura aceasta, şi nu-i află nici un farmec, nici un scop... Poate că şi unde Aurelia nu erà în preajmă. Ori cum, de ce adecă ar fi mai urmat-o? Iubirea până la pasiune, nu erà; nici chiar iubirea conştientă care se face deprindere şi ia caracter de statornicie. Atunci dar?

— A! va trece acest capriciu pe care nu-mi pot da seama cum de l'am avut... Dar va trece, —conchise el,—şi avù un gest care nu şedeà rău unui ministru.

Eşi d'acasă, când pe bulevardul Academiei se lovi piept în piept cu o femee tânără foarte cochetă.

Ea se opri şi voi şă-i vorbiască, ruşinată, sfioasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El îi aruncă privire aspră de supărare și trecu înainte...

Georgina, după câteva clipe însă, par'că luă hotărâre energică și se întoarse cu pași repezi pe urma Ministrului pe care îl și ajunse.

—Voiu să-ți vorbesc numai decât, nene, îi zise ea cu tărie.

El căță în juru-i cam cu grijă.

— Lasă că nu ne-aude nimeni... zise sora, zâmbind cu ironie.

— Ei, și ce vrei dela mine?...

— Puțin lucru. Imi ești frate, măcar că ești Ministru, și trebue să te gândești și la poziținea mea...

Clement cugetă un moment.

— Bine, vino acasă.

Și se depărtă repede.

Subt seară, Georgina se înfățișă, dar sergentul îi aduse la cunoștință că domnul Ministru plecase din Capitală, și-i înmână un plic.

— Domnul Ministru 'mi-a dat ordin să vă dau scrisoarea asta.

Ea o apucă cu nervositate și se depărtă supărată.

— M'a jucat domnul Ministru, dar nu scapă el de mine așa de ușor, ca de Roșiescu.

Se întoarse acasă și rupse plicul cu necaz: găsi o sută de lei și... nici un cuvânt...

— Iată înaltul ajutor al domnului Ministru, și bătu din picior... Aș rupe-o, de n'ar fi prețul unei pălării...

Nu trecù mult și la ușa camerei bătu cineva.

— A! d-ta, dragă Sotir?

Un om scurt, gras, trecut de etate dar încă vânjos, intră. De rând îi erà înfățișarea dar răsăria pe ea floarea acelei pasiuni ce crește cu putere, la o etate oarecare, dela care începe clina vieții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnul Sotir Anastasopolu, fusese ani întregi, arendaș de moșii, și nu avusese când să-și lase și inima caldelor avânturi ale tinereții. Avusese grija să se îmbogățiască temeinic și mediul îl ajutase peste speranțele lui: nu-i fuseseră sătenii la îndemână?

Acum începuse a visa însurătoarea, o casă îmbelșugată, o soție frumoasă, mai ales... tînără, pe care s'o acopere cu tot luxul de rigoare, și mai visa un loc în politică....

De când trăia în Capitală ca rentier, se înscrisese în Club, o făcuse pe generosul dăruind clubului, școalelor, pentru binefaceri de tot felul și dobândise frumosul nume de: „filantrop".

Dar pe femeea care să-l scoată din sărite nu o aflase încă...

Într'o după amează întâlnise însă pe Georgina, și eră amărâtă, militica, din cauză că Dorian nu mai voia s'o ia de nevastă.

Cu divorțul terminase, odată ce Roșiescu nu se prezentase la nici o înfățișare; eră liberă, eră frumoasă... și totuși Dorian nu-i împlinia visul...

Domnul Sotir îi vorbi, înecremenit de marea ei drăgălășie... Iar când află că eră sora unui Ministru, să înnebunească de mulțumire, alta nu.

După o săptămână îi alcătui un cuib de „trandafiri", cum zicea el, și se legă s'o ia de nevastă, dacă...

Eră un „dacă" greu de împlinit de partea Georginei: să hotărască pe „domnul Ministru" a'l scoate deputat ori senator, și ființă mai fericită, mai bogată ca Georgina, n'ar fi existat. Domnul Sotir se obligase să-i constituiască, la măritișul ei cu el, zestre de o sută de mii de lei...

De acest lucru voise Georgina să vorbiască domnului Ministru.

In seara aceasta ea îi povesti că Ministrul pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

misese, dar ceruse timp și exprimase dorința să se facă unirea lor.

Domnul Sotir crezu și hotărâ Georginei că va începe formele de a doua-zi chiar.

Dorian erà încă odată părăsit, și pentru totdeauna.

Fiindcă Georgina nu știa cum și când să mai poată da ochi cu frate-său, îi așternù o scrisoare foarte amănunțită și i-o lăsă acasă.

Când o citi, Pâcleanu se necăji. Pe urmă judecă împrejurarea și hotărâ că lucrul nu erà cu neputință.

Puse dar la poșta redacțiunii „Viitorului" că: „domnul Anastasopolu era așteptat în ziua de 5 Septembrie la redacțiune".

In adevăr, bine gătit, bine ras, domnul Sotir se înfățișă și delicata cestiune, fără punctul pe *i*, se lămuri între Ministru și el.

Generozitatea filantropului se arătă, căci dărui pentru „partidul țărănesc" care, lui, *„îi surâdea"*, două-zeci de mii de lei!

Aurelia se întoarse pe la 20 Septembrie. și fiindcă d-na Pâcleanu din cauză binecuvântată, nu puteà fi naşă, primi ea să fie, împreună cu Ministrul... naşa Georginei.

Astfel Georgina intră în lumea pe care o visase și pentru care îșî promitea să fie... „adevărată aristocrată".

XVI.

Către capătul lunei Septembrie, Clement se duse pentru a doua oară la Igliţa și acum, ca să prezinte soției și familiei ei pe cumnatul Anastasopolu și pe Georgina, ca soție a acestuia.

Pace să-i dea prin gând că mai erà acolo exbărbatul Georginei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acesta, deja când auzise de nouă ei căsătorie, se îndârjise foc împotriva ei și mai ales împotriva lui Păcleanu. Fusese prefăcătorie a acestuia, — judeca el, — că se arătase a nu-l interesa de loc plecarea Georginei dela dânsul; trebuia să fi fost o înțelegere între soră și frate; trebuia să fi avut vreo nevoe Anastasopolu, la d-nul Ministru, și acesta, firește, odată ce cunoștea planul Georginei, o îndemnase să fugă mai degrabă și făcuse... cumetria.

Mânia îl înăbușise timp de câteva zile și mintea nu-i fusese la treabă, așa că atrăsese luarea aminte a doctorului.

Când auzi însă că „domnul Ministru", d-nul Anastasopolu și cucoana dumnealui au sosit la Iglița, că sunt în casă, că chefuiesc la masă aleasă, în timp ce el slugăria, plin de noroiu și ostenit de călărie, îi veni furia oarbă să se urce sus și să-i facă de două parale, pe frate și pe soră, cât era el de Ministru, cât era ea... cucoană mare acum!

Fără să fi fost drept, căci nu avusese și nu avea de ce, cuprinse în mânia lui și pe Cecilia... Să-i facă rău ei, nu ar fi costat pe Clement, pe omul fără suflet; dar să-i facă rău lui, lovia de sigur și în Cecilia, căci o știa cât îl iubește de mult pe... mizerabilul!

Dar ca să facă rău lui Clement, mai trebuia să-l loviască și pe Voran... căci acum i se lămuria bine în minte felul răsbunării...

Trecând apoi prin curte, o zări pe Georgina la fereastră, râzând cu Anastasopolu...

Afară era soare, un timp de o frumusețe îmbunătoare...

Lui i se întunecă înaintea ochilor și par'că 'l ridică din loc o furtună puternică, așa fugi să n'o mai vadă pe Georgina.

In dosul unei magazii însă, își reveni în fire;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

frumuseţea Georginei îi dădu dorinţa violentă s'o strângă în braţe, s'o vadă de aproape că-i râde râsul ei frumos, s'o audă că-i vorbeşte cu glasul ei care ameţia...

Era peste putinţă însă. Cu toate că nu se prea pierduse de dragoste după dânsa, când era a lui, începu să sufere acum nespus, mai mult de sigur din cauza imposibilităţii de a-şi împlini acest dor isvorât de-odată.

Când se întoarse, spre a'şi lua calul şi să pornească iar,—el şi ea i se iviră:— ea se făcu a nu'l băga de seamă cu toate că se schimbase puţin la faţă; el, cu drept cuvânt, nu-i dăduse nici o atenţiune.

Mânat de o cutezare vie, se apropiă de ei.

—Sărut mâna cuconiţă, rânji el urât... nu mă mai cunoşti?...

Anastasopolu se uită curios; Georgina, dominându-şi încurcătura din primul moment, îi răspunse:

— In adevăr că nu te cunosc.

Apoi luă repede braţul bărbatului şi 'l târâ după ea...

— O să mă cunoşti... lasă... îi strigă mânios.

—Ce zice ăla? întrebă Anastasopolu.

—A! e un fel de smintit... M'a văzut când am venit aci de Paşte. 'i-am dat atunci bacşiş de vreo două ori... şi, înţelegi.

—Da, sunt obraznice slugile astea!

Roşiescu plecă pe moşie, de astă dată numai ca să fie în libertate cu gândurile lui ,şi cel mai de seamă fu să plece, să-şi lase serviciul chiar în seara aceea.

Pâcleanu începuse a dobândi vrăjmaşi în sânul Partidului, din cari, predecesorul lui la Lucrările Publice, era cel mai înverşunat.

Aşa, la întoarcerea lui dela Iglita, Voran îi a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rătă două ziare în care se spunea în deajuns de vădit, că Ministrul Lucrărilor Publice începuse a 'şi exploata situaţiunea în partid şi *„a face oarecari afaceri productive“*. Articolele citau două cazuri, nu prea bine date pe faţă, dar înconjurate de anume lămuriri cari le făceau într-u câtva, străvăzătoare.

Clement rămase posomorît... Atacurile acestea îl costau cu atât mai mult cu cât nu-şi amintia să fi făcut nici „o afacere“.

—Ce minciuni! exclamă el cu mânie...

—E mizerabil lucru să se întrebuinţeze asemenea arme în contra unui vrăjmaş politic, zise Voran.

—Apoi la noi, dragă Emanoile, acestea sunt eternele învinuiri ce se aruncă în spatele oamenilor politici de seamă: că fură, ori că trădează la străini interesele Patriei! Ce ţară! Ce moravuri!

—Ascultă, Clement, poate că ai făcut cuiva vreun hatâr, din prietenie, şi vrăjmaşii întorc altfel cestiunea.

Clement se gândi o clipă.

—De cât lui Ghelerteanu, câteva „mici“ cereri ce i le-am împlinit, nu ştiu să fi acordat nimănuia vreo favoare.

—Ghelerteanu! De!... zise Voran...

—Cum? ce vrei să spui?

—Dragă Clement, nu uita că Ghelerteanu e evreu... şi că 'i-ai lăsat pe mână prea multe... Prim-redactor, secretar-casier al Partidului ţărănesc, secretar particular al tău de când nu ai pe Dorian... Prea multe...

—Ei, asta-i, şi tu acuma Emanoile. Par'că evreu cinstit nu se află...

—Între ei, poate; faţă cu românii, faţă cu orice alt neam în mijlocul căruia sunt, evreii au nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

mai dispreț și numai grija de a conrupe, de a compromite... L'am observat eu pe Ghelerteanu al tău, și ține minte ce-ți spun... vom avea neplăceri de pe urma lui...

—Te rog, Emanoile, să lăsăm omul în pace.

—Bine, să-l lăsăm... Ce vei face însă față cu învinuirile? Vei răspunde?

—De sigur. Să răspund e rău; dar să tac este și mai rău.

—Eu te-aș sfătui să cercetezi cam ce sunt aste două cazuri, aste două întreprinderi de lucrări publice din care se zice că te-ai folosit cu bani.

—Voiu cerceta, nici vorbă.

Aurelia, foarte cochet gătită de casă, intră.

—Emanoile, ia vezi, te rog, ce voește un individ? I s'a spus că nu ești acasă, dar a răspuns că nu se mișcă din curte până ce nu îți va vorbi.

—Așa? răspunse el, râzând. Să vedem ce vrea acest stăruitor... Și ieși.

Imediat Aurelia i se aruncă lui Clement de gât

—Ah! ce mult timp este Clement dragă, de când duc dorul îmbrățișărilor tale! Și avem apoi de vorbit lucruri serioase noi amândoi.

—Ce spui? Serioase?

—Ah! lasă, nu mai zâmbi așa de ironic, că 'mi faci rău... Zău dacă nu-mi pari foarte schimbat de când ești... Ministru!

—In adevăr că numai îți pare.

—Atunci dacă este așa, mâine, la ora obicinuită la cuibul nostru.

—Mâine, da...

—Nu mă săruți?

—Nu..., căci nu e timpul nici locul...

—Ești un urâcios Ministru!...

Și se depărtă de el, înciudată... Răceala ce o simția la Clement, o enerva, nu doar că o făcea nenorocită...

Curioasă legătură, la care nodul nu era iubirea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simțimântul, dacă nu iartă imoralitatea situațiu nii, pare a o îndreptăți cel puțin.

—Închipuește-ți, zise Voran întorcându-se. Era Roșiescu, fostul tău cumnat, Clement.

—Iar el! strigă Ministrul mânios. Ei, ce tot vrea, imbecilul, de nu ne mai slăbește cu prezența lui.

—Ce să vrea! 'Mi-a spus că în urma mijlocirii tale, Georgina l'a lăsat, că în urma mijlocirii tale l'a dat doctorul Rustovici afară dela Igliță unde găsise o bucățică de pâine.

—Ce înseamnă să ai imbecili în familie! zise Ministrul cu desgust...

—Și a venit la mine să mă roage să-i găsesc un loc... să nu-l las să moară de foame...

—Eu... și persecutorul lui... Imbecilul! murmură Clement, iritat. Și ce 'i-ai răspuns?

—Că nu pot să-i fac nimic, firește. 'I-am dat doar câțiva lei... și închipuește-ți, cutezare, mi 'i-a aruncat și a plecat, amenințându-mă...

—Poftim! Eată siguranța cetățeanului onest la casa lui... Voiu vorbi cu Prefectul Poliției, uite chiar acum.

Își luă pălăria, cu enervare, și ieși, fără să răspundă privirii furișe a Aureliei.

—Nu 'ți pare, dragă Aurelio, îi vorbi Emanoil, că Clement e mai nervos, mai susceptibil acum?...

Ea ridică din umeri și răspunse apoi, zâmbind batjocoritor.

—Mie mi s'a părut ciudat omul acesta, de când l'am cunoscut. Dar tu, cu dragostea de el, aproape mi l'ai impus în casă... și, firește, îl sufăr...

—Ei, tu te duci prea departe... dragă Aurelio.

Li se vesti d-na Arinășteanu.

—Viu pentru câteva momente numai, ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

vă invit la mine pe seara de două Octobre... le zise ca de cum intră.

—Va să zică, foarte regulat, casa d-tale bine cuvântată, se deschide în Octobre, îi răspunse Voran.

—Ce să fac? Îmi sunt urâte o prea îndelungă singurătate și o lipsă deplină de noutăți politice intime.

—Deprinderea e mare lucru, zise Aurelia, ca să zică ceva. Gândul ei era la Clement, era la planul ei.

—O noutate politică de seamă pot să-ți dau eu... rosti Voran...

—Care? spune-o degrabă.

—Remaniarea cea mare, cea serioasă, în vederea redeschiderii Camerelor, ca să nu mai fie nemulțămiți, — una, — și apoi, ca urmare, o schimbare prefectorală întinsă...

—Atunci Pâcleanu de sigur că va trece la Interne sau la Domenii, zise d-na Arinășteanu.

—El ține pentru Interne, asigură Voran.

—Cred și eu că ține la Interne. Și le va avea, fiindcă astăzi este mai necesar ca oricând Partidului. Are calități de om de Stat... are...

Aurelia asculta cu nesațiu... Personalitatea lui Clement, din ce în ce mai afirmată, îi aprindea și mai cu putere închipuirea după el.

Și, în acest timp se uita la Voran, neînsemnat, șters ca om politic; bogat și neștiind să facă sgomot măcar cu un lux orbitor!...

O licărire de dispreț îi scânteiă în ochi și se ridică, enervată.

—Dar Cecilia lui ce face? N'are de gând să se mai arate în București? Ce e starea aceasta care înseamnă aproape o despărțire? întrebă d-na Arinășteanu și pândi un semn oarecare pe chipul Aureliei.

Ea rămase rece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Are încă două luni până să-i dea un moştenitor lui Clement; după aceea va veni în Bucureşti, răspunse Voran.

—Bună şi drăgălaşă femee! rosti Arinăşteanca cu ochii la Aurelia.

—A! da... da, nici vorbă... zise Voran.

Aurelia îşi muşcă buzele...

D-na Arinăşteanu plecă încredinţată că Aurelia detesta pe vară-sa... Tot erau dar adevărate unele şoapte... privitoare la legătura ei cu Clement...

Tot erau adevărate cele ce-i spusese fosta servitoare a Aureliei, şi cărora nu prea le dăduse mare crezământ!

Dar atunci de ce-o minţise Clement?

XVII.

A doua zi după prima seară sărbătorească a doamnei Arinăşteanu, Voran ieşi de-acasă mai de dimineaţă ca de obiceiu.

Trecu pe la redacţiunea „Viitorului“ unde găsi pe Clement, deja în biroul lui. I se păru contrariat că-l vede, dar nu dădu multă atenţiune.

Îşi închipui că avea de scris şi-l lăsă... trecând dincolo. Atunci sosi Ghelerteanu. Voran îi ceru lămuriri cum merge cu încasarea cotizaţiunilor Partidului ţărănesc.

—Slab, răspunse Ghelerteanu. S'ar părea că însufleţirea membrilor scade...

— Nu cred. Se va lămuri însă situaţiunea după deschiderea Camerelor. Ai pus în efecte cei 20.000 de lei dela Anastasopolu?

— Da, da, răspunse Ghelerteanu, cam încurcat...

Voran căută la el, pe furiş, bănuitor.

—Toată situaţiunea casei este limpede...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In cea dintâi şedinţă a comitetului vom verifica-o.

—Cu ce ton ziceţi aceasta, domnule Voran, întâmpină Ghelerteanu, cu râs silit, în atitudine de umilit.

—Cu nici un ton, domnule, care să-ţi pară ne-la-locul lui.

Pâcleanu deschise puţin uşa, văzu că Voran nu se dusese, şi închise repede uşa la loc.

Lui Voran îi păru că figura Ministrului era cam necăjită.

—Ce are oare? se gândi. Apoi îşi luă pălăria şi plecă să se plimbe.

Intâlni, nu departe, pe Dorian.

—Ei, ce-ai devenit, domnule Dorian? Nu te mai vedem de un timp.

—Scriu acum la „Vocea Ţării“ unde a trecut şi Turbure.

—A-ha... v'aţi făcut „disidenţi“?... Atunci poţi să-mi lămureşti, dacă ai bună-voinţă, dragă domnule Dorian, la ce „afaceri necurate“ ale lui Pâcleanu vă referiţi, de faceţi atâta gălăgie cu ele?

—Nu eu, oricum, fac gălăgia. In contra d-lui Pâcleanu n'aş scri nici un rând vreodată. Cât priveşte afacerile în cestiune, ar trebui mai degrabă să luaţi informaţiuni dela „maestrul“ Ghelerteanu...

—Ce spui?

—El e cu „afacerile necurate“ şi Ministrul, ca unul ce nu s'a uitat d'aproape, pate ruşinea de pe urma secretarului său particular... La revedere, domnule Voran...

—La revedere. Aş dori să te mai văd. De ce nu vii şi pe la mine?

—Am lăsat orice vizite şi petreceri... Lucrez la o dramă şi la un roman.

Voran stătu câteva clipe locului. Cele ce el spusese lui Clement, mai mult dintr'un presim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țimânt, Dorian[1] i le da ca reale, ca pornind în adevăr dela primul-redactor al „Viitorului“.

Își luă dar hotărîrea să dea bine pe față pe „maestrul“.

Luând-o apoi pe jos, pe calea Victoriei, se îndreptă spre șosea.

Aproape de Ministerul Finanțelor se întâlni cu un prieten, mare admirator al cucoanelor frumoase...

—De sigur că vii dela șosea, strengarule tomnatec, îi zise Voran.

—Azi însă, nimica vrednic de luat în seamă... afară, bine înțeles, de doamna ta, care nu poate intra în categoria „profesionistelor“ noastre.

—A! nevastă-mea era la șosea?...

—Da, și acum chiar am lăsat-o să se plimbe cu vărul vostru, Ministrul Pâcleanu.

Fără voea lui, Voran tresări... și se simți nemulțumit...

—Te duci și tu, ca s'o iei acasă, de sigur?

—Da, nici vorbă, și se despărți de amic, foarte în rău impresionat.

Aurelia nu-i spusese că avea să iasă de-acasă în dimineața aceasta.

Octobre era prea frumos, dar nici de cum potrivit pentru plimbări de dimineață la șosea.

Pe când înainta, supt înrâurirea unor sensațiuni ciudate, pe care nu timpul minunat, i le da, nu știu cum, făcu o legătură între plimbarea aceasta a Aurelici și par'că nerăbdarea lui Clement că nu-l mai vedea, pe el, plecând din redacțiune...

—Curios! murmură Voran. Se opri câteva clipe în loc și se gândi dacă să se mai ducă la șosea...

Un început de gelozie se prinse de sufletul lui.

—A! iată ce mă turbură acuma... Nimic alt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu-i decât o potrivire, că s'au întâlnit... După puţin îşi zise însă: cu toate acestea, Pâcleanu, şi la şosea!... El, şi să se plimbe, când avea alte preocupaţiuni... Ce e cu asta, îşi adaose apoi... Eu n'am simţit nevoia de-a mă plimba şi de-a mă duce la şosea?

Se întoarse, şi, posomorât într-un câtva, oprì o trăsură şi apucă drumul casei.

— Oricum, îşi zise, după ce intrâ în biurou, am să tac: să vedem, îmi va spune că a fost la plimbare? A! nu, să nu mă mai gândesc la aşa ceva. E urât lucru... Şi apoi... e prea mare antipatia ei pentru Pâcleanu...

Îi veniseră ziarele şi se puse să citiască; dar, în afară de atenţiunea lui pentru ele, lucra un gând stăruitor în direcţiunea deja apucată.

Evoluţiunea sufletească este una şi acèeaşi când bănueala prinde tărâm, când simţimântul, lovit, dă întâiul semnal al deşteptării.

Se face mai încet ori mai repede şi cu putere lămuritoare mai mare ori mai mică, după temperament, după inteligenţă şi mai cu seamă după cum deplina încredere, această lumină în care iubirea stă ca într'un cadru proteguitor, e mai adânc înrădăcinată în firea noastră.

Atmosfera de dinafară în care s'au petrecut împrejurări cărora nu le-am dat atenţiune, dar care s'au rânduit în minte, găsind, după primul semnal, un loc pe unde să pătrundă în suflet, înlătură aerul cald în care se mişcă rotăria sentimentalităţii; curentul se stabileşte şi se întreţine căci local nu se mai poate închide. Şi chiar dacă se închide uneori, rămâne o mică vătămare internă, făcută de fatalul curent.

Ca şi Cecilia, în singurătatea ei dela Igliţa, Voran acum, în singurătatea casei sale în care nimeni şi nimic nu părea că se mişcă, începù a vedea, a apropia, a pătrunde....

„Aurelia era să ia, dânsa întâi, pe Clement",

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se ivì deodată în mijlocul câtorva semne ce adunase.... Nu-i spusese ca aceasta; o prinsese din o aluzie a d-nei Arinăşteanu.

Atunci nu-i dăduse însemnătate; acum voia să afle toată împrejurarea.

Şi aminti că, fiind la Igliţa, Aurelia îl îndemnase să se ducă la Măineşti, în Suceava, înaintemergător lui Clement.

Se gândì că, în timp ce el umbla neîntrerupt prin judeţe pentru planul lui Clement, acesta se repezia în Capitală...

Nu trăgea încă nici o încheere... Îşi amintia numai.

Era ca o pîpăire, inconştientă încă, a împrejurărilor...

Să fi fost numai o tactică antipatia ce Aurelia arăta pentru Clement, de faţă cu el?

L'ar fi sguduit acest semn; însă încrederea seridică, puternică şi impunătoare...

Aruncă ziarul şi începù să se plimbe. Căutâ la orariu: unsprezece şi jumătate... Ce mult întârziase!...

Atunci intrâ feciorul:

—Cuconiţa întreabă dacă sunteţi acasă...

El tresări şi privì lung la fecior...

— Ce? s'a întors cuconiţa?

— Nu ştiu, cuconaşule, dacă s'a dus undeva... A sunat acuma şi m'a întrebat.

Şi răspunsul feciorului nu i se părù neadevărat.

— Bine, mă duc...

Roşiescu, umblâ pe calea Victoriei, căi umblâ, fără nici o ţintă, apoi apucâ pe strada Romană... Voia să-şi amintiască unde sta un prieten, funcţionar la serviciul vămilor din Ministerul de Finanţe.

De-odată zări în o trăsură cu coşul ridicat, pe Pâcleanu, ghemuit în fund, şi alăturea cu el o femee, cu văl des pe faţă....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi şi trecù prin minte că era cu Aurelia... şi, fără întârziere, se aruncă în o trăsură din cele două ce staţionau la câţiva paşi.

— După trăsura care trecù... Iute... ordonă el...

Pâcleanu se oprì, în faţa unei căsuţe curăţică, cu trei intrări în aceeaşi curte, descuiâ repede uşa părţii din spre stradă şi lăsâ pe Aurelia să între, apoi plătì birjarului şi intrâ şi el în casă.

Roşiescu se apropiâ de birjar, după ce acesta întoarse.

— De unde ai luat pe boerii ăştia? îl întrebâ.

Birjarul îl măsurâ cu privire nu tocmai prietenească şi, fără să-i răspundă, dădù biciu cailor.

Roşiescu se necăji de lipsa de cuviinţă a birjarului, dar n'avù ce face. Plătì pe al lui, şi după ce acesta plecâ, începù să se plimbe în preajma casei.

De sigur că Aurelia era cu „domnul Ministru", şi răzbunarea lui se ivià gata, mai ales că şi asupra lui Voran îşi întindea mânia lui, în urma primirii ce-i făcuse şi „domnul deputat".

Lasă că-i va „regula" el, pe aceşti „oameni mari" cari 'şi bătuseră joc de el în aşa chip „infam"!...

Îşi notă numărul casei şi numele stradei şi voi apoi să plece; să aştepte pe „cei doi fericiţi", nu eră nevoie. Dacă Pâcleanu ar fi dat ochi cu el, ar fi luat măsuri de ferire.

Atunci eşì un copil de vr'o opt ani, cu o farfurie în mână.

— Bună ziua, drăguţă... îl întâmpină el. Caut pe cineva... Poţi să-mi spui cine şade acì?

— Mama, domnule, eu şi fraţii mei...

— Mai mari ca d-ta?

— Mai mici... Tata a murit...

— Şi cum îi zice mamei d-tale?

— Mitana Vasilescu, domnule...

— A! nu e dumneaei... Dar nu mai stă nimeni în casă, decât d-v?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba stă şi domnu Dumitrescu... dar numai când vine o cucoană...

—Aşa? Apoi pe d-l Dumitrescu îl căutam...

— Atunci, poftim domnule, că tocmai a venit adineauri. Vrei să sun la uşă?

— Nu, micule, mulţămesc.

Îi dădù un ban şi copilul se depărtă.

—Va să zică ştie să se feriască, murmură Roşiescu. Firește: don' Ministru!...

Îşi frecă mâinile cu bucurie: aflase amănunte folositoare... Apoi, îşi luă repede drumul.

Erau simplu mobilate cele două încăperi cu sală la mijloc, ce închiriase *„domnul Dumitrescu"* pentru întâlnirile sale. Se dăduse drept flăcău, funcţionar cu serviciul mai mult „afară", plătise chiria pe un an aşa încât îşi asigurase gazda; putea să se creadă la adăpostul ori cărei curiozităţi.

Aurelia îi vorbiă cu aprindere:

— Nu voiesc să mă mai ştiu despărţită de tine prin Cecilia, prin Voran, prin convenienţele sociale. Te rog dar, dragă Clement, fă ce-ţi cer, căci este cu putinţă.

Lui Clement îi trecuse deja un nor pe chip. La o schimbare a situaţiunii nu se gândise nici de cum.

— De ce stai pe gânduri? îl întrebă ea, cu nelinişte. Ţi se pare greu să intri în divorţ?

— Mărturisesc că da, scumpă Aurelio. Închipueşte-ţi că sunt Ministru... că s'ar putea exploata în contra carierei mele politice, divorţul acesta; s'ar căuta cauzele şi...

— Cauzele! dar lasă să se vadă cauza: nepotrivirea de caracter, neposibilitatea traiului mai departe cu soţia ta...

— Am zis: cauzele... Paralel cu divorţul meu ar fi al tău, şi lumea ar face sgomot... apropiând amândouă acţiunile... Pe urmă, nu te-ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândit, dragă Aurelio, că tu eşti faţă cu Voran într'o situaţiune cu totul alta? El nu ar primi cu nici un chip să se despartă, căci te iubeşte...

— Crezi? chiar când l-aşi face să vadă lucrul cum este? Şi avù un zâmbet crud.

— Chiar. Unii oameni pot să ierte o rătăcire...

— Va să zică tu o numeşti „rătăcire?“. A! Clement!... Şi mai să plângă.

— Am întrebuinţat termenul propriu situaţiunilor de felul acesteea. Nu te supăra, drăguţă. Prin urmare, ori că tu vei hotărî neposibilitatea traiului tău cu el, fără a-i da adevărata cauză, ori că 'i-o vei da, criza de care mă tem va isbucnì şi eu voiu pierde... ca Ministru.

Aurelia, cu ochii în pământ, cuprinsă de tristeţe şi de necaz, începù a-şi chinui dantela bogatului capod.

Ea îl voia şi fiindcă devenise Ministru, şi tocmai poziţiunea aceasta i-l făcea acum de neajuns!

Era adevărul însă, că el putea fi lovit în cariera de om politic? Ori se înşelase încă odată asupra iubirii lui pe cât timp el rămânea tot nesimţitorul.... Dar atunci, de ce se apropiase de ea?

Nu voia să-şi mărturisească faptul că ea îl provocase, în trecut ca şi acum?

Era de bună credinţă când îşi lua şi ea ambiţiunea drept iubire?

Clement, văzând-o adâncită pe gânduri, se ridicase şi acum îşi privia orarul.

— Dragă Aurelio, dă-mi voie să-ţi amintesc că orele sunt aproape unsprezece, îi rostì el.

— Ah! da... bine zici... Şi prin urmare, asemenea întâlniri nu trebue să ia prefacerea statornică, de aşezare familiară, ca să mă bucur de tine, liberă şi nesupărată, ca să mă mândresc cu tine şi ca să te iubesc însutit de mult în faţa lumei? O! dragă, scumpe Clement! Dar de ce? de ce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi-i înconjură grumazii cu braţele, în o pornire pasională, în care vibrau mai degrabă necazul, desamăgirea, suferinţa mândriei şi vanităţii sale.

— Dar dacă aş aştepta cu răbdare să încep şi să termini tu întâi, divorţul tău? Sau nu... vrei poate să încep cu? Uite, să ştii că-ţi voiu da dovada aceasta de iubire...

El o sărută cu răceală şi o grăbi să se pregătiască de plecare...

Aurelia oftă, se pregătì, cu nervii iritaţi, şi când termină:

— Cuvântul tău dar?...

— Să mai aşteptăm, dragă Aurelio...

— Bine, să mai aşteptăm. Tot este o speranţă... Tu însă, nu mă iubeşti, Clement, pe cât te iubesc.

El zâmbì şi nu răspunse.

Voran intră în camera Aureliei. O găsì îmbrăcată ca de casă.

— Închipueşte-ţi că nu ştiu când te-ai întors, Emanoile, îi zise ca cu linişte.

El o privì, neplăcut surprins... Ce? voia să ascundă că fusese la plimbare?

— Tu n'ai eşit, azi, Aurico? o întrebă el, fără să o privească. Glasul îi tremura.

— N'am avut la ce eşì azi...

Ceva par'că se scufundă alături cu Voran şi-i dete impresiunea unui pas greşit care te face să cazi în o groapă.

O sudoare rece i se ivi pe la tâmple...

Aurelia luă seama schimbării dintr'o clipă a chipului lui Voran, şi-l privi ciudat.

Atunci, ridicând şi el ochii, căuturile lor se ciocniră, se măsurară,—ale ei voind să pătrundă în o situaţiune neobişnuită,—ale lui să lămurească o situaţiune bănuită.

— Ce ai? cuteză ea să-l întrebe, apropiindu-se.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El n'avù curagiul să-i arate că-l minţise... să-i spue chinul care începuse a-l săpa.

—Nimic... Nici eu n'am eşit d'acasă... Nu mă simţiam bine...

—Ciudat, răspunse ea, străpungându-l cu o privire adâncă... Ca niciodată, să fim acasă şi să nu ştim.

Iar în gând îşi zise:

—Nu cumva a prins ceva de veste? In adevăr să fi fost acasă? Şi tare, rostì: par'că îmi spusese feciorul că te duseseşi....

—Nu... Am fost în birou...

—Ştie dar că am eşit, se gândì Aurelia. Am făcut rău de-am minţit... Ce ocaziune bună, ca să fi început deja cu el!...

—Da, este ceva... se gândì şi Em noil.

Şi o mâhnire grea i se abătù pe suflet. Furtuna putea să isbucniască în curând.

La masă Voran abià se atinse de bucate...

—In adevăr că nu 'ţi-e bine, Emanoile? îl întrebă Aurelia...

—Nu-mi este, în adevăr... Am să mă culc puţin, în odaea turcească... Tu dacă vrei, poţi să eşi dragă Aurico...

—Da, am să mă duc la mama...

—Voiu venì să te iau...

—N'am să stau mult...

—Atunci... întoarce-te singură...

Ea trecù în camerele ei, foarte frământată: ce ştia? ce-şi închipuise din faptul că-i ascunsese eşirea ei?

Emanoil trecù în camera de lângă birou, îşi aprinse o ţigară şi se lungi pe otomană...

Eată-i viaţa otrăvită de bănueli urâcioase.... Ii ascunsese plimbarea, şi fusese văzută cu Pâcleanu. Să se poată oare o vinovată legătură între ei?

De data aceasta întrebarea era limpede: în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

conjurată fiind de micile împrejurări ce adunase de dimineaţă, putinţa unei trădări i se descoperi ca fulgerul de după un nor ce nu părea de furtună...

Se ridică învăpăeat, durerea dădea rând mânici....

— A! dac'ar fi! scrişni el, strângând pumnii...

Nu-i era însă ursită o frământare mai îndelungată, în aşteptarea deplinei desvăluiri a adevărului îngrozitor.

Feciorul intră şi puse, în linişte, pe birou, corespondenţa şi câteva ziare.

Se apropiă numai decât de birou, par'că 'i-ar fi şuflat o şoaptă la ureche, că poşta îi aducea hotărîrea soartei...

Trecù repede cu vederea peste trei scrisori, din care cunoscu că una era dela moşie.

Pe cea d'a patra o apucă, o învârti de câteva ori şi nu-i veni să o lase, cum nu-ţi vine să te depărtezi de ce e scris să fie...

Scrisoarea era din oraş, cu scriere aproape caligrafică, curat trasă pe plicul ordinar.

Emanoil o tăiă încet, încet,—par'c'ar fi voit să întârzie,—şi totuşi o desfăcù în de ajuns de repede spre a-şi afla nenorocirea.

Domnule Voran,

Dumneata nu eşti om tocmai bun la inimă, dar şi cei mai ai dracului, tot nu ar trebuì să pată ce paţi d-ta... la fă-te numai că te duci în strada Cometa No. 98, la casa cucoanei Mitana Vasilescu şi întreabă de domnul Dumitrescu *la care vine o cucoană... care, grozav seamănă cu cucoana d-tale... Atâta numai îţi spun, şi ce-a mai fi... de! a fi... O să scoţi capul pe cămaşă cum îi socotì.*

„Un prieten."

Voran, începuse a tremura dela primele cuvinte; acum se simţì uşurat... „Mitana Vasi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaromana.ro/index.php/1901-1932

lescu...", „Dumitrescu"..., ce nume erau acestea? Pentru el nu aveau însemnătate. Era un denunț infam... operă a cine știe cărui nenorocit... Rupse scrisoarea și o aruncă în coș, apoi, cu liniște, citi cealaltă corespondență. Pe urmă, se întinse iar pe otomană...

„Mitana Vasilescu...". „Dumitrescu..." „Strada Cometa No. 98...", nume și date îi rămaseseră însă în minte... și acestea începură a-l persecută continuu....

„Dumitrescu...". Acest nume mai cu seamă îl repeta mintea lui, și-n amorțeala momentului, —jumătate somn, jumătate deșteptare,—numele se alipia de un chip care se lămuria din ce în ce, ca dintr'un adânc întunecos de prăpastie, la gura ei bătută de lumina zilei.

Și-i era cunoscut chipul... Semăna cu al lui Pâcleanu dar era diavolesc ca privire, ca zâmbet, ca alcătuire...

Și i se năluci apoi chipul „cucoanei" ce venia la el... Era în adevăr al Aureliei, aprins de pasiune cum nu-l văzuse pentru el, încântător cum nu voise niciodată să se facă pentru el.

Gura i se uscase, pieptul îi ardea, o apăsare grea i se pusese pe inimă; se ridică deodată și cu privirea întâmpină o oglindă; se speriă: era palid, cu ochii turburi și înroșiți...

—Sunt un nerod, își zise....

Nume și date îi reveniră însă stăruitoare.... Atunci se hotărî să iasă...

După câtva timp de umblet se văzu, aproape cu surprindere, în strada Cometa. Se oprì în fața casei cu No. 98...

La încăperea dinspre stradă o femee scutura... Fără voc se apropiă...

—Mă rog, domnul Dumitrescu?

Femeea se aplecă puțin asupra ferestrei, în afară, și privi curios la dânsul.

—Nu e acasă... Domnul Dumitrescu vine numai când.... are afaceri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Râsul ciudat al femeei îl supără....

— Afaceri.... de inimă știu, avù curagiul să zică. Dar când l'aşi putea găsi?...

— Nu știu, domnule. N'am văzut să-l caute nimeni pân'acuma.

El o salută cu ușoară înclinare din cap, și porni, urmărit de privirea nedumerită a femeei, care era însăși gazda...

Emanoil se gândia:

Dacă e adevărat denunțul, în ce privește pe Aurelia,—și se înfioră,—de ce Dumitrescu acesta, care nu vine decât când are „afaceri", n'ar fi... Păcleanu?

Inima! i se sguduì. Da, Păcleanu! se ascundea supt alt nume... ca să nu-și compromită posițiunea... Ah de-ar fi adevărat!

Sângele i se urcă la cap, și par'că stătù să cadă sub înrâurirea puternicei mâhniri ce-i clocotì în suflet.

Nimic încă în contra Aureliei... Inima lui o lăsa par'că nerăspunzătoare, pe femeea ce-i era dragă până la înnebunire. Toată ura pe el: tot disprețul, asupră-i: toată pornirea de răzbunare, în contra lui, căci el o sedusese, fără doar și poate... Își lăsase soția la țară, într'o părăsire deplină și... se aruncase în calea Aureliei care-i plăcuse dintâi... Era Ministru; avea calități exterioare de înrâurit: apoi, cu stăruința mișcilor desfrânați... ajunsese s'o depărteze de bărbat și de datorii.

Acum își da el seama că Aurelia nu-l iubise niciodată, și totuși simția o învăpăiare pentru ea, care aproape să-i sdrobiască inima...

Ce să facă? Cum să se încredințeze mai bine? Să pândiască, să se domineze, să aștepte, și... de va vedea cu ochii, să pedepsiască la moment...

Pe amândoi?

Se opri locului, cu violentă durere în suflet... La ideea de a o vedea și pe ea moartă, ochii i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ramuri 1901-1932

se umplură de lacrimi... Moartea ei ar fi fost şi a lui... Nu! să nu moară ea... ci numai *el*... mişelul! Poate că în urma dispariţiunei lui, Aurelia s'ar fi căit şi...

Nu! situaţiunea era ţeribilă şi aşa... Cum s'ar mai fi uitat la ea? Cum i-ar mai fi lui, între ideea că ea a fost a altuia şi ideea că ea era să-l priviască drept ucigaş?

Doamne, cată-i viaţa sdrobită, de astă dată mai crud decât în trecut... Atunci fusese greşeala lui; acum nu era vinovat cu nimic... In prima lui tinereţe, cu toate că iubise pe femeea ce-i fusese aproape soţie, căutase plăceri şi în altă parte. Acuma se devotase acestei unice iubiri...

Şi se întoarse acasă, atât de nenorocit, că în biroul lui începù să plângă: slab de fire şi violent la mânie, plângea pentru soarta lui şi medita răsbunarea pentru seducător.

XVIII.

Domnul Ministru gândindu-se la întărirea situaţiunii lui politice în Partid, prin trecerea lui Interne, după cum i se dase a înţelege, îşi vedea cu nepăsare de afacerile în curs ale Departamentului său.

De altmintrelea nu avusese dela început nici o tragere de inimă pentru ele, care-i erau prea străine.

A fi Ministru fusese grija lui. Unde? Nu-l interesase. Lucrascră şi lucrau Secretarul general şi ceilalţi funcţionari, mai ales aceştia.

Cu alcătuirea *„Partidului Ţărănesc“*, o lăsase cu totul pe tânjală. De altmintrelea şi din provincie nu mai răsufla nimic. Se făcuse par'că o linişte de mormânt în jurul ideei...

„Viitorul“ devenise cu totul neinteresant, ca orice ziar de partid în care nu se mai discută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stanciuvlaicu.ro/mdrr1901-1932

principii de tradus în fapte... Dezorientat „viitor!".

De aceea.—i se și spusese de altfel Ministrului.—abonamentele scăzuseră, vânzarea cu numărul scăzuse.

Pentru susținere, începuse a se ataca fondul „partidului țărănesc", spre a nu fi silit Ministrul să dea din pungă.

Când va fi trebuință, se va alerga și la vr'o subvenție binevoitoare a guvernului.

Ca să-l lase să dispară, nu era nici o clipă intențiunea lui Pâcleanu. „*Viitorul*" trebuia să-i fie armă... la îndemână, pentru ocaziuni neprevăzute ce puteau răsări cândva.

Politica are surprinderi neașteptate și neplăcute...

Lucra cu Secretarul General când intră aprodul. Acesta îi puse, în tăcere, pe birou, o scrisoare, apoi eși.

Clement nu-i dădù atenție; pe urmă, întâmplător aruncându-și privirea. cunoscu scrierea și, ridicându-se, o cilì mai de-oparte.

Dragă Clement,

Ministrului îi este învoit să uite o afacere de Stat, dar niciodată, iubitului, că o inimă dorește după el și că-l așteaptă. Mâine după ameaz, la orele trei, acolo. *Te roagă,*

„Aurelia".

Pâcleanu, fără să dea vr'un semn de neplăcere ori de bucurie, puse scrisoarea în buzunar și urmă, foarte cu liniște, să lucreze.

De trei zile nu dase pe la Voran, nici nu-l văzuse pe acesta venind pe la redacțiune.

Nu se întrebase de ce,—nici nu avea cum;—nu se întrebase ce putea crede Aurelia. In inima lui se făcuse curat, par'că măturase cine știe ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

îngrijitor conştient de datoria lui. Nici îngrijare, nici remuşcări, nici măcar vreun cuget anume, pentru viitor, cu privire la legătura lui.

Acum că Aurelia îl chiamă, nu hotăra să nu se ducă, avea să se ducă însă ca la o datorie de convenienţă, cu indiferenţă, dar cu anume delicateţă ce o cerea împrejurarea.

Cât despre visul Aureliei, credea că-i arătase în de-ajuns neputinţa de a se împlini; astfel, nici la asemenea „rătăcire" nu mai cugeta.

Dar Aurelia cugeta însă, cu atât mai mult, că luase seama unei schimbări însemnate la Voran.

Emanoil părea liniştit, şi era în adevăr. Avea însă liniştea aceea de îngrozit a unui gând bine chibzuit şi hotărît.

Nimic desmerdător, pentru soţia lui, dar o purtare bine studiată de politeţă, în raporturile zilnice.

Şi totuşi Aurelia, obişnuită cu desmerdările lui, deşi nu-l avea la inimă, prinsese deosebirea şi voia să spuie lui Păcleanu, că terenul se făcuse propriu ca ea să înceapă experimentarea.

In această zi de Duminecă Voran urma să lipsiască toată ziua; spusese Aureliei că se duce la vînătoare. Şi dis-de dimineaţă, în adevăr, plecase.

Bietul Emanoil, scrisese o parte din noapte, îşi orânduise toate hârtiile ce aveau un preţ cu privire la averea lui.., plin de durerea că părăsia poate pentru totdeauna locuinţa aceasta, plecase.

Dar locul lui de vânătoare era în strada Cometa la No. 98...

De a doua zi după ducerea lui în această stradă, se înfăţişase cucoanei de gazdă.

— Doamnă, l-am întâlnit pe domnul Dumitrescu şi mi-a spus că aţi putea să-mi închiriaţi o cameră vecină cu el. De accea am venit să o văd.

— Scuzaţi, domnule... Am o cameră, dar nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ştiu dacă face pentru d-v. răspunse ea, măsurându-l de sus până jos.

— Nu v'a vorbit domnul Dumitrescu?

— D'apoi că rar dăm ochi împreună, şi, de ceri n'a mai venit p'acasă... Dar fiindcă v'a spus... uite, e odaia asta, pe care a ţinut-o un student. Fiindcă nu ştiu dacă a mai venì, aş putea să v'o dau.

Voran o privi cu atenţiune, chip ca să-i vadă mobila, în realitate spre a vedea dacă se potrivia planului lui.

— Mă rog, garderoba asta, nu se poate schimba d'aci? întrebă el.

— S'ar putea, însă după ea este uşa care dă în odaea d-lui Dumitrescu.

— Apoi, e foarte bine atunci. Asta voiam şi eu, ca să pot fi mai uşor împreună cu amicul meu, când se va nemeri să fim amândoi acasă.

— De asta, cum o să vă împăcaţi, domnule.

— Şi uite, te rog, să pui azi chiar să mute garderoba şi să astupe uşa astălaltă, fiindcă m'am învoit cu Dumitrescu să es pe la el... De aceea să pui să facă şi altă chee pe care s'o am cu mine...

Gazda se gândì o clipă...

— V'aţi înţeles aşa, domnule?

— Dar ce interes aş avea să te mint şi să turbur pe chiriaşul d-tale?

— De asta, aşa-i, ce să zic?

— Acuma spune, te rog, ce chirie ceri?

— Studentul plătia patruzeci de lei.

— Eu dau şaisezeci, şi poftim pe o lună înainte. Mâine dimineaţă viu, să ştii. Să găsesc cheea gata...

In ziua următoare găsise orânduit cum voise şi stătuse în acea cameră şi în celelalte două, dat gândurilor celor mai dureroase.

— N'aduceţi lucrurile d-v. domnule? îl întrebase gazda, cu curiozitate. I se părea ceva nu tocmai obişnuit, nu prea la loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba da, le voiu aduce; nu mi-au sosit încă, răspunse fără a se lămuri mai mult.

Sâmbătă, când vestise pe Aurelia că pleacă la vânătoare, petrecuse o bună parte din zi în camerele acestea.

Duminecă în zori, veni pe jos și intră fără gomot, apoi lăsă perdelele și se aruncă pe pat, unde începù să plângă.

In această odae petrecù toată dimineața, fără grijă de mâncare, într'o nerăbdare și într'o aprindere de sânge ca la friguri.

In această odae, ca un condamnat la moarte, în anume celulă, își făcu bilanțul existenței, mărturisindu-și fără nici o ascundere păcatele și binefacerile, și ajunse la încheerea că nu merita, în cele de pe urmă, asemenea soartă.

Un orar de părete din camera alăturată îl deșteptă din amorțeala care-l încremenise într'un fotoliu: erau două ore după amează.

Puțin după accea auzi voci în curte, ale gazdei și ale copiilor... Ridică un colț al perdelei: se duceau... La un interval scurt după ei plecă și femeea ce le servia de bucătăreasă și 'n casă.

Il împresură o tăcere care începù să-i facă rău. Un sentiment nedefinit, par'că de teamă, par'că de îngrijare, îl cuprinse... Auzia tic-tacul orarului de buzunar și anume plesnituri ale mobilelor sau ale scândurilor podelei și acestea îl făceau să se înfioare.

Incepù să se plimbe... Ce tare i se părù că-i răsună pașii! Astfel, preferì să se ghemuiască iarăși în fotoliu.

Dar dacă nu vor veni aci? Dacă întâlnirea o vor avea în chiar *casa lui?*

Se ridică sugrumat de-o grabnică năvălire de sânge și înnaintea ochilor văzù stele roșii... Era fioros în atitudinea lui sălbatecă. A doua parte a firii lui își lua predominatoare tărie.

Orarul bătù două și jumătate, apoi trei fără un pătrar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se opri deodată şi ascultă, în timp ce inima îi svâcnia cu putere prea mare: auzise un duruit de trăsură... Se apropiă, se apropiă... încetă...

Emanoil ridică puţin perdeaua... Îi strânse nervos colţul între degete şi gemu de mânie, înmăbuşit: era Păcleanu... Tot el dară!... Mişelul!

Îl auzi cum descuia, şi trosnetul cheii în broască par'că-i vârî junghiuri în inimă...

Ascultă: îi auzi paşii... Se plimba... Dacă s'ar repezi şi l-ar trăsni cu neaşteptata lui ivire?

Şi făcù câţiva paşi spre uşă... Dar se opri... Nu! Trebuia o lecţiune şi necredincioasei lui: trebuia să-l ucidă supt ochii ei...; să-i arate mânia lui în toată cumplita ei desfăşurare, s'o înspăimânte, s'o plece căinţei...

Poate că ea, cerându-i ertarea, şi el dându-o..., ar fi putut să mai fie fericit... Fericit!... Cine ştie... Mai spera, ori cum, în mângâierea aceasta, în o vieaţă împreună cu păcătuitoarea ce urma şi acum să-i fie dragă de nu mai putea!

Tresări.... şi sguduitura îi fù adânc de dureroasă; altă trăsură se apropia... se apropia... se opri...

Nu avù curagiul să se uite afară, ci urmări cu auzul grăbita apropiere a paşilor, ciocănitul în uşă, paşii lui Clement, descuiatul uşii...

— Ah! Clement dragă!...

Glasul acesta, puterea de pasiune a exclamării, îl înfiorară... îi trase tot sângele din faţă.

Uşa se încuiă... Sosise teribilul moment... Furişă mâna stângă în buzunar, îşi apăsă dreapta pe inimă şi închise o clipă ochii...

Clement, cu spatele la uşa ce da în sală,—în odaea din spre stradă,—o ţinea pe Aurelia îmbrăţişată...

— Dragă Clement... Trebue să mă despart de el... Trebue. Înţelegi tu? Voran bănueşte ceva, şi aceasta voiam să...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Așa cum vorbia, cu fața la ușă, cu ochii în ochii lui, rămase deodată încremenită, galbenă, iar glasu-i înecat șuieră:

— El!...

De ne descris fu atitudinea celor trei, în o clipă numai: Voran, cu revolverul în mână gata d'a trage; ea, cu un braț întins spre Voran; Clement, dat c'un pas înapoi, palid, mut, cu mintea învăluită....

— Mișelule! tună Emanoil, a cărui înfățișare se făcuse spăimântătoare... Ochii îi erau numai scânteieri, buzele îi tremurau, pieptul i se sbuciuma...

La mișcarea ce-și dădù brațului, Aurelia se repezì înaintea lui Voran.

— Stai... opr...

Lovitura pornise... Glonțul îi pătrunse în gură. Căzù... cu fața înainte, pe brânci, plină de sânge...

Voran se desmetici la moment, își dădù seama de neașteptata întorsătură a lucrurilor și nebun de durere se repezi, îngenunchiă și o luă în brațe pe nonorocita care horcăia.

Clement, cu silință supra-firească asupră-și, își dobândì prezența de spirit și se strecură repede pe lângă Voran, care, nici nu simți fuga mișelului.

— Aurelio! scumpă Aurelio!.... striga în acest timp Voran... Nu pe tine am voit să te ucid... Vino-ți în fire... Aurelio... scumpa...

Deodată i se rostogoli din brațe: încetase d'a trăi. El, rămase încremenit, cu ochii mari peste măsură, în genuchi, cu brațele atârnându-i nemișcate, icoană a durerii în care s'a nimicit cunoștința de sine și gândirea...

In juru-i era atunci un haós, și părea că-n acel adânc de nemăsurat, el plutia ca un corp ușor, pierdut în timp și 'n spațiu, rătăcind fără țintă.

Cine ar putea spune cât a ținut acea stare de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deplină nimicire? Într'un târziu, deșteptat de bătaea orarului, se scutură, își duse mâinile la ochi, căță în juru-i și se ridică...

Nimeni altul... El... și un cadavru... In adevăr că murise Aurelia lui cea nespus de dragă?

Se plecă asupra-i, o pipăi... Era rece, aproape de tot înțepenită... cu ochii pe jumătate deschiși, sticloși, cu figura contractată, cu gura însângerată deschisă, pe ale cărei buze, după fatalul strigăt, spaima părea că tot mai rătăcește...

. Îi cuprinse capul în mâinile lui ce nu mai tremurau, îl sărută cu pasiune, apoi întoarse țeava armei și o lipi de tâmplă... O delunătură înăbușită urmă... apoi nenorocitul se prăvăli lângă corpul neînsuflețit, ca trăsnit: moartea 'l cuprinsese la moment.

XIX

Tocmai în stradă Pâcleanu se simți înspăimântat de cele petrecute atât de repede... Par'că nu-i venia să creadă... O dramă, în viața lui lipsită de pasiune!...

Privi în juru-i... tăcere. Strada dosnică era deșartă... Par'că se ușură de-o greutate: scăpase de pericol; trecuse prin teribile momente.

Ce era să se mai întâmple în casa fatală?

O răceală ca de ghiață i se lăsă pe suflet, față cu moartea Aureliei. Trăia el, aci era tot.

Opri o birjă ce trecea și se urcă, ordonând să-l ducă repede în Calea Victoriei.

Nu voia să-i cunoască birjarul personalitatea și avea să-l oprească undeva, în drum.

Începù să se gândiască acum la urmări. Scăpase de moarte.... Voran însă nu avea să-l dea pe față?

Își încruntă sprâncenile.... In el voise să tragă Voran... Pe el dar îl ura; de răsbunarea lui trebuia să se teamă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Se oprì în Calea Victoriei şi dădù drumul trăsurii, apoi o luă pe jos, foarte adâncit în el. Nu văzù salutările, nu răspunse...

Se întreba cum de-a aflat Voran? De când? Nu de mult, de sigur, căci el nu era om să rabde... Fără îndoeală că din zilele acestea, de când nu-l mai întâlnise...

Dar cum?... Ori cât îşi întinse puterea de pătrundere, nu putù să afle...

Eată-i situaţiunea politică în pericol de compromitere...

Să fi fost cu putinţă vr'un proces? Să aibă cumva a se teme din partea lui Voran de o nouă încercare să-l ucidă?

Incurcată situaţiune! Cine 'l pusese a se pleca unui capriciu femeesc!... Căci numai capriciu fusese.... Nu el, Clement, ci omul politic cu calităţi strălucitoare, atrăsese pe Aurelia... Vanitatea ei îl voise, ambiţiunea ei aspirase acum să 'şi-l facă soţ legiuit...

Şi el, lipsitul de simţimânte duioase, se lăsase unei momiri de câteva momente... Avusese şi el... un capriciu....

De unde să stea şi să se pătrundă de-aproape, de putinţa unor împrejurări dramatice, când cestiunile de inimă fuseseră totdeauna pentru el un mare necunoscut?

In acea noapte dormì rău. A doua-zi aşteptă, cu încordată nelinişte, o deslegare... Până la prânz nu se ivì nimic.

După amează trecù pe la redacţiune... Nimic, ca reportagiu, asupra întâmplării din strada Cometa No. 98.

Se duse la Minister şi lucră... cu gândul aiurea...

Când fu întrebat de Secretar dacă nu se simte bine, se silì, cu puterea-i de voinţă, şi isbuti să-şi astâmpere neliniştea.

In ziua următoare, nimic iarăş. Ce putea fi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

De-odată îi trecù prin gând putinţa sinuciderii lui Voran...

Şi ideea se înrădăcină cu atâta putere în el, încât nu se mai îndoi...

O! dar asemenea lucru îl scăpă pe deplin!... El şi ea vor fi găsiţi morţi... Gazda nu va ştî cum să-şi explice întâmplarea şi cum să lămuriască altora pe „Dumitrescu“...

Taina legăturii lui n'o cunoştea altul decât Voran... şi el nu mai putea vorbì...

I se aduse o trăsură şi pornì la Voran.

Il întâmpină doamna Răuţianu, foarte îngrijată, şi-i spuse că de Duminecă nici Aurelia nici Voran nu se mai întorseseră acasă...

— El a plecat la vânătoare, dânsa după amează, să se plimbe... Doamne! ce să se fi întâmplat? Ce crezi d-ta, Clement?

El îşi alcătuì o înfăţişare anume.

— Mă surprinde aceasta. Pe Voran şi pe verişoara nu 'i-am mai văzut de câteva zile...Mirat că nu-l întâlnesc pe la redacţiune, veniam acum să-l văd...

—E o nenorocire, de sigur, zise muma, cu lacrimile în ochi. Dar care? Nu-mi vine ce să cred, ce să-mi închipuesc...

— Eu sunt de părere să vestesc pe Prefectul Poliţiei...

— O! Doamne! Doamne! Am luat eu seama că acum în urmă nu mai era între ei vieaţa dela început, dar nu cutezam să o întreb pe Aurelia... Te rog, Clement, fii bun şi dă-le de urmă, căci simt că mă cuprinde nebunia... la ideea cine ştie cărei nenorociri...

— O! linişteşte-te, mătuşică... Poate că vor fi plecat împreună la Dolj...

— Am telegrafiat. Mi s'a răspuns că nu's acolo.... De altmintrelea nici nu mi-aş închipuì cum să plece aşa, fără să vestiască pe nimeni, şi Aurelia mai ales fără niçi o pregătire. Nu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

nu, e ceva misterios și pentru mine de-o îngrijare nespusă.... Am telegrafiat și lui Răuțianu să vie....

Atunci se ivi Dinu Răuțianu. Când i se lămuri lucrul, el începu să râdă...

—Ce Dumnezeu, mamă, umbli cu drame de roman?... Emanoil s'a dus la vânătoare, dar s'a înțeles cu Aurica s'o întâlnească și să se ducă... unde-va, na!

—Taci că nu știi ce spui, ușuratecule, îi zise muma cu asprime...

—D-ta, cum iei lucrul, Clement?

—Eu îl iau mai cu seriozitate... La revedere... Mă duc la Prefectura poliției...

Pâcleanu plecă, și mai ușurat în cuget: nu-i mai rămânea nici o îndoeală că se întâmplase precum îi venise în gând: Voran nu putuse supraviețui morței Aurelici, cauzată de el... Pe el îl ucisese ca să-și pue în față numai durerea și deșărtăciunea unei vieți fără ea... De aceea, se ucisese.

Dar când vor fi găsiți? Cum știa el alcătuirea lucrului, gazda intra în odăile închiriate de el, în toate zilele aproape..., cel puțin îndată după o ducere a lui p'acolo... Cum atunci de nu se dăduse încă de urma lor?

Când ajunse la Prefectură și intră la Prefect, acesta îl întâmpină cu înfățișare de ocaziune:

—De sigur, domnule Ministru, că ați venit după informațiuni în urma dureroasei drame.

Pâcleanu nu și putù oprì o tresărire. Se dominà repede însă...

—O dramă, zici?

—Da, d-nul Voran și soția d-sale au fost găsiți în strada Comeia No. 98, azi dimineață, morți...

—Morți? o! Doamne...

Și rămase ca trăsnit...

—Vă înțeleg, dureroasa surprindere și vă rog să primiți condoleanțele mele sincere...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar cum?.... te rog explică-mi...

— E un mister ce-l va lămuri Parchetul..... Proprietara casei n'a ştiut să dea informaţiuni însemnate.... Ea închiriase un apartament unui domn Dumitrescu care, pare-se, avea întâlniri cu doamna Voran. Soţul a surprins-o.... de sigur. Dar aci începe misterul... Acel Dumitrescu, nicăeri, fără nici o urmă, pân'acum... iar soţii amândoi, ucişi... După părerea medicului d-nul Voran s'a ucis singur. Pe d-na însă, el va fi ucis-o? Probabil. Va fi lovit şi pe Dumitrescu? Nu se poate şti până acuma.

—Sunt ca într'un haos, murmură Ministrul...

— La ora aceasta soţii trebue să fie duşi acasă... Pentru alte lămuriri vă puteţi adresa la Parchet...

— De o cam dată mă reped la Voran...

Ministrul eşi foarte trist... Îşi jucase rolul cu perfecţiune.

In acea seară „Viitorul", ca şi celelalte ziare, vorbiau de această „dramă palpitantă", şi se cufundau în tot felul de comentarii.

Când Cecilia primi telegrama: „Neînţeleasă nenorocire; Emanoil şi Aurelia morţi"... biata femee rămase de piatră, cu ochii ţintă la doctorul, ce sta în picioare, încremenit ca şi sora lui.

Acelaş gând îi străbătuse, încă întunecos la Cecilia, fără nici o umbră la Rustovici...

— Gică, strigă de-odată Cecilia, îngălbenindu-se mai tare..., şoväind.

—Cecilio!... şi se grăbi s'o sprijiniască...

— Ah! Dumnezeule! înţeleg!... înţeleg. Şi, lăsată încet de medic, într'un fotoliu, ca îşi acoperi faţa cu mâinile...

Doctorul nu mai avù curajul să vorbiască: nici s'o desamăgiască, nici s'o mângâie...

Criza ce aştepta, isbucnia, şi cu împrejurări mult mai dramatice decât putuse a'-şi închipuì.

Cecilia făcù o mişcare ca să se ridice, şi ina-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

înte ca doctorul s'o poată ajuta, căzù jos fără cunoştinţă...

Noapte de groază urmă după aceea, când această nenorocită femee începù să se sbuciume între durerile morale şi durerile prematurei naşteri.

Şi chinul ţinu mult; copilul veni pe lume ca să însemneze o epocă fatală în viaţa mumei şi să dispară apoi, ca îngrozit şi el, de situaţiunea teribilă în care avusese câteva clipe de traiu.

Sdrobit de fapte pentru care nu putea fi răspunzător, viaţă fragedă dată lumei înainte de timp, închise ochii pentru eternitate, fără să fi avut timpul de-a se ghici că trăeşte.

Fulg uşor, fusese suflat de vântul unor patimi şi al unor dureri prin care nu avea să treacă....

Dar muma rămânea, şi se bătea între viaţă şi moarte: era doborâtă fiziceşte, era strivită sufleteşte de prăbuşirea, peste fiinţa ei întreagă, a clădirii ce ridicase cu nespusă dragoste, pe temelia familiei.

In camera din rândul de sus, la lumina a trei lampe cu globuri mate, sta nemişcată pe patul de suferinţă, îngălbenită, cu cearcăne vinete pe supt pleoape, cu ochii pe jumătate deschişi. Ai fi socotit-o dusă din viaţă dacă în dreptul peptului acoperitoarea de lână nu s'ar fi săltat după răsuflare.

Doamna Rustovici, într'un fotoliu, cu părul deja albit în timpul din urmă, trecută dela o durere liniştită la o grijă şi o suferinţă pe cât de neaşteptate, pe atât de chinuitoare, nu-'şi lua ochii obosiţi, dar foarte veghiători, dela scumpa bolnavă...

Doctorul, se plimba uşor, de colo, colo, se opria câte-o clipă în dreptul patului, asigura cu câte o privire, privirile mumei ce-'şi pusese toată speranţa în el, şi aştepta ora când să dea iar îngrijirile medicale surorii dragi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jos, într'o odae mică, pe o măsuță, cu o lumânare la căpătâiu, mica ființă de câteva ore venită și tot de-atunci cufundată în întuneric, stă nemișcată supt o acoperire subțire...

Chipul, bine alcătuit, era vânăt, cu pleoapele umflate. Gura, ce dăduse numai primul țipăt al existenței, micuță și întredeschisă, părea o roadă putredă.

Și nimeni în juru-i, odată ce nu se legase prin iubire de inimile a-lor săi..., odată ce toată luarea aminte să strânsese la pătul nenorocitei mame.

A doua zi avea să-'și aibă un mic mormânt care era să rămână uitat, și nici un nume de-asupra: *un mic necunoscut,* și atâta tot.

Se dăduse voe pentru înmormântarea soților Voran, și multă lume îi petrecù până la locul eternului somn, tristă, dar mai mult intrigată de misterul ce învăluia drama trecerii lor din viață.

Cu toate cercetările, nu se putuse da de nici o urmă...

Doctorul Rustovici telegrafiase lui Râuțianu că Cecilia căzuse greu bolnavă și că nimeni nu putea fi față la înmormântare, dintre ei, în deajuns de îngrijați.

Doamna și Domnul Râuțianu văzură numai o întâmplare, în boala Ceciliei; durerea lor era prea mare, nedumerirea prea sdrobitoare, ca să fi putut găsi o legătură între drama petrecută cu fiica și ginerele lor, și boala nepoatei.

Dar Pâcleanu primise o scrisoare dela doctor, în care i se vestia ce era la Iglița și i se da a înțelege că ghiciau amestecul lui în cele întâmplate la București. Nici o imputare, nici un îndemn spre a-l face să vină la moșie.

El simți de astă dată și mai mult gravitatea urmărilor purtării lui și, pentru întâia oară, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândi că situaţiunea putea să i se sdrunciue cu totul: Cecilia de sigur că avea să se despartă de el şi, catâ-l lăsat pentru câtva timp în proprîile lui mijloace băneşti.

Venitul care i se mărise mult, după regularea succesiunii socrului său, îl vedea perdut pentru el... şi aceasta îl durea.

Il mai îngrijia apoi cestiunea în sine a divorţului, căci lumea era poate să apropie acest fapt de drama din strada Cometa. Adversarii lui erau să-şi facă o armă foarte puternică, spre a-l sili să se retragă din Minister... şi apoi a-l doborâ cu totul.

De aceea, pe urma carului funebru, cu capul descoperit, era în adevăr întunecat, şi toţi se înrâuriau de cecace ei luau drept tristeţea adâncă a Ministrului, ca rudă!

La întoarcerea dela cimitir, Georgina, cernită ca pentru împrejurare, căută şi găsi ocaziune să poată vorbi fratelui său.

— E un pericol pentru d-ta, frate, la care nu te gândeşti, fiindcă nici nu-l poţi bănui. Eu l-am îndepărtat, şi asupra lui voiu să-'ţi vorbesc.

El o privi pătrunzător.

— Ce vrei să zici? Ce 'ţi închipui?

— Nu-i locul aci, nene. Te rog însă, pentru siguranţa d-tale, vino diseară la noi acasă. Sotir va fi la club şi vom putea sta la sfat...

— Bine. voiu veni, răspunse el supt imboldul curiozităţii deşteptate.

Georgina locuia în o casă de bună înfăţişare, provizoriu, precum îi spuse lui Clement, până să găsiască Anastasopolu o casă potrivită averii lui.

Cocheta fiinţă, îşi luase acum o înfăţişare de seriozitate şi de cuminţie care o prindea de altmintrelea.

Locuinţa şi-o împodobise apoi cu mult gust.

— Şi nu-l costă mult pe Sotir, luxul meu, fi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndeă multe lucruri mi le fac eu, nene, şi te asigur că nu sunt mai prejos de gâtelile croitoreselor, cu reputaţiune de maestre mari...

Pâcleanu părù că-i ascultă cu interes limbuţia, părù că-i plăcea acea înfăţişare de fericită, a surorii lui, şi Georgina îi mulţămi cu drăgălăşie.

Ei, şi acuma, Georgino, ia să vorbim de marele pericol, îi zise pe un ton glumeţ

Ea se uită surprinsă la el: uite cum ia de uşor lucrurile şi mai ales că a cauzat o nenorocire în familie!

Acestei ciudate fiinţi îi făcù efect urât firea fratelui.

— Uite ce, nene, între noi nu trebuie ocoluri, nu trebuie viclenie. Moartea lui Voran şi a Aurelici se trage dela d-ta... Eu îţi cunoşteam de la Igliţa încă, legătura cu *dânsa,* şi Roşiescu 'ţi-a surprins taina. Ai făcut rău că, după ce l-am lăsat, d-ta l-ai alungat, fiindcă el a scris lui Voran şi 'i-a arătat fapta voastră. Dacă nu-l întâlniam pe Roşiescu, cu siguranţă te denunţa şi Justiţiei. Dar spre binele d-tale, l-am întâlnit, şi fiindcă eu am bănuit numai decât, că dela el pornia încurcătura, m'am oprit şi 'i-am zis să vie pe la mine. Era furios pe d-ta, de ură şi de dor de a se răsbuna. Dar 'i-am promis că i se va îmbunătăţi soarta, cu mare ce l-am liniştit şi am făcut pe Anastasopolu de l-a trimes la moşia noastră, unde 'i-a dat ocupaţiune bine plătită. Eacă pericolul,—şi e înlăturat pentru acum—însă va trebuì să-i mulţămim lui Roşiescu ambiţiunea de a fi ceva.... Înţelegi, că numaì d-ta eşti în măsură să 'i-o împlineşti...

Pâcleanu ascultase cu luare aminte şi cu surprindere că Georgina îi purta atâta interes. Ii întinse mâna şi 'i-o strânse cu prieteşug, apoi se ridică.

— Bine, Georgino. 'Ţi-a spus însă ce vrea nemernicul?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O funcțiune bună ori unde a fi.

— 'I-o voiu da, îndată ce voiu trece la Interne, ceeace va fi în curând...

— Nu-i numai promisiune?

— Te poți îndoi de cuvântul unui Ministru?

— Sincer îți spun că: da. Nu mă voi îndoi însă de cuvântul d-tale ca frate, și la acest cuvânt apelez și pentru Sotir al meu...

— A! înțeleg... răspunse el zâmbind, însă rău impresionat de sinceritatea surorii lui, de libertatea ei față cu el.

Îi spunea fără codire că erau legați prin taina ce trebuia să rămână taină pentru societate, și voința ei devenia ordin.

— Crezi oare, nene, că Anastasopolu nu va fi la locul lui în Senat ori în Cameră?

— Voiu mijloci din toate puterile pe lângă Primul-Ministru. Avem câteva scaune vacante, și, la nevoe, prin o schimbare de Prefecți putem face vacante alte scaune...

— Un loc vacant e chiar al lui Voran.

— Nu-mi mai aminti de numele acesta, zise el cu asprime și întunecându-și privirile.

Trecuse o lună și jumătate.

Camerele se deschiseseră și Pâcleanu se ivise pentru întâia oară pe banca Ministerială.

Afară de neliniștea că nu i se mai da nimic de vestea dela Iglița,—își împlinia rolul de Ministru,—din nou încurajat de partizanii lui.

Remaniarea se făcuse, dar lui i se dăduse Portofoliul Domeniilor, cu care trebuise a se mulțumi la urma urmei.

Nu se mai pronunța numele de „Partid țărănesc"; grupul luase numele de: *Pâclenist* și, ori cum, reprezintă o forță.

La discuțiunea răspunsului la Mesagiu, Ministrul însă fù viu atacat pe tema inconsecvenței și a lipsei de caracter; fù rău luat în râs cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privire la răposatul său ultra-democratism şi la „*partidul ţărănesc*“, curat avort politic.

El răspunse cu violenţă şi „cestiunile personale“ răpiră multe zile Camerei...

Aceasta era dovada că deja începuse în partid un curent în contra lui, ceea ce-l mânia şi-i da gânduri de intrigă şi de răsbunare.

„Viitorul“ nu mai era tărâmul luptei pentru o idee mare, ci arenă de atacuri joase... şi Gheleriteanu ascuţia pe fiecare zi condeiul: intrase în apele lui.

Când Păcleanu află că însuşi Primul-Ministru dă pe ascuns îndemnurile de răfuială în contra lui, şi se înfuriă, dar se şi îndârji mai cu putere pentru luptă.

De aceea chiămă la un ceaiu intim pe membrii grupului.

—Ideea mare a „*partidului ţărănesc*“ să nu credeţi că am părăsit-o, le vorbi el cu căldură. Am fi oameni lipsiţi de ideal; ar fi să negăm evidenţa faptelor care ne-au încurajat la acest pas greu; ar fi să ne îndoim de puterea noastră morală şi de putinţa de a ajunge pe deplin la acel ideal. Am primit să intru în Minister nu spre a sacrifica ideea şi a amăgi entusiasmul şi încrederea cu care am fost întâmpinat pretutindeni. Am primit un Portofoliu, tocmai ca să arăt că şi pe banca Ministerială poate sta democratismul înaintat. Când voiu prezinta apoi Parlamentului legile, pe cari le vom alcătui şi le vom discuta aci, cu toţii, se va vedea şi mai limpede, că nu am „abjurat“ dela credinţele mele. De mâine chiar, ca întâiu semnal, „*Viitorul*“ va începe să anunţe principiile viitoarelor legi... Vă rog şi pe d-v. să scriţi în judeţele d-v. ca mişcarea începută să continue.

Deputaţii şi Senatorii aplaudară. „Ceaiul“ se urmă însă în răfuiala şi cu execuţiunea celorlalţi membrii ai Cabinetului şi ai fruntaşilor Par-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

tidului. Se aşternu fina ţesătură a unor intrigi de „culise" care să prindă în ea cu desbinarea pe adversarii lui Pâcleanu.

A doua-zi, pe când Ministrul Domeniilor dormia încă, îl trezi un du-te vino prin casă, neobicinuit la ora aceia şi mai ales părăsit de timp îndelungat.

Sună şi întrebă ce era:

—Au venit dela ţară cuconiţa şi domnul doctor... i se răspunse.

Cu toată căldura în care se afla, simţi o răcoreală pe spinare...

Ea, venise fără veste!...

Tocmai în timpul când viaţa lui politică începea să treacă prin o criză, se ivia adevăratul pericol...

Îşi sprijini capul de o mână. Pentru întâia oară avu o pornire de descurajare.

Auzi de-asupra lui umblet, sgomot, par'că n'ar fi fost *el* acasă, *el*, Ministrul, omul de temut...

In tăcerea din catul de jos, sgomotul de sus îi răsuna ca vestitor de rău... şi teama îl cuprinse...

Se ridică, par'că lipsit de puteri, aprinse o lumânare, călcă pe ziarele împrăştiate la căpătâiul patului, şi foşnăitura lor îl irită.

Ce avea să se întâmple între el şi *ea*?

Cum era să-l întâmpine, şi ce atitudine trebuia să păstreze... *el*?

Era greu momentul... şi de acesta ţinea viaţa lui politică.

Cu toată îndârjirea adversarilor, avea mijloace să nu-şi piardă portofoliul pe cât timp chiar Partidul ar fi stat la cârmă.

Dar dacă era să fie lovit şi de familie, situaţiunea i s'ar fi sdruncinat...

Numai deputat şi fără stare, lupta era cu mult mai grea şi până să-şi refacă o poziţiune materială trebuia să treacă timp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi, situațiunile ce se pierd, se redobândesc mult mai greu pe câmpul politic, pe care cioc-nirile ambițioșilor sunt numeroase și fără ertare unul pentru altul.

Până se albi bine de ziuă se plimbă într'o frământare de nespus...

Pe măsură însă ce cugeta și privia în față pericolul, curagiul i se întregia, prudența i se deștepta și începu astfel a se trudi să afle mij-loace spre a învinge pe Cecilia.

Cel dintâiu mijloc era să se desbrace de răs-punderea vinei sale: Aurelia căutase a-l atrage în mrejele ei, spre a lovi în Cecilia: el însă nu avusese nici o legătură. Dacă Voran nu ar fi fost gelos până la nebunia care nu mai cu-getă, 'și-ar fi dat seama că amândoi, Clement și Aurelia, nu erau vinovați materialicește... Ce-cilia de sigur că avea să dea crezare acestei măr-turisiri, care era o mângâiere pentru ea.

Plănui apoi să pue în o lumină cât mai vred-nică de crezământ răsbunarea lui Roșiescu, ceea ce pentru el fusese o neplăcută surprindere, iar acum îi devenia o împrejurare ușurătoare față cu Cecilia; se înfierbântă închipuindu-și înrâu-rirea cuvântării lui fierbinți puternică și con-vingătoare, și începu să aștepte cu răbdare să dea ochi cu soția lui, pe care o vedea de pe acum învinsă și dispusă a se întoarce la el.

Își hotărî pe urmă față cu ea altă purtare, — și cunoștea puterea voinții lui, — așa că peri-colul se ștergea ca ultimele întunecimi ale dimi-neții în dunga de lumină a răsăritului, care, crește, crește și se face zi albă și luminată de soare.

Erau orele nouă. Feciorul intră cu cafeaua, precum obicinuia de când era singur.

—Cuconița a întrebat dacă v'ați sculat, și vă poftește sus.

Un fior îl străbătu de-alungul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Spune cuconiței că voiu veni numai decât. Bău cafeaua, cu grabă, cu noduri... O parte din energie îi dispăruse par'că...

Urcă treptele, turburat de-aceeaș teamă de mai 'nainte, și... bătu la ușă...

—Intră... Glasul era slab... Îl impresionă sleirea aceasta care-i închipui la moment pe Cecilia palidă, încă bolnavă... suferindă de pe urma lui.

Intră...

Pe o dormitoare sta Cecilia, palidă în adevăr, pe chip cu întipărirea suferinții sufletești care scurge obrajii de viață și dă privirii resemnațiunea în durere.

Era umbra ei de altă dată. Cât de nesimțitor, el o privi o clipă, apoi înaintă repede și voi să se plece spre a-i apuca mâinile

Cecilia îl țintui locului cu un gest, și-i făcu semn să șadă. El ascultă: era în fața unui judecător cu hotărîrea luată.

—Am venit, începu ea cu glas stins, ca să termin cu o stare de lucruri îngrijitoare pentru familia noastră... Mama, mătușa și unchiul meu sunt tot în întuneric cu privire la împrejurările care au adus nenorocirea Aureliei și a bărbatului ei. Să fi prelungit șederea mea la țară, după ce m'am însănătoșat,—aci avu un zâmbet de tristă ironie, — ar fi fost să-i pun a căuta cauzele. Și pentru nimic în lume, pronunță cu aprindere, nenorocitele mele rude nu trebue să cunoască adevărul... Își închipue că un bărbat a avut un rol urâcios în viața lor; rămână a-și urma credința că omul acela era strein familiei...

Se opri, înăbușită. Clement voi să-i vorbiască. Un semn al ei nu-i dădu pas.

—Ar fi pentru ei o durere cu mult mai amară, să cunoască cum s'a petrecut lucrul; am suferi eu, mama și doctorul, îndoit, însutit de mult, de răcirea legăturii duioase ce ne-a unit totdeauna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ei și care ne-a fost scumpă. Rămâne adevărul o taină de nedeslegat și eu cu dânșii să avem ocaziunea de a ne mângâia, de a ne uni și mai de aproape prin iubirea ce crește din împărtășirea durerii comune.

Se opri iar; începuse a-i curge lacrimile. Le șterse repede, făcu o silință asupră-i ca să pară mai liniștită și urmă:

—Înțeleagi din acestea că între mine și d-ta nu mai poate fi nici un simțimânt, în interiorul strict intim. Împrejurările fac pe oamenii cei mai sinceri, să se prefacă, spre a împăca unele aparențe. Dă-ți ostenceala să răspunzi măcar acestei așteptări a mele. Întrucât te privește, ca ambițios, urmează-ți în liniște cariera politică, fără nici o grijă de mine... Dacă aș fi putut avea copilul,—lacrimile i se iviră iarăși,—aș fi avut o mângâiere... L'am pierdut, și încă înainte de timp; Dumnezeu a voit astfel. Nu învinovățesc pe nimeni. Voiu ști să trăesc pentru familia mea...

Își șterse lacrimile încet, încet, și dădu să se ridice...

El voi să o ajute...

—Nu, nu, te rog... îi zise cu asprime și, silindu-se, se ridică.

—Cecilio, voești să mă asculți și pe mine?

Ea îl privi lung, cu severitate.

—Pentru ce? E de prisos. 'Ți-am spus că nu învinovățesc pe nimeni... Voința îmi 'este și 'mi va fi nestrămutată...

El nu încercă să mai vorbiască; i se înclină ușor și ieși...

Cecilia privi pe urma lui cu durere și isbucni în plâns.

Doctorul intră repede de alături.

—Cecilio, te rog... i se adresă cu îndoiosare. 'Altfel, m'ai face să cred că hotărîrea ta te costă, că va fi o suferință și mai mare pentru tine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Nu, Gică, să nu crezi... Nu renunță nimeni însă pentru totdeauna la un trecut întreg, fără să nu plângă pe ruinile lui... Dar mai toate, în lume, sunt cestiune de timp și de deprindere. Nu-i așa? Avu un zâmbet și se sprijini de brațul fratelui bun și iubit, învăluindu-l cu adevărată privire de mamă duioasă.

Clement ieși, trist întrucâtva față cu suferința Ceciliei, ușurat că putea să se bucure de avere, de cariera lui politică, neîntreruptă.

De-acum... vai de adversari!

XX.

Germenii vieții și germenii morții nu trăesc în două lumi deosebite.

S'ar putea închipui că ei se mișcă unii lângă alții, în adâncimea de de-asupra noastră, pe care n'o putem pătrunde. Atât doar că sunt chiămați pe rând să împliniască în lumea de jos menirea lor nimicitoare ori dătătoare de viață. Înrudire este prin urmare între ei; își sunt unii altora cauză și efect, de oarece din viață curge moarte și din moarte s'aprinde viață.

Primăvara anului următor se înfiripase bine. Din moarte s'aprinsese viață și strălucitoare se arăta viața aceasta sub acoperemântul Tăriei. Ea se lăsa din adâncurile de sus prefăcută în lumină și căldură, în rouă și ploaie; ea se ridica din adâncurile de jos prefăcută în verdeață, în plăcerea de-a trăi și în mulțămirea hrănită de speranța că bune vor fi toate cele dăruite trebuinților omenești.

In această a doua zi de Paște, întinsele zări se pierd în nețărmuritul depărtărilor, ca vasta cugetare omenească în infinitul timpurilor pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vind în urmă, în infinitul necunoscut privind înainte.

Văpaea soarelui se cerne par'că în milionimi de fluturi cari se împrăştie în scânteere liniştită de lumină; pe ca albastrul adâncului curat pare de o înfundare şi mai adâncă.

Între copacii răsleţi se leagănă fire albe ce sclipesc; altele, călătoresc singure sau în tovărăşie câte două-trei; mlădiându-se după voia adierei, se prind cu un capăt de ramuri şi fâlfâie...

Singur, de te afli în mijlocul câmpiei fără nici o îngrădire care să stânjinească privirea, singur în această pace care ţi se închipue a fi universală, te odihneşte, te împacă cu ideea că trăeşti în asemenea tot fără de început şi fără de capăt.

Satele, clădirile, pădurile, faţă cu imensitatea ce nu o poţi măsura, nu alcătuesc îngrădiri. Privirea trece peste ele, căci ele sunt linii drepte şi frânte ce înalţă înţelesul imensităţii.

Oricât de mică vietate, faţă cu acest tot, nu te bucură că poţi da acestui tot, din bunurile timp în tine este o viaţă, pe cât timp în viaţa aceasta sclipeşte o inteligenţă şi se mişcă o voinţă.

Te simţi parte din acest tot, cu o menire; te înrâureşte eterna lui frumuseţe în varietate; te bucură că poţi da acestui tot, din bunurile tale: între tine şi fire este un schimb neîntrerupt.

Ideea că eşti pieritor şi că firea e eternă, că eşti prea puţin, faţă cu infinitul ei, nu te turbură, odată ce domneşte armonia înrâuririlor reciproce între pieritor şi etern.

Singur era Victor Cosmin, bătrânul, de câtva timp suferind; singur, în o parte a moşiei lui, împresurat de imensitate.

Şi plină de farmec era starea sufletului său în starea Totului. Privirea lui, ostenită de multa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

scânteere, se strecura printre genele apropiate şi se înălţa odată cu gândirea în nemărginitul albastru.

Era mulţămit, nespus de mulţămit; chipul lui, subţiat de-o boală ascunsă pe care n'o luase în seamă, se idealiza la suflul acelei mulţămiri.

Primăvara îi reîntinereia fiinţa; imensitatea îi reîntinereia gândirea şi, amândouă aceste forme ale vieţii lui, se îmbinau ca să exprime lui Dumnezeu laudă şi mărire.

Două puncte se mişcau în depărtare, de câtva timp, chiămându-i luarea aminte. Aci se făceau nevăzute, aci se iviau iarăş, în o parte sau în alta, peste linia dreaptă a razei ochilor. Se apropiau şi deveniau mai mari până ce se lămuriră a fi nişte călăreţi...

Cosmin ghici în unul pe fiul lui... şi pe dânsul îl aştepta în locul acesta.

Călăreţii se opriră şi, după câteva momente, unul apucă în latul câmpului; celalt urmă linia dreaptă...

Nu trecu mult şi tropot de cal vesti apropierea celui aşteptat.

Calul lui Cosmin păştea pe aproape. Ridică repede capul cu o mândră adusătură a gâtului, şi nechează: îşi saluta bucuros pe tovarăşul de esle

Nicu Cosmin sări de pe falnicul lui fugaciu, şi, cu el de frâu, se opri lângă bătrân.

—Bună ziua, tată... Frumoasă zi!...

—Ca viaţa omului ce se cunoaşte pe sine şi vede că nu are nici o căinţă... Ai cutreerat bună parte din moşie?

—Bună parte, în adevăr. Pretutindeni viaţă nouă în rânduială deplină. Sătenii 'şi-au făcut datoria de plugari mintoşi. Pământul râde de părere de bine că va da cu bielşug.

—Înţelepciunea omenească se pătrunde de adevăr şi ajunge să vadă binele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Ne întoarcem acasă, tată? Am promis Marcelei s'o duc la Iglița. Iubirea ei de doamna Pâcleanu este de nespus.

—Dar de înțeles: doamna Pâcleanu este femeie virtuoasă.

—Tată, nu ți se pare că femeia aceasta are o suferință ascunsă?

—Dacă 'și face din ea o taină, să 'i-o respectăm.

—Negreșit, tată...

Nicu tăcu. După cugetul ce i se resfrângea în căutătură, se vedea însă că meditase asupra cauzei acelei suferinți. Oricât de necunoscător al patimilor, nu-i rămăsese par'că cu totul neghicită.

Bătrânul, când să încalece, aproape căzu înapoi și își duse repede mâna la inimă. Fața îi pieri; liniștea însă nu i se întunecă.

—Ce este, tată? întrebă tânărul, speriat.

—Nu trebue să te înspăimânte neprevăzutul, Nicule, răspunse el, și zâmbi.

—Dumneata suferi, tată.

—Sufletul trece peste suferinți trupești, când caută în juru-i și se încredințează că a împlinit cu sârguință și cu rost tot ce-avea de făcut.

Încălecă, cu ușurință de astă dată, și porni; Nicu îl ajunse și i se rândui alăturea.

—Nu 'ți ascund, tată, că am vorbit cu bunul meu amic, doctorul Rustovici, în privința dumitale.

Cosmin întrebă numai cu privirea: simția o slăbiciune ciudată.

—Am observat pe tăcute suferința d-tale și am cerut lămuriri doctorului, grăi Nicu. Nu e așa că ai palpitațiuni puternice, slăbiciuni adese ori și par'că trebuința de a nu te mai da hărniciei obicinuite?

—Ale bătrâneții, dragă Nicule, răspunse el, cu seninătate și urmând a zâmbi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Poate, tată; ar trebui totuş să te cauţi.

—Ascultă Nicule. Căutarea este trebuincioasă şi nimeni nu trebue să înlăture ori să amâne ajutorul medical. Puterea omenească ajunge însă la o margine, la care, ajutorul şi dacă vine, rămâne de prisos.

Băeţandrul se uită îngrijat la bătrân. Un fior îi cutremură fiinţa.

—Eu simt că am ajuns aci, urmă Cosmin cu aceeaşi linişte şi seninătate. Bătrâneţea duce la capătul existenţei; anume lupte duc mai de timpuriu la o bătrâneţe sleitoare de puteri. Oricum însă, viaţa când apune, trebue să apună fără frământările părerilor de rău: a venit, a hărnicit, 'şi-a împlinit rostul, se apleacă, se usucă, dispare. Seninătate şi mulţămire să-i acopere urma. Este firesc, este înţelept...

—O! tată...

Glasul tânărului se opri înăbuşit. I se aburiră ochii...

—Ştiu, continuă bătrânul, că este dureroasă pentru cei ce rămân, ideea lipsei din familie a soţului, a tatălui... Nici durerea însă peste marginile înţelepciunii să nu treacă. In ea trebue să intre speranţa mângâierii; ea trebue să poarte aducerea aminte. Şi de va urma să trăiască, în simţimântul nestrămutat al iubirii şi al datoriei să trăiască. Curagiul să nu se întunece supt suflarea disperării; aceasta nu este nici demnă, nici creştinească. Orice-ar fi, Nicule, te voesc bărbat, după cum te-am voit şi după cum am mulţămirea de-a te vedea folositor şi înţelept.

Bătrânul tăcu pentru câteva clipe şi căută în lăuntrul său spre a pătrunde dacă apropiatul finit îl făcea să vorbiască aşa.

Tânărul, nu-şi putea înlătura temere şi jale, încă vagi, dar neliniştitoare, cu toate că era bine pus pe calea datoriilor lui. Marea adoraţiune pentru tată-său începea să sufere din atingerea cu un presimţimânt ce-i era dureros.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cosmin își dădu seama, din o singură căutătură, de starea sufletească a băiatului, îi întinse dreapta și o strânse cu adâncă iubire pe-a lui, apoi, după o clipă încă de gândire, îl întrebă:

—De cine te-ai despărțit mai adineauri, Nicule?

—De părintele Francisc, tată. M'a întâlnit și mi-a vorbit de astă dată pe față de fericirea celor ce se convertesc... în adevărata Credință...

—Nu te întreb în ce chip 'i-ai răspuns, dragă Nicule. Aș voi numai să-ți dai seama de cestiunea în sine, generalizată. Ortodoxia noastră reprezintă cel mai înalt principiu creștin: înfrățirea pentru înfrățire; de aci apoi, toleranța, ca principiu al ertării și al neîncălecării credinței altora; blândețea și sinceritatea în legătură socială cu cei de alte confesiuni. Suntem egali, ca oameni, înaintea aceleiași Puteri: *Dumnezeirea*. Papistașismul este legat de ideea dominării timporale. Înfrățirea întru el, e principiu al supunerii. Capul acestei religiuni este despot, nu mântuitor. El nu tolerează, nu respectă: invadează și se statornicește cuceritor. Blândețea lui este ipocrizie, sinceritatea este poate în fanatism. Marea idee divină a pogorît-o la bigotism pentru turmă, la supremație și infailibilitate pentru el. Intre acțiunea jidovească pe tărâmul economic, de-a cuceri și a corupe prin ban și acțiunea papistașă, în numele Domnului, adunând comori și cucerind prin ele, este o potrivire ce nu se desminte și tendința tot pe atât de imorală pe cât de periculoasă. De aceea vrăjmașul cel mare, răbdător de secoli, dar stăruitor pe toată lungimea secolilor, este: Papistașismul. Prozelitismul său caută să se întindă întâi asupra claselor cârmuitoare din care prinde pe cei bogați. Femeile, ca mame, sunt toată grija lui.

Aceste renegate, trecute în centrele lui de cultivare, îi dau pe agentele cele mai active. El

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

le întoarce în țările de pe unde au fost smulse, ca să devină acolo fanatice propagandiste. Nu știu dacă 'ți-ai dat tu seama, Nicule, de mulțimea școalelor-internate papistășești pentru fete, din mai toate orașele mari din țară. Las de-o parte Arhiepiscopatul din București și episcopatul din Iași, cu seminarii papistașe... Iți pun în vedere numai școalele prin care veninul convertitor pătrunde în sufletul fetelor... Vei avea sarcina de-a studia bine cestiunea și de-a porni luptă aprigă. Nu va trebui să ascunzi adevărul că aceste instituțiuni prezintă, ca învățământ și ca educațiune, o superioritate oarecare asupra școalelor noastre; arătându-l însă, vei cere reforma lor, iar până atunci, vei stărui să se lase unor profesori români ortodoxi, laici sau preoți, predarea religiunii, copilele române ortodoxe din școalele papistășești, Aceasta trebue să se primiască de conducătorii lor, odată ce sunt în țara noastră ortodoxă; aceasta trebue s'o impună, cârmuitorii Statului, odată ce este de căderea lor să supravegheze educațiunea și instrucțiunea religioasă a fetelor române, potrivit credinței neamului. Aceasta ar trebui să o ceară părinții chiar, și 'n lipsă de împlinire, să nu-și mai dea copilele în acele școale periculoase. Propaganda aceasta e curentul de sus în jos. Este însă un curent, de jos în sus, slăbit acuma, dar pe care trebue să-l cunoști. Un ortodoxism asemănător papistășismului ca mijloace și ca tendințe, pornește din Rusia și a lucrat asupra poporului. Intr'un timp isbutise să confunde în mintea sătenilor și a clasei de jos de prin orașe, ideea de creștin și frate, cu ideea de Rus și de mântuitor. Țarul ajunsese să trăiască în mintea lor în o lumină de simbol. Inrâurirea aceasta cuprindea dar pericolul următor: năzuința adevărată a Țarilor de a ne cuprinde pe calea potrivirii de religiune: ca tin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

dea să ne răpiască naționalitatea. După cum falsul ortodoxism rusesc a luptat să pătrundă în sus, de jos, așa azi papistășismul fățarnic umblă să străbată de sus în jos și o dovadă ai în strădluința părintelui Francisc. Să cauți urma curentului rusesc ce tot mai trăiește; să cercetezi pretutindeni urma curentului cestălalt și în contra amândurora să ții atențiunea deșteaptă și să duci lupta cu bărbăție. Se va părea că ești numai tu în luptă; vor fi însă mai mulți, cari, dacă nu vor avea cum să te urmeze pe față, îți vor duce însă cuvântul și 'ți vor mări cercul înrâuririi. Îți las grea moștenire morală, dar sunt sigur că vei găsi în ea însăși puterea de luptă și credința în isbândă.

Cosmin se opri. Vorbirea îndelungată și tot sufletul ce punea într'însa, începuse a-l obosi. Voia cu toate acestea să spună tot ce avea pe cuget, fiului iubit, în care știa că reînviase, mai ales că 'și presimția momentul din urmă.

— Eu am început lupta mai numai în o singură direcțiune, urmă apoi. Tu vei continua-o apucând și alte direcțiuni. Singura deslegare a problemei sociale este, pe cât de simplă, pe atâta de măreață și de neschimbat: *să aduci pe individ în starea de a se ține prin el însuși, de a se ridica prin el însuși.* Să nu te depărtezi de acest adevăr. Mijloacele le-ai avut și le ai supt ochi: să-l faci să-i placă munca, să 'i-o amănunțești în fărâmile ce se leagă de toate trebuințile lui, ca pe fiecare s'o înțeleagă, s'o învețe, s'o prindă de sufletul și de brațele lui. De 'l vei întovărăși de altul, să vadă în această tovărășie nu restrângerea libertății lui de activitate și de gândire, nu lăsarea lui pe acel altul, ci un mijloc de-a'și întări individualitatea, de-a'și afirma independența. Tot așa va fi cu tovărășia dintre un grup și altul. Astăzi, când trebue să facem de toate, în acest început de ridicare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

tovărăşiile nu se pot lega numai între profesionişti. In viitor, pentru regiunea noastră şi pentru regiunile ce se vor mai alcătui, să ai în vedere însă întovărăşirea între specialităţi. Aceasta este cea naturală şi de folos. Intrucât priveşte propagarea ideei, să te fereşti de aceia ce se vor alipi ei, ca s'o exploateze în folosul lor egoist şi periculos pentru ea. S'ar putea întâmpla să întâlneşti oameni cari să voiască a târî lupta pe câmpul politic, tărâm sterp pentru creşterea ideilor mari. Să-i înlături, să-i combaţi cu energie, să-i arăţi ca periculoşi. Aşa zisa *Politică* de astăzi, este lupta de întâietate personală a ambiţioşilor. Ei vor să domniască peste o lume de supuşi inconştienţi cari să nu le turbure setea de putere şi de mărire. *Adevărata politică* este întrecerea oamenilor culţi de-a servi cât mai luminat Patria, prin ridicarea obştiei la înălţimea progresului, în libertate şi cu simţimântul datoriei. In o ţară, dragă Nicule, sunt oameni ai trecutului, în cari adecă trăiesc anume tradiţiuni. Ei sunt întruparea vechilor idei şi sisteme care nu se mai potrivesc cândva timpului, a căruia menire este să prefacă şi să îndrumeze la perfecţiune. Ei vor lupta dară pentru trecut, în marginea mulţămirii poftelor şi patimilor lor. Voind chiar binele ţării, îl înţeleg şi'l ţin înnapoiat. Sunt însă şi oameni ai viitorului: aceştia se hrănesc cu ideile prezentului potrivite tendinţilor ce întrevăd că le va avea viitorul şi luptă întru a pregăti ţara pentru el. Iată care a fost şi este firească origine a partidelor şi, numai prin aceasta, deosebirea dintre ele. De-aci principiile şi lupta pe temeiul lor.

La noi, în amândouă partidele, sunt oameni de amândouă felurile, din care cauză nici o linie de hotărnicie reală nu le desparte. De-aceea amândouă partidele suferă de lupte intestine: trecutul vrea să opriască viitorului pasul, vrea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să înăbuşiască avânturile, vrea statornicia dulcilor deprinderi; viitorul se revoltă, se aprinde, se sbuciumă, formează mici curente opuse şi mai adese ori ajunge să rămână biruit. Sau că numărul celor ce reprezintă viitorul e prea mic şi energia i se pierde, sau îi lipseşte această energie, unde nu-i în de-ajuns de încălzit de mai înainte de sinceritatea, de abnegaţiunea ce se cer în lupta pentru ideile mari. De-aceea se face prea puţin şi necomplect în direcţiunea trasă de ele, aşa că nu poate însemna o epocă în desvoltarea generală. Lupta noastră politică, dragă Nicule, este lipsită de caracter. Nu din deosebirea de idei se aprinde vrăjmăşia între susţinătorii anumăduror partidelor, de-aceea vrăjmăşia aceasta este ca o lumânare de ceară falşă: ea nu luminează, ci arde; apoi, ea nu călăuzeşte, ci face vălmăşag; ea nu înalţă, ci dărâmă şi reduce la nimic activitatea. Ce-au făcut unii, răstoarnă alţii, în loc să se urmeze unii pe alţii şi să se împliniască în bine. Vrăjmăşia stearpă îi face să ia drept cu totul rău fapta celorlalţi; dăunătoare vrăjmăşie!

Bătrânul se opri iarăşi, ca să răsufle. Roti privirea în juru-i, în această imensitate liniştită, ca şi cum ar fi voit să se mai pătrundă odată de farmecul ei, ca şi cum ar fi căutat o precumpănire faţă cu dureroasa realitate ce expusese, apoi urmă:

—Poate vei fi zicând, dragă Nicule, în cugetul tău: dacă aceste două partide sunt unul şi acelaş, nu ar putea răsări altul, din însăşi trebuinţa de echilibrare, care, se arată în toate manifestările naturii? Şi e drept să te întrebi, mai ales că în timpul din urmă s'a vorbit de oarecare partid nou... Un *partid ţărănesc!* Frumos nume şi de multe zicător. Dar cine să-l alcătuiască? Orăşenii cari nu pricep nevoile ţăranimeni? sătenii cari nu au ajuns încă la o de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plină evoluțiune a stării lor? Orășenii vor fi exploatatorii ideei; sătenii nu vor avea tăria de-a'l alcătui. Numai Sucevenii și Teleormănenii, — în parte și ei,—nu vor putea determina curentul. Prin urmare, „partidul țărănesc" rămâne o născocire îndemânatecă a unor oameni politici vicleni, spre ajungerea scopului lor personal de ridicare. Asemenea partid, dacă va fi să răsară, vreodată, va cuprinde întreaga poporațiune rurală a țărei, educată prin ani îndelungați de evoluțiune normală. Atunci se vor ridica dintr'însa *aleșii*, cari, să cârmuiască în numele ei, cu înțelepciune. Aceștia nu vor voi puterea pentru plăcerea ambițioasă de a domni, căci își vor cunoaște pe deplin trebuințile și aspirațiunile. Condeiul tău să lămuriască și aceasta sătenilor din toată țara... De te vor îndemna aceștia, din iubirea pentru tine, sau cine știe ce oameni politici, din anume chibzuințI ale lor, să intri în Parlament, nu părăsi tărâmul faptelor și al luptelor ce am dus eu. Acolo vei fi numai în cuprinsul vorbelor și al luptelor sterpe. Singur, în aceste mari adunări, te vei rătăci, vei rămânea izolat, vei perde un timp prețios.

—Îți promit, tată... O! învățătura dumitale cum îmi merge de adânc în inimă! rosti tânărul și învălui pe bătrân cu acea privire, în care simțimântul năvălește din suflet plin de respectuoasă adorațiune.

—Acuma, să'ți aștern în câteva cuvinte situațiunea țării ca punct geografic, în jurul căruia se învârtesc ambițiuni de din afară. Orice țară, din atingere cu altele, suferă înrâuriri mai ales pe tărâmul economic. Este un schimb de export și de import al produselor proprii și cu acesta se dă lupte de precădere. Noi avem prea puțină industrie: suferim înrâurirea economică cu mult mai simțitor. Exportăm produsele agriculturii, suferim loviturile concurenței, dar ne ți-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nem şi vom isbuti să o biruim prin sistematizarea producţiunii plugăreşti. Paralel cu lupta şi cu înrăurirea stremătăţii, am avut împlinirea nevoilor interne pentru care am alergat la împrumuturi. Pieţele Germane ne-au dat, însă ne-au impus condiţiuni grele. După ce ne-au văzut tributarea lor, economiceşte, ne-au impus şi lucrări de cari nu aveam nevoe numai decât. Astfel, pe de-oparte îşi fructificau capitalurile mai cu folos, iar pe de altă parte ne siliau să le întoarcem tot industriei germane. Câştigul lor era îndoit, iar câştigul nostru sporia în dobânzi şi'n lucrări, unele aproape nefolositoare. Acest sistem a fost greşit, dragă Nicule, şi de pe urma lui ţara va trece prin crize economice, financiare, de înspăimântat! Vei studia din anume lucrări ce am făcut, costiunea aceasta, şi vei pune-o în adevărata ei lumină, fără patimă, fără să învinovăţeşti pe oamenii supuşi greşelilor. Te vei mărgini numai să loveşti în sistem şi să propui îndreptarea.

Cosmin tăcu. Vadu-Lung începea să se iviască presărat de luminile asfinţitului cu o pulbere de aur trecută prin foc.

In părţile adăpostite, umbre timpurii ale serii, făceau să plutească printre copaci şi între case un început de melancolie. Închipuirea unor regrete pentru frumuseţea acelei zile, părea că tremură în frunzişul copacilor.

—Ne apropiăm, dragă Nicule, şi mai am să-ţi vorbesc, zise bătrânul. Să rărim paşii cailor. După familia mare la care ne-am gândit, să luăm aminte şi la familia noastră cea mică, pe care s'o cercetăm dela purcedere. Noi suntem din Gorj. Pentru acest judeţ frumos ce ne-a fost leagăn, nu am făcut nimica încă. *Iosef din Făget*[1]) îl chiăma pe bunicul tău, după cum ştii, şi Brăhăşeşti-Mari ne-au văzut născând. Am răscumpărat proprietăţile noastre de odinioară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania nr/an 1901-1932

şi le-am mai întins. Le administrează un tânăr eşit din şcoala mea, dar numai le administrează. Datoria ta va fi să te muţi în Gorj şi acolo să dai activităţii tale tot sborul. Aci va rămânea doctorul Rustovici, viitorul tău cumnat.

—Te-ai gândit la legătura aceasta cu bunul meu amic doctorul?

—M'am gândit. Am luat seama începutului simpatiei dintre el şi Marcela noastră. Tu nu vei sili pornirea lor. Vei pune doar, cu prudentă discreţiune, supt ochii Marcelei, calităţile doctorului, când vei prinde ocaziunile, şi vei lăsa mamei tale înţelepte să împliniască, la timp, dorinţa doctorului şi a surorii tale.

—Tată, dar de ce asemenea orânduiri? Emoţiunea îi înnăbuşi glasul.

—Nu te înduioşeze, nu te îngrijiască, dragă Nicule, ceeace se pare a fi orânduirea ultimelor voinţi. O clipă duce pe alta şi ia mult din viaţa celor bătrâni... Dar... să înnaintăm mai repede.

Faţa i se îngălbeni. O grămădire vie de sânge i se strânse la inimă şi ochii lui văzură întuneric iar mânile îi tremurară.

In trapul cailor Cosmin şi fiu-său intrară în curtea casei lor. Maria le eşi înainte cu zâmbetul pe buze, licărire de-o clipă, de îndată ce văzu pe Victor galben, părând că şovăe pe când urca treptele.

—Ce ai, Victore dragă? îl întrebă şi aruncă asupra lui Nicu privire întrebătoare.

—O slăbiciune, răspunse el cu glasul foarte schimbat şi căută sprijin.

Maria şi Nicu îl duseră de sub-subţiori până la marea încăpere în care se plămădiseră marile lui gânduri. Abia apucă însă a-i trece pragul că'şi apăsă repede o mână pe inimă şi se clătină.

(1) Vezi „Strein în ţa a lui". *Ediţ a At. I. Niţeanu.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îngălbenită de o teamă adâncă, Maria arătă din ochi lui Nicu, canapeaua din faţa biroului, pe care 'l şi lăsară cu încetul.

El aţinti asupră-le lungă privire plină de duioşie, zâmbi, şi ca prins de somn, închise pe urmă ochii, rămânând în nemişcare.

—Aleargă la medic, Nicule, îi şopti Maria.

Nicu îngenunchiă, luă o mână a bătrânului, o sărută cu adâncă pioşie şi răspunse cu liniştea durerii conţinute:

—Să ne rugăm, mamă. Ştia că se duce... şi acum s'a dus...

Maria Cosmin par'că nu înţelese în prima clipă Aţinti însă privirea asupra fiinţi nespus de scumpă, îşi dădu seama de realitatea îngrozitoare şi isbucni într'un plâns sguduitor, aplecându-şi capul pe pieptul ce nu mai tresăria din bătăile vieţei.

Câteva momente ţinu această isbucnitoare revărsare a durerii; apoi, luându-i şi ea o mână, rămase în contemplare, pierdută ca şi Nicu, în lunea amarelor regrete.

Păreau că veghiază să nu turbure nimeni somnul odihnitor al nepreţuitei fiinţi... şi închipuirea că în adevăr dormia, putea să amăgiască..., poate că-i şi amăgea.

Ceilalţi copii intrară...

Atunci numai, deşteptarea din acel vis în care sufletele lor vorbiseră cu Victor, le dădu cunoştinţa deplină a realităţei.

Maria se ridică, alergă de 'şi cuprinse copiii în braţe, şi îngenunchiând lângă ei, le strigă cu glas sfâşietor:

—Copii, copii, nu mai aveţi tată!

Viaţa toată i se topia par'că în plânsul înnăbuşit ce o cuprinse.

Marcela dădu fuga spre tatăl, dar întâmpinată de Nicu, căzu în braţele lui şi lacrimile amândurora se amestecară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ceilalți copii, încremeniți în clipa dintâi, începură și ei apoi să plângă, cu sfioșie: încă nu'și dădeau bine seama de pierderea tăticului lor ce li se părea că doarme.

Maria îi luă de mână și se apropiă cu ei.

—Nu veți mai avea cui să ziceți: tată!... s'a dus tăticul... Ne-a lăsat!...

Mititeii pricepură, și 'ntr'un singur strigăt: tată! grămădiră toată durerea inimilor lor...

Iar tăticul urma să stea în nemișcarea somnului greu din care nu se mai poate deștepta nimeni. Plânsete, chiămări duioase, sărutări ale iubirii, nu-l mai puteau întoarce din calea eternității.

In comună vestea se răspândi numai decât și fu trăsnitoare, în timp ce telegraful o ducea mai departe, la Măinești-Plopilor și la București, lui Pâcleanu și familiei Râuțianu.

Cerul era senin, adânc, încărcat de pulberea scânteetoare a lumilor misterioase și cernia ușor rouă îmbiclșugată care umezia aerul.

Către acea nemărginire se ridic adevărată și mistuitoare, jălea a sute de suflete și roua lacrimilor pământești umezia mai mult decât roua cerurilor.

Curtea proprietărească se umplu cu repegiune, de mulțimea tăcută, ale cărecea oftări adânci treceau din când în când, ca un freamăt, în jurul casei luminată în întregime.

Oamenii curții erau 'ntr'un du-te vino continuu, porniți pe plâns. Nimeni nu cuteza să-i întrebe, temători par'că să nu turbure acea maestate a morței ce-i înrâuria.

Primarul se ivi în cele de pe urmă... Un fior trecu prin mulțime: săteanul era galben la chip, îndurerat, cu ochii roșiți de lacrimi. Și rosti tuturora cu glas în care tremura durerea înfrânată:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

—Cosmin al nostru... s'a stins!...

Urmă o tăcere înfiorătoare, de acelea când suflarea se opreşte, când gândirea se pierde. Apoi, capetele se plecară şi plânsul înăbuşit al disperării isbucni.

—Mâine îl vom duce la sfânta biserică, mai rosti primarul după un timp. Acuma, pe lucru fraţilor, să durăm în faţa bisericii un umbrar, să'l împodobim., să'l..

Plânsul îi opri vorba... şi numai după o clipă, termină:

—Să'l facem... *ca pentru EL*... Il vom aşeza acolo şi toţi vor putea trece să'l vadă şi să'şi ia rămas bun dela... *el*...

Cu mâinile pe ochi, cu pieptul în sbucium de plâns adânc, primarul şi lumea se scurse după dânsul, apă liniştită cu unde turburi de mâhnire şi de răvăşitoare părere de rău.

Bătrânii Avenieni răspunseră la telegramă că vin şi se pregătiră de plecare în aceiaşi noapte. Primarul din Măineştii-Plopilor şi învăţătorul Voiculescu vestiră prin telegraf comunele care purtau pecetea activităţii lui Cosmin, cât şi pe Dănăriciu, Paveliu şi Ropniţă.

In acea noapte fu priveghiu în toate acele comune. In toţi sătenii, icoana *„omului lor“* stătu vie, stătu înconjurată de acea lumină de raze dimprejurul capetelor sfinţilor, iar vorbă fu numai din faptele lui minunate.

Fiecare îşi amintia câte ceva, aşa că se alcătuia, din aceste numeroase scântei, un tot înflăcărat din care purcedea mulţămirea recunoştinţei, fierbinte şi de neşters.

Tar din mulţămire curgea apoi jalea că se perduse omul prea de grabă; curgea adâncă şi răpunătoare, după cum din zi curge noaptea, după cum lângă lumină se întind umbre.

In revărsatul zorilor intrară în Fălticeni peste două sute de săteni trimeşi de sfatul comunelor să facă lungul drum până la Vadu-Lung.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu duceau cu ei coroane; duceau lacrimi, durere, iubire, recunoştinţă, sincere, reale, puternice, supra-vieţuitoare fiinţii lor.

Dănăriciu, cu toate că era suferind, îi întâmpină şi după ce 'şi alipi durerea, de a lor, orândui cum să poată cu toţii să meargă.

Suceava era cernită; Fălticenii simţiră jalea şi o împărtăşiră.

La gară cetăţenii, dela mic până la mare, se adunară spre a petrece pe cei ce plecau şi a'şi arăta simţimântele pentru *cel ce nu mai era*.

Când se iviră bătrânii Avenieni, cu chipul supt de împovărătoarea durere, capetele se descoperiră şi se plecară. Fu un moment de nedescris, al jalei părinteşti, faţă cu jalea unui judeţ întreg.

Voiculescu pleca şi el cu tot corul şcoalei-model din Măineşti, care avea să cânte pentru cea din urmă oară marelui-învăţător.

Şi lung tren, cum nu se mai văzuse în oraş, porni urnindu-se încet, încet, în timp ce lacrimile umpleau ochii celor ce rămâneau şi priviau cum vagon cu vagon se depărta, din ce în ce mai repede.

Timpul urma să fie de-o frumuseţe nespusă.

In faţa bisericii se ridica un umbrar înalt până unde începea turla. Era de verdeaţă împletită în jurul stinghiilor de lemn ce-l alcătuiau şi împodobit cu steaguri mici şi mari. Pe dinlăuntru era minunat de bine orânduit cu scoarţe şi cu mahrame din cele mai alese. Iar în mijloc se cuprindea catafalcul, care, dispărea supt mulţimea mănuchiurilor de flori de câmp şi de grădină, printre care erau trase brâuri de verdeaţă şi de ştergare. De-asupra, între ghiveciuri cu plante sta culcat, Cosmin, cu mânile pe piept, acoperit până la mijloc cu o faţă de pânză înflorată. Capul îi era puţin ridicat pe perină spre a putea să fie bine văzut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lumina pâlpâitoare a marilor făclii din sfeşnice împărăteşti, aruncau asupra-i sclipiri roşiatice care păreau că înviorează, cu suflări de viaţă, chipul lui liniştit de bătrân frumos, adâncit în somn.

Ideea de moarte plutia pe deasupra mulţimei ce se mişca în tăcere şi se perdea în întunerecul nopţii. Totuşi, cei ce ajungeau până la Cosmin să'l vadă şi iarăşi să'l mai vadă, însetoşaţi de-a'l tot vedea, nu se puteau deprinde cu gândul că moartea tintuise acolo pe marele lor frate iubit.

Celor de-departe li se ivia umbrarul luminos, după care noaptea părea şi mai neagră, ca un altar supt bolta imensă a unei biserici fără margini, în care se împlinia un serviciu de privighere tainică, al cărecia înţeles par'că le scăpa.

Şi nu le venia să se împrăştie spre a căuta odihnă trudituluí lor corp îngreuiat de obidă.

Vadu-Lungenii, săteni din toată regiunea şi Sucevenii necunoscuţi acelora, se amestecaseră înfrăţiţi întru durere şi iubire, sbuciumaţi de oftări, plini de amintiri. Să se fi depărtat, li s'ar fi părut că'şi lasă sufletul şi că s'ar fi dus să se afunde în vreun adânc de prăpastie.

Puternică privelişte a isbucnirii unui simţimânt obştesc, nespus de înrâuritoare, mai cu seamă supt acel vestmânt de taină al nopţii!

Iar lângă corpul neînsufleţit, doi preoţi citiau pe rând şi pe şoptite rugăciunea morţilor, încovoiaţi de durerea proprie şi apăsaţi de marea suflare a durerii obşteşti.

Şi murmurul citirii lămuria de-aproape, celor ce treceau prin faţa catafalcului, ideea morţei; şi, putinţa ducerii pentru totdeauna, a omului, da fiori, pornia lacrimi, lăsa goluri în suflete şi făcea paşii şovăitori.

In marile încăperi ale casei somnul nu putea atinge pleoapele oaspeţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Durerea își pusese vălul resemnării, se așezase în adâncul sufletelor. Ca și în privighetorea Sucevenilor, se vorbia numai, se vorbia cu duioșie, cu căldură, de Cosmin. Mărcața lui figură plutia pe dinnaintea privirilor în lumina potrivită fiecărei amintiri de el.

Într'o încăpere sta Maria cu iubita ei tovarășă de odinioară, Vilhelmina Voiculescu, și cu ea împreună își amintia de pe când călătoriau în străinătate, Maria ducând dorul de Cosmin și credința că va fi a lui, Vilhelmina desmierdându-i visurile cu glasul ei plin de mângâiere și de iubire.

Și aproape uitau prezentul, ca să trăiască în acel trecut plin de feluríte emoțiuni, iar Victor Cosmin de-atunci li se ivia apoteozat de depărtare, de speranță și de răsunetul faptelor lui care învia un județ pentru o viață nouă. D-na Avenian, cu fruntea sprijinită de-o mână, asculta dintr'un colț această convorbire intimă, retrăind și ea o mulțime de momente în care suferința i se împletia cu raze de bucurie.

In biroul lui Cosmin, de-oparte, erau Avenian, Pavcliu, Dănăriciu și Ropniță. Ei vorbiau cu însuflețire de opera omului ce nu mai era printre ei și 'n jurul amintirii de el fluturau zâmbetele lor, duioasă revărsare a iubirii ce nu moare, a iubirii pentru Cosmin.

Ropniță arunca din când în când o privire în încăperea de-alăturea și tot de atâtea ori își înnăbușia un oftat: în Maria de-acum, tot frumoasă, în Maria cernită după visul ei de fericire, apus, vedea pe Marioara de altă dată pe care o socotise logodnica lui. Il primise la sosire, cu prietenie, părând că uitase tot ce fusese între el și ea; el îi arătase adânca lui părere de rău și Maria îi mulțămise cu rouă de lacrimi în căutătură. Timpul șterse trecutul, fericirea ei ertase, durerea de acum îi înfățișa numai un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prieten care ţinuse a'şi lua cel din urmă rămas bun dela soţul ei.

De altă parte, doctorul Rustovici şi Voiculescu, deja împrieteniţi, terminau de cetit un articol al *„Viitorului"*.

—Iată cu ce se închee, în faţa Ţării, zicea Rustovici, faima acestui om de bine, plecat dintre noi: cu pagina I-a a acestui ziar, cernită, şi c'un articol semnat „Ghelerteanu"... De sigur că marea parte de cititori, când a văzut acest doliu, se va fi întrebat cu mirare: cine era oare Cosmin acesta? Om mare, poate, fiindcă o spunea „Viitorul". Dar ce făcuse? Căci, bagi de seamă domnule Voiculescu, autorul articolului face o apologie pompoasă numai din cuvinte, fără să arate şi faptele, după care se cunoaşte omul. Mâine-poimâine, va citi mulţimea că un Ministru,—Domnul Pâcleanu,—a ţinut la mormânt un discurs admirabil şi, va adăoga: apoi tot era ceva de acest Cosmin, dacă 'i-a ţinut discurs Ministrul... Firește, domnul Pâcleanu e om mare, cunoscut în ţară... Ce ironie a împrejurărilor!

—Ironie tristă, domnule doctor, răspunse Voiculescu, oftând...

Deodată chipul lui i se lumină şi adaose:

—Îl cunoaştem noi Sucevenii, îl cunoaşteţi d-v., Telcormănenii: *el* ne-a adus regenerarea, şi opera lui, ca şi a lui Christ, se va urma prin Apostolii cari l'au înţeles, l'au iubit şi 'l vor propovădui neamului întreg...

Se risipiseră acum de mult fiorii nopţii. Soarele se înălţase la amează înviorând acecaşi frumuseţe a Firei din zilele trecute, din ziua când Cosmin o gustase pentru cea din urmă dată.

In faţa imensităţii liniştite şi înflăcărate, se afla huma aceluia ce simţise pentru inima obştiei, cu inima lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Făcliile, obosite par'că de veghere, aruncau acum licăriri palide, pe chipul şi mai cuprins de moarte, dar încă senin.

Cu capul puţin ridicat, Cosmin părea că nu se putea opri să nu privească, măcar printre gene, cu o căutătură adâncă, la lumea de care era silit să se despartă.

Pe fruntea-i largă tot mai trecea par'că urmele gândirilor ce-i alcătuise idealul.

Zâmbetul, cu care adormise, nu se stinsese încă de pe buzele învineţite: era par'că ultima răsfrângere a mulţămirii că'şi făcuse *datoria de óm.*

Păcleanu, aproape de catafalc, înconjurat de o parte din amicii lui Cosmin, se pierdea în contemplarea acestei fiinţi cu care moartea îl împăcase acum.

Şi 'n timp ce serviciul „prohodirii" urma, omul Puterii avu o închipuire ciudată:

Corpul lui Cosmin prindea par'că să se însufleţiască, chipul lui să i se învioreze ca pentru o ultimă cuvântare.

Imensa grămădire de oameni simţind par'că această înviere de câteva momente, lua şi ea altă înfăţişare, spre a privi mai bine, spre a asculta mai lămurit: din miile de fiinţi deosebite, cu clipa ce trecea, se ridica o impunătoare alcătuire unică, munte uriaş, viu, de voinţă şi de simţire; forma nehotărîtă i se limpezia apoi, cu cât creştea, până se închipui un colos de legendă, cu o singură privire, cu o singură putere întinsă de auz, de pricepere, de păstrare şi de răspândire a celor cuvântate.

Şi mii de braţe ale acestui colos se îndreptau spre marele învăţător, în chip de aprinsă rugă.

Iar el, de dragul acestuia, se săltă, se înălţă, pluti ca un trimis înaripat al altor lumi, îl domină cu alba şi strălucitoarea lumină a unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vestmânt împletit de raze, şi începu a grăi. Farmecul graiului de altă dată fu recunoscut şi salutat cu un strigăt unic, răsunător, de bucurie şi de admiraţiune, ceeace dădu fiori nemărginirii.

Şi de ce înainta cu cuvântarea, chipul i se făcea mai frumos pe fondul de aur al zării; şi de ce grăia mai cu tărie de adevăr, colosul creştea mai mult: nu mai era alcătuirea sufletească a două judeţe, ci treptata alipire de ea a tuturor judeţelor ţării, care, porniа din îndemnul unei puternice voinţi misterioase.

Şi tot grăind, şi tot apropiându-se de uriaşa alcătuire, miile de braţe îl apucară, îl săltară şi, eată-l într'un moment, în vârful acestei piramide, mărcaţă statuă de triumfător pe cel mai puternic piedestal, în timp ce un cântec armonios fără seamăn saluta această aşezare întru nemurire...

Pâcleanu se scutură şi privi în juru-i...

—Ce ai? îl întrebă Dănăriciu.

—Nimic... m'a înfiorat frumuseţea acestei cântări...

Corul şcoalei dela Măineşti, împreună cu al şcoalei din Ariceşti, conduse de Voiculescu, intonau cu uimitoare măreţie psalmul lui David: *„adusu-mi-am aminte de proorocul cel ce zice: tu eşti pământ şi cenuşe“*, etc., muzică de-o admirabilă inspiraţiune religioasă, a lui Ciprian Porumbescu din Bucovina.

In toată mulţimea curgeau fiori de adâncă înrâurire: corpurile tremurau, sufletele vibrau, ochii se înrourau. Era exaltarea tăcută dar mistuitoare a jalei, a iubirii şi a regretelor.

Deodată, corul tăcând, se făcu linişte, când toată suflarea par'că se suspendă...

Urcat pe-o treaptă a catafalcului, Pâcleanu începu a grăi... Şi era mic omul în faţa imensei mulţimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cosmin nu mai era. In curând avea să fie adâncit în uitare; putea dar să-i înalţe virtuţile, putea să-i laude activitatea, fără nici o rezervă.

Par'că 'i-ar fi stat Cosmin în calea ambiţiunii, aşa îl urâse de mult. Acum i se părea drumul, liber; putea să clădiască din cuvinte ce pier un monument ce s'ar fi părut nepieritor.

Şi nici odată poate nu fu mai elocuent ca acum, mai înduioşător, mai puternic în expunere. De altmintrelea era şi uşor, odată ce vorbia după fapte cunoscute, odată ce vorbele lui întăriau în mulţime frumuseţea acelor fapte.

Dacă nu se ridica într'atâta ca să acopere gloria mortului, înrâuria însă adânc şi ascultătorii îi sorbiau cu sete nespusă vorbele.

Cuvântarea lui întrupă încă odată înaintea mulţimei făptura lui Cosmin, pentru apururea iubitul. Iar când termină, cu obicinuitul îndemn de-a'şi lua fiecare rămas bun dela „*marele bărbat*“, sentimentul realităţii crude a despărţirii apropiate, pentru totdeauna, umplu ochii de plâns, plecă frunţile îngreuiate de durere şi sbuciumă pieptnrile de oftări sfâşietoare.

Şi cu atât această deslănţuire era mai puternică, cu cât răsuna nemuritor de tristă cântarea preoţilor: „*Vecinica lui pomenire! Vecinica lui pomenire!*“.

Şi iarăşi se făcu tăcere... Puţin... şi un lung fior străbătu din nou mulţimea: pe umerii câtorva elevi ai şcoalei din Ariceşti se ridicase o targă înflorată, d'asupra cu sicriul: Cosmin intrase în îngusta locuinţă pe care o aştepta mormântul.

Preoţii se înşirară, şi erau din toate comunele; apoi corul şi elevii cu sicriul; apoi familia şi amicii; apoi toată acea mulţime începu să se misce încet, încet, ca o apă pe o albie întinsă şi fără coboriş simţit...

In marea grădină a şcoalei din Ariceşti se răn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

duise înmormântarea, şi spre acest loc se îndrepta lungul şir de oameni, printre copacii înfrunziţi ai şoselei largi.

Câţi putură străbate, străbătură ca să fie aproape de mormânt. Ceilalţi rămaseră să umple şoseaua, cu privirile duse însă către locul ultimei revărsări de jale.

Isbucnirea acesteea, vesti tuturor că sicriul se cobora...

Un ultim fior scutură mulţimea, un freamăt puternic sgudui aerul.

Peste Cosmin se aşternuse pământul, mănoasă humă peste o humă ce fusese mănoasă.

Fiinţă, voinţă, cugetare, putere, nemărginire, se adânciseră într'o rece şi strâmtă întunecime de mormânt.

In juru-i înfloria însă creaţiunea geniului acelui om, cărcea spiritul său îi rămânea ca protector.

Iar soarele urma să lumineze cu toată puterea sa de amează.

Adâncul senin, presărat de scânteeri, era tot atât de frumos, tot atât de nemărginit, nepărându-se şterbit prin nimica; tot atât de nepăsător parcă, faţă cu durerea noeanului mulţimei.

UNIVERSITATEA
Seminarul de limba şi literatura română.
CLUJ

In legătură cu acest roman, este romanul cu titlul. **„Măriasa Ogorul"**, apărut tot în editura A. I. Niţeanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Darea de Seamă No. 2

Astăzi, una Ianuarie 1913, subsemnatul Atanasie I. Niţeanu, având în vedere *Darea de seamă No. 1* încheiată în ziua de 1 Ianuarie 1912, relativ la punerea în participare de câştig a tuturor iubitorilor de lectură, cari continuă de a mă încuraja în greaua mea întreprindere de editor, şi consecvent hotărârei ce singur mi-am luat în ziua de una Ianuarie 1911, cu prilejul aniversărei celor 15 ani de existenţă a Biroului *Universal de Editură*, de a jertfi 10% din preţul brut al cărţilor editate de mine şi pe care onoraţii mei clienţi şi le vor procura direct de la mine, cu care rabat se alcătuesc un fond spre a construi în Capitală o Casă Obştească, în care să aibă drept de a locui timp de 24 ceasuri orcine din judeţe, dacă va fi între cei ce cumpără de-a dreptul cărţi din editura mea; — constat că am depus la Casa de Economie din Bucureşti sub Recipisa No. 26.995, suma de 34 lei, pentru destinaţia indicată mai sus şi care sumă represintă cei 10% din valoarea brută a cărţilor ce au cumpărat dela mine în cursul acestui al doilea an, următorii domni:

1.	D-l Ştefan I. Florescu. student. Com. Hinţeşti-Argeş, cumpărat de . . .	6.50	Contribuit:	0.65
2.	„ I.Sencovski Comuna Nehoiu-Buzău cumpărat de	9 10	„	0 91
3.	„ Alex. Ionescu. învăţător, Com. Tăbărăşti Bentu-Buzău, cumpărat de .	2.50	„	0.25
4.	„ Ioan I. Gurgău, învăţător, Tapşunar - Cheor - Ceşmea - Constanţa, cumpărat de	8.—	„	0 80
5.	„ H. Popescu, Gara Şerbeşti Covurlui, cumpărat de	5.90	„	0.59
6.	„ Ştefan S. Andrei, societ. p industria Cânepei în România, gara Şendreni Covurlui, cumpărat de	7.50	„	0.75
7.	„ George Emil Bottez, str. Vulturcolţ Traian 44. Galaţi, cumpărat de	7.75	„	0.77
8.	„ Dim. I. Stoica, soc. „Astra-Română„, Com. Glodeni-Dâmboviţa, cump. de	16.35	„	1.63
9.	„ Petre Titirigă. strada Domnul Tudor No. 14, Craiova cumpărat de	12.70	„	1.27

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

10.	D-l I. Brătulescu, învăț., Com. Zăiceni prin oficiul Melinești-Dolj, cumpărat de	9 15	Contribuit	16·0
11.	„ I. Galicescu, învăț., Galicea-Mare prin gara Băilești-Dolj, cump. de .	8.15	„	0.81
12.	Părintele Gheorghe T. Cărăușu, Zvorăștea prin gara Bucecea Dorohoi. cumpărat de	2.90	„	0.29
13.	D-l Gh. Fasolă, Factor, Vorniceni Dorohoi, cumpărat de	3.65	„	0.36
14.	„ Georges Țimpoc, elev curs secundar, Dorohoi, cumpărat de	4.25	„	0.42
15.	„ Victor Pogorelt, str. General Magheru, Târgu-Jiu, cumpărat de . .	2.15	„	0.21
16.	„ George Niculescu, Secret Com. Piua-Petri, Ialomița, cump. de . .	3.45	„	0.34
17.	„ S. Horovitz, str. Elena-Doamna 32, Iași, cumpărat de	2.15	„	0.21
18.	„ N. Ștefănescu, student, str. Iarmaroc 84, Iași, cumpărat de	1.15	„	0.11
19.	„ C. Ciobanu, str. Vasile Lupu 52, Iași cumpărat de	3.30	„	0.33
20.	„ Basile I Protopopescu, avocat, str. Cometa 28, Capitală, cumpărat de .	30.—	„	3.—
21.	„ Alexan. Pantazi, funcț. la Banca Mar. Blank din Capitală, cumpărat de	0 35	„	0.03
22.	„ C. Drancă, Directorul soc. Cooperative „Mercur“ din Capitală, cumpărat de	11.75	„	1.17
23.	„ G Anghelovici, Casier la Banca Dacia-Traiană din Capitală, cump. de .	2.90	„	0.29
24.	D-l G. Rădulescu, societ. petroliferă Italo Română, cumpărat de . . .	0.50	„	0.05
25.	„ Melidon Melidoneanu, secretarul sind. faliment. Trib. Ilfov, cumpărat de	10.—	„	1.—
26.	„ Ilie C. Popescu, Comuna Obilești prin gara Lehliu, cumpărat de .	15.25	„	1.52
27.	„ Costel Demetrescu, str. Mihail Vlădescu 32, Câmpu-Lung, cump. de	4.15	„	0.41
28.	„ Ioan Cruceru învățător, comuna, Tesluiu-Corțișoara-Olt. cump. de	14.65	„	1.46
29.	„ Const. Nicola, învățător, Com. Tătulești-Olt, cump. de	4.65	„	0.46
30.	„ D. D. Scurtescu, Com. Moreni-Prahova, cumpărat, de	20.15	„	2.01
31.	„ Nicolae I. Tudorică șeful secției de jandarmi din Comuna Ciumați-Prahova cumpărat de	4.20	„	0.42

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

32.	Onor Casa de sfat din Com. Baia-Suceava prin D-l Mihai V. I. a Gafiței, cumpărat de	2.30	Contribuit:	0.2
33.	D-l Gr. Missir, Comuna Mălini-Suceava, cumpărat de	5.15	„	0.51
34.	„ Mihail Alex. Pandele, Ad-tor-șef, Domeniile Găiceana prin gara Adjud-Tecuci, cumpărat de	16.65	„	1.66
35.	„ C-tin A. Iaru-Brașoveanu, secretarul Plășii Găiceana-Tecuci, cumpărat de	17.10	„	1.71
36.	„ Oprea F. P. Călia din Turnu-Măgurele, cumpărat de	10.75	„	1.07
37.	„ C. Antonescu, moșia Goala, Com. Meri-Goala-Teleorman, cump. de .	22.30	„	2.23
38.	D-a Sevasta Pralea, Alexandria-Teleorman, cumpărat de	5.90	„	0.59
39	D-l Alex. Zlatovici, Contab. Băncei Comer. din Alexandria-Teleorman, cumpărat de	3.10	„	0.31
40.	„ Bratu D. Ștefan, Internatul Liceului „Principile Carol" Tulcea, cumpărat de	4.10	„	0.41
41.	D-na Maria Porfiriu. Com. Agighiol-Tulcea, cumpărat de	4.65	„	0.46
42.	D-l Gh. Porfiriu, Comuna, Agighiol-Tulcea. cumpărat de	7.65	„	0.76
43.	„ C-tin Velicescu, Com. Cerna, prin oficiul Măcin-Tulcea, cump. de . .	10 90	„	1.09
	Total . .	345.70	„	34.46
	Se scade diverse spese . .			—.46
	Totalul sumei depuse în anul II-lea . .			34.—
	Unit cu Totalul sumei depuse în anul I-iu . .			8.—
	Totalul general al depunerilor . .			42.—

Odată cu mulțumirile ce mă cred dator să exprim tuturor celor de mai sus, acest act îl voiu publica atât în revista «Noutăți Literare» cât și în cuprinsul oricărei cărți ce voiu edita în cursul anului curent— pentruca încurajarea ce mi-au dat-o, Domnii de mai sus, să fie imitată și de alții, iar de Domniile-lor repetată după cum vor bine voi.

Spre credință am închiat acest act, care se va atașa la recipisa sus arătată.

Atanasie I. Nițeanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Tâlcuful Crucii, povestiri creştine de *Calon*. 2 lei exemplarul.

Bazele populare şi Noua Metodă practică a comptabilităţei lor de *Vasile N. Oprişănescu*, absolvent al şcoalei de finanţe, un metodic şi excelent volum.—1 leu şi 50 bani exemplarul.

Închisorile Rusieşti. Măreaţa lucrare a eminentului scriitor american *Georg Kenann*. Un elegant volum 1 leu şi 50 bani.

Reinviere Religioasă de *V. T. Stead*, directorul marei reviste engleze «Review of Rewiews»; un frumos volum 60 bani.

Memoriile unui om de prisos, de Ivan Turgonjef. 80 bani exemplarul.

Scene din viaţa Dobrogeană de *O. Tafrali*, costă lei 1.50.

Sergi Issuse, un prea frumos roman de *Al. A. Rusenescu*, cu bogate ilustraţiuni, 2 lei volumul.

Borgia, maro roman istoric, de *Michel Zévaco*, în 4 volume ilustrate, 4 lei 50 bani.

Dragoste şi Eroizm, volumul I, II şi III final din marele şi frumosul roman istoric, de *Michel Zévaco*, 5 lei complet, sau 2 lei volumul I şi câte 1 leu 50 b. ultimele două.

Epopen Dragostei în legătură intimă cu marele şi frumosul roman *Dragoste şi Eroizm* de la No 28, de acelaş autor, 2 lei.

Pe Apă. Una din capo-de-operele nemuritorului *Guy de Maupassant*. 1 leu 50 b.

Taraas Bulba, ilustrat, celebra scriere a nemuritorului scriitor rus *Nicolae Gogol*, 1 leu 50 bani.

Studiu asupra cronicarilor Moldoveni din secolul al XVII, din punct de vedere al limbei, metodei şi cugetării, de *Alexandru V. Gădei*, licenţiat în litere, lucrare premiată de facultatea de litere din Bucureşti, cu premiul Hillel de 1·00 lei.—Un singur volum 5 lei.

Rusii şi Ţărănimea românească, în vremea ocupaţiunilor ruseşti, de *A. V. Gădei*.—Carton 1 şi II câte 30 bani.

Conferinţa despre: **Teoria drepturilor individuale, organizarea stărei sociale şi misiunea Statului român în faţa acestor drepturi şi organizări**, de *A. I Nifcanu*, un exemplar 1 leu.

Conferinţa despre: **Datoria Preotului de a şti carte şi necesitatea conferinţelor pastorale** de Economul *Stavrofor* V. *Predeanu*, licenţiat în teologie şi revizor eclesiastic al Eparhiei Argeş; 30 bani exemplarul.

Conferinţa despre: **Ştiinţa, Credinţa şi Postu**, idem de V. *Predeanu*, 40 bani exemplarul.

Biblioteca Universală, o prea frumoasă şi utilă bibliotecă a 25 bani numărul; a apărut până acum Bibliotecа No. 1; **Monstrul** de *N. Tinc*, No. 2: **Pricina răzvrătirilor şi leacul lor** de *Contele Echartshausen*; No. 3: **Sărmanul Dionis** de *M. Eminescu*; No. 4 şi 5: **O idilă în Savana** de *Henrik Sienkiewicz*, No. 6: **Sărbătoarea din Coqueville** de *Emille Zolla*; No. 7: **Surorile Rondoli, El şi Zăvărul**! nuvele de *Guy de Maupassant*; No. 8 şi 9: **Un desmoştenit al Sorţei şi Romanul unui cal**, nuvele de *Leon Tolstoi*; No. 10: **Isvoarele crimelor şi posibilitatea de a le preîntâmpina**, de *Contele Eckartshausen*. No. 11: **Tânăra Siberiană**, de *Xavier de Maistre*. No 12: **Colliba Indiană**, de *Bernardin de St. Pierre*. No. 13: **Cerşetoarea dela podul artelor**, de *Wilhelm Hauff*. No. 14: **Nuvele: Muntele Sfântului Mihai.—Juvaerurile.—Văduva.—Noaptea (ciu rău). —Pe lună.—Grădina cu măslini**, de *Guy de Maupassant*. No. 15 şi 16: **Nuvele: Capul lui Iordachi.—O petrecere fără voie.—Copilul cerşetor.—Fărâul nibastru.—Jucătorul.—Orfanii.—Întâmplări într'un castel vechiu.—După 20 ani**, de *Mor Jokai*. No. 17, 18 şi 19: **Jertfă**, de *N. G. Rădulescu-Niger*. No. 20: **Comoara lui Arlatan**, Scrisori din mosia mea: **Intoarcerea de la Vurstec şi Taina lui moş Corbilie**, Nuvele de *Alphonse Daudet*; No. 21. **Un cap de operă necunoscut**; *Isus Christos în Flandra*; Nuvele de *Honoré de Balzac*; No. 22, 23, 24 şi 25: **Geloziie**, de *N. G. Rădulescu-Niger*. No. 26, 27: **Fumia călăului**, de *Alexandru Petöfi*. No. 28: **Idolie Colonelului. Călare. Cine ştie? Petrică. Coco. Sforicica. O răzbunare.** Nuvele de *Guy de Maupassant*. No. 29, 30 şi 31: **Viaţa la sate: Schiţe cu cărbune. Minga bătrână. Lux în tenebrisiuset. A treia dragoste.** Nuvele de *H. Sienkiewicz*. No. 32, 33 şi 34; **Kamia**

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/wp-content/uploads/2012/

roman de *Henryk Sienkiewicz*. No. 35–36 și 37. **Pe Apă** de *Guy de Maupassant*. No. 38–39: **Gândacul de Aur. Cele două amoruri din strada Morgat. Portretul Ovul. Puțul și Pendulul. Hop și Frog** (deviarul despre d-l Waldemar. **Pisica Neagră. Butoiașul de Amontillado**. Nuvele de *Edgar Poe*. No. 40: **Călătoria la Schandau. Horia. Stâncile lui Hellbur. Waldemar. Trandafirul. Turturelele. Cântec. Rugă. Nuvele și Povestiri Dulcose** de *Theodor Körner*. No. 41, 42, 44 și 45: **Furtuna**... **Trecătoare** de *N. G. Rădulescu-Niger*. No. 43, 46, 47: **După ce Ulyse revăzu Itaca** de *Emile Geshart*

38. **Bibliotecea Miracolelor**, cu o bogată materie a științelor ocultе ca: magnetism, magie, medicină, spiritism, fermecători și moravuri antice. Costă 30 bani.
39. **Bibliotecea hazlie**, de 32 pag. cu o mâlerie foarte variată și distractivă, 20 bani exemplarul. Au apărut până acuma 12 numere.
40. **Bibliotecea hazlie**, Tomul I, un elegant volum ilustrat, având aproape 400 pagini, 1 leu 20 bani.
41. **Almanachul Administrativ ilustrat pe 1903**, 1 leu și 50 bani ediție populară și 2 lei ediție de lux.
42. **Culegeri de Literatură, Artă și de Știință**, un elegant volum închinat d-lui Ion Kalinderu, de cei mai eminenți scriitori români, 1 leu și 50 bani exempl.
43. **Isvorele Crimelor și posibilitatea de a le preîntâmpina** de *Comtele Eckartshausen*, 50 bani.
44. **Tânăra Siberiană**, o prea frumoasă nuvelă morală, de *Xavier de Maistre*, 60 b.
45. **Coliba Indiană**, o prea frumoasă nuvelă instructivă și morală de *Bernardin de St. Pierre*, 50 bani.
46. **Cerșetoarea dela Podul artelor**, o prea frumoasă nuvelă sentimentală de *Vilhelm Hauff*. 60 bani.
47. **Jertfă**, sentimentala nuvelă a eminentului scriitor *N. G. Rădulescu-Niger*, 1 leu 50 bani.
48. **Gelosie**, sub ima nuvelă morală și instructivă a eminentului scriitor *N. G. Rădulescu-Niger*, 1 leu 80 bani.
49. **Furtună**... **Trecătoare**, de *N. G. Rădulescu-Niger*, 1 leu 75 bani.
50. **Minunele și Groaznicele Indiei**, frumosul și instructivul roman de marele scriitor francez *Jules Verne*, ilustrat, 2 lei 50 bani.
51. **Funia sălbaticului**, frumosul roman, de renumitul scriitor ungur *Alexandru Petőfi*. 1 leu.
52. **Nuvele și Povestiri Dulcose** de *Theodor Körner*, 50 bani.
53. **După ce Ulyse revăzu Itaca**... o capo-de-operă a renumitului *Emile Gebhart* din Academia Franceză, 1 leu 50 bani ediție de lux și 1 leu 20 bani populară
54. **Apărătorul Sătenimului**, revistă pentru stârpirea relelor de care e bântuită populațiunea rurală, 5 lei abonamentul pe an cu premii. — A apărut No. 16 din anul al II-lea.
55. **Cer Drepiate**. Cea mai curioasă afacere juridică d n țara noastră. A apărut No. 1—10 a 5 bani fascicola.
56. **In timpul Jubileului**: *Evrei-Români și Români-Evrei* de *Ion Trocnescu*, 40 bani
57. **Bibliotecea Bancilor și n tot felul de glume**, de 32 pagini, cu tot ce poate fi mai plăcut pentru popor, costă 10 bani numărul. A apărut **No.** 1, 2 și 3.
58. **Bilete de plăcintă**, într'o formă literară așa de frumoasă, cum n'a mai fost până acum. *5 bani coala.*
59. **Dialog Politic între un Carpist și un Takist** de *Horincanu*, *5 b.*
60. **Convorbiri Politice**, revistă lunară pentru răspândirea doctrinelor politice, *2 lei* abonament pe an ediție populară și *5 lei* ediție de lux. A apărut No. 12 anul I.
61. **Gloria Românilor, Moartea Macedonilor**: de Atanasie I. Niteanu, 10 bani

Toate acestea sau parte din ele. după alegere, *se trimet prompt*; iar acei ce vor adăuga pe lângă cost și spesele de transport, devin copărtași la **Casa Obștească**. Pentru recomandare a se adăoga în plus 25 bani; altfel simpla francare e pe risicul adresantului.— Contra ramburs se adaugă spese.

BIBLIOTECA FACULT. FILOLOGIE 154 / 970

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

